NOT TO BE ISSUED OUT
WITHOUT PERMISSION.

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
Town Hall, Bombay.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018

ROYAL ASIATIC SOCIETY LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE

A SECOND REPORT

OF

OPERATIONS IN SEARCH OF SANSKRIT MSS.

IN THE BOMBAY CIRCLE.

B 1093

APRIL 1883—MARCH 1884.

BY

PROFESSOR PETER PETERSON.

R 11 18

74654 ar

EXTRA NUMBER

OF THE

JOURNAL OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY.

1884.

BOMBAY:
SOCIETY'S LIBRARY, TOWN HALL.
LONDON:
TRÜBNER & Co., 57 & 59, LUDGATE HILL.

123

00074654

CONTENTS.

REPORT ..... 1—89

Extracts from MSS. belonging to H. H. the Mahârâja of Alwar, &c. ..... 91—111

Extracts from MSS. purchased for Government ...112—163

A Digambara Paṭṭâvali.....163—166

List of Vedic books belonging to H. H. the Mahârâja of Alwar .....167—183

List of MSS. purchased for Government .....(1)—(29)

JOURNAL

OF THE

BOMBAY BRANCH

OF THE

ROYAL ASIATIC SOCIETY.

EXTRA NUMBER.

A Second Report of Operations in search of Sanskrit MSS. in the Bombay Circle. April* 1883—*March* 1884. By PROFESSOR PETERSON.

FOR three months of the year under report I was absent from India, having been delegated by Government to attend on their behalf the Sixth International Congress of Orientalists, which assembled at Leiden in the month of September. During the remaining period of the year I was unable, on account of other duties, to go on tour in search of manuscripts, except in the short Christmas vacation. Of that I had previously determined to take advantage, in order to visit Alwar (Ulwar), a place to which my Jeypore friends drew my attention in 1882, when however I was unable to visit it, and which was one of several localities kindly indicated to me as likely to prove fruitful by Dr. Bühler, with whom I had the good fortune to be able to confer at Leiden. On the eve of starting I was sorry to learn that H. H. the Maharaja of Alwar, to examine whose library was the chief object of my intended visit, was, with Col. Peacocke, Political Resident, absent at Calcutta. Dr. W. W. Hunter's good offices there secured the immediate despatch of telegraphic instructions to the State officials to allow me access to the library as often, and for as long periods, as might be

* The Bombay Circle includes, besides the Presidency of Bombay, Rajputana, Central India, and the Central Provinces.

convenient to myself. For the prompt issue of these instructions I am greatly indebted to His Highness: as I am no less indebted to H. H.'s officers for the hearty way in which the instructions were carried out. I desire also to acknowledge very warmly the cordial welcome and the valuable help given to me by Dr. Mullens, the Residency Surgeon, who, fortunately for my object, had not accompanied H. H.'s party to Calcutta. Col. Peacocke was subsequently good enough to procure for me from the Maharaja's library the loan of several manuscripts I had marked as important, and with regard to which I shall have something to say in this Report. This is the second instance in which I have been, as the Government officer appointed under the instance of the Government of India to search for Sanskrit manuscripts in Rajputana, allowed not only to examine palace libraries, but to make a closer study in Bombay of selected books from these libraries. I venture respectfully to hope that Government will observe with satisfaction the liberal treatment I have thus met with, in that very important respect, at Udaipur and at Alwar.

I arrived at Alwar on the 26th of December, and was able to give almost the whole of the following five days to the work of going over the palace library. Mr. Eastwick, in his Handbook of Western Rajputana, speaks in high terms of the way in which this collection is kept: and I have certainly seen no library which can compare with it in that respect. Each manuscript is in a separate cloth, and an outside label, placed where it can best catch the eye, gives the name of the book and of the author. The manuscripts are arranged according to subjects in separate book cases: and bear numbers that tally with the admirable catalogue compiled by the present excellent librarian, Joshi Gangada. The tax we made upon this worthy gentleman's skill was no light one: as, in addition to my own party of four,* we were never without the assistance of three or four Shastris from the town engaged in examining such manuscripts as we could not ourselves overtake. Book after book was handed to each member of the party with a promptitude that would not have disgraced the best kept London library. Joshi Gangada's only regret evidently came when our work was finished, and we left the library to him and the

* Mr Bhagvandas Kevaldas and Mr Ramchandra, the Agent and Shastri of the Search, accompanied me on this visit to Alwar: and Pandit Durgaprasad of Jeypore was good enough to join me there. From all three I received very efficient aid.

seclusion which, it is to be feared, is its normal state. I think it worth while to dwell on this matter, because it shows how little, comparatively speaking, remains to be done to ensure the publication of a printed catalogue of this collection, which could not fail to be of interest to scholars at large. The co-operation of a trained scholar would be indispensable to give such a book the value it ought to have: but the mechanical and most irksome part of the work is done. I was much gratified, in the course of this short tour, to learn from Col. Stratton, Resident at Jeypore, that a similar suggestion, made in my First Report,* with regard to the Jeypore library, had caught his attention: and that the Jeypore Durbar had cordially acceded to his suggestion that such a work should be undertaken forthwith. It has now, I believe, made considerable progress. I hope the Alwar Durbar may be disposed to follow this example. If I can render any assistance in the way of advice or revision, I shall be most happy to do so.

The collection is not in its main portion an old one, having been formed chiefly by the enlightened Bani Singh, who died in August 1857. It is, as most Rajput libraries are, rich in astrological books. But the chief interest of the library lies in the very valuable and complete collection of Vedic books which it includes. Pandit Durgaprasad, at my request, wrote out from the catalogue the names of the books in this part of the collection, and added, from an inspection of the books themselves, the author's name, wherever that could be ascertained. The list so formed will be placed in the Appendix to this Report. I proceed now to give a short account of some of the books which I have been able to examine.

Four MSS. of the Rig Veda.

Among other manuscripts of the Rig Veda there are four, two of the Saṃhitâ and two of the Pada text, which are described in the catalogue as belonging to the Śânkhâyana Śâkhâ.† If this assertion is true, the Śânkhâyana

* No. XLI. of this Journal.

† In writing Śânkhâyana and not Sâṅkhâyana or the like I desire to suggest that it is not really necessary, and therefore is far from desirable to add to the confusion reigning in this dismal matter of transliteration, by attempting to represent consistently the various Indian signs for the modifications of the n sound in the middle of a word. That sound as a rule in the pronouncing cannot escape from the form imposed on it by the sound with which it forms a conjunct consonant. In uttering the words 'ink' and 'rent' we give voice, and cannot help doing so, to two forms of the n sound, which in the Indian alphabet have different signs. But we suffer no inconvenience from the fact

redaction of the Rig Veda differs, as will be seen, from the Śâkala redaction, the only one hitherto found, in very little. The khila hymns presented with the text in the Alwar book vary considerably from those of any MSS. of the Śâkala Śâkhâ information with regard to which is accessible to me. Dr. Bühler has warned me that forgeries of the Śânkhâyana redaction, generally importations from the Deccan, are very common in Rajputana, and has also drawn my attention to the fact that the system of marking the accents is known to have been different in the two Śâkhâs. The Alwar copy of the Saṃhitâ text, which I have had the opportunity of examining at leisure, is not a manuscript from the Deccan. The system of marking the accents however is the same as that with which we are already familiar, with one exception, which may be of some importance. Throughout part of one of the Saṃhitâ MSS. the svarita accent is denoted by a horizontal line drawn through the body of the syllable, instead of the perpendicular line drawn above the syllable which appears in the rest of the book. This, it will be remembered, is the way in which the so-called dependent svarita is represented in the Maitrâyaṇî Saṃhitâ. Have we here, then, a genuine survival of an historic method prevailing among the Śânkhâyanas which the copyists have elsewhere discarded for one more familiar to them?

The greater number of the khila hymns, as given in the first Alwar Saṃhitâ manuscript, will be placed in the extracts to be appended to this Report. Such other variations from the printed text as I have come upon may be briefly noticed here. Khila I. (Aufrecht[2] II. 672) is not given. The first four verses of Khila II. are given as part of the sixteenth varga of the fifth adhyâya, second ashṭaka. (See Extracts.) The two verses thus omitted from this version of the present khila are the two verses borrowed, as has been pointed out by Müller and Aufrecht, from the Mahâbhârata. In the Pada MS. the varga ends as in the printed editions, and the khila is as usual not given. The MS. gave Khila III., but a page has fallen out at the place, leaving the gap भद्रं पश्यात्कर्णि (khila v. 1), ... यद्वीरंसाना (v. 6 of following hymn). It may be worth noting that the last verse of the preceding hymn (II. 43) is omitted, before this khila, in the Saṃhitâ MS. The Pada MS. has the verse. The adhyâyas in the MSS. of the

that our alphabet has one sign for the two sounds: and much labour to writer and printer would be saved, if here and elsewhere we could hark back to the English model in this respect.

first and second ashṭakas are numbered throughout, from one to sixteen, a mode of reckoning which first recurs in the seventh and eighth ashṭakas.

At the end of the third ashṭaka the first varga of the first adhyâya of the next ashṭaka is given, both in the Saṃhitâ and in the Pada MS., in what is, so far as I know, an anomalous way. Both MSS., it should be understood, are composed of eight separate books, each containing an ashṭaka, and not all written at the same time, or originally forming part of one copy. In the Saṃhitâ MS. of the third ashṭaka, after the words "iti tṛitîyâshṭake ashtamo'dhyâyaḥ" the hymn Tvâm agne havishmanto is given, followed by the figure ३ and the title choravargaḥ, after which is again put tṛitîyâshṭakaṃ sampûrṇaṃ. The S. MS. of the fourth ashṭaka begins with the second varga, originally numbered 1, a figure which has however been altered into 2, and which may be taken to have been really an error, as the next varga is marked 3 prima manu. In the P. MS. of the third ashṭaka the hymn occupies a similar position. It is there ushered in by the title "chora," and is followed by the ३, and the date. The P. MS. of the fourth ashṭaka however repeats the hymn in its proper place.

Khila IV. is given, but not as a khila. It is placed within the varga number.

At the end of V. 49 the Saṃhitâ MS. has this pariśishṭam:

॥ परिशिष्टं ॥ सूक्तांते तृणावमाव्रण्ये वोदके पिबे ॥ यस्तृणैरध्ययनं तदधीतं स्तृणानि' भवतेभवं ॥ वापीकूपतडागानां समुद्रं गंछ स्वाहा ॥ तृपपाणि ॥ ३ ॥

Khilas V. and VI are given outside the varga numbers.

Khila VII. is not given. At the end of VI. 44 (Aufrecht's VI. 45 is perhaps a misprint) Khila VIII. is given within the varga number, and with no indication that it is a khila beyond the colouring matter that has been spread over the letters. The third verse of this khila is omitted. Khila IX. is given in an abbreviated and incorrect form. (See Extracts.) This khila is not accented. Of Khila X. Aufrecht's sixth and seventh verses are omitted. Khilas XI. (unaccented) and XII. are given.

Khila XIII., with a different arrangement of the verses, and many new readings, is given as forming vargas 19, 20, and 21 of Ashṭaka VII., 2. That adhyâya accordingly has 36 vargas in all, instead of 33, as in the printed editions.

Aufrecht's fourteenth khila is given within the varga number 27, and with his verses in the following order: 3, 4, 1, 2, 5. His fifteenth is given within the varga number 5. The Pada text here, it may deserve to be noted, gives the first five verses only of the foregoing hymn (X. 9), but adds the sign which shows that something is to be supplied. The four verses which, in our printed texts, and in the Saṃhitâ MS. lying before me, are tacked on to these are, as is already known, a repetition of verses found in I. 23. Khila XVI. is given in the same way within the varga number 8. Khila XVII. is given as a khila. Khila XVIII. is given within the varga number 23. Khila XIX. is given as vargas 15 and 16 of the seventh adhyâya. Khila XX. therefore comes at the end of varga 18, not 16. The first verse of this khila stands within the varga number 18: and the remaining verses are given as vargas 19 and 20. And Khila XXI. stands at the end of varga 34, not 30; and is here given as forming varga 35, which, and not 30, as in the printed texts, completes the number of adhyâyas in that ashṭaka.

The Medhâsûkta, Khila XXII., is given as the tenth varga of the eighth adhyâya. For the form in which this and the three foregoing khilas appear in this MS., see Extracts. Khila XXIII. is given as a khila at the end of what is in this MS. the 48th varga of eighth adhyâya, itself being numbered as the 49th. Khila XXIV. is given. Lastly XXV. is given with a large addition. (See Extracts.)

The eight MSS. which make up the Pada text are dated variously Saṃvat 1710—1712=A.D. 1654—1656. Of the Saṃhitâ MSS. three only are dated: the fourth, Saṃvat 1761=A.D. 1705, the sixth, Saṃvat 1813=A.D. 1757, and the seventh, Saṃvat 1681=A.D. 1625. In the last case the date is given both in figures, and in the memorial verse:

वसुधावसुरागेंदुमितेब्दे विक्रमार्कतः ।
लिखितं फाल्गुने शुक्ले काश्यां वै प्रतिपच्छनौ ॥

It is in the beginning of the manuscript of the eighth ashṭaka of this copy of the Saṃhitâ that the variation from the ordinary method of denoting the accents to which reference has already been made occurs. The svarita, whether dependent or independent, is marked by a horizontal line put across the body of the syllable. Moreover, in the case where a syllable with the svarita or udâtta accent follows an independent svarita, the first of the two syllables is not, as is required by the ordinary Rig Veda rule, marked with the sign of the anudatta.

अग्नी ३ इम् (10, 48, 7) is therefore written in this manuscript अग्नी ३ इम्, यज्ञो ३ यम् (10, 51, 9) becomes यज्ञो ३ यम्, and पथ्या ३ या (10, 59, 7) पथ्या ३ या.

These peculiarities, affecting, it must be remembered, the manuscript of the eighth asṭhaka only, receive additional importance from a comparison of the close of that manuscript with what is known as to the different endings of the Rig Veda according to the various śâkhâs. Weber, in his catalogue of the Berlin Sansk. MSS., quoted the kârikâ :—

Śâkalânâṃ samânî va ity ṛichâ 'ntyâ 'hutir bhavet |

Bâshkalânâṃ tu tachchhamyor ity ṛichâ 'ntyâ 'hutir bhavet ||

which gives us the beginning of the last verse of the Veda according to the Śâkala and Vâshkala recensions respectively. According to the same scholar,* it is stated in the Śânkh. Gṛih., 4, 5, 9, apparently as one of two or several conflicting views, that the Saṃhitâ to which that sûtra refers, ended with the same verse as the Vâshkala recension. In the second Alwar Saṃhitâ MS., which I could only examine on the spot, the statement is made in the margin, but apparently by the original copyist, that with Hymn X. 191 the recension of the Śaiśirîya branch of the Śâkalyas ends. शाकल्यशैशिरीयपाठः समाप्तः. There follows the khila in the same extended form as in the other manuscript. In that khila, as we have it here, the verse tachchhamyor stands at the end of the first varga, which, in the printed editions, is also the end of the khila. This, it may be conjectured, was the point where the Bâshkala recension ended. With regard to what follows, if it be genuine, there may have been from the beginning some controversy as to whether it did or did not fall within the Śânkhâyana recension.

I have said that I owe it to the courtesy of H. H. the Maharaja of Alwar that I have been able to make a closer examination of this manuscript than the limits of my visit permitted. Before proceeding to call attention more briefly to the rich nature of the remaining part of the Vedic collection, let me add that I am confident that His Highness would willingly lend, under suitable pledges of security and return within a reasonable time, any books a careful examination of which might be expected to add to our knowledge of the subject. I shall gladly be the medium of any such request as may be sent to me.

In addition to the commentary on the sûtra of Śânkhâyana by Ânartîya, mentioned by Weber, (Berlin Catalogue No. 106 : Ind. Lit.,

* Indian Literature : Supplementary Notes, p. 314.

p. 55*), there is, among the books put down under the Śânkhâyana-śâkhâ a Śrautasûtrabhâshyam by Varadatta, Ânartîya's father. The commentary on the Gṛihyasûtra by Nârâyaṇa,† son of Kṛishna, is complete. The Prayogaratnâkara by Dayâśankara is probably a modern work by an adherent of the Śânkhâyanaśâkhâ, who lived at Siddhpur in the beginning of the present century. The Sudarśana-saṃhitâ, extracts from which will be found in the Appendix, does not seem to be the work of that name mentioned in the Bodleian catalogue. It is a commentary on a Gṛihyasûtra, presumably that of Âpastamba, belonging to the Black Yajur Veda by one Sudarśanârya, who apparently takes Kapardin's commentary on the Âpastamba Śrauta Sûtra as his model. The more proper designation of the book would appear to be Sudarśanârya's Gṛihyatâtparyadarśanam.

Colebrooke mentions a work entitled Nîtimanjarî, as an instance of a book on ethics, which draws its illustrations of moral maxims from the Vedas, and quotes from their holy writ passages at full length. It does not appear from Colebrooke's words whether he had seen this particular book, of which Dr. Kielhorn has given a short account.‡ According to Dr. Kielhorn, Dyâ Dviveda—son of Lakshmîdhara, grandson of Atri, great grandson of Mukunda Dviveda—whose age Kielhorn was unable to determine, closely follows and often copies the commentary of Sâyanâchârya, subsequent to whom he must accordingly be placed. The extracts from the Alwar copy of this rare book given in the Appendix show however that what common matter there is in Sâyana's commentary on the Rig-Veda and the Nîtimanjarî must belong, not to Sâyana, but to Dyâ Dviveda. For the latter gives his date in the last verse of his work. He finished the book on the first day of the first half of the month Mâgha in Saṃvat 1110=A.D. 1054.

---

* Weber's statement in the latter passage to the effect that a writer called Dâśaśarman Munjasûnu supplied three adhyâyas of this commentary, the original ones having been lost, appears very doubtful. The verse—

भाष्यकारगिरां यत्र विनष्टं लेखनादिना ।
अक्षरं तदासशर्मा मुञ्जसूनुरकल्पयत् ॥

does not, I think, mean more than that a scribe of that name had, for the particular copy, supplied such letters as had dropped, whether from the carelessness of the previous copyist, the ravages of ants, or such like cause.

† I find कृष्णपुत्रनारायण in my notes, which I have corrected in accordance with Weber's Notice No. 129. The Berlin copy goes up to the 11th section of the second adhyâya only.

‡ Indian Antiquary, Vol. V., p. 116.

Dyâ Dviveda, who here calls himself the grandson of Mukunda Dviveḍa, dwelt at Ânand, perhaps the city in Upper Gujarat to which Uaṭa's father belonged. He was himself, it will be seen, contemporary with Uaṭa,* whom he may have known. It will be noticed that he calls his grandfather prabhu, and styles himself yuvarâja. I am unable to determine whether more than a priestly dignity is denoted by these names. In the end of the book he is also styled sattrakṛit, dvyagnichit, and samrâṭ. Samrâṭ, it may be noted, is not a proper name, any more than agnichit, along with which it is given with that meaning, in the entry under the word, in the St. Petersburg Dictionary. The references to the Berlin Catalogue relied on there show that samrâḍ-agnichit was a title alike of Śrî-Sûryadâsa (Nos. 133 and 914), father of Râma, author of a Śâṅkhâyanagṛihyapaddhati, and (Nos. 260 and 1100) of Prajâpati, father of the well-known Vedic commentator Yâjnikadeva. In another place (No. 226) the same Prajâpati is styled triragnichit. Our Dyâ Dviveda is in the same way dvyagnichit. From his title yuvarâja his book is also called Yuvadîpikâ. Dviveda speaks of his proficiency in eleven ways of reciting the Saṃhitâ.†

The collection of Sâmaveda books is a very noteworthy one. Among the extracts appended to this report I have placed the beginning and end, not very intelligible to me, of darpaṇas or commentaries on three of the four gâṇas of that Saṃhitâ composed by Prîtikara. The eighteenth book on the list is a ṭîkâ, by a writer who does not give his name, but calls himself son of Harisvâmin, on Sâyana's commentary on the Tâṇḍya-brâhmaṇa.‡ The other brâhmaṇas and the pariśiśhtas of this Veda are, it will be seen, well represented.

Passing to the Black Yajur Veda, I note first that the second Alwar copy of that Saṃhitâ, placed in the catalogue after the enumeration of the ordinary text, saṃhitâ, pada, and brâhmaṇa, is divided into kâṇḍas and prapâṭhakas, not into ashṭakas and praśnas, a circumstance from which we may perhaps infer that we have here the Âtreya recension of that Veda. The rich collection of sûtras, with their commentaries under this head, will not escape attention.

Under the White Yajur Veda it will be seen that there is a com-

* The credit of the discovery of Uaṭa's date belongs to Professor Bhandarkar. See his Report for 1882-83.

† Weber's Ind. Lit., p 60, note 52, and the references there.

‡ Probably the Harisvâmin who himself wrote a commentary on the Śatapathabrâhmaṇa.

plete copy of Uvaṭa's commentary of the Vâjasaneyî Saṃhitâ in the Mâdhyaṃdina recension. Commentaries on the brâhmaṇas of this Veda are unfortunately represented only by a small work, which is entitled Mâdhava's bhâshya on the Maṇḍala (brâhmaṇa). On the other hand, the commentaries on the Kâtyâyana Sûtra are numerous, and include complete, or all but complete, copies of the works of Yâjnikadeva, Ananta, Karka, and Pitṛibhûti. Pitṛibhûti's book had not hitherto, I think, been discovered any where. Bhandarkar, in 1881-2, obtained for our collection a complete copy of Karka's rare work. Of the two remaining writers Weber mentions only MSS. which he characterises as exceedingly incomplete.* The copies in the Alwar library should therefore do good service. For the Gṛihyasûtra there are, among others, commentaries by Harihara, Gadâdhara, Jayarâma, (Weber, p. 143), Karka, Devamiśra and Mahâdeva.

The Atharvaveda list is not so copious as those of the other Vedas. The bhâshyam on the Vaitânasûtra, a copy of which has been acquired for Government, (No. 18), is, I think, an acquisition of considerable importance. (See Extracts.)

The Sâhityakaumudî of Śrî-Vidyâbhûshaṇa.

In my First Report I endeavoured to show reason for doubting the correctness of the theory which refers both the metrical rules of the Kâvyaprakâśa and the running commentary in prose which accompanies them to one author, Mammaṭa. In the present book I had the good fortune at Alwar to light upon a work which, if it does not establish what I attempted to draw from the data previously available, may, I think, be claimed as showing that four hundred years ago the theory for which I asked consideration was, in some parts of India, the current view. The Sâhityakaumudî of Śrî-Vidyâbhûshaṇa begins with a verse from which it appears that the author was a disciple of the Bengal religious reformer Chaitanya, who is the hero of the Chaitanyacharaṇâmṛita, and who was born about 1484 A.D. It will be noticed that the verse corroborates the tradition with regard to the conversion of king Pratâparudra Gajapati by Chaitanya, to which Aufrecht calls attention.† The verse runs :—

---

* Weber's Ind. Lit., p. 141.

† Oxford Catalogue, p. 148, Note. Aufrecht quotes Sterling As. Res XV., 284: "It is added that about this time Chytunga or Chytan Mahaprabhu (*i.e.* चैतन्य) came from Naddia in Bengal to visit the temple of Jagannâth, and that he performed miracles before the Raja (Pratâparudra)."

॥ श्री कृष्णो जयति ॥
कारुण्याद्गजपतिराशु यस्य भेजे
निर्धूताखिलवृजिनः परं प्रमोदं।
चैतन्याकृतिमजितं जितं स्वभक्तै-
स्तं वंदे मधुरिमसागरं मुरारिं॥

"I worship that Vishnu—the ocean of delight—by whose mercy, when he dwelt among men in the form of Chaitanya, Gajapati was washed from his sins and in a moment found peace. Him none can conquer: and yet his saints subdue him."

I have not attempted to give the double reference here. The second verse is :—

सूत्राणां भरतमुनीश्वरर्णितानां
वृत्तीनां मितवपुषां कृतौ ममास्यां।
लक्ष्याणां हरिगुणशालिनां च सत्त्वात्
कुर्वंतु प्रगुणधियो बतावधानम्॥

"In this work of mine the learned will find (1) the sûtras Bharata wrote, (2) a succinct commentary, and (3) examples whose only theme is Krishna's praise: this is its title to their consideration."

The work accordingly then begins: Nishpratyûhaprâripsitaparisamâptikâmo muniḥ samuchitaṃ girdevîṃ prâk praṇamati. And students of alaṃkâra are prepared to hear that the first sûtram is the familiar. niyatikṛitaniyamarahitâm with which the Kâvyaprakâśa opens, but to which there is here an entirely independent commentary. The colophon of the first parichchheda, as the divisions of this book are called, is iti bharatasûtravṛittau sâhityakaumudyâṃ kâvyaprayojanahetusvarûpaviseshanirṇayo nâma prathamaḥ parichchhedaḥ.

Turning to the colophon of the tenth Book, I light upon another fact to which I am disposed to attach a good deal of significance. From the occurrence, in all copies of the Kâvyaprakâśa which I have seen, of the words sampûrṇam idaṃ kâvyalakshaṇaṃ standing before the colophon ascribing the work to Mammaṭa, I was led to suggest that we have here preserved to us no obscure indication that the collection of metrical kârikâs was a separate work, with some such title as Kâvyam or Kâvyalakshaṇaṃ. This view has Śrî-Vidyâbhûshaṇa's support. For when the author of the present book has all but finished the task he sets himself, he says :—

व्याख्यातमिदं संपूर्णं काव्यलक्षणं
मम्मटाद्युक्तिमाश्रित्य मितां साहित्यकौमुदीं।
वृत्तिं भरतसूत्राणां श्रीविद्याभूषणो व्यधात्।

"And now I have explained the whole of the Kâvyalakshaṇam [that is, the book so called]. This is a short commentary on the sûtras of Bharata, which has been composed, with the help of the existing commentaries of Mammaṭa and others, by Śrî-Vidyâbhûshaṇa." Then follows the colophon: iti bharatasûtravṛittau sâhityakaumudyâm arthâlaṃkâranirûpaṇo nâma daśamaḥ parichchhedaḥ.

When the author says that he has now explained the whole of his text, he is referring to the fact that, like some other writers on rhetoric, he closes his work with a supplementary chapter on matters not discussed by the authority he is chiefly following:—

कृपया यस्य भक्तानां
न किंचित्परिशिष्यते ।
मनसि स्फुरतु श्रीमान्
ममासौ श्यामसुंदरः ॥
इह भरतोक्तेभ्यः केचन परिशिष्टाः प्रदर्श्यंत &c.

"May Kṛishna shine in my heart: Kṛishna through whose mercy nothing is wanting to his faithful ones."

In the following chapter some rules which are wanting in Bharati's book will be expounded.

Without dwelling at present on the fact that the sage Bharata is put forward as the author of the Kâvyalakshaṇam, the common text of the Kâvyaprakâśa, the Kâvyapradîpa, the Sâhityakaumudî, and how many other books on alaṃkâra we do not know, I think it will not be disputed that the way in which Śrî-Vidyâbhûshaṇa refers to Mammaṭa as one of several previous commentators on the book, almost precludes the idea that he had ever heard of the theory that Mammaṭa himself wrote the kârikâs.

The commentator, who unfortunately does not give his name, is still more explicit.* After reverence paid to Kṛishna and Vidyâbhûshaṇa, he tells us that Bharata threw into concise kârikâs the science of poetry as it stood in the Vahnipurâna and other works, and that to explain these is the object of the Sâhityakaumudî. A circumstance in the explanation of the first verse leads to the interesting conclusion that the book before me may very possibly be that written prima manu, or by the author of the commentary himself. For he starts by undertaking to make three meanings out of the first verse: an attempt in which he fortunately breaks down when he comes to meaning No 3. He has then not only to draw his pen through the half-given gloss, but to go back and amend his promise, so that the word

* The passage will be found in the Appendix.

"third meaning" shall not appear. He tells us that Chaitanya was the paramapreshthaguru of his author: and that by Gajapati is meant Pratâparudra, king of the Atkalas.

The Kâvyaprakâśasaṃketa.

It will be convenient to give here a brief account of some other works bearing on the Kâvyaprakâśa which have been added to our collection, or have come under my observation, during the year. In a collection of books most cheerfully thrown open to inspection by Nârâyanbhat of Jeypore, I found a work in which I at once recognized the source of a passage in the Kâvyaprakâśanidarśanam—Ânanda's commentary on the Kâvyaprakâśa—which was very imperfectly given in my First Report.* In the Kâvyaprakâśasaṃketa† that passage runs as follows:—

संपूर्णमिदं काव्यलक्षणम्।

इत्येष मार्गो विदुषां विभिन्नोप्यभिन्नरूपः प्रतिभासते यत्।

न तद्विचित्रं यदमुत्र सम्यग्विनिर्मिता संघटनैव हेतुः॥

इतीति। विदुषां ध्वनिकृत्प्रभृतीनां य एष मार्गः स्वसिद्धान्तस्तत्तद्ग्रन्थगतत्वेन पृथक्पृथगवस्थितोप्येकरूपतया प्रतिभाति तत्र संघटनैव निमित्तम्। विवक्षितस्य सुखावबोधायैकत्रसंग्रहणं सा संघटना तद्वशादेकात्मतयैव प्रतिभासात्।

एतेन महामतीनां प्रसरणहेतुरेषग्रन्थो ग्रन्थकृतानेन कथमप्यसमाप्त्यादपरेण च पूरितावशेषत्वाद्विखण्डोप्यखण्डतया यदवभासते तत्र संघटनैव साध्वी हेतुः।

नहि सुघटितस्य संधिबन्धः कदाचिल्लक्ष्यत इत्यर्थः शक्त्या ध्वन्यते॥

This I translate:—

"So finishes a treatise on Poetics in which (eshâ) the reader has presented to him as one whole the different disquisitions of the learned in that art: nor let him marvel, for the appearance of unity is due to the skill with which these divergent ways of treating the subject have in this book been put together."

To which explanation of the first intention of the verse the note in the commentary adds, in the passage beginning etena, &c.:—

"The verse also contains this meaning, (etena . . . ityarthaḥ śaktyâ dhvanyate,) that the author of the book for some reason or other left it incomplete, when it was completed by another writer with such skill as to render it difficult to say where the one writer stops and the other begins."

---

* Vol. XLI., p. 22.

† Bühler acquired a copy of this work in 1875-6. In his list it is ascribed to one author, Ruchaka.

From this it is clear, I think, that the verse in question has not the bearing I took it to have on the relation in which the kârikâs of the Kâvyaprakâśa stand to the vṛitti which accompanies them. It is written by the author who wrote the continuation of Mammaṭa's unfinished work; and it claims, firstly, for the work as a whole, the merit of being a lucid compendium of the subject as developed by previous writers; and, secondly, for that part of the work which the second writer contributed, that of being a skilful imitation of Mammaṭa's style. This way of taking the verse at once explains, and is corroborated by, the anomalous position it occupies, in all the texts, before, and not after the colophon to the tenth chapter of the book. It stands where it does, because over and above its primary meaning as referring to the whole work, it has a secondary reference to something occurring within the last chapter itself. Tradition, as is well known, asserts that the joining so skilfully concealed occurred at the section dealing with the figure of speech called Parikara.

The chief significance, however, of the Kâvyaprakâśasaṃketa, as bearing on the authorship of the original work, lies in the colophon, in which it is asserted that the book, which consists of the kârikâs, the vṛitti, and a short commentary called saṃketa, is the joint production of three authors, Mammaṭa, Alaka, and Ruchaka:—

इति काव्यप्रकाशसंकेते दशम उल्लासः। कृती राजानकमम्मटालकरुचकानाम्। शुभम्।

In the colophon to the first chapter of the saṃketa, it would appear to be further stated that these same three authors are here responsible for a commentary on a work of their own:—

इति श्रीमद्राजानकामल्ल [लक] मम्मटरुचकविरचिते निजग्रन्थकाव्यप्रकाशसंकेते प्रथम उल्लासः।

This I would suggest is perhaps not to be taken literally, but as indicating Ruchaka's wish to write his commentary in his own name, and in that of the two authors of the original work. A somewhat parallel instance of what appears to have been a common practice is furnished by the introductory verses to Mahendrasûri's commentary on Hemachandra's Anekârthasaṃgraha.* We are now able to determine the exact significance of the colophon of the work known as the Kâvyaprakâśanidarśanam, in which this passage stands, it is clear, not as an original explanation of the verse, but as a quotation from the Kâvya-

* First Report, p. 51.

prakâśasaṃketa. After making the quotation, Ânanda proceeds to illustrate it from other sources as follows :—

यदुक्तं । कृतः श्रीमम्मटाचार्यवर्यैः परिकरावधिः ।
प्रबन्धः पूरितः शेषो विधायालकसूरिणा ॥
अन्येनाप्युक्तम् । काव्यप्रकाश इह कोपि निबन्धकृद्भ्यां
द्वाभ्यां कृतेपि कृतिनां रसतत्त्वलाभः ।
लोकेस्मिन् विश्रुतमिदं नितरां रसालं
बन्धप्रकाररचितस्य तरोः फलं यत् ॥
संपूर्णोयं काव्यप्रकाशग्रन्थः

"As it is said :—

"The book is Mammaṭa's composition so far as parikara; Alaka composed, and inserted the sequel.

"And another says :—

"This Kâvyaprakâśa is indeed the work of two authors; and yet the learned find it full of savour; it is like the fruit of a tree into which the branch of another tree has been grafted."

The colophon* of the tenth chapter of the Kâvyaprakâśanidarśanam, I should therefore now explain as offering an alternative title for that book. Having regard to the text only, it may be called Mammaṭa's Kâvyaprakâśa. Having regard to the commentary Ânanda has here compiled or written for the text, the book may be spoken of, under another name, as Râjânakânanda's Kâvyaprakâśadarśanam.

A commentary on the Kâvyaprakâśa called Sâra-samuchchaya.

In his review of my First Report,† Bühler suggested that this reference to another name, should perhaps be taken as indicating that Ânanda's work had two names, Kavyaprakâśanidarśana and Sâra-samuchchaya. To this conjecture Bühler was very naturally led by

* इति श्रीमम्मटाचार्यविरचिते काव्यप्रकाशे राजानकानन्दकृते काव्यप्रकाशदर्शने ऽपरनाम्नि अर्थालंकारनिदर्शनो नाम दशम उल्लासः ।

† Indian Antiquary, January, 1884. While expressing my obligation to Dr. Bühler for a review which has been of much use to me, I am bound to say that I cannot accept Dr. Bühler's correction of my translation of the passage in which I see a divergence between the doctrine of the kârikâ and the view upheld in the vritti. Dr. Bühler construes the well-known definition of kâvyam as if tad adoshau śabdârthau formed a clause by itself, and saguṇau were part of the subject of the next clause. This yields the translation "Poetry consists of words and sense free from faults, but such faultless words and

the fact that in my list of manuscripts acquired for Government, the Kâvyaprakâśanidarśana treated of in the report itself is entered under the designation of Sârasamuchchaya. That entry however, I regret to say, was an error, due to a premature identification on the part of my pandit, of the same nature as that suggested by Bühler. The Kâvyaprakâśnidarśana is nowhere in this manuscript called Sârasamuchchaya, and should not have been so entered.* I have moreover in the interval acquired a copy, unfortunately incomplete, of the Sarasaṃuchchaya itself.' This manuscript (No. 102) in 197 leaves gives the first seven ullâsas. In the remaining portion, 59 leaves, we have the tenth ullâsa without either beginning or end. The colophon of the seventh ullâsa is :—

इति श्रीभट्टजयन्तविरचितायां काव्यप्रकाशदीपिकायां बहुव्याख्यासारसहितायां दोषनिरूपणं नाम सप्तम उल्लासः ॥ ३ ॥

The book therefore gives, firstly, bhaṭṭa Jayanta's commentary complete; and, secondly, extracts, by way of supplement, from other commentators. The compiler's name, Ratnakaṇṭha, is given in the following verse prefixed to the greater number of ullâsas :—

जयन्तीमुख्यटीकाभ्यः सारमुद्धित्य यत्नतः ।
निर्मितो रत्नकण्ठेन टीका सारसमुच्चयः ॥

---

sense as are endowed with specific excellence (*i.e.* with rasa or sentiment) are in some cases poetry, though they may be destitute of (*i.e.* not possessing any apparent) alaṃkaras." In my translation I took adoshau śabdârthau, saguṇau and analaṃkṛitî punaḥ kvâpi to be three collateral elements of the definition of tad or kâvyam. I submit that it is Dr. Bühler's translation and not mine which is peculiar and inadmissible. I need not press the mistake involved in confounding guṇa with rasa, two terms that are perfectly distinct. In the same way I am quite confident that the vṛittikâra's words yat sarvatra sâlaṃkârau do not, and could not possibly, mean "that (faultless sense and words) possessing alaṃkâras (are) always (poetry"), but rather as I have rendered them "that they (*i.e.* śabdârthau) must always have alaṃkâras." Compare Jayanta's commentary in the extract given below. As to the divergence of view I do not of course forget that the kârikâs imitate in some respect the sûtra style, and that this one may have been written with the view of being interpreted artificially. It must be matter of opinion whether such an explanation will cover the case in point, where the one authority says that poetry may exist in the absence of ornaments, a very sound view, and the other that ornaments must always be present.

* I may correct here another erratum in the same list. The entry of the authors' names of No. 31 should be राजानकमम्मटयोः; not मम्मटालकयोः.

The following works either contribute to the compilation itself, or are quoted in one or other of the works on poetics cited:—

Abhinavagupta's Âlochanam.
Amarachandra's Kâvyakalpalatâ Kaviśikshâ.
Râjânaka-Alaka's commentary on the Alaṃkârasarvasvam.
Ânandavardhana's Vishamabâṇalîlâ. A Prâkṛit work.
[Govindarâja's] Kâvyapradîpa.
Jayanta's commentary, called Jayantî.
Râjânaka Jayadratha's Alaṃkâravimarśinî.
Paṇḍitarâja's commentary.
Bhâskara's Sâhityadîpikâ.
Mahimabhaṭṭa's Vyaktiviveka.
Mukulâchârya's Abhidhâvṛittamâtṛikâ.
[Meṇṭha's] Hayagrîvavadha.
Râjânaka Ruchaka's Alaṃkârasarvasvam.
Râjânaka Ruchaka's Alaṃkârânusâriṇî, a commentary on a Mahâkâvyam by Jalhaṇa called Somapâlavilâsa.
Śrîvatsavarma's commentary, called Sârabodhinî.
Subuddhimiśra's commentary.
The Uddyota.
The Jayasinhâbhyudaya.
The Tattvaparîkshâ.
The Tâpasavatsarâjanâṭakam.
The Nṛisinhapurâṇa.
The Rasaratnadîpikâ.
The Vakroktijîvitam.
The Vistârikâ.
The Vṛihatsaṃketa.

Abhinavagupta's Âlochanam is the commentary on Ânandavardhana's Dhvanyâloka mentioned by Bühler (Report p. 66). Amarachandra's Kâvyakalpalatâ is in our collection (Bhandarkar's Report, No. 424). The mention of Râjânaka Alaka as the author of a commentary on the Alaṃkârasarvasvam deserves note. We have seen that if the Kâvyaprakâśasaṃketa deserves credit Mammaṭa, Alaka, and Ruchaka were all concerned, in some way to be determined, but apparently in that order, with the composition either of the book itself or of its saṃketa. But Ruchaka, or Ruyyaka as Bühler has shown, is the proper way of writing this author's name, was the author of the Alaṃkârasarvasvam, and is so referred to in this book. If the Alaka who wrote a commentary

on the Alaṃkârasarvasvam be the same as the Alaka who had to do with the Kâvyaprakâśa, it is clear that Alaka and Ruchaka were at least contemporaries. The date of the author of the Alaṃkârasarvasam has been fixed by Bühler. He was one of those to whose judgment the poet Mankha submitted his Śrîkanṭhacharita at the house of his brother Alaṃkâra, one of the ministers of Jayasinha of Kashmere (1129—1150 A. D.).

But if, as seems probable, Ruchaka and Alaka worked on an unfinished treatise on poetics by Mammaṭa, Alaka more especially completing the text, and Ruchaka writing the saṃketa, Mammaṭa also must have lived at about the same time or earlier, and his lower date must therefore be put in the beginning of the 12th century. Founding chiefly on the fact that Mammaṭa, who has enjoyed a great reputation both in Kashmere and in India for the last three or four hundred years, is not quoted once by the earlier writers on alaṃkâra, of whom he had been treating, Bühler was disposed to place Mammaṭa later than the Alaṃkâravimarśinî, which Bühler takes to be a comparatively late commentary (end of twelfth century) on a book (the Alaṃkârasarvasva) written by one whom we now have some reason to believe to have been a contemporary and pupil of Mammaṭa's. This adjustment of Mammaṭa's date we shall see immediately receives some corroboration from another entry in the list we are considering.

That Ânandavardhana, (ninth century), wrote a Prâkṛit work called Vishamabâṇalîlâ, is a welcome addition to our knowledge of the literature of the period. From its title the book may be conjectured to have been of a nature similar to that of the Śambhalîmatam or Kuṭṭinîmatam of Dâmodaragupta (eighth century), of which some account will be given in this report. A look-out should be kept for Ânandavardhana's book.

The name of the author of the Alaṃkâravimarśinî is in this manuscript always given as Râjânaka Jayadratha. Bühler has shown (Report, p. 68,) that Jayadratha, the author of a work called Tantrâlokaviveka, informs us that he was one of two sons of Śringâra, called respectively Jayadratha and Jayaratha. The latter word is the form in which the name of the author of the Alaṃkâravimarśinî is given in Bühler's manuscripts of that work. Panḍitarâja's commentary is new.* An interesting quotation from it will be given below. Bhâskara's Sâhityadîpikâ, or Bhâskarî, is also new. Mahimabhaṭṭa's Vyaktiviveka is

* Böhtlingk cites a Panḍitarâjaśataka from Oppert's Catalogue.

an interesting entry. In his notice of a small work called Śaktiviveka, which purports to be part of a larger work called Padvâkyaratnâkara, by one Gokulanâtha, Aufrecht tells us that his author cites the Chintâmaṇi, the Kâvyaprakâśa, and Mahimabhaṭṭa. This last name Aufrecht suggests may be the origin of the corruption Mammaṭa, as Rudrabhaṭṭa may be supposed to have yielded Rudraṭa.* Professor Bhandarkar has pointed out to me that, according to the commentators, Mahimabhaṭṭa is quoted in the Kâvyaprakâśa, where his views with regard to the origin of the vyangya meaning of a word are refuted. It is worth notice that Ruchaka, who does not quote Mammaṭa, does quote the Vyaktivivekakâra. (Aufrecht Catalogue, p 280.) But, as the matter stands at present, we cannot with any confidence see here the wished-for corroboration of Aufrecht's identification of the two names, and of the view put forward above with regard to Mammaṭa's real date.

A copy of Mukula's Abhidhâvṛittamâṭṛika was obtained by Bühler (No. 224), and has been described by him (Report p. 66). Jalhaṇa's mahâkavyam, the Somapâlavilâsa, and Ruchaka's commentary on it are both new. Verses by Jalhaṇa are cited in Vallabhadeva's Subhâshitâvali, and we possess a small Sûktimuktâvali by the same writer. Śrivatsalânchana's commentary on the Kâvyaprakâśa, called Sârabodhinî, is mentioned by Hall (Vâsavad., p. 54), who attributes it to "Maheśvara, otherwise called Śrîvatsalânchana." That Maheśvara was another name of Subuddhimiśra, who succeeds Srîvatsavarma on our list is evident from Aufrecht's description of Śubudhimiśramaheśvara's commentary on Vâmana, called Sâhityasarvaṣvam. Hall would appear to have confounded the two writers, unless indeed both bore the surname Maheśvara.

The Rasaratnadîpikâ is quoted in Bhânudatta's Rasatarangiṇî, (Aufrecht's Catalogue, p. 213), and the Vakroktijîvita in Ruchaka's Alaṃkârasarvasvam, (id., p. 210). The Vistârikâ will be mentioned separately below. The Vṛihatsaṃketa may be the book referred to above as the Kâvyaprakâśasaṃketa.

---

* It is certain that Rudraṭa and Rudrabhaṭṭa are names for the same author. But the theory that Rudraṭa is the genuine word, and Rudrabhaṭṭa an attempt to make good Sanskrit of that, deserves consideration along with Aufrecht's. It is impossible for those who are engaged in this search to acknowledge their obligation to Aufrecht in each single case where such obligation is due. I take this opportunity of saying that what little I have been able to do begun with a study of his invaluable catalogue, as it is likely to end with it.

In considering this list of writers cited in the Sârasamuchchaya, I have left to the end Jayanta's commentary on the Kâvyaprakâśa called Jayantî, which Ratnakaṇṭha puts at the head of the commentaries he is using. An incomplete copy of the Jayantî was obtained by Bühler at Bhuj (Report No. 244). The Sârasamuchchaya does not mention Jayanta's date, but Professor Bhandarkar, who has recently obtained our first complete copy of the book, has kindly informed me that it was written in Samvat 1350=A. D. 1294. Of all our commentaries on the Kâvyaprakâśa therefore the Jayantî, with the single exception of the Kâvyaprakâśasaṃketa, stands closest to what seems to have been the date of the original work, from which too it was itself separated by no very considerable interval. The use therefore made in the following passage of the expression granthakâra, as applicable to the author of the vṛitti, must be accepted as conclusive of the fact that Mammaṭa, whether or not and to whatever extent he used previous material in putting together his kârikâs, was the real author of the book as a whole. That centuries later a tradition should have sprung up in Hindustan proper, according to which he took his text from a work by Bharatamuni forming part of a Vahnipurâṇa, is a noteworthy example of the break in the literary tradition of India below the Himâlayas, of which the false reading Dhâvaka in this very book is a conspicuous instance, and of the tendency shown by later Indian writers to exalt the antiquity of their purâṇas.

तददोषाविति। किं काव्यमिति शिष्येण पृष्टो गुरुः शिष्यं प्रत्याह शब्दार्थौ तत्काव्यं न केवलः शब्दः न केवलोऽर्थः किंतु शब्दार्थौ मिलितौ काव्यमित्याह द्विवचनेनेत्यर्थः ननु शब्दार्थौ काव्यमित्युक्ते सदोषयोर्निर्दोषयोश्च शब्दयोः काव्यत्वप्रसंगः स्यादत आह अदोषाविति दोषरहितौ अदोषावित्युक्ते दोषाभाव एव प्रतीयते न सगुणत्वमत आह सगुणाविति तथाच ध्वनिकृत् सहृदयहृदयाह्लादिशब्दार्थमयत्वमेव काव्यलक्षणम् काव्यत्वेति कव्यते इति काव्यं तस्य भावः काव्यत्वं तस्य हानिः काव्यत्वहानिः यथा यः कौमारेति यः कौमारं हृतवान् कौमारहरः स एव वरः प्रोन्मीलिता विकसिता या मालती तद्वत्सुरभयः प्रौढा उन्मादकारिण्यः अत्र रेवारोधसि यद्वेतसीतरुतलं तत्र कुमारत्वेऽपि तेनैव भर्त्रा सह यत्पूर्वं चौर्यरतं कृतं तत्र चेतः समुत्कंठते इत्यर्थः अत्र न कश्चित्स्फुटोऽलंकार इति कथमित्याह अत्र विभावनाविशेषोक्त्यालंकारद्वयमध्ये कस्यापि न स्फुटत्वं तथाहि कारणाभावे कार्योत्पत्तिर्विभावना इति विभावनालक्षणं कारणाभावाच्च क्वचिदभावमुखेन क्वचित्कार्यविरुद्धकारणोपनिबंधद्वारेणोपनिबंध इति विभावना तथा कारणसामग्र्ये कार्यानुत्पत्तिर्विशेषोक्तिरिति विशेषोक्तिलक्षणं कार्यानुत्पत्तिश्चात्र क्वचिदभावमुखेन क्वचित्तद्विरुद्धकार्योपनिबंधद्वारेण तथाहि अत्र चोत्कंठात्मकस्य कार्यस्य कौमारहरवरासन्निधानरूपकारणाभावेपि कार्यस्योत्कंठारूपस्योत्पत्तौ विभावना तथा कौमारहरसन्निधा-

नादिलक्षणादुत्कंठाकारणसद्भावेप्यनुत्कंठारूपस्य कार्यस्यानुत्पत्त्या विशेषोक्तिः कार्यानुत्पत्तिश्च विरुद्धकार्योपनिबंधद्वारेणोक्ता अत्र द्वयोरपि विभावनाविशेषोक्तिलक्षणयोरलंकारयोः साधकबाधकप्रमाणाभावादस्फुटत्वं तर्हि संदेहसंकरोस्तु सोपि न कथं उभयोरप्यलंकारयोरपरिपूर्णलक्षणत्वात् तथाहि कारणं ह्यन्वयव्यतिरेकानुविधायि भवति ततश्चात्र व्यभिचरति कथं उत्कंठोत्पत्तौ प्रियतमादिसन्निधिरेव कारणं न भवति यतः प्रियतमासन्निधानेपि प्रणयकलहादावुत्कंठाया उत्पद्यमानत्वात् तथा विशेषोक्तेरपि कारणसामग्री नास्ति कथं यथा प्रियतमसन्निधानादिरुत्कंठोत्पत्तौ कारणं तथा वेतसीतरुतलमपि कारणं ततश्चात्र नास्तीति कारणसामग्र्यभावः तस्माद्विभावनाविशेषोक्त्योरपि पूर्णलक्षणत्वात्संदेहसंकरोपि न भवत्यत आह ग्रंथकारः अत्र न कश्चित्स्फुटोलंकार इति तर्हि रसवदलंकारोस्तु न कथमित्याह रसस्येति रसस्यालंकार्यत्वान्नालंकारता रसस्यालंकारता तत्र यत्र रसस्याप्राधान्यं तदुक्तं ध्वनिकृता

प्रधानेन्यत्र वाक्यार्थे यत्राङ्गंतुरसादयः।
काव्ये तस्मिन्नलंकारो रसादिरिति मे मतिः॥
इति जयंत्याम्॥

No further proof is needed for the reading Bâṇasya instead of Dhâvakasya in the illustration of the pecuniary advantages that may result to a poet from this work. But it may be interesting, before passing from Ratnakantha's Sârasamuchchaya to note that Panḍitarâja, in his discussion of that passage, expressly quotes the verse :—

हेम्नो भारशतानि वा मदमुचां वृन्दानि वा दन्तिनां।
श्रीहर्षेण समर्पितानि कवये बाणाय कुत्राद्य तत्।
या बाणेन तु तस्य सूक्तिनिकरैरुद्गीर्णताः कीर्तय-
स्ताः कल्पप्रलयेपि यान्ति न मनाङ्म्लान्यै परिम्लानताम्॥

in which the transient character of the king's gifts to Bâṇa is contrasted with the eternal fame Bâṇa was able to give to his king.

So much for the Sârasamuchchaya. I must complete the digression into which it and the Maharaja of Alwar's copy of the Sâhityakaumudî have led me by as brief a notice as may be of three other commentaries on Mammaṭa's book, extracts from which will be found in the Appendix. All three were seen by me in the house of Nârâyaṇa Bhaṭṭa of Jeypore, a liberal-minded scholar and descendant of scholars, who took great pleasure in showing me his ancestral collection. Of the three, that by Jayarâma would seem, from the other name of the author given (Panchânana), to be by that Jayarâma Panchânana who wrote the Nyâyasiddhântamâlâ. (Aufrecht's Catalogue, p. 240.) In the passage cited, Jayarâma first mentions by way of pûrvapaksha the view according to which Bharata is the author of the kârikâs

and Mammaṭa that of the ṭîkâ. Against this, Jâyarama tells us, it is urged that in the tenth ullâsa the author of the kârikâs, when speaking of the figure of speech called Mâlârûpakam, makes a clear reference to a preceding part of the vṛitti. माला तु पूर्ववत्. "The Mâlârûpakam as in the previous case," that is, the figure Mâlâ Rûpakam is to the figure Rûpakam as Mâlopomâ is to Upamâ. But, say these writers, Mâlopamâ is described in the vṛitti, and not in the kârikâs at all, and we have therefore here proof that the author of the kârikâs and the author of the vṛitti are one. Not so, replies Jayarâma: the figure Mâlopamâ is alluded to in the kârikâ, by virtue of the word च. In that case, it is asked, why does the vṛitti expressly say that the figure Mâlopamâ is omitted from the kârikâ to save space. Because, replies Jayarâma, when a thing is brought into a general rule by virtue of the word च, it still stands in need of more specific definition. This is, of course, idle trifling. It is of more importance to note that Jayarâma, while disdaining his best argument, comes himself to the conclusion that there was only one author. He adds the interesting note that the occurrence in the Kâvyaprakâśa of certain kârikâs which also stand in Bharata's Saṃhitâ, does not make against this conclusion. In these Mammaṭa is to be held to be quoting the elder writer in his text, as he has elsewhere often occasion to do in his commentary.

The commentary called Vistârikâ is by a writer who gives his name as Paramânanda Chakravarti. I have recently obtained a complete copy of this book on loan from H. H. the Mahârâja of Boondi, and shall be able to add a transcript of it to our collection if on examination that seems desirable.

Lastly, we have a commentary on the verses given in the Kâvyaprakâśa as examples of its rules, called Udâharaṇachandrikâ, and the work of one Vaidyanâtha, the son of Śrî-Râmabhaṭṭasûri.

The Atandrachandrika-prakaraṇam of Jagannâtha.

In his preface to the Daśarûpa, Hall has occasion to give a list of dramas unknown by inspection to Professor Wilson, but which he himself had seen. Two of these, the Atandrachandrika, and Anantadeva's Śrîkṛishnabhaktichandrikâ are in the Maharaja's collection. Of the former a copy has been acquired for Government. The author is Jagannâtha, who describes himself as the least, both in age and in abilities, of the four sons of Pîtâmbara, a Maithila Brahmin. Pîtâmbara was the son of Râmabhadra, himself a poet.

Jagannâtha's work, we are told, was chosen as a new composition

fit to delight the critical hearts of the kings and feudatory chiefs who had met to pay homage to Fateh Shah. Such occasions are frequently referred to in the prologues of Indian dramas, and will remind the European reader of Talma's presence among the crowd of kings at Erfurt, or of the actors and actresses who helped Louis XV. in his "conquests in Flanders." As a rule, however, it was the happy privilege of the Indian monarch that as here he could rely on having a new piece to grace his stage.

The Śrikrishnabhaktichandrikâ of Anantadeva.

The Alwar collection contains also a copy of Anantadeva's Śrîkishnabhaktichandrikâ, which is mentioned by Hall, and a copy of which is in the library of the Asiatic Society of Bengal.* Anantadeva styles himself the son of Mahâdeva.

In connection with my visit to Alwar I have only left to mention that, besides the Maharaja's library, I examined the collection of books belonging to the three brothers, Pandit Bhavânand, Pandit Udayânand, and Pandit Râmachandra, sons of Lakshmîdhara, who was chief pandit to Banni Sinh. I was received by these gentlemen with great cordiality, and every facility was given to me, including free leave to borrow. Extracts from books in this library will be found in the Appendix following the extracts given from books belonging to H. H. the Maharaja. The Panchasâyaka by Jyotirîśa, (the author of the Dhûrtasamâgama), is, I suppose, the book of that name referred to in the Mahânâṭakam. The Golâdhyâya of an astronomical Siddhânta professes to be a part of the missing and much sought-for Romakasiddhânta. I owe its proper title, as given in the Appendix, to my pandit, Dûrgaprasâda. The other works cited are, as the collection itself mainly is, of an astronomical character. Lakshmîdhara's fame as an astronomer and astrologist is still great in Alwar; and his sons, one of whom has received a good English education, keep up the traditional lore of their house. One of the last communications I received from them was a carefully worked out diagram of the then approaching total eclipse of the moon which took place on the 4th of October last.

Dâmodaragupta's Śambhalîmatam.

I drew attention in my First Report to a poem by Dâmodaragupta styled Śambhalîmatam, a copy of which I found, in a palm leaf manuscript, in Śântinâth's Bhaṇḍâr at Cambay. Through the good offices of Mr. Shamrao N. Laud, Dewan Saheb of Cambay,

* Indische Studien, 1,467.

and the courtesy of Mr. Nugindass, the custodian of that library, I have since had an opportunity of reading this book and am able to give here a short account of it, before proceeding to notice some of the works actually acquired for our collection throughout the year. The verse by Dâmodaragupta, which Aufrecht cites from the Śârngadharapaddhati, is in the Śambhalîmatam. I have shown elsewhere that Vallabhadeva also cites this buried poet in his Subhâshitâvali. It will be seen in the sequel that the Śambhalîmatam is quoted in the Kâvyaprakâśa. But Dâmodaragupta's precise date is fixed for us by the reference to him, and to this book, in the Râjataraṅgiṇî * :—

स दामोदरगुप्ताख्यं कुट्टिनीमतकारिणम्।
कविं कविं बलिरिव ध्रुवं धीसचिवं व्यधात्॥

The king here is Jayâpîḍa (779-813), and the reference to Dâmodaragupta follows immediately that with regard to Udbhaṭa to which Bühler has called attention.

The exordium is brief:—

ओं नमः शिवाय।
स जयति संकल्पभवो रतिमुखशतपत्रचुंबनभ्रमरः।
यस्यानुरक्तललनानयनांतविलोकनं वसतिः॥
अवधीर्य दोषनिचयं गुणलेशं संनिवेश्य मतिमार्याः।
शंभल्या मतमेतद्दामोदरगुप्तविरचितं शृणुत॥

The story then goes on as follows. In that ornament of the Earth Benares (Vârâṇasî) where even courtesans, by reason of their ornaments (chandra), and troops of attendant lovers (bhujaga), attain likeness to Śiva, dwelt Mâlatî, the pride of her profession, described as a home of all gentle words, graceful gestures, genuine affection, and intellectual culture. One day, when she had climbed on the terrace of her house, she chanced to hear one sing this âryâ verse :—

यौवनसौंदर्यमदं दूरेणापास्य वारवनिताभिः॥
यत्नेन वेदितव्याः कामुकहृदयार्जनोपायाः॥

And what was sung seemed good to her; and she determined to seek counsel in this matter of Vikarâlâ, whose doors she knew lovers beset night and day continually. This she did, and found Vikarâlâ, who is described as a woman the reverse of beautiful :—

अथ विरलोन्नतदशनां निम्नहनुं स्थूलचिपिटनासाग्रां।
उल्वणचूचुकलक्षितशुष्ककुचस्थानशिथिलकृत्तितनुं॥

* I owe this reference, as I owe so many others, to the St. Petersburg Dictionary.

गंभीरारक्तदृशं निर्भूषणलंबकर्णपालीं च ।
कतिपयपांडुरचिकुरां प्रकटशिरासंततायतग्रीवां ॥

surrounded by her waiting women, and looking at some presents which had been sent to her. Vikarâlâ received Mâlâtî courteously; but, when she learned her errand, expressed her surprise that a woman of Mâlâtî's personal charms—described after the usual manner—should feel the need of other weapons. However, if so it was, Vikarâlâ would do what was required:—

तदपि यदि ते कुतूहलमस्त्यवधानं विधाय तनुमध्ये ।
आकर्णय कथयामि स्वबुद्धिविभवानुसारेण ॥

Mâlatî should then make it her first endeavour to gain the affections of a certain son of one of the king's officers, who, in the absence of his father at the army head-quarters, was the real ruler of a neighbouring village. He was in himself desirable—and here the poet lingers over a companion description of the youth*—and would prove a very mine of wealth to Mâlatî. To win him she must use the services of a go-between, who should, in language which Vikarâlâ dictates, tell the young man to what a state Mâlatî is reduced for love of him. Dâmodaragupta's treatment of this well-worn theme was better known formerly than it is now, as the following verse, which is quoted in the Kâvyaprakâśa, will testify:—

हृदयमधिष्ठितमादौ मालत्याः कुसुमचापबाणेन ।
चरमं रमणीवल्लभ लोचनविषयं त्वया भजता† ॥

Mâlatî's proficiency in the literature of her profession is not to be forgotten; and Madanodaya, Dattaka, Vitavṛitta, and Râjaputra are to be mentioned as some of the authors whose works she had duly mastered. If all this does not produce the desired effect, the go-between is to change her tone; and upbraid the youth for his indifference to one who has marked him out for such signal favour:—

किं सौभाग्यमदीयं यौवनलीलाभिरूपतापः ।
सहजप्रेमोपनतां मालतिकां न बहु मन्यसे येन ॥

---

* His proficiency in the Kâma Śâstra is part of this description:—

वात्स्यायनमतमबुधं बाह्यं दूरेण दन्तिलाचार्यं ।
गणयति मन्मथतंत्रे पशुतुल्यं राजपुत्रं च ॥ ७३ ॥

† Kamalâkara, the commentator on the Kâvyaprakâśa, does not know the source of this verse, as he supplies a wrong name for the hero, whom he calls Mâdhava, with an apparent reference to Bhavabhûti's Mâlatîmâdhava.

न गणयति या कुलीनान् प्रवीणवतः शास्त्रवेदिनः प्रणतान्।
सा भवदर्थे शुष्यति कुस्थाननिवेशितं धिगनुरागं ॥
कमलवती तीव्ररुचौ बहुभस्मनि शंभुशिरसि शशिलेखा।
सा च त्वयि पशुकल्पे यदभिरता तेन मे कृशता ॥

This brings us to the thirteenth leaf of the MS., when there occurs a gap extending to, and including, the nineteenth. In the beginning of the twentieth the story is concerned with the fortunes of one Sundarasena, the only son of his father. Sundarasena had a friend called Guṇapâlita, of whom it is finely said that as the sea rises and falls with the waxing and waning moon, so did Guṇapâlita's fortunes follow those of his friend. One day Sundarasena heard one sing this verse:—

देशांतरेषु वेशस्वभावभणितानि ये न बुध्यंते।
समुपासते न च गुरून् विषाणविकलास्त उक्षाणः ॥

"They who do not know the dress and manners and language of other countries, and who do not pay their respects to great men are oxen without horns."

The thing seemed good to Sundarasena; but Guṇapâlita at first opposed his friend's project with a description of the discomforts of a wandering life, which is too quaint and life-like not to be given in its entirety:—

अभ्यर्थनानुबंधो लज्जाकर एव मादृशां किं तु।
आकर्ण्यय कथयामः पथिकानां यानि दुःखानि ॥
कर्पटकावृतमूर्त्तिर्दूराध्वपरिश्रमावसितशक्तिः।
पांसूत्करधूसरितो दिनावसाने प्रतिश्रयाकांक्षी ॥
मातर्भगिनि दयां कुरु मा मैवं निष्ठुरा भव तवापि।
कार्यवशेन गृहेभ्यो निर्यांति भ्रातरश्च पुत्राश्च ॥
किं वयमुत्पाट्य गृहं प्रातर्गंतार ईदृगेव सतां।
भवति निवासो यस्मिन् निज इव पथिकाः प्रयांति विश्रामं ॥
अद्य रजनीं नयामो यथाकथंचित्त्वदाश्रये मातः।
अस्तं गतो विवस्वान् वद संप्रति कुत्र गच्छामः ॥
इति बहुविधदीनवचाः प्रतिगेहद्वारदेशमधितिष्ठन्।
निर्भर्त्स्यते वराको गृहिणीभिरिदं वदंतीभिः ॥
न स्थित इह गेहपतिः किं रटसि वृथा प्रयाहि देवकुलं।
कथितेपि नापगच्छति पश्य मनुष्य[स्य] निर्बंधं ॥
अथ यदि कथंचिदपरः पुनः पुनर्याचितो गृहस्वामी।
निर्दिशति सावधीरणमत्र स्वपिहीति शीर्णगृहकोणे ॥
तत्र कलहायमाना तिष्ठति गृहिणी विभावरीं सकलां।
अज्ञाताय किमर्थं वासो दत्तस्त्वयेति सह भर्त्रा ॥

ईदृगयं सरलात्मा किं कुरुषे भगिनि तावको भर्त्ता ।
स्थास्यसि गेहेवहिता भ्रमंति खलु वंचका एवं ॥
इति भोजनादियाच्ञां बुद्धौ विनिधाय निकटवर्त्तिनी गेहात् ।
नारी समभ्युपेता ब्रूते तामाप्तभावेन ॥ युग्मम् ॥
गृहशतमधिकमटित्वा कलमकुलत्थाणुचणमसूरादि ।
एकीभूतं भुंक्ते क्षुधोपतप्तोध्वगो भैक्षं ॥
परवशमशनं वसुधा शयनीयं सुरनिकेतनं सद्म ।
पथिकस्य विधिः कृतवानुपधानकमिष्टकाखंडं ॥

"A man like me is naturally ashamed to press a request overmuch; but listen while I tell what woes befal the wayfarer.

"Clad in tattered garments, dusty and travel-sore, he seeks at fall of day where he may lay his head.

"'Mother, sister, take pity on me. Do not be so cruel. Have you not brothers and sons whom hard necessity compels to roam from home.

"'I will not break your house down before I go away in the morning; and do good people call that a house in which wayfarers do not rest as if they were inmates of it.

"'I will rest here but one night as best I can, and then go on my way. The sun is set, where else pray can I go?'

"With such piteous words in his mouth the wretch goes from door to door, and is upbraided by the housewives, who answer thus:—

"'My husband is not at home Why do you prate thus? Can you not go to the temple? He will not take a telling, but stands there. How obstinate the man is.'

"And if by good luck some man yields to repeated entreaty, and scornfully points out a corner of the house, saying, 'sleep there,' then the wife quarrels all night with her husband, and says, 'why have you given shelter to this stranger?'

"And her neighbour, fearing in her heart that she in her turn may be asked to find food and the like for the stranger, comes and condoles with her.

"'My dear, it is not your fault: your husband is too good-natured: but keep a good look out, for there are rogues about. I speak as your friend.'

"And after presenting himself at a hundred doors, the traveller at last gets a mess of porridge thrown to him by way of alms.

"His food is at another's will: the earth is his bed and the temple his resting-place: such is the lot of the traveller: and for pillow he has a brick."

But before Sundarasena could reply this verse fell on the ears of the two friends:—

निजवरभवनं सुरगृहमुर्वीतलमातिमनोहरं शयनं ।
कदशनमप्यमृतमभीप्सितकार्यैकनिविष्टचेतसां पुंसां ॥

"To the man who is bent upon the accomplishment of his purpose, a temple is his own dear home, the earth a very pleasant bed, and the meanest of food nectar,"

which, when Sundarasena, here called Paurandari, or son of Purandara, heard, he vowed the singer had uttered his own secret thought, and overbearing Gunapâlita's opposition, he set out. He wandered over the earth, and was at last setting his face homeward when he came to that monarch of mountains, Abu. निजगृहगमनाकांक्षी स शैलोच्चयनाथमर्बुदं प्राप. Dâmodaragupta's description of this holy hill is enthusiastic; but the MS. is unfortunately too defective here to admit of quotation. I may be permitted to linger for a moment on the circumstance that the first in all probability for many centuries to read a poem written a thousand years ago was an Englishman himself residing at the time on that sacred hill, which now, as then, is—

"herrlich wie am ersten Tag."

Where the MS. becomes legible again (leaf 27), a friend is upbraiding Hâralatâ, who has lost her heart to Sundarasena, in spite of his apparent poverty:—

अथ विदितचित्तवृत्तिः सत्कृदृशं प्रियतमे समाकृष्य ।
मदनेन दह्यमानां विहसितविशदं जगाद तामाली ॥
अपि हारलते संहर हरहुंकृतिदग्धदेहसंक्षोभं ।
सद्भावजानुरक्तिर्नहि पण्यं पण्यनारीणां ॥
अवधीरय धनविकलं कुरु गौरवमकृशसंपदः पुंसः ।
अस्मादृशां हि मुग्धे धनसिद्ध्यै रूपनिर्माणं ॥
अभिरामे विनिवेशं विदधाना विविधलाभनिरपेक्षा ।
उपहस्यते सुमध्ये विदग्धवारांगनावारैः ॥
येषां श्राव्यं यौवनमभिमुखतामुपगतो विधिर्येषां ।
फलितं येषां सुकृतैर्जीवितसुखितार्थिता येषां ॥
तेवइयं स्वयमेव त्वामनुबध्नंति मदनशरनिघ्नाः ।
नहि मधुलेहा[:] सुंदरि मृग्यंते चूतमंजर्या ॥

In language which recals a passage in Kâdambarî, Hâralatâ tells her friend that the time for expostulation is past :—

सखि कुरु तावद्यत्नं बहुमतमतिवेदनाप्रतीकारे ।
क्रीडीकृता विपत्त्या न भवत्युपदेशयोग्या हि ॥ ८२ ॥

And at her entreaty her friend conveys to Sundarasena some intimation of the condition to which Hâralatâ had been reduced since first she saw his face :—

यस्मिन्नेव मुहूर्त्ते चक्षुर्विषयं गतोसि मे सख्याः ।
तत एवारभ्य गता विधेयतां दग्धमदनस्य ॥ ८७ ॥

Sundarasena listened, and was moved to pity and to love, on which his friend Guṇapâlita read him a sermon, which is not inferior to the well-known one in Proverbs. I give some extracts by way of illustration :—

यद्यपि मारप्रसरो दुर्वारः प्राणिनां नवे वयसि ।
चिंत्यं तदपि विवेकिभिरवसानं ब्रेशयोषितां प्रेम्णः १ ॥
वारस्त्रीणां विभ्रमरागप्रेमाभिलाषमदनरुजः ।
सहवृद्धिक्षयभाजः प्रख्याताः संपदः सुहृदः ॥ २ ॥
ताभिरवदातजन्मा करोति समागमं कथं यासां ।
क्षणदृष्टोपि प्रणयी रूढप्रणयोपि जन्मनोपूर्वः ॥ ३ ॥
प्रद्युम्नः प्रद्युम्नो विरूपकः खलु विरूपकः सततं ।
सुस्निग्धः सुस्निग्धो रूक्षो रूक्षस्तु गणिकानां ॥ ४ ॥
यासां जघनावरणं* परकौतुकवृद्धये न तु त्रपया ।
उज्ज्वलवेषा रचना कामिजनाकृष्टये न तु स्थित्यै ॥ ५ ॥
मांसरसाभ्यवहारः पुरुषाहतिपीडया न तु स्पृहया ।
आलिख्यादौ व्यसनं वैदग्ध्यख्यातये न तु विनोदः ॥ ६ ॥
रागोधरे न चेतसि सरलत्वं भुजलतासु न प्रकृतौ ।
कुचभारेषु समुन्नतिराचरणे नाभिनंदिते सद्भिः ॥ ७ ॥
जघनस्थलेषु गौरवमाकृष्टधनेषु नो कुलीनेषु ।
अलसत्वं गमनविधौ नो मानववंचनोभियोगेषु ॥ ८ ॥
वर्णविशेषापेक्षा प्रसाधने नो रतिप्रसंगेषु ।
ओष्ठे मदनासंगो नो पुरुषविशेषजनितसंभोगे ॥ ९ ॥
या बालेपि सरागा वृद्धेष्वपि विहितमन्मथावेशा ।
क्लीबेष्वपि कांतदृशः साकांक्षा दीर्घरोगेपि ॥ १० ॥
स्वेदांबुकणोपचिता नार्द्रता निजनिवासमनसश्च ।
आविःकृतवेपथवो वज्रोपलसारकठिनाश्च ॥ ११ ॥
जघनचपला अनार्या परभृतयः कृतकनेत्ररागाश्च ।
सर्वांगार्पणदक्षा असमर्पितहृदयदेशाश्च ॥ १२ ॥

* MS. यग्नावरणं.

न कुलसमुत्पन्ना अपि भुजंगदशनकृतवेदनाभिज्ञाः
कंदर्पदीपिका अपि रहिताः स्नेहप्रसंगेन ॥ १३ ॥
उज्झितवृषयोगा अपि रतिसमये नरविशेषनिरपेक्षा ।
कृष्णैकाभिरता अपि हिरण्यकशिपुप्रियाः सततं ॥ १४ ॥
मेरुमहीधरभुव इव किंपुरुषसहस्रसेवितनितंबा [:] ।
नीतय* इव भूमिभृतां सुपरिहृतानर्थसंयोगाः ॥ १५ ॥
बहुमित्रकरविदारणलब्धाभ्युदयाः सरोरुहिण्य इव ।
डाकिन्य इव च रक्तव्याकर्षणकौशल†लोपेताः ॥ १६
प्रतिपुरुषं सन्निहिताः कृत्यपरा विविधविकरणोपचिता [:]
बहुलार्थग्राहिण्यः प्रकृतय इव दुर्ग्रहा गणिकाः ॥ १७
सादरमाकृष्य चिरं कुसुमस्तबकं च नरविशेषं च ।
रिक्तीकर्तुं निपुणा[:] क्षुद्रा[:] क्षुद्रांश्च चुंबंति ॥ १८
परमार्थकठोरा अपि विषयगतं लोहकं मनुष्यं च ।
चुंबकपाषाणशिला रूपाजीवाश्च कर्षंति ॥ १९
पुरुषाक्रांताः सततं कृत्रिमशृंगाररागरमणीयाः ।
आहन्यमानजघनाः करेणवो वारयोषाश्च ॥ २०
उचितगुणोक्षिप्ता अपि पुरतोपि निवेशिते सुवर्णलवे ।
झगिति पतंति मुखेन प्रकटप्रमदा यथा च तुला ॥ २१
बहिरुपपादितशोभा अंतस्तुच्छाः स्वभावतः कठिनाः ।
दास्यः समुद्गिका इव भणंति यंत्रप्रयोगेण ॥ २२ ॥
बध्नंति येनुरागं दैवहतास्तासु वारवनितासु ।
ते निःसरंति नियतं पाणित्रयमग्नतः कृत्वा ॥ २३ ॥

This might have had its due effect, had not Sundarasena, who seems to have been much at the mercy of wandering minstrels, at that moment heard one thus proclaim the opposite doctrine :—

तरुणीं रमणीयाकृतिमुपनीतां स्मृतिभुवा वशीकृत्य ।
परिहरति यो जडात्मा प्रथमोसौ नालिको विना भ्रांतिं ॥ २४ ॥
इदमेवहि जन्मफलं जीवितफलमेतदेव यत्पुंसां ।
लडहानितंबवतीजनसंभोगसुखेन याति तारुण्यं ॥ २५ ॥
सुमनोमार्गणदहनज्वालावलिदह्यमानसर्वांङ्गः ।
प्रबलप्रेमप्रवणाः प्रमदाः स्पृहयन्ति नाल्पपुण्येभ्यः ॥ २६ ॥

Declaring that these sentiments might have been 'drawn from his own heart,' Sundarasena sets off to comfort Hâralatâ. The intimacy he straightway contracted with her lasted for a year and a half, at the end of which period he was startled from his dream of pleasure by the arrival

---

* MS. नीयत. † MS. काशल.

of a messenger, by name Hanumân, who handed him the following letter from the indignant Purandara :—

स्वस्तिश्रीकुसुमपुरात्पुरंदरः सुन्दरं समभिधत्ते ।
अन्तर्भूम्भितशोकग्रस्ताविस्पष्टवर्णपदम् ॥
कुलमकलङ्कं न गणितमवधीरितमग्र्यजन्मनामुचितम् ।
नापेक्षितमवगीतं शठसेवितवर्त्मनि त्वया पतता ॥
वंशेऽकुटिलगतीनां द्विजिह्वतादोषरहितचरितानाम् ।
अपरविनाशरतानामुत्पन्नः कथमसि भुजंगः ॥
क्व पुरोडाशपवित्रितवेदपदोद्गारगर्भवदनं ते ।
क्वच मदिरासववासितवारवधूमुखरसास्वादः ॥
क्व कुशविपाटनजन्मा सहसोदितवेदनाचमत्कारः ।
क्व त्वेतानलधूमक्षोभितनयनाम्बुधौतवदनं त्वम् ।
क्वच गणिकानिर्भत्सनशोकभरायातबाष्पसलिलौघः ॥
क्व वषट्कारध्वानः षड्जमविभूषणं श्रवणपूरः ।
क्वच साधारणवनितारतिमणिताकर्णनौत्सुक्यम् ॥
क्वाचार्यप्रतनुलताताडनसंक्षोभसंभवः कम्पः ।
क्वच कुपितवारललनानिष्ठुरपादप्रहारविषहत्वम् ॥
क्व हरिणचर्मावरणं स्मृतिशास्त्रनिवेदितं व्रतं चरतः ।
क्वच पण्यस्त्रीगात्रस्पृष्टाम्बरधारणेषु बहुमानः ॥
समिधामेवच्छेदनमभ्यस्तं शैशवात्समारभ्य ।
शठवनिताधरखण्डन उत्पन्नं कौशलं कुतो भवतः ॥
शुश्रूषणमेव गुरोः परिशीलितमचलचेतसा सततम् ।
कुटिलमतयो भुजिष्याः कथं त्वयाराधिता निपुणम् ॥
आम्नायपाठ एव स्फुटतरपटसौष्ठवं तवाख्यानम् ।
प्रकुपितवेद्यानुनये क्व शिक्षितं वचनचातुर्यम् ॥
अथवा किं क्रियतेस्मिन्नवदातकुलेपि लब्धजन्मानः ।
सदसंस्तुता भवन्ति प्रागुपचितकर्मदोषेण ॥
त्वयि विनिवेश्य कुटुम्बं परलोकाहितार्जनैकनिरतात्मा ।
स्थास्यामीति समीहितमनुदिवसं तद्विसंवादितम् ।

While still in his first perplexity over the contents of this upbraiding letter, he heard one sing as follows:—

विषयातिमिरावृताक्षणामवटपतामदृष्टमार्गाणाम् ।
पुंसां गुरुजनवचनद्रव्यशलाकाञ्जनं शरणम् ॥
उद्वेजयति तदात्वे सुखसंपत्तिं करोति परिणामे ।
कटुकौषधप्रयोगो गुरुनिगदितकार्यनिष्ठुरं वचनम् ॥

His friend, too, took occasion by the forelock, and pressed him with reasons why he should bend him to his father's will.* His previous

* The verse जीवन्नेव, which Aufrecht (Z. D. M. G. 27, 35), quotes from the Sârngadharapaddhati, occurs here, with the reading अंगुल्याः.

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

advice had not been taken, but नि हि खिद्यंत प्रियजनहितभाषणे संत :—a good man does not weary in offering wise counsel to a friend. Sundarasena is bid contemplate his father's sorrow, greater than that of one who has no son. He is reminded how obedience to one's parents, an honourable wife, the society of friends, and attention to religious duties, together form the secret of true happiness. Above all is he adjured to look on this picture and on that, as he contrasts the harlot who has enslaved him with the wife whose company he is forsaking for her. It is here that the picture of a true and loving wife occurs, to which, as quoted in the Subhâshitâvali, I have elsewhere drawn attention :—

प्राक्तनकर्मविपाकः क्षुद्रासु शरीरिणां यदासक्तिः ।
आयतनं तु सुखानां संसारभुवां कुलोद्गता रामाः ॥
निर्विण्णे निर्विण्णा मुदिते मुदिता समाकुलाकुलिते ।
प्रतिबिंबसमा कांता संक्रुद्धे केवलं भीता ॥
यावद्वांच्छितसुरतव्यायामसहाऽविरुद्धसंभाषा ।
चित्तानुवृत्तिकुशला पुण्यवतामेव जायते जाया ॥

" Für nichts besorgt als meine Freude,
Für mich nur schön zu sein bemüht,
Wollüstig nur an meiner Seite,
Und sittsam, wenn die Welt sie sieht ;
Dass unsrer Gluth die Zeit nicht schade
Raümt sie kein Recht aus Schwacheit ein,
Und ihre Gunst bleibt immer Gnade
Und Ich muss immer dankbar sein."

Sundarasena goes, but Mâlatî, who had sincerely loved him, after following him a day's journey to bid him forget her, dies under the kshîra* tree, where their sad parting took place. Sundarasena returns, pays the last rites to his dead love, and himself becomes an ascetic.

---

* आक्षीरवतो वृक्षादासलिलाद्वा प्रिये प्रियं यान्तम् ।
अनुयायादितिवचनं तेन त्वमितो निवर्तस्व ॥

The saying, still I believe current in Northern India, that those who accompany a departing friend should turn back when they come to water or to a kshîra tree, explains an expression in a fine verse by Taranginandin given by Aufrecht Z. D. M. G. 36, 513 :—

दूरं सुंदरि निर्गतासि नगरादेष द्रुमः क्षीरवा-
नस्मादेव निवर्त्यतामिति शनैरुत्काध्वगेन प्रियाम् ।
गाढालिङ्गनवक्रितस्तननतटाभोगस्फुटत्कञ्चुकं
वीक्ष्योरःस्थलमश्रुपूरितदृशः प्रस्थानभङ्गः कृतः ॥

एष द्रुमः क्षीरवान् must be translated 'here is a kshîra tree.'

Such a story as this Vikarâlâ now says should serve to show that women of her profession and Malatî's may sometimes be disinterested. With this she turns to the main purpose of the poem, into which I may be excused for not following her very far. The art she treats of is distributed under various heads, of which dhanopârjana, 'how to get money,' nishkâśanopâya, 'how to get rid of an impoverished lover,' and bhinnasaṃdâna, 'how to recover a lover (grown rich again) with whom you have once broken,' are the three first.

Somadeva's Yaśastilaka.

Mention was made, in my First Report, and in the Introduction to my edition of Bâṇa's Kâdambarî, of a work purporting to be of an historical character, by a hitherto unknown poet, Somadeva. By the courtesy of Kanaka-kîrti, the owner of the old MS. which I saw at Oodeypore, and through the good offices of my friend, Shyâmaldas Kavirâj, member of H. H. the Maharana's Council, we are now in possession of a modern transcript of this book. It has not the historical importance which I at first attributed to it: but in other respects I hope it will be recognised as a work of no small moment. Its date is Śaka 881=A.D. 959. It presents a lively picture of India at a time when the Buddhist, Jain, and Brahminical religions were still engaged in a contest that drew towards it the attention, and well-nigh absorbed the intellectual energies, of all thinking men. It is full of quotations from famous poets mentioned by name.

And it has to be added the Yaśastilaka is in itself a work of true poetical merit, which nothing but the bitterness of theological hatred would have excluded so long from the list of the classics of India. For Somadeva was a Jain: and the main purport of his book is a religious one. Held in high honour down to the present day by the adherents of his own communion, he has been thrust out, as I shall show, from the place once assigned to him by critics of a more catholic spirit.

I proceed to give as detailed an account of the Yaśastilaka as I am able to extract from the single MS. at my disposal. It is unfortunately very defective: but I am promised a second MS. with a commentary, on obtaining which I shall be able to supplement or correct what follows. So soon as sufficient material shall have been got together, I hope to include the book in our Bombay Sanskrit Series.

I must begin with an admission of error, which will at the same time explain what I have said above of the wilful injustice that has been done to Somadeva. In discussing Bâṇa's reference to the Âkhyâ-

yikâras, whom he mentions immediately after Vyâsa, in that enumeration of his more famous predecessors and contemporaries with which the Harshacharita opens, I had occasion to refer to the definitions of Âkhyâyikâ and Kathâ given by later writers on rhetoric. In the Sâhityadarpaṇa the definition of Kathâ is:—

कथायां सरसं वस्तु पद्यैरेव विनिर्मितं
क्वचिदत्र भवेदार्या क्वचिद्वक्त्रापवक्त्रके
आदौ पद्यैर्नमस्कारः खलादेर्वृत्तकीर्तनम्

The illustration is "As for example in Kâdambarî." The illustration, if, as is reasonable, we are to take it as applying to the essential definition, and not to the last clause, in which a superficial and accidental qualification is tacked on to that, is, it must be confessed, an ill-chosen one. For Kâdambarî is not a book that can, by any justifiable stretch of language, be described as a prose work with an intermixture of poetry. Apart from the introductory verses there are only two occasions throughout the book where the prose style is for a moment broken through. From that premise I argued that the meaning of the first line was that a Kathâ is a "relation in prose, with here and there a stray verse or two, of matter already existing in a metrical form." This was against Pramadâ-dasa-mitra's rendering "In the Kathâ, which is one of the species of poetical composition in prose, a poetical matter is represented in verse, and, sometimes"—— A perusal of Somadeva's Yaśastilaka has shown me that the Babu's rendering is open to no other charge than that of a slight ambiguity of expression. The Kathâ, or tale, is a species of prose composition, and what is stated with regard to it here is that its distinctive feature, that in which it differs from other prose compositions, is that whenever the subject matter becomes overcharged with feeling (sarasam), the prose style is deserted in favour of poetry. This is a description wholly inapplicable to Bâṇa's Kâdambarî, which is the only example given by name. But it is an exact description of the style in which Somadeva has written the present book. I conclude that the definition of Kathâ was drawn up at a time when the literary pantheon of India opened its doors to adherents of all creeds: and that Kâdambarî was dragged into the explanation by later fanatics who abhorred the Jain and his works, and could find no better illustration among the books left to them of a definition which they were too conservative to abandon.

The introductory verses are given in full in the Appendix. They are followed by the familiar kṛitam ativistareṇa, whose appearance in such a connection puts an end to the doubt sometimes expressed as to the precise significance of that and similar phrases. Kṛitam ativistareṇa here can only mean "it is useless to carry this Introduction any further." The story then proceeds as follows:—

There is in Bharatakshetra a land called Yodheya, a land so fertile that its happy inhabitants are not sufficient to cut down what they have sown, to stack what they have cut down, or to gather into barns what they have stacked.*

The capital of that country was Râjapura, and the king, Mâridatta, a son of Chaṇḍamahâsena, of the House of Hari. Mâridatta had the misfortune to come to the throne in his youth: and the early years of his reign were devoted to sensual pleasure† and athletic sports. On the day on which the story opens, Mâridatta had listened to the advice of his family priest, Vîrabhaira, and had determined to propitiate Chaṇḍamâridevatâ, the goddess of his house, by the slaughter of a picked pair of every living species, up to and including man himself. That crowning sacrifice was to be performed by Mâridatta in person: and he sat expectant in the temple of the goddess, when his guards suddenly presented to him an ascetic youth and maiden, whom they had selected as fit objects for the sacrifice, and had enticed rather than

---

* लवने यत्र नोप्तस्य लूनस्य न विगाहने ।
विगाढस्य च धान्यस्य नालं संग्रहणे प्रजाः ॥

This is the first sarasam vâstu, and the prose style is accordingly laid aside to be resumed again immediately.

† Described as usual with much zest by the moralist who is hastening to condemn them: कदाचिदंध्रीणामलकवल्लरीविजृंभणजलधरश्रीलीषु भूलतानर्त्तनमलयानिलः केरलीनां नयनदीधिकाकेलिकलहंसः सिंहलीषु मुखकमलमकरंदपानमधुकरः कर्णाटीनां कुचकलशविलासपल्लवः सौराष्ट्रीषु बलिवाहिनीविनोदकुंजरः कंबोजीनां नाभीवलभिगर्भसंभोगभुजंगः पल्लवीषु नितंबस्थलीखेलनकुरंगः कलिंगीनां चलनकिशलयोत्सवपुष्पाकरः स्मरं विडंबयामास. The passage seemed worth giving on account of the enumeration of the countries which combined to stock the prince's seraglio. In the same context there occurs also the first of a series of allusions to the Trikamatam, that form of Śiva worship (the pratyabhijnâ or anuttaramatam) to which so many of the famous poets of Kashmere adhered. Mâridatta was like one initiated into that faith,

त्रिकमतदीक्षितस्येव स्वदेहे देवभूयेनाभिनिविशमानस्य.

dragged to their doom. But at the sight of his destined victims a strange change came over Mâridatta. The cloud passed away from his mind.

Here the scene, by an abrupt and artistic transition, is changed to the outskirts of the town, where that day a Jain sage, whose "new name"* was Sudatta, had arrived, in the course of a missionary tour with his disciples. The tour had been long and toilsome, extending from countries of burning heat to countries where the cold at nights was so intense that the women folk however angry do not forsake their natural-resting place. The description of Sudatta's pupils, and their various employments, contains, among other things, a reference to the various grammars in which they were skilled, of which the Aindra, the Jainendra, the Chândra, the Âpisala and Pânini's are named.

Avoiding a garden, as a place too dangerous for one who would keep his senses under control,† and a burning ground as a needlessly repul-

---

* "And I will write upon him my new name."—Revelations 3, 12. Sudatta's name before baptism is nowhere given.

Sudatta fortifies himself in his intention by calling to mind a host of sages whom the temptation of a moment has hurled into sin. Of these the first, it may just be noticed, is represented as succumbing to the snare to which, with better fortune, Sir Guyon is exposed in our own Faërie Queene, श्रूयते हि किलालक्ष्य-जन्मतो दक्षसुतानां जलकेलिविलोकनात्तपः—प्रत्यवचः. Then follow some verses:—

अपि च । क्षीणस्तपोभिः क्षपितः प्रवासै-
र्विध्यापितः साधु समाधितोयैः ।
तथापि चित्तं ज्वलति स्मराग्निः
कान्ताजनापाङ्गविलोकितेन ॥
तावत्तपो वपुषि चेतसि तत्त्वचिन्ता
कामं हृषीकविषये परमः शमश्च ।
यावन्न पश्यति मुखं मृगलोचनानां
शृङ्गारवृत्तिभिरुदाहृतकामसूत्रम् ॥
श्रौत्रं श्रुतौ हरति वीक्षणमीक्ष्यमाण-
श्चित्तं स्मृतः कृतसमागतिरङ्गकानि ।
प्राणान्पुनः प्रणयवान्वियुतो रतिं च
लोके तथापि वनिताजन एव यत्नः ॥

† ब्रह्मस्तंबनितंबिनीरतिकथाप्रारंभचंद्रोदयाः
कामं कामरसावतारविषमव्यापारपुष्पाकराः ।
प्रायः प्राप्तसमाधिशुद्धमनसोप्येते प्रदेशाः क्षणात्
स्खांतध्वांतकृता भवंति तादिह स्थातुं न युक्तं यतेः ॥

sive place of resting, Sudatta, whom a knowledge of the king's ruthless intention prevented from so much as entering a town where the houses of many adherents were open to him, made up his mind to rest for the night on a small hill 'crowded with sages,' and bade his followers disperse throughout the neighbouring villages. In his retinue there was a twin pair, boy and girl, whom this king's sister had borne to Prince Yaśomati, son of Mahârâja Yaśodhara. These two, born in the purple, had, by some means or other, been enabled to overcome the forgetting which for other men is the invariable accompaniment of the sleep called birth. They knew all that had happened to them in the lives through which they had traversed. The knowledge brought with it the conviction that earthly happiness is but the field* whereon is sown the seed of sorrow to be reaped in later lives, and they had left all and followed Sudatta. And now the sage, knowing of his heavenly wisdom that the sight of them would soften their uncle's heart, and deter him from his purpose, bade them go where he knew they could not but fall in with the king's guards. They were the picked pair of human beings who now stood before Mâridatta, and for the first time realised why they had been brought there. For the king

उत्खातखड्गो मुनिबालकाभ्यां
व्यलोकि भूपो भवने भवान्याः।
नितंबबिंबोत्फणभोगिभीमस्
तटीधरो मध्य इवापगायाः॥

The boy looked anxiously in his sister's face, afraid that she might give some natural sign of timidity.

But, as has been said, no sooner had they come before Mâridatta than his mood changed. He let the sword, already uplifted, fall from his hand. He bade men seat the youth and maiden in a place of honour in front of his own seat. He listened while they invoked on their protector the blessing of heaven: and when they had ceased, conjecturing in his own mind that the royal pair before him were his sister's children, of whose entrance into the ascetic life he had heard, he meekly folded his hands, and asked:—

को नाम देशो भवतोः प्रसूत्यै
किं वा कुलं यत्र बभूव जन्म।
अज्ञातसंसारसुखं च बाल्ये
जातं कुतः पत्रजनाय चेतः॥

* संसारसुखान्यागामिजन्मदुःखांकुरप्रसूतिक्षेत्राणीव मन्यमानं (मुनिकुमारयुगलं).

"What country gave you birth? What House? How is that a boy and girl who can have tasted nothing of the pleasure of this life have been minded to leave it." To this the boy replied:—

नान्यत्र दीक्षाग्रहणान्मुनीनां
संकीर्त्तनं तत्त्रितयस्य युक्तं ।
तथापि तत्कर्तुमहं यतिष्ये
भवंति भव्येषु हि पक्षपाताः ॥

An answer which, as far as its first part goes, it is not out of place to note, was repeated only yesterday in a London police-court.* The last clause here—भवंति भव्येषु हि पक्षपाताः—occurs also in the Kirâtârjunîya, canto III. This concludes the first âśvâsa of the book. The second begins with the strange tale which the young sage unfolded to his mother's brother Mâridatta. In the land of the Avantis there is the city called Ujjayinî, where of old reigned king Yaśortha. His favourite and true loving wife was Chandramatî of your own race. To them, after long and weary waiting, the gods at last gave a son. I, oh king, was that son, and they called me Yaśodhara. I was still a youth when my father Yaśortha, having caught sight of his whitening locks, and taking that to be the messenger to him of his approaching death, married me, set me on the throne, and retired into the forest.

In the third âśvâsa the youth tells how he held converse with his ministers, one of whom has occasion to quote famous poets of bye-gone days. As for example, Taruṇîlîlâvilâsa, Kavikaumudîchandra, Vidagdhamugdha, Nîtisena; Mânadhanaṃjaya, Kavikovida, Abhimâna-Mahîdhara, Avyâdhidurbala, Kusumâyudha, Sujanajîvita, Mugdhânganâkelikutûhala, Vilâsinîlochanakajjala, Sârasvatîkartavakautuka, Praudhapriyâpânganavotpala. These names, all, so far as I know, unfamiliar to us, remind us of the similarly formed names in the anthologies. We shall see immediately that Yaśodhara and his house were Buddhists, which is perhaps the clue to the sphere within which such names were common. All these poets sung of the vital importance to a king of the choice of ministers he makes: and their theories on that subject are eagerly supplemented by tales of the disasters wrought to kings through an evil choice. Ananga, the king of

---

* "I have two names. My English name is ———, and that in the faith is ———."

"Where did you get that name? Were you baptized?"

"I would rather die in this court than tell my family affairs, which are matters between me and my God."—*Home News*, July 4, 1884.

Kalinga, allowed his general, Divâkîrti, to stir up the hostility of all the neighbouring princes, when the enraged subjects rose and slew their monarch. To the employment of unworthy persons Karâla, king of Kerala, Mangala, king of Bangâla, Kâma, king of Kauśika, and Sphulinga, king of Vanga, could trace their ruin. Scarcely less melancholy is the list of those headstrong princes, who, come to the throne, sent their fathers' counsellors into retirement, to their own destruction. As, in Magadha, Makaradhvaja, in Kânga, Kuranga, in Chetti, Nadiśa. In this connection mention is made of the Bharatabâla, and of paṇḍita-Vaitaṇḍika. From this subject the speaker passes to indicate, by the familiar artifice of an enumeration of the ambassadors present at his court, the glory he enjoyed while he lived his life as Yaśodhara, king of Ujjayinî. From Gujarath to the Himâlayas the neighbouring countries owned his supremacy, and the Kerala, Chola, Simhala, Śaka princes, with those of far Nepal, desired to be on friendly terms with him. In the description, which follows, of the way in which the king spent his days, the question as to the hour at which it is proper for a king to take his chief meal is thus satisfactorily disposed of:—

चारायणो निशि तिमिः पुनरस्तकाले
मध्ये दिनस्य धिषणश्चरकः प्रभाते ।
भुक्तिं जगाद नृपतेर्मम चैष सर्गस्
तस्याः स एकसमयः क्षुधितो यदैव ॥

"Châràyaṇa would have him dine at night; Timi when the sun sets; Dhishaṇa elects midday; and Charaka stands for the morning: to my mind there is but one rule in the matter—that he should dine when he is hungry."

Lastly, it may be worth while giving a letter issued in king Yaśodhara's name, as necessarily possessing some of the interest that would attach to a genuine letter of Somadeva's own time:—

स्वस्ति समस्तमहासामंतशिखंडमंडनीभवचरणकमलः कमलाकररसरोजसेव्यमानपादपल्लवः पल्लवपांड्यचोलचेरमहर्म्यनिर्माणप्रकाश्यमानशिल्पिविजयवाहिनीप्रचारश्चारचक्षुःसहस्रसाक्षात्कृतसकलभूपालमंडलो मंडलाग्रधाराजलनिमग्ननिखिलारातिसंतानः संतानकमेरुमंदारपारिजातकवनवनदेवतागीतोदाहरणगुणप्रपंचः पंचमो लोकपालः पद्मावतीपुरपरमेश्वरः कनकगिरिनाथः शिप्रासरिज्जलकलिकुंजरः समुद्रमुद्रांकितशासनः कैलाशलांछनः अवंतिसीमंतिनीकुचकुंभमदनांकुशः प्रत्यक्षमकरध्वजो याचकचिंतामणिः कनककंकणवर्षः सत्यपरमेष्ठी परलोककलत्रपुत्रकः कधिकामधेनुः धर्मरत्नावतंसो नीतिलतावलंबनसरुद्विष्टकैटभारातिराहवच्चतुर्भुजः पर-

हितमहात्रतोहितकुलकालानलः प्रतिपन्नजीवितःपरपराक्रमालंकारः समरसहस्रबाहुप्रतापतपनोदयः चातुरीचतुर्मुखो विवेकरत्नाकरः सरस्वतीकेलिविलासहंसः सरसोक्तिवल्लभः क्रंदुकविनोदविद्याधरो मदकरिक्रीडाखंडलः स्यंदनप्रचारगरुडाग्रजः पदातिवैनतयो गीतगंधर्ववचक्रवर्त्ती वाद्यविद्याबृहस्पतिर्वृत्तवृत्तांतरतः समस्तायुधसर्वज्ञः शरणागतमनोरथसिद्धिरनाथनाथस्त्यागभार्गवो द्रोहद्रुमवनकुठारः कलिंगकुरंगकेसरी अस्मत्कवंशवैश्वानरः शक्रशल[भ]शर्मागर्भः क्रथकैशिककृशानुरहिछत्रक्षत्रियशिरोमणिः पंचालचापलप्रलयकालः केरलकुलकुलिशपातः यवनकुंजवज्रानलः वैद्यसुंदरीविनोदकंदली मागधवधूविलासदर्पणः कांचीकामिनीकुचकलशकिशलयो माहिष्मतीयुवतिरतिकुसुमचापः कौशांबीनितंबिनीबिंबाधरमंडनो दशार्णवर्णिनीकर्णपूरः पाटलिपुत्रपण्यांगनाभुजंगो वलभिरंभोरुविभ्रमभ्रमरः पौरवपुरंध्रीरोम्रतिलकः सततवसुवितरणप्रीणितद्विजसमाजः श्रीयशोधरमहाराजः सकलप्रशस्तिसहितमचलमहींपतिमादिशति श्रेयोन्यत्

Thus king Yaśodhara spent his days, the happy possessor of as much glory and as much pleasure as can well fall to the lot of man. Most of all, like a true Rajpoot, did he delight in the chase and in war, and his chief study was in the Veda of the Bow:—

यावंति भुवि शस्त्राणि तेषां श्रेष्ठतरं धनुः।
धनुषां गोचरे तानि न तेषां गोचरे धनुः॥

"There be many weapons which men use, but among them all is none like the bow: it reaches all and is itself not reached of any."

But all this glory and enjoyment the discovery of a moment was to bring to an immediate and shameful end. As he lay, with eyes all but closed, between sleeping and waking, one night, Yaśodhara was startled to find his queen gently draw her arm away from under him, and after an anxious look at her husband, rise and steal away into the darkness as one bent on an unholy deed. Smitten to the heart with fear, Yaśodhara took a sword from the hands of one of the men in waiting, and followed his wife, to find her in the embraces of one of the grooms of the stables. His first impulse was to kill them both as they lay, but, mindful of the scandal that would ensue, and of the evil that must, in consequence, fall upon his subjects, he controlled himself, went back to his room, and made no sign even when his guilty wife, in fancied security, came gently in, and crept into his arms again, 'as a snake creeps into a bush.' But in the morning the aged Chandramatî heard that her son Yaśodhara was about to follow the example of her husband Yaśortha, and forsake the world.

The description of the vairâgyam, or detachment from the things of this world, into which this event plunged Yaśodhara became afterwards

famous, and is expressly quoted in the Shaṭprâbhṛitaṭîkâ, a book which will be noticed later. It is, of course, characteristic of Somadeva's own time that the unhappy king is represented as revolving in his mind one religious system after another, beginning with Buddhism, in the hope of finding comfort for his woe.

He was resolved to abandon his kingdom; but not unmindful of the scandal such an act might provoke, he devised as he lay sleepless a story of an evil dream that should account for his intention. In the morning he went to his Council Hall, where the Queen-Mother joined him. As they two sat in talk, a reader struck up the following strains:—

जरैव धन्या वनिताजनानां यस्याः समालिंगनतो हि पुंसि ।
अन्यांगनावीक्षणविभ्रमाणां न जातु जायेत समागमश्रीः ॥

"Of all women folk Age* is the one most to be desired; her embraces cure, not engender, the lust after the coquettish glances of others of her sex."

यावज्जरा जरयते न शरीरशक्तिं
यावत्तमश्च न तनोति हृषीकवर्गे ।
तावत्त्वमाचर विचार्य तदत्र किंचि-
ज्जन्मांकुरः पुनरयं रमते न यत्र ॥

"While old age still leaves your body young; while as yet darkness has not overspread your senses; bethink yourself, and do that one thing needful in which no sprout of another birth shall rear its head."

त्वं मंदिरद्रविणदारतनूद्वहाद्यै-
स्तृष्णातमोभिरनुबंधिभिरस्तबुद्धिः ।
क्लिश्नास्यहर्निशमिमं न तु चित्त वेत्सि
वैडं यमस्य निपतंतमकांड एव ॥

"O foolish heart! Night and day thou dost torment thyself, thick wrapped in the darkness of desire about house and goods and wife and fleshly lusts; and seest not the rod of death falling even now without warning upon thee.†"

---

* Feminine in Sanskrit.

† "And he spake a parable unto them, saying, The ground of a certain rich man brought forth plentifully; and he thought within himself, saying, What shall I do, because I have no room where to bestow my fruits? And he said, This will I do: I will pull down my barns, and build greater; and there will I bestow all my fruits and my goods. And I will say to my soul, Soul, thou hast much goods laid up for many years; take thine ease, eat,

The thing pleased the king, and he bade them give the reader royal largesse. His mother, who had already marked the change one short night—to her a hundred years—had wrought on her son, anxiously asked the reason of his mood. In her heart she guessed the real cause for she had often remonstrated with her son on the license he allowed to his wife; and she had even heard rumours of the hump-backed groom on whom the queen smiled. But she accepted the story of the dream; and implored her son not on that account to throw away his kingdom for the ascetic life. Rather, if so small a thing as a dream disturbed him,* let him propitiate the goddess of their house with a sacrifice of all living creatures.

Nor let him call such a sacrifice wanton murder. It is expressly sanctioned in the scriptures; and against such a sanction the ordinary rules of morality are powerless.

न चेदं मनागपि कर्म लौकिकं वा तथाहि
मधुपर्के च यज्ञे च पितृदैवतकर्मणि।
अत्रैव पशवो हिंस्यान्नान्यत्रेत्यब्रवीन्मनुः ॥
एष्वर्थेषु पशून् हिंसन् वेदतेदार्थविद्द्विजः।
आत्मानं च पशुं चैव गमयत्युत्तमां गतिं ॥

तथा वेदेप्यात्मश्रेयोर्थमशेषविघ्नोपशमनार्थं च राजसूयपुंडरीकाश्वमेधगोसवबाजपेयादिषु वर्षकामेष्टिकारीत्यादिषु च यज्ञेषु प्रवृत्तोयं प्राणिवधो न भवति यतः

यज्ञार्थं पशवः सृष्टाः स्वयमेव स्वयंभुवा।
यज्ञो हि भूत्यै सर्वेषां तस्माद्यज्ञे वधोवधः ॥

The king clapped his hands to his ears. What is there, he asked himself, which superstition, born of ignorance, will not declare to be right and good. With his mother, however, as a woman, he was at first unwilling to argue. But she reminded him that by her husband's favour she had been something more than a mere mother of sons and daughters. She was versed in affairs; and demanded now to be convinced of her error, if that might be. The king began by reminding his mother that this was not a matter which concerned himself only. His care was for his people too.

---

drink, and be merry. But God said unto him, Thou fool, this night thy soul shall be required of thee; then whose shall those things be, which thou hast provided? So is he that layeth up treasure for himself, and is not rich towards God?"—Luke xii. 16—21.

* को हि नाम सचेतनः स्वप्नेषु भक्तमुपलभ्य गोणिं प्रसारयति.

"What man, not a fool, getting rice in a dream, will so much as hold out a bag for it."

राज्ञि धर्मिणि धर्मिष्ठाः पापे पापाः समे समाः ।
राजानमनुवर्त्तंते यथा राजा तथा प्रजा ॥

"If the king be righteous, they are righteous; if he be wicked, they are wicked; if he be neither good nor wicked, such also are they; they walk in the way of the king: as the king is so are the people."

In Vanga land (Bengal) Brahmins drink strong drink, because the king does the like. For a similar reason the Pârasîkas (Persians) wed with their own mothers, and the people of Simhala (Ceylon) do what Viśvâmitra had to do when he made his world (*i.e.*, marry brother to sister).

With this prelude the king besought his mother to believe with him that to harm no living thing was the first and greatest of all the commandments.

प्राणाघातान्निवृत्तिः परधनहरणे संयमः सत्यवाक्यं
काले शक्त्या प्रदेयं युवतिजनकथामूकभावः परेषाम् ।
तृष्णास्रोतोविबंधो गुरुषु च विनतिः सर्वभूतानुकंपा
सामान्यं सर्वशास्त्रेष्वनुपहतविधिः श्रेयसामेष मार्गः ॥

"To do no murder on man or beast; to covet no man's goods; to speak the truth; when occasion calls, to give freely according to one's means; to keep one's tongue from talking of young women in public; to dam up the stream of avarice; to honour the old; and to be compassionate to all beings: this is the common doctrine of all the books of the law, the path which all declare leads to happiness."*

So Vararuchi has declared. And Vyâsa, Manu, Bhâradvâja, in his Shâdguṇaprayoga, Viśâlâksha, and Bâṇa† say the same.

Hearing this, the Queen-Mother perceives that her son is blown about with the wind of Jain doctrine.‡ Though convinced that a god himself cannot free from that strong delusion those whom it has once laid hold on, she makes a violent attack on the doctrines and practices

---

* प्राणाघातान्निवृत्तिः &c. The verse is given by Böhtlingk (No. 4310) from Bhartṛihari. That scholar takes युवतिजनकथामूकभावः परेषाम्, the meaning of which is not, I think, very clear, somewhat differently, translating it "to keep silence when people are talking of the young wives of others." Böhtlingk reads β प्रदानं, γ विभङ्गः and विनयः, δ सामान्यः, and पन्थाः.

† आहारः साधुजननिन्दितः Kâd., Bomb. Ed., p. 32. Bhâradvâja and Varâhamihira are also expressly quoted.

‡ माता स्वगतं । अहो मदीये सुते सांप्रतं जैनजनवात इव लग्नः प्रतिभासते &c.

of the Digambara or naked Jains, and asks how they who hold in honour neither gods nor the spirits of their fathers, who neither wash nor sacrifice, can hope to see salvation. The king gently points out that the spirits of his ancestors have either entered other bodies, or have passed away into the land of spirits. In neither case can they stand in need of, or derive any profit by, oblations, which, as a matter of fact, crows and other birds devour. Not will a wise man readily believe that water can wash away sin.

सरित्सरोवारिधिवापिकासु निमज्जनोन्मज्जनमात्रमेव ।
पुण्याय चेत्तर्हि जलेचराणां स्वर्गः पुरा स्यादितरेषु पश्चात् ॥

तदाह ।

रागद्वेषमदोन्मत्ताः स्त्रीणां ये वशवर्त्तिनः ।
न ते कालेन शुद्ध्यंति स्नातास्तीर्थशतैरपि ॥

"If the going down into, and coming up from, river, lake, sea, or tank in itself made for virtue, heaven would belong first to the living creatures that move in the water, and after them to others."

"Therefore hath he said :—

"Men beside themselves with passion, hatred, illusion, or who are captive to a woman's will, may bathe in sacred places for ever but will not be pure."

So much for the traditional religion. With regard to the contempt the Queen-Mother feels for the faith which he has embraced, the king quotes two passages from Varâhamihira in which the naked sect of the Jains is mentioned by that catholic writer with the same apparent respect as that paid to other religions.*

So also in the poems of Atsava, Bhâravi, Bhavabhûti, Bhartṛihari, Bhartṛimeṇṭha, Kaṇṭha, Gunâḍhya, Vyâsa, Bhâsa, Vosa, Kâlidâsa, Bâṇa,

---

* I find the first of these passages in the Bṛihat Saṃhitâ lx. 19 (Kern p. 328) but with a different reading. As Somadeva quotes it, it runs as follows :—

विष्णोर्भागवता मपाश्च [मगाश्च] सवितुर्विप्रा विदुर्ब्रह्मणो
मातृणामिति मातृमंडलविदः शंभोः सभस्मा द्विजाः ॥
शाक्याः सर्वहिताय शांतमनसो नग्ना जिनानां विदु-
र्यें यं देवमुपाश्रिताः स्वविधिना ते तस्य कुर्युः क्रियाम् ॥

from the Pratishṭâkâṇḍa.

The second, from the Nimittakâṇḍa I have not traced.

पद्मिनीराजहंसाश्च निर्ग्रंथाश्च तपोधनाः ।
यं देशमुपसर्पंति सुभिक्षं तत्र निर्दिशेत् ॥

Mayûra, Nârâyaṇa, Kumâra, Mâgha, Râjaśekhara, and other great poets, when occasion serves, is honour done to this religion. As likewise in Bharata's chapter on Kâvyam,* and in folk-lore. Nay, is this not the popular view as expressed in a common saying :—

चत्वार एते सहजाः समुद्रा यथैव लोके ऋतवोपि षड्ड ।
चत्वार एते समयास्तथैव षड्दर्शनानीति वदंति संतः ॥

"There are four oceans in the natural world, but six seasons; so the religions are four, but philosophical theories are six."

So the debate goes on, somewhat tediously it must be said, till at last the Queen-Mother is forced to confess to herself that the time is gone past when she could hope to instruct her son :—

तवोपदेशः खलु कं नु कुर्याद्विनीतचित्तस्य बहुश्रुतस्य ।
को नाम धीमाल्लवणांबुराशेरुपायनार्थं लवणं नयेत ॥

"What can instruction do for thee who art at once modest and learned? Will any wise man make offering of salt to the salt sea?"

As a compromise she proposes that not a live cock but one made of flour should be sacrificed; and this the son is, after a struggle, reluctantly fain to concede. His guilty wife hears of what is intended, and proffers the request that she should be allowed to superintend the cooking of the victim after it has been offered.† This request could not have been refused without scandal; it is granted: and the queen takes the opportunity to get rid both of her husband and her mother-in-law. She mixes poison with the flour, and mother and son die together.

In the fourth âśvâsa, of which I need not give an abstract, we are told of a series of transmigrations into the bodies of various animals, to which Chandramatî and her son are exposed for the very venial offence of having done violence to life under the form of a symbol. As fate would have it, in each of these transmigrations they are brought back together to the court of the young Yaśomati, whom his

* भरतप्रणीते काव्याध्याये. The reference must be to a part of Bharata's work which has not yet been recovered.

† The victim was offered to the god, but eaten by the priests and worshippers. Compare, "And the priest's custom with the people was that when any man offered sacrifice, the priest's servant came, while the flesh was in seething, with a flesh-hook of three teeth in his hand: And he struck it into the pan, or kettle, or caldron, or pot; all that the flesh-hook brought up the priest took for himself."—1 Samuel ii. 13.

father had placed on the throne before making the fatal oblation. For Amṛitadevî, now in her turn queen-mother, is reserved the darker doom of repeating through each transmigration her original crime of murder on the pair. At last the fatal circle has been completed. Chandramatî and her son have again been born into the world of human beings, as twin son and daughter of the young Yaśomati, by the sister of the king whom the youth has been addressing. To this life they have wakened with a full knowledge of all that has gone before; and their one effort now is so to pass through it as to secure their final deliverance. Let but Mâridatta listen to their master Sudatta, and he must needs go and do likewise.

This âśvâsa contains several interesting quotations from older poets. Here is a verse by the Mahâkavi Bhâsa, of whose writings any scrap has unfortunately its value.

पेया सुरा प्रियतमामुखमीक्षणीयं
ग्राह्यः स्वभावललितोविकृतश्च वेषः।
येनेदमीदृशमदृश्यत मोक्षवर्त्म
दीर्घायुरस्तु भगवान् स पिनाकपाणिः॥

"Long life to the trident-bearing God who found out and revealed to men this way of salvation, that wine was made for drinking, woman's face for looking on, and fine garments for wearing."

To his nephew Yaśastilaka's exhortation that he should resort to the sage Sudatta, Mâridatta cheerfully yields; and with the fifth âśvâsa a different division of the book begins. In this part of his work it was evidently Somadeva's intention to provide the pious Jain layman with a popular hand-book of devotion that should be supplementary to, and explanatory of, the sacred texts. The last three âśvâsas then of the Yaśastilaka constitute a separate book, styled the Upâsakâdhyâyanam, and divided into forty-six kalpas. The first of these, the samasta-samayasiddhântâvabodhano nâma kalpaḥ, in which Sudattâ is represented as beginning his instruction by an enumeration of the existing religions, I have printed in the Appendix. There, too, will be found the titles of the remaining kalpas.

In the end Mâridatta, with the goddess he ignorantly worshipped, and his subject-people, embraced the Jain faith, and after living happily on earth, were after death translated to the world of the gods.

The colophon of the book, which is in my MS. unfortunately corrupt, traces Somadeva's spiritual descent through Nemideva to Yaśodeva

and tells us that the book was written in the year 882 of the Śaka era =A.D. 950. It was written when Śri Kṛishnarâjadeva was reigning, at the court of one of his feudatories, the eldest son of a Châlukya prince named Arikesari. This is the prince who was the patron of the Kanarese poet Pampa or Hampa (Mr. Rice in the Journal R. As. Soc. XIV.), and the allusion to him here as a Châlukya affords important corroboration of the credibility of a writer who has been too lightly assailed. The following valuable note on the bearing the passage has on the Early History of the Deccan has been kindly contributed to this Report by my friend and colleague, Professor Bhandarkar :—

"In the colophon it is stated that the poem (Yaśastilaka) was composed after 881 years of the era of the Śaka king had elapsed, on the 13th of Chaitra in the Cyclic year Siddhârthin, while the eldest son of Arikesarin was reigning. This prince is spoken of as having sprung from the Châlukya family, and as a prominent Mahâsâmanta or feudatory chief depending on Kṛishṇarâjadeva. Kṛishṇarâjadeva reigned gloriously, having subdued the Pâṇḍyas, Siṁhala, the Cholas, the Cheras, and others.

"In the Canarese Bhârata, written in 863 Śaka by a Jaina poet of the name of Pampa, Arikesarin, of the Châlukya family, is mentioned by the poet as his patron. The historical information given in the work is thus tabulated by Mr. Lewis Rice. (Jour. R. A. S., Vol. XIV., N. S.)

Yuddha Malla—moon in the sky of the Châlukya Vaṁśa.
|
Arikesari(*n*)—invaded Nirupama Deva.
|
Narasiṁha.
|
Dugdha Malla.
|
Baddiga—seized Bhîma.
|
Yuddha Malla.
|
Narasiṁha—established Eṛapa in a kingdom, defeated and pursued Ghûrjara râja.
Arikesri(*n*)—defended Vijayâditya against Gojjiga; ruling in Śaka 863.

"Gojjiga is spoken of as Sakala Chakravartin or paramount sovereign of all. This Châlukya family is said to have ruled over the Joḷa

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

country and Tuligere or Huligere, the modern Lakshmeśvara in the Dhârvâḍ district was its capital.

"The Arikesarin mentioned in the Yaśastilaka is clearly the last prince in the above genealogy; and the paramount sovereign Kṛishṇa, whose feudatory his son was, must have been Kṛishṇa III. of the Râshṭrakûṭa family. For his dates are 867, 873, and 878 Śaka (Early Dekkan History, pp. 57 and iii., Supplement), and the date given in the work before us is 881 Śaka. The relations of other princes of this Châlukya family with other Râshṭrakûṭa sovereigns are given in the above table. Nirupamadeva, whom the first Arikesarin is said to have invaded, must be Dhruvâ Nirupama, whose brother Govinda II., or perhaps he himself, was on the throne in Śaka 705. (Early Dekkan History, p. i., Supplement.) So also Gojjiga, against whom Arikesarin II. defended Vijayâditya, must be Govind IV., who, in an inscription mentioned by Mr. Fleet, is called by that name. (Ind. Ant., vol. XII., p. 249.) While Govinda IV. was thus a contemporary of Airkesarin, Kṛishṇa III., the son of his immediate successor Baddiga or Amoghavarsha III., was the suzerain of his son. And this is consistent with the chronology. For, as I have stated in the Early History of the Dekkan (p. 55), Baddiga being Govinda's uncle, must have been a very old man when he succeeded to the throne, and consequently could have reigned only for a short time. Vijayâditya, the prince defended by Arikesarin, must have belonged to the Eastern Châlukya dynasty, since Govind IV. was at war with that family. He may have been Ammarâja II., who was also called Vijayâditya. (Ind. Ant., vol. XIII., p. 248.)

"This Châlukya family thus appears to have been one of the several offshoots of the early Châlukya dynasty, which ruled over small principalities after the main branch had been deprived of sovereign power a little before Śaka 675 by the Rashṭrakûṭas under Dantidurga and Kṛishṇa I. It governed over a province called Joḷa, a portion of which at least is included in the modern district of Dhârvâḍ, and owed allegiance to the Rashṭrakûṭas, though occasionally it put itself into a hostile attitude towards the paramount sovereign. The attempt to identify it with the early Châlukya dynasty, or with its Vengi branch, must, therefore, be abandoned. This offshoot of the Châlukya family must have been different from that from which Tailapa, who vanquished the Râshṭarakuṭas, sprang, and also from that mentioned by me at p. 58 of the Early History of the Dekkan, since none of the names in

the genealogy given above corresponds with any of those borne by the princes belonging to these branches.

Kṛishṇarâja, who was reigning in 881 Śaka, is, as we have seen, represented in the Yaśastilaka as a paramount sovereign of great valour; and here we have fresh evidence to show that Mr. Fleet's identification of him with Nirupama, the younger brother of Khoṭika, and his explanation of the inconsistency between the dates of the two princes by the supposition that Kṛishṇa was joined with Khoṭika in the government, and was not a sovereign in his own right, are wrong."

It seemed convenient to take this Digambara Jain book of which the above is a pretty full account, before noticing more briefly some of the other works acquired for Government during the year under report. These I now take up in the order in which they stand in the list which closes this paper.

No. 57. A commentary on Yâjnavalkya by Mitramiśra, called Vîramitrodaya.

No. 57 is a find of no ordinary interest. The only Vîramitrodaya hitherto known is the bulky work in which Mitramiśra explains, supplements, and occasionally dissents from the Mitâkṣharâ.* According to Bühler that work consists of two kâṇḍas on Âchâra and on Vyavahâra. As Bühler goes on to say, "This would not be a matter of surprise if a third kâṇḍa on penances (prâyaśchitta) were found. But hitherto only two have become known." Of these only the Vyavahâra kâṇḍa has been printed. I do not know whether the Âchâra kâṇḍa, to which Bühler refers, is an elaborate work of the same character as the Vyavahâra kâṇḍa or not.

But the present work is one of an entirely different character by the same author, the Mitramiśra, who flourished at the court of Vîrasinha, a chieftain whom Bühler has identified with "the well known Bîrsinh Deo of Orchha, who murdered Abul Fazl, the minister of Akbar, and author of the Ayîn-Akbarî." In three kâṇḍas Âchâra, Vyavahâra, Prâyaśchitta, it follows and repeats the text of Yâjnavalkya's law book, and adds a short running commentary. Besides its intrinsic interest therefore the work has an important bearing on Yâjnavalkya's text, as Mitramiśra accepted it: and I have compiled the following table of variations from the text as given in Stenzler's edition. Unfortunately the present copy of the work is in a very fragmentary state. It is to be hoped that later we may fall in with one or other of the complete copies which undoubtedly must exist.

* West and Bühler, 3rd ed., p. 21.

The Âchâra fragment begins with ten leaves (120 to 124, and 126 to 130) which give verse 28, and the first line of verse 29. In the former of these two verses Mitramiśra reads, in his text of Yâjnavalkya, कुल्यानसूयकाः which, in his note he explains as कुल्यो ज्ञातिः अनसूयको ऽसूयारहितः. As variants are mentioned कल्पानसूयकाः (तत्र कल्प आधिव्याधिरहितः) and कल्याणसूचकाः (तत्र कल्याणसूचकः शुभलक्षणः). For the second line of verse 28 an alternative reading अभ्याव्याः साधुशक्तासाः स्वार्थदा धर्मतस्त्विमे (तत्र स्वो ज्ञातिः अर्थदो गुर्वर्थप्रदाता) is given. One leaf (220) gives part of the discussion on verse 91. Nine leaves (316, 317, 319, 320, 322 to 326) take us from verse 165 to verse 181.

V. 165 Com. चाक्रिकः चक्रोपजीवी शाकटिकादिः . . . तथाशब्देन शूद्रवृषलीपत्यादीनां स्मृत्यंतरोक्तानामभोज्यान्नानां परिग्रहः ते च विस्तरभयान्न लिख्यंते. This interpretation of तथा, wrong in itself, is inconsistent with the following verse in which certain classes of Śûdras are expressly declared to be fit to eat with. The difficulty is felt, and met by the remark तथाशब्देनाभोज्यान्नत्वेनाभिहिते शूद्रे प्रतिप्रसवमाह. So also the च after नापितः in V. 166 is wrested from its real meaning चकारेण कुंभकारादिपरिग्रहः. V. 170 संधिन्यनिर्दशावत्सगोः. V. 171 शिग्रुलोहितान्. V. 177 शल्यकाः. V. 178 तथा पाठीनराजीवसशल्काश्च. One leaf (402) gives verses 285 to v. 290, which is here written :—

रूपं देहि यशो देहि भगं भगवति देहि मे ।
पुत्रान् देहि पशून् देहि सर्वान् कामांश्च देहि मे ॥

Lastly in ten leaves (425 to 428, and 431 to 436) we have the passage from verse 326 to verse 345.

V. 330 बुद्ध्या सर्वकर्तव्यतां. V. 331 सादरं. V. 337 तु. V. 338 प्रवासयेत्, सम्मानदानसत्कारैः. V. 340. प्रजापीडनसंतापसमुद्भवो. V. 341 य एव धर्म्मो नृपतेः स्वराष्ट्रप्रतिपालने. V. 342 किंतु यस्मिन् य आचारो.

The first complete leaves of the Vyavahâra fragment (30, 31) give verses 17 and 18. Next (leaves 92, 93, 95 to 100, 102 to 106) we have the passage from verse 79 to v. 95.

V. 79 ध्रुवं. V. 80 गुणवत्तराः. V. 82 तु तमोवृतः. V. 83 हि. V. 85 सगोत्रकैः.

Lastly (leaves 148 to 153, 164, 165, 172, 173, 190 to 208, 212, 225 to 257) we have, with some omissions, the passage from verse 137 to the end of the Âcharakaṇḍa.

V. 138 दद्याच्चापहरेदंशं. V. 140 भर्तव्यास्ते. (Vv. 144 to 156, and 100 to 187 wanting.) V. 190 समूहकार्ये प्रहितो. V. 197 अराजदैवक्षतः. V. 198 परिसंख्यजन्. (Com. पथि). V. 207 चतुस्त्रिद्विगुणा दमाः. V. 212

कूटचिह्नकृताद्विना. V. 215 अब्राह्मणस्य च. V. 216 मध्यमसाहसः. V 217 पणां दश. V. 219 करपाइदंतभंगे. V. 221 यंथोक्ता द्विगुणा दमाः (Vv. 221b. to 257 wanting). V. 262 अपाक्रमन् V. 266 तथैवाशुद्धवासकः. V. 267 अन्ये पि, नामजात्यादि°. V. 268 व्ययवंतश्च (misprint in Stenzler). V. 269 गृहीतः शंकया चौर आत्मानं चेन्न शोधयेत्. V. 272 शूल आरोपयन्नरान्. V. 278 विषाभिदां स्त्रियं. V. 279 विप्रदुष्टां पति°, विच्छिन्नकर्णनासौष्ठीं. V. 281. तत्प्रदेशसमासन्नं. V. 284 केशावमर्षणं. V. 285 निषिद्धयोस्तयोर्डो. V. 286 पुंसां. V. 287 ह्यन्यथाधमं. V. 289 हीनस्त्रीं. V. 292 is omitted. V. 293 वापि मेहतः. V. 294 स्वांक्यकर्बंधेन, शूद्रस्तथांक्य. V. 295 पारदारिकचौरान्. V 296 अभक्ष्यैर्दूषयान्विप्रं, मध्यमं क्षत्रियं. V. 298 बाहुयुद्धकृतः. V. 300 शृंगिणो दंष्ट्रिणस्तथा, द्विगुणं तथा. V. 302 तस्य वाक्कोशकारिणं, छित्त्वा जिह्वां. V. 305. Text writes last word दमं. Com. has पृथगित्यत्र दममिति क्वचित्पाठः. V. 306 तं सभायां पुनर्जित्वा.

The Prâyaśchitta fragment begins (leaves 8—11, 13, 14, 16, 17, 19, 20) with the second line of verse 5.

V. 5 पतिता न च. V. 8 कश्मलोस्तमे. V. 11 क्रिया कार्या प्रयत्नतः. V. 14 गच्छतां तत् श्मशानाच्छुद्धिः. (Com. अनाथब्राह्मणोद्वहनाद्यशक्तफलमिच्छता परेषां ज्ञातिभिन्नानां स्नानपूर्वकात् संयमात् प्रागायामात् तत्क्षणादेव शुद्धिर्न त्रिरात्रदशरात्र आशौचमित्यर्थः). V. 15 संविशेत्. Com. mentions संवसेत् as a variant. (Vv. 16 and 17 are wanting.) This part ends with the first line of v. 20. Next come five leaves (52, 93, 120, 121, 126) which yield the following various readings. V. 79 (text wanting). Com. mentions the reading दौहृदस्य गर्भहृदयेनात्महृदयेन च द्विहृदयाया गर्भिण्या अभीष्टस्य V. 195 ये तु. V. 197 आत्मनः. V. 251 ब्रह्महणि व्रतं. V. 260 अभ्यसेत्.

Lastly (leaves 131, 132, 134—136, 138—151, 153) we have, with a few gaps, the passage from verse 266 to verse 321.

V. 266 वृषभैकसहस्रा. V. 267 दद्याद्धेनूरशापि वा. V. 269 सहस्रं च. V. 279 चापले. V. 280 नैर्ऋतं स विशुद्धयति. V. 283 म्रियते. The second line of V. 284 is omitted. V. 286 जारी. V. 296 जुगुप्सेयुर्न, संविशेयुश्च. V. 299 चीर्णव्रतानपि सतः. V. 304 हुत्वा, ब्राह्मणस्वर्णहारी तु.

To enable scholars in some measure to judge for themselves the relation in which these two works stand to one another, I give in the first of the following extracts Mitramiśra's comment on Yâjnavalkya II., 266—269. The second is the colophon of the Âchâra adhyâya. That of the third and of the whole book is unfortunately missing.

I.

अथ स्तेयं विवादपदं निरूपयति प्रकरणेन।
तत्रादौ चौरज्ञानोपायमाह॥

ग्राहकैर्गृह्यते चौरो लोष्ट्रेणाथ पदेन वा।
पूर्वकर्मापराधी च तयैवाशुद्धवासकः॥
अन्येपि शंकया ग्राह्या नामजात्यादिनिह्नवैः।
द्यूतस्त्रीपानसक्ताश्च शुष्कभिन्नमुखस्वराः॥
परद्रव्यगृहाणां च पृच्छका गूढचारिणः।
निराया व्ययवंतश्च विनष्टद्रव्यविक्रयाः॥
गृहीतः शंकया चौर आत्मानं चेन्न शोधयेत्।
दापयित्वा हृतं द्रव्यं चौरदंडेन दंडयेत्॥

ग्राहकैश्चौरग्रहणाधिकृतै राजपुरुषैरन्येन धनस्वामिना वा लोष्ट्रेणापहृतभांडादिना चौर्याचिह्नेन। अपहरणदेशे चौरत्वाभिमतचरणदर्शनचिह्नेन वा चौरो गृह्यते चौरत्वेन निश्चीयते यश्च पूर्वं कर्मणा चौर्यरूपेण कृतापराध आसीत् यश्चानिश्चितवासस्थलः सोपि गृह्यते चौर्यकारित्वेन शंक्यते न केवलमेतावेव द्वौ शंकया ग्राह्यौ किंत्वन्येपि स्वजातिस्वनामस्ववासस्थानादिनिह्नवैः कृतैः शंकया ग्राह्या द्यूतादिसक्ताः कस्त्वमिति प्रश्ने शुष्कमुखा घर्घरस्वरा वा परकीयाणां द्रव्याणां गृहाणां वा प्रश्नकर्त्तारः आत्मानं निगूहयित्वा संचरंत आयव्ययतिरेकेपि बहुव्ययकर्त्तारोविज्ञातस्वामिकजीर्णवस्त्रभाजनादीनां विक्रयकर्त्तारश्च चौर्यशंकया ग्राह्या विषयीकर्त्तव्याः शंकया विषयीकृतश्च यदि साक्षिदिव्यादिना नात्मानमचौरत्वेन निश्चाययति तदा हृतं द्रव्यं स्वामिने दापयित्वा चौरदंडेन उत्तमसाहसादिना वक्ष्यमाणेन तं दंडयेत्। अथशब्देन लोष्ट्रलाभानंतर्यार्थकेन तदस्त्व एव पदचिह्नाद्यनुसरणामति सूचयति। चकाराच्चौरप्रतीतं तथाशब्देनानिश्चितकुलादिकं च समुच्चिनोति एवकारः पूर्वार्द्धेन्वितान्यकोटिव्यवछेदार्थकतया निश्चयबोधनार्थः। अपिकारेण चकारेश्च चौरभक्ताश्रयदानादिकारिणो नानास्मृत्युक्तान् बहून् समुच्चिनोति।

न केवलं शंकया गृहीत एव दंडनीयः किं तु निश्चितचौर्योपि न चोत्तमसाहसादि धनरूप एव दंडः किं तु वधप्रवासनादिरपि चोरस्येत्याह॥

चौरं प्रदाप्यापहृतं घातयेद्विविधैर्वधैः।
सचिह्नं ब्राह्मणं कृत्वा स्वराष्ट्राद्विप्रवासयेत्॥

विविधैर्वधैः शूलारोपणकरच्छेदादिभिर्वक्ष्यमाणैर्वधोपायैः।

यादृशे चौर्ये वधोन्येषां तादृशे ब्राह्मणं ललाटेश्वपदादिनांकयित्वा स्वराष्ट्रान्निष्कासयेत्॥

चौरादर्शनेपहृतद्रव्यप्राप्त्युपायमाह॥

घातितेपहृते दोषो.....,.....

II.

एवं शास्त्रानुसारेण दंडा ग्राह्या यदि तु शास्त्राननुमतो दंडो राज्ञा गृह्यते तदा राजैवापराद्धवतीति स एव दंडं दद्यादित्याह॥

राज्ञान्यायेन यो दंडो गृहीतो वरुणाय तम्।
निवेद्य दद्याद्विप्रेभ्यः स्वयं त्रिंशद्गुणाकृतम्॥

अन्यायेन शास्त्राननुसारेण यो दंडो राज्ञा गृहीतस्तं दंडं त्रिंशद्गुणीकृतं वरुणाय निवेद्य उत्सृज्य स्वयं विप्रेभ्यो दद्यात् प्रतिपादयेत्॥

इति श्रीमत्सकलसामंतचक्रचूडामणिमरीचिमंजरीनीराजितचरणकमलश्रीमन्महाराजाधिराजमधुकरसाहसूनुश्रीमन्महाराजाधिराजचतुरुदधिवलयवसुंधराहृदयपुंडरीकविकासदिनकरश्रीवीरसिंहदेवाद्योजितश्रीहसपंडितात्मजश्रीपरशुराममिश्रसूरिसूनुसकलविद्यापारावारपारीणधुरीणश्रीमल्मित्रमिश्रकृते श्रीवीरमित्रोदयाख्याने श्रीयाज्ञवल्क्यव्याख्याने प्रकीर्णकप्रकरणं नाम द्वितीयोध्यायः ॥

No. 61. The Vivâdârṇavabhanjanam or Vivâdârṇavabhanga by various authors.

The Vivâdârṇavabhanjanam is one of the numerous attempts made by a body of pandits gathered from far and near to put out a satisfactory and final digest of Hindu Law. The authors in the present case are, or seem to be, Bâleśvara, Kṛipârâma, Gopâla, Krishnajîvana, Vîreśvara, Krishnachandra, Śrî-Gaurîkânta, Kâlîśankara, Śyâmasundara, Krishna, Keśava, and Sîtârâma. The authorities they chiefly relied on were King Chaṇḍa and the king of Dhârâ, Visvarûpa, the author of the Mitâksharâ, Halâyudha, Śrikrishṇa, Vachaspati, the author of the Dharmaratna, Śrîkasa, Śûlapâṇi, Govinda, Lakshmîdhara, the author of the Tattva, and Nâchabhaṭṭa. The book is probably the same as that bought by Bühler for this collection in 1875-76, and ascribed in his list to one of its joint authors, Gaurîkânta.

Nos. 72 to 74. Glosses on Bâṇa's Kâdambarî.

Nos. 72, 73 and 74 deal with Bâṇa's Kâdambarî, and must form a useful complement to the aids we have already for correcting and understanding that text. The author of the Kâdambarîpradeśavivṛitti* (No. 72), the present copy of which is unfortunately very carelessly written, is Sukhâkara, a writer of whom nothing appears to be known. There are no introductory verses. The book begins at once with the opening stanza of Kâdambarî—रजोषुषे जन्मनि सत्ववृत्तये—and the first gloss comes only with the ninth verse. The Guptas of the 10th verse are said to be the kings of that house, beginning with (Bu)dhagupta and Kumâragupta. The Kâdambarîpûrvârdhavishamapadavivṛitti (No. 73) opens almost as abruptly with the single introductory couplet :—

अखंडं सच्चिदानंदमवाङ्मनसगोचरम् ।
आविरस्तु पुरो वस्तुतद्दौ[त्वौ]पनिषदं मम ॥ १ ॥
अनादिसदाचारप्राप्तकर्त्तव्यताकं मंगलं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति॥
रजोजुष इति ॥

The present copy of this little work has no author's name. That is

* MS. Kâdambarîpraveśavivṛitti.

however given in a copy already in our collection (No. 40 of 1871-72), as Bâlakṛishna, son of śrî-Benkararanganâthadîkshita. The third of these tracts is (No. 74) a ṭippanam on Kâdambarî by one Mahâdeva.

Nos. 75 and 76. Two Jain commentaries on the Kumârasambhava.

Nos. 75 and 76 are two Jain avachûris or commentaries on Kâlidasa's Kumârasambhava, both styled simply Sûtravṛitti. No. 76 is defective. Both stop with the seventh sarga. A hasty comparison of No 75 with Stenzler's text disclosed two verses which Stenzler does not give, and which are wanting in No. 76. The first occurs in the second sarga, between Stenzler's verses 6 and 7. It runs with the commentary on it :—[2]

नमो रजोजुषे सृष्टौ स्थितौ सत्वमयाय ते ॥
तमोमयाय संहारे त्रिरूपाय स्वयंभुवे ॥ ७ ॥

व्या० हे भगवन् ते तुभ्यं स्वयंभुवे नमः किं० स्वयं० त्रिरूपाय हरिहरब्रह्मलक्षणाय पुनः किं० सृष्टौ जगति निर्मापणे रजोजुषे रजोगुणसंयुक्ताय पुनः किं० स्थितौ पालने सत्वमयाय सत्वगुणयुताय पुनः किं० संहारे तमोमयाय तमोगुणयुक्ताय ॥१॥

The second occurs in the fifth sarga, between Stenzler's verses 29 and 30 :—

सुरास्तदुद्वीक्ष्य नगेंद्रकन्यया कृतं तपः शंभुवशक्रियाक्षम् ।
ययाचिरे तं प्रणिपत्य दुःखिताः पतिं पशूनां सुतमाजिहेतवे ॥ ३० ॥

व्या० सुरा देवाः दुःखिताः संतः तं पशूनां पतिं ईश्वरं प्रणिपत्य नमस्कृत्य सुतं पुत्रं ययाचिरे प्रार्थयामासुः कस्मै आजिहेतवे संग्रामकरणाय किंकृत्वा नगेंद्रकन्यया पार्वत्या कृतं विहितं तत्तपः । उद्वीक्ष्य विलोक्य किं वि० तपः शंभूरुद्रः तस्य या वशीक्रिया वशीकरणं तत्र क्षमं समर्थं यत्तत् ॥ ३०.

It will be convenient to say something here of a very interesting Jain avachûri on the same poem which came under my notice later, during the current year. The book belongs to Nârâyaṇa Bhaṭṭa of Jeypore. It consists of 49 leaves, of which leaves 2 to 8, containing the text only, have been supplied to fill a gap. The reason why the avachûri or gloss was not at the same time supplied, is not far to seek. At the end of the seventh sarga the writer of the manuscript tells us that he finished copying out that sarga on the tenth day of the first half of the month Aśvin Samvat year 1573=A.D. 1517. The avachûri is written round the text. The colophon to the first sarga was on one of the missing leaves. The colophon to the avachûri of the second sarga bears date the ninth day of the first half of Mâgha of the Samvat year 1573. That of the avachûri of the third sarga is the fourth day of the dark half of the month Chaitra of the same year. Five days more suffi-

ced for the avachûri of the next sarga, which was finished on the ninth day of the same half of the same month. The work would appear then to have been laid aside, as the avachûri of the fifth sarga is dated Friday, the twelfth day of the first half of the month Chaitra of the Samvat year 1574. No date is given for the gloss on the sixth sarga. The task was finished on Friday, the fourteenth day of the dark half of the month Margrasira Samvat 1574. The writer is Mûni Matiratna, who tells us at the end of each colophon that he has written the book svapathanârtham for his purposes, so to say, as a college student. In one of the colophons, that of the avachûri on sarga 10, he adds that he has written it with his own hand, an expression which at once stamps him as the author, as well as the writer, of this gloss. Nârâyan Bhatt's book then is the veritable copy which Muniratna, in pursuance of a custom still common in India, laboriously prepared in the course of private study.* His first task was to write out a clear and good copy of the text. In the margin he wrote from time to time such explanation as he considered it desirable to record.

Mûni Matiratna belonged to the Upakeśagachchha. His master's name was Kshamâmiru, who had in his turn been the pupil of Matisâgara. He tells us that he wrote in Ahipura (bhujanagara, Bhooj) during the victorious reign of Mahamad Khan.

Matiratna's gloss stops with the seventh canto, though his copy of the text gives the eighth also. The tradition among the pandits on this matter, as is well known, is that the eighth canto, with the first seven, is really the work of Kâlidâsa, but should be left unexplained. It is to be regretted that the last line of the 49th and last leaf of this manuscript leaves us uncertain as to whether it originally went further than the eighth canto. The leaf is complete; and the last line is iti śrîkumârasambhave mahâkâvye kavikulatilakakaviśrîkâlidâsakṛitau surata—. It seems most likely that only one leaf is wanting.

This copy of the Kumârasambhava contains the second,† but not the first, of the two verses which I have given above from No. 75 of our collection. The following table of the remaining variations which it presents from Stenzler's text has been drawn up for me by Mr. Ramchandra Shastri, and revised by myself.

* And for subseqnent use as a book to lecture from (pâthanam). The two were generally in the end the same. In one place I find the curious expression स्वहर्षेण पठति.

† With the reading सुराः समुद्दीक्ष्य गिरींद्र°.

Sarga. I.—V. 1 तोयनिधी. Vv. 5 and 6 are transposed. V. 8 स्थान-प्रदा. V. 14 गृहद्वारि विलंब्य. V. 24 दुहित्र्या। वैडूर्यभूमि. V. 26 तपसे V. 30 महौषधीर्न. V. 34 लीलाचित. Vv. 42 and 43 are transposed. V. 44 द्विःसंश्रयां. V. 56 वसानाः (for दधानाः). V. 61 सन्मार्जदक्षा.

Sarga. II.—V. 5 यदि मोघम्. V. 8 यौ स्वप्नबंधौ. V. 12 उद्गीथः. V. 20 कुंठितश्रीव. V. 26 क्षता हुंकार. V. 28 भूतानां. V. 29 प्रेरयामास. V. 32 त्वया दत्तवरो. V. 40 प्रत्युपकारेण. V. 49. निष्क इवार्पितः. V. 53 वचस्युपरते। जिगाय या. V. 54 प्रतीक्षतां. V. 56 आदौ (for प्राक्)। वरेणासमितं. V. 58 प्रभावृद्धिर्न. V. 63 कार्यसंसिद्धये.

Sarga III.—V. 2 निसृष्ठ. V. 6 प्रणिधेः. V. 8 सुरतापराधः. V. 18 भव्य. V. 19 तवैव कामा. V. 26 नापेक्षत. V. 31 मर्मरुपत्र. V. 37 ददौ सरःपंकजरेणुगंधिः V. 39 स्तबकस्तनीभ्यः. V. 41 व्यनीषीत्. V. 44 त्रिलोचनं. V. 46 कर्णावसक्त। मृगत्वचं स्पर्शवतीं. V. 48 निर्वात. V. 50 वेदविदो. V. 54 सुजातपुष्प. V. 55 द्वितीयमौर्वीमिव. V. 56 सुगंध. V. 57 पुष्पकेतुः। पुनराशशंस. V. 59 भूमिभागं। बिभर्त्ति. V. 72 कोपं प्रभो.

Sarga IV.—V. 2 निमग्नदर्शनम् V. 8 ताडनानि च. V. 15 गुणकृत्यै। करुणस्वरैः. V. 23 विलोकनानि च. V. 25 दिग्धशरैः। अभ्युपपर्त्तुम्. V. 27 प्रकीर्यते. कपोतपांडुरं. V. 28 सुहृज्जने चलं. V. 29 अमुना खलु। कोमलपुष्प-V. 31 अनवेपि हि. V. 37 इति चासु वि. V. 43 धर्मचारिणीम् (Com.=रतिम्) स्मरशापांतभवां. V. 44 पूर्यते.

Sarga V.—V. 10 कृतरूपविक्रियाम्। बद्धया तया. V. 13 द्वयीषु. V. 14 येषां V. 21 तथापि तप्तं. V. 22 साधना. V. 26 सात्यर्थहिमोत्तरानिलाः. V. 31 प्रत्युदयाय. V. 33 तपसि प्रवर्त्तते. V. 35 अक्षिसापद्यम्. V. 39 संप्रतिपर्त्तुम्. V. 40 प्रतिगोप्तुम्. V. 61 अस्राकुलम्. V. 73 अपेक्षते साधुजनो न वैदिकीं इमशानशूलस्य हि यूपसत्क्रियाम्. V. 74 लतया हिते V. 78 चन्द्रशेखरम्.

Sarga. VI.—V. 5 उत्करः. V. 6 आकाशगंगाश्रोतस्सु. V. 7 शश्वत्. V. 9 इव (for इति). V. 12 अवस्थैषा. V. 13 भूयोदारा. V. 15. अथ ते मुनयः सर्वे पूजयित्वा. V. 19 तूर्यैस्तरां तस्मात्. V. 21 किमाख्यायते. V. 30 वित्थ 34 तपस्विनः V. 35 आश्रमम्. V 36 ते आकाश. V. 38 स्वर्गादपि. V. 40 मंद्रगर्जित. V. 43 दिनेप्पभिसा. V. 43 यत्र स्फटिक।नक्तं सोपानपंक्तिषु. Vv. 42 and 43 are transposed. V. 44 समुत्थाना. V. 45 तर्जितैः. V. 46 यस्य चोपवनं बाह्यं। सुगंधिगंधमादनं. V. 47 तत्कांतमृषयो दिव्याः. V. 48 अनलनिश्चलैः V. 50 तानर्घ्यमर्घमादाय. V. 53 नीचासन। पृथिवीधरः. V. 58 प्रेष्यभावेन। द्वैरूप्यमपि. V. 61 भवतामिदम्. V. 64 इत्युक्तवान्। हरीमुख. V. 67 विष्णुर्माहुस्तथाहि ते. V. 68 मृणालसदृशैः V. 71 स च V. 73 नम्रं महदाराधनं वपुः. V. 74 यदागमन. V. 75 गुणोत्थानम्. V. 76 यस्येदं धार्यते. V. 78 कर्मणः. V. 79 सुतया। कन्या सङ्कल्पः प्र. V. 85 कन्यार्थेहि कु. V. 88 एहि सर्वार्पणे वत्से. V. 94 सिद्धं चास्मै.

Sarga. VII.—V. 4 चिरस्य. V. 6 फाल्गुनीषु. V. 7 भिन्नरागं. V. 8 सेधुक्षणाणे. V. 10 शिले च तस्मिन् V. 11 निर्वृत्तपर्जन्य. V. 15 आसक्तशुल्का. V. 17 रौद्रकषायरूक्षं गोरोचनाभेद. V. 20 समीक्ष्य. V. 21 बध्यमाना. V. 22 हरीषयामत्वरित. V. 28 ताभिरुमा स्म नम्रा । शरीरलाभात् V. 29 गमनं प्रतीक्ष्य. V. 35 निद्रूत. V. 41 बभौ वहन् गांगमिव प्रवाहं. V. 42 सहस्रपाते इव. V. 44 त्रिधासौ V. 48 त्रिपुरावदातः V. 55 विकसन्मुखश्री । मांगल्यकर्णि. V. 57 रुद्धोपि हि. V. 63 द्विगुणच्छवीनि. V. 65 किंसुतांकशय्याम्. V. 67 मन्ये स न्यस्तदेहः V. 68 अवाप्य दिष्टया. V. 69 लाजमुष्टिहिं. V. 70 ततोवतीर्य. V. 71 प्रसस्यमारं. V. 72 नगोपनीते । अमंत्रबंध्यम्. V. 73 अवरोधरक्षैः V. 75 मनोज्ञाम् (for मुहूर्तम्) V. 84 प्रतिपूर्वसाक्षी.

No. 87. The Latakamelakaprahasanam of Śankhadhara.

Aufrecht refers to two verses, one of which he quotes, as ascribed in the Śârngadharapaddhati to a poet Śankhadhara. Both verses occur in the present prahasanam. I give the verse which Aufrecht does not quote :—

एष स्वर्गतरङ्गिणीजलमिलद्दिग्वन्तिदन्तद्युति-
र्भ्राजद्राजतकुम्भविभ्रमहरः शीतांशुरभ्युद्यतः ।
हंसीयत्यमलाम्बुजीयति लसद्भिण्डीरपिण्डीयति
स्फारस्फाटिककुण्डलीयति दिशामानन्दकन्दीयति ॥

The original from which the present copy was made for Government I found in the library of Pandit Bhavânand at Alwar.

No. 92. The Harihârâvali, an Anthology compiled by Harikavi.

The Harihârâvali is an anthology of the same kind as the Śârngadharapaddhati and Vallabhadeva's Subhâshitâvali. It contains verses ascribed to the poet who in Akbar's time won for himself, or took to himself, the title of the Kâlidâsa of that age (Akbarîyakâlidâsa), and to Jagannâtha, the author of the Bhâminîvilâsa.* It is therefore, in all probability, a more recent compilation than the two already known works of this class. It has long been recognized, however, that the historical worth of these anthologies need not be made to depend too closely on the date of the compiler. In the present case the tradition which Hari preserves, while it contains much that in the comparatively short interval between him and us has already become again obscure,

* The exact date of the Harihârâvali is probably fixed by the fact that he quotes his own brother, Chakrapâṇi. Chakrapâṇi is a writer, whose date, if I mistake not, Bühler has somewhere determined.

appears to me to mount as high for its sources as either Vallabhadeva's or Śârngadhara's work. The compiler was a Deccan poet. But he betrays an acquaintance with the literature of his country in the widest sense of the term. His quotations in particular from the early poets of Kashmere are numerous.

As introductory verses (to dramas?), I find the following stanzas by Bâṇa and Bhâsa respectively in praise of Pârvatî:—

विद्राणे रुद्रवृन्दे सवितरि तरले वज्रिणि ध्वस्तवज्रे
जाताशङ्के शशाङ्के विरमति महति त्र्यक्षवैरे कुबेरे।
वैकुण्ठे कुण्ठितास्त्रे महिषमतिरुषा पौरुषोपन्नविघ्ने
निर्विघ्नं निघ्नती वः शमयतु शमठे भूरिभावा भवानी॥
व्यानम्रा दयितानने मुकुलिता शार्दूलचर्माम्बरे
सोत्कम्या भुजगे निमेषरहिता चन्द्रेऽमृतस्यन्दिनि।
मीलद्भ्रूः सुरसिन्धुदर्शनविधौ म्लाना कपालोदरे
पार्वत्या नवसंगमप्रणयिनी दृष्टिः शिवायास्तु वः॥

The Âśîḥprakîrṇaka chapter under the same heading begins with the following verse by Bâṇa in praise of Skanda:—

खेच्छारम्भं लुठित्वा पितुरुरसि चिताभस्मधूलीसिताङ्गो
गङ्गावारिण्यगाधे झटिति पृथुजटाजूटतो दत्तझम्पः।
सद्यः सीत्कारकारी जलजडिमरणद्दन्तपट्टिर्गुहो वः
कम्पी पायादपायाज्ज्वलितशिखिशिखे चक्षुषि न्यस्तहस्तः॥

The chapter on the praise of famous poets contains, as was to be expected, much of great interest. The verse भासो राभिलसोमिलौ, which Aufrecht* quotes from the Śârngadharapaddhati as ascribed to Râjaśekhara, is here given anonymously, and with the variants β स्कंदः, and δ यदि भवेत्के तस्य सर्वेपि ते. In Pandit Bhavanând's manuscript of the Śârngadharapaddhati the poet Skanda or Skandha's name is written as Aufrecht has it, and for यदि भवेत् or भगवती I find रसवती. Aufrecht's ascription of the verse to Râjaśekhara is perhaps open to question. In Pandit Bhavânand's manuscript of the Śârngadharapaddhati we have four verses following each other. The first is the Bhâsa verse in the śârdûlavikrîḍita metre.

Then follow three anushṭubh verses—

अहो प्रभावो (quoted by Aufrecht),
सरस्वतीपवित्राणां (quoted by Aufrecht),

and

पंचाननस्य सुकवेर्गजमांसैर्नृपश्रिया।
पारणा जायते क्वापि सर्वत्रैवोपवासिनः॥

* Z. D. M. G. 26, 77.

At the end of the third of these verses we have the subscription भोजप्रबंधे राजशेखरस्येतौ. Even if, as is likely enough, एतौ is a mistake for एते, it would seem that in this manuscript at least of the Śârngadharapaddhati, as in the Harihârâvali, the verse भासो रामिलसोमिलौ is to be understood as given without an author's name.

In the Harihârâvali it is followed immediately by Śrî-Dhanada's verse शीलाविज्ञामारुलामोरिकाद्याः (Auf. loc. cit., p. 2), with the variants β संति, and δ दातुं. The subscription is श्रीधनदस्य, referring to the latter only of the two verses given here together.

In another chapter of the Harihârâvali, the viśishṭakaviprasaṁsâ, occurs the following passage:—

ध्वनिनातिगभीरेण काव्यतत्त्वनिवेशिना* ।
आनन्दवर्धनः कस्य नासीदानन्दवर्धनः ॥
सरस्वतीव कार्णाटी विजयाङ्का जयत्यसौ ।
या वैदर्भगिरां वासः कालिदासादनन्तरम् ॥
सूक्तीनां स्मरकेलीनां कलानां च विलासभूः ।
प्रभुदेवीकविर्लाटी गतापि हृदि तिष्ठति ॥
तौ शूद्रककथाकारौ रम्यौ रामिलसोमिलौ ।
काव्यं ययोर्द्वयोरासीदर्धनारीश्वरोपमम् ॥
मा स्म सन्तु हि चत्वारः प्रायो रत्नाकरा इमे ।
इतीव सकृतो धात्रा कविरत्नाकरोपरः ॥
मयूरादसमो जज्ञे माल्यः कुलिचुरिः कविः ।
उदन्वतः समुत्तस्थुः कति वा तुहिनांशवः ॥
द्विसंधाने निपुणतां सतां चक्रे धनंजयः ।
यया जातं फलं तत्र सतां चक्रे धनंजयः ॥
यायावरकुलश्रेणेर्हारयष्टेश्च मण्डनम् ।
सुवर्णबन्धरुचिरस्तरलस्तरलो यथा ॥

The subscription here is राजशेखरस्येतौ. There follow:—

अथो गणपतिं वन्दे महामदविधायिनम् ।
विद्याधरमणेर्यस्य पूज्यते कण्ठगर्जितम् ॥
प्रद्युम्नात्रापरस्येह नाटके पटवो गिरः ।
प्रद्युम्नात्रापरस्येह पौष्या अपि शराः खराः ॥

with the subscription तस्यैवैतौ.

It seems likely that in the former case एतौ is a mistake for एते, and that we may treat the whole passage as a further extract from the same work—a Bhojaprabhandha, according to Hari, by Râjaśekhara, the

* MS. काशतत्त्वनिवेशिना.

author of the three dramas, and the preceptor of king Mahendrapâla—as has already yielded the अहो प्रभाव verse. Râjaśekhara is, as we have seen, referred to in Somadeva's Yaśastilaka, a book which was written in A. D. 959. The beginning of Bhoja's reign is put at A. D. 966. Râjaśekhara therefore and his patron Mahendrapâla were contemporaries both of Somadeva and of King Bhoja.* Aufrecht has pointed out that Râjaśekhara was the great-grandson of the poet Akâlajalada, and that he included among his ancestors the poets Surânanda, Tarala, and Kavirâja.

In any case, the verses here cited from the Harihârâvali have their own importance.

Ânandavardhana (ninth century) is the Kashmere poet: and the work referred to is his book on Dhvani. To Vijayânkâ, of the Kârnâṭa country, the high praise is given that as a model of the Vaidarbha style she stands next Kâlidâsa himself.† It may be that by her *nom de plume* Vijayânkâ signifies that she used the word vijaya as a mark or sign, placing it in the final verse of each division of her work.‡ In that case the real name has still to be discovered, if she is not the same as the Vijjakâ of the Śârngadharapaddhati. Next we have a new poetess, Prabhudevî, of the Lâṭ country. The verse that follows adds a little to our knowledge of two of the poets mentioned in the Bhâsa verse, Râmila and Somila, and explains the compound in the dual into which their names are cast there. Râmila and Somila were the Beaumont and Fletcher of their time: and in their joint composition, which has still to be found, they told the story of Śûdraka. As yet all that is known of theirs is the single verse in the Śârngadharapaddhati, which Aufrecht justly cites as one of the finest gems of that collection—

सव्यापेः कुशला क्षतस्य रुधिरं दृष्ट्वा लालायितः
किंचिन्नैतदिहास्ति तत्कथमसौ पांथस्तपस्वी मृतः ।
आ ज्ञातं मधुलंपटैर्मधुकरैरारब्धकोलाहले
नूनं साहसिकेन चूतमुकुले दृष्टिः समारोपिता ॥

* "Râjaśekhara, the preceptor of Mahendrapâla, who flourished about the tenth century."—Bhandarkar's Report for 1882-3, p. 44.

† So Bâṇa and the woman Śîlâbhaṭṭârikâ are grouped together as examples of the Pâñchâla style in an anonymous verse of the Śârngadharap.—Aufrecht, p. 93.

‡ Compare Mâṅkha, a name which should not be altered, as Böhtlingk suggests, into Mâlâṅka.

It will be noticed that this verse is in the form of question and answer, which may perhaps yield a clue as to the particular form of joint composition which Râmila and Somila employed. The Ratnâkara of the next verse is the author of the Haravijayakâvya (Bühler's Report, p. 43). The meaning of the next verse is not clear to me. Ratnâkara is fit to be compared to the other four ratnâkaras (oceans). But from Mayûra there sprung (as his pupil) the poet Kulichuri, a single birth which more than rivalled the countless moons that night after night rise out of the ocean. The remaining poets of this enumeration are hardly more than names to us. Aufrecht* quotes one verse of Dhanaṃjaya's from Śrîdharadâsa's Saduktikarṇâmṛita.† Tarala, one of Râjaśekhara's forefathers, is mentioned in the Bhâsa verse. Of Gaṇapati nothing, and of Pradyumna, a writer of plays, very little appears to be known. I find Pradyumnavijaya and Pradyumnânandîya cited as the names of two plays in Böhtlingk's Dictionary.

In the same chapter of the Harihârâvali there is a highly important reference to Pâṇini. Aufrecht (Z. D. M. G. 36, 365) has shown, from an allusion in an anonymous verse found in Śrîdharadâsa's Sadukti-karṇâmṛita to the poet Pâṇini as the son of Dâkshî, that Indian tradition knew of only one Pâṇini, poet and grammarian. I had not seen Aufrecht's paper referred to when writing my previous Report, but I have taken there the same view, and have urged that the tradition in question must be held to go back as far as Kshemendra. In the present verse, which is quoted from śrî-Râjaśekhara, we have an explicit statement in the matter, and also the name of one of Pâṇini's poems, which we may assume to have been in existence in Râjaśekhara's time, and which is probably in existence still:—

स्वस्ति पाणिनये तस्मै यस्य रुद्रप्रसादतः।
आदौ व्याकरणं काव्यमनु जाम्बवतीजयम्॥

"Hail to Pâṇini, who by Rudra's grace, wrote first his grammar, and thereafter his poem Jâmbuvatîjaya."

The verse that follows this refers to Bâṇa, and, if I have construed it correctly, shows that the relation in which that writer stood to the

* Z D. D. M. G. 36, 533.

† Since this was written I have obtained a Dvisaṃdhânakâvyam, by Dhanaṃjaya, son of śrî-Devî and Vasudeva, which may I hope prove to be by the famous poet of that name. It is a Râghavapâṇḍavîya, of the same kind, but not the same, as that already known.

Guṇâḍhya whom he praises in the beginning of his Harshacharita was matter of common knowledge. The verse is ascribed to Trivikrama and is found in his Nalachampû :—

सम्यग्बाणद्वितीयेन नमदाकारधारिणा ।
धनुषेव गुणाढ्येन निःशेषो रञ्जितो जनः ॥

"The modest (bent) Guṇâḍhya, when seconded by Bâṇa (an arrow) reaches all hearts like a bow (bent, and with an arrow on the string)."

The verse that follows this has already been given by Aufrecht (Z. D. M. G. 26, 42), from the Śârngadharapaddhati, where, as here, it is attributed to Kṛishṇabhaṭṭa. I reproduce the verse because I venture, with diffidence, to think, that Aufrecht's translation, which has been objected to as almost unintelligible, is much more correct, than that which Böhtlingk (Z. D. M. G. 26,629,) would substitute for it :—

कवयः कालिदासाद्याः कवयो वयमप्यमी ।
पर्वते परमाणौ च पदार्थत्वं प्रतिष्ठितम् ॥

I would translate:—

"Poets there were of old days, Kâlidasa and the like; but we too, who live now, may claim the name; an atom and a hill may be of the same stuff."*

Next comes an anonymous verse, in which Kâlidâsa's pre-eminence is brought out by a fanciful derivation for the name, anâmika—the Nameless, given to the fourth or ring finger :—

पुरा कवीनां गणनाप्रसङ्गे कनिष्ठिकाधिष्ठितकालिदासः ।
अद्यापि तत्तुल्यकवेरभावादनामिका सार्थवती बभूव ॥

"Of old in counting up their poets men gave the little finger [the first used in counting by opening up, finger by finger, the clenched hand] to Kâlidâsa; and to this day the next finger has remained without a name, because no poet like unto Kâlidâsa has arisen."

The verse immediately following is only of importance, I fancy, as illustrating a tradition according to which Bhavabhûti was either the predecessor, or contemporary, of the great poet, and not, as appears to be perfectly well established, his successor. It is attributed to Kâlidâsa :—

अहो मे सौभाग्यं मम च भवभूतेश्च भणितिं
तुलायामारोप्य प्रतिफलति तस्यां लघिमनि ।

* Aufrecht translates the second line, "Das Grundwesen von Dingen ist sowohl in einem Berge als in einem Atom vorhanden," for which Böhtlingk suggests, "Sowohl einem Berge als einem Atom kommt der Name Ding zu."

गिरां देवी साक्षाच्छुतिकलितकल्हारकलिका-
मधूलीमाधूर्यं क्षिपति परिपूर्त्यै भगवती ॥

Dhanapâla's verse, quoted by Aufrecht (loc cit., p. 41 ; compare also Böhtlingk, ib., p. 632), is given in the following form :—

माघेन विप्रितोत्साहा न सहन्ते पदक्रमम् ।
स्मरन्ति भारवेरेव कवयः कपयो यथा ॥

In another part of the book the verse भवभूतिमनादृत्य is given as Aufrecht has it (loc. cit., p. 159).* Here there is the following variant with no author's name :—

मुरारिपदचिन्तायां भवभूतेस्तु का कथा ।
भवभूतिं परित्यज्य मुरारिमुररीकुरु ॥

The Satkaviprasańsâ ends with a verse in which true glory is said to belong to four poets only, of whom two at least are to us mere names. Aufrecht has this verse, but with परं for पदं, a reading which I think obscures the sense :—

कविरमलः कविरचलः कविरभिनन्दश्च कालिदासश्च ।
अन्ये कवयः कपयश्चापलमात्रं पदं दधति ॥

To go back to Râjaśekhara, the following passage is, in the chapter satkâvyaprasańsâ, put over the subscription श्रीराजशेखरस्येते. It follows immediately a passage of similar import which closes with Bâṇa's verse कवीनामगलद्दर्पो. It is possible that Râjaśekhara incorporated that verse in his own catalogue of Poets, but I give only the verses with regard to which there is a reasonable presumption of his authorship :—

कर्तुं त्रिलोचनादन्यः कः पार्थविजयं क्षमः ।
तदर्थः शक्यते द्रष्टुं लोचनद्वयिभिः कथम् ॥
त्रयोमयस्त्रयो देवास्त्रयो वेदास्त्रयो गुणाः ।
त्रयो दंडिप्रयोगाश्च त्रिषु लोकेषु विश्रुताः ॥
अकालजलदेंदोः सा हृद्या वचनचंद्रिका ।
नित्यं कविचकोरैर्या पीयते न च हीयते ॥
कलिङ्गपतिश्चक्रे भीमटः पञ्चनाटकीम्
प्राप प्रबन्धराजत्वं तेषु स्वमदशाननम् ॥

---

* Except that the Hârâvali has पुरारि for मुरारि. I may note, with reference to the doubt Böhtlingk expresses as to whether Aufrecht is right in seeing a reference to Bâṇa in the word निर्वाणमतिना that the present MS. takes care to write निर्बाण.

In these and the following chapters the introductory verses to Bâṇa's Harshacharitra are largely drawn on. It is a remarkable fact that Hari, in one place, preserves a verse of that passage which stands in none of the MSS. I have seen, and is not found either in the Calcutta or in the Kashmir editions. In it Bâṇa mentions the poet Mentha. This gives us a lower date for a poet whose date has hitherto been more uncertain. The passage is as follows :—

वक्रोक्त्या मेण्ठराजस्य वहन्त्या तृणिरूपताम् ।
आविद्धा इव धुन्वन्ति मूर्धानं कविकुञ्जराः ॥

No. 99. Maheśvara's Śabdabhedaprakâśa, with the Jain commentary of Jnânavimala.

In the beginning of his commentary on Maheśvarakavi's Śabdabhedaprakâśa Jnânavimala first makes the usual pious invocation to Śântinâth and the Goddess of Learning. Next he pays honour due to the great teachers Abhayadevasûri, Jinadattasûrirâja, and Jinakuśalasûri. After this he cites some of the authorities to whom he has had regard in preparing for the task he had undertaken. These are the Viśvaprakâśa, the śâstras of Bhâguri, Vijayanta, Vyâḍi, and Śâśvata, and the excellent Pathyâpathyanighanṭu. These he gives as the most important, having no desire to overload his own book with a writer's inventory (हुंडिकालेखः) of all the works he has studied.

In passing to the first verse of his author, प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां Jnânavimala is disconcerted to find that Maheśvara, at a first glance, would appear to have been guilty of the presumption of beginning his book without an invocation to one or other saint or god. He finds however what he seeks in the single syllable प्र. Pra and atha were the first words that "opened the throat" of Brahma: and he who would observe the rule with the least inconvenience has but to see that his work begins with one or other of these syllables. We are reminded of the benedictus benedicat that, from a similar striving after as much brevity as may be consistent with a religious duty, does service for grace at some colleges. Jnânavimala quotes a text for his doctrine :—

प्रशब्दश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कंठं भित्त्वा विनिर्यातौ तस्मान्मंगलवाचकौ ॥

He goes on, and this is more interesting, to point out that Maheśvara follows some notable examples. Thus Kâtyâyana at the beginning of his work substitutes, for the sake of securing an auspicious word, siddhe śabdârthasaṃbandhe, for nitye śabdârthasaṃbandhe, as he would

otherwise have written. So Pâṇini writes vṛiddhir âd aich, not âd aich vriddhiḥ, in order that the first word in his book may be 'increase.' Kumâra, in the beginning of his Kâlâpaka grammar, writes siddho varṇasamnâmnâyaḥ, not varṇasamâmnayaḥ siddhaḥ, as the ordinary rules of style would have suggested. Indra, in the beginning of the Indra grammar writes, not rûḍher anuktânâṃ siddhiḥ, but siddhir anuktânâm rûḍheḥ. Hemachandra, siddhiḥ syâdvâdât, not syâdvâdat siddhiḥ. Vopadeva, śaṃ sabdaḥ, not śabdaḥ śam. Śâkatâyana, in the grammar called by his own name, begins his invocation with śrî. Anubhûtisvarûpâchârya begins his with pra. While our author Maheśvara, as has been said, makes the same small syllable do the whole work of the invocation, besides serving its primary function as the first syllable of the word prabodham.

To light upon a passage which not merely gives the real name of the author of the Kâtantra (kâlâpaka: also kaumâra?) grammar,* but actually quotes the first words of Indra's grammar, while as yet scholars are disputing as to whether such a work ever existed, is indeed a reward for much fruitless toil.

In the end of his work Jnânavimala gives his own spiritual lineage. He begins with the rise of the Kharatara sect, which he places in the year 1080 after Vikrama = A.D. 1024, when Jineśvara overthrew the Chaityavâsins in the assembly convened by king Durlabha. To the same gaṇa belonged Abhayadevasûri, the author of commentaries on the nine angas beginning with the Sthânânga, and the saint whose prayers brought forth the famed Cambay image of the Tîrthankar Pârśvanâth. He was succeeded by Jinavallabhâchârya, the author of a work on Karma and many other books He was succeeded by Jinadattasûri. From Jinadattasûri the list goes after a break to Jinamâṇikyasûri, whose successor was Jinachandrasuri of the Rîhaḍa race, who obtained from Akbar the title of Yugapradhâna. Devendrasûri and Jinasinhasûri were contemporaries of Jinachandrasiri, and Jnânavimala, the author of this book, one of his many pupils. He composed his book with the assistance of his pupil Vallabha; and two other pupils, Jnânasundara and Jayavallabha, wrote down the first copy. This took place in the city of Vikrama (Bekaneer), when Râjasinha was king there, in the Samvat year 1694 = A. D. 1638. Jnânavimala concludes with a prayer that his work may be useful to students by the

* Colebrooke says of the Kâtantra grammar that "the rules and aphorisms are ascribed to the God Kumâra." Essays ii. 614. Quoted by Burnell.

mercy of Pârśvanâth and Jinakuśalasûri. The latter may have been his own teacher.

No. 101. The Kandarpachûdâmaṇi of Vîrabhadra.

Two of the books that follow belong to that still obscure cycle of works grouped by the Hindoos under the title of Kâmaśâstra. If this śâstra were a modern invention, scholars might be content to leave it in the obscurity the subject courts. But, as is well known, that is by no means the case. The sûtras of Vâtsyâyana are quoted by Varâhamihira and Bhavabhûti; and the literary interest attaching to such names as Śâlavâhana would alone call for a careful enquiry into the subject. I conjecture that such an enquiry, if it could be made complete by a comparison of the Hindoo books with those kept under lock and key in European libraries, would show that for one branch of their literature at least—and that one which they may abandon all claim to without much regret—the Hindoos were largely indebted to Greek influence. But that is put forward merely as a conjecture, the ground for it being chiefly the fact that there appears to be nothing in the previous native literature to prepare for the sudden appearance of this class of books at or shortly before the time when, as we know from the case of astronomy, Greek influence was exerted over the Indian mind. That the Ionian Greeks had such a science to communicate we know, if only from Horace; and the conjecture that they did communicate it may perhaps be forgiven.

No. 101 in the present collection is a copy of a metrical commentary on the sûtras of Vâtsyâyana by a royal author, who fortunately gives us his date and his lineage. He belonged to the Vaghela dynasty, and wrote "in the year 1633." His name was Vîrabhadra. He was the son of Râmachandra, who was the son of Vîrabhânu, who was the son of Vîrasinha, who was the son of Śâlavâhana, the founder of their house. In the library belonging to His Highness the Maharana of Oodeypore there is a book composed "in the year 1634," in which one bhaṭṭâchârya-śrî-Padmanâbha sings of the deeds of Vîrabhadra, son of Râmachandra and Yaśodâ.* The Maharana's copy was written Samvat 1648, from which it follows that the date given within the work itself as the date of its composition is to be referred to the Samvat and not the Śaka era. But if Padmanâbha's eulogy of Vîrabhadra was written

* The beginning and end of Padmanâbha's Vîrachampu will be found in my First Report, p. 101.

in Samvat 1634, Vîrabhadra must also be taken to be, in his work, using the Samvat era. This gives us a line of Vaghela kings stretching back from Vîrabhadra who wrote in A.D. 1577 to Śâlavâhana, from whom Vîrabhadra was the fourth in direct descent.

In the preface to his Vâsavadattâ, Hall says that Vîrabhadra is, like Mallanâga, another name for Vâtsyâyana. Hall does not give his authority for this statement; and it may be perhaps conjectured that the Vîrabhadra he had in view is the author of our Kandarpachûdâmaṇi.

No. 108. A commentary on Vâtsyâyana, called Jayamangalâ.

No. 108 is a fragment of a commentary on Vâtsyâyana by an author who gives his name as Yaśodhara, and intimates that he wrote this explanation of the sûtras which Vâtsyâyana collected, after he had retired from the world in grief at the loss of a beloved wife, and had, under the name of Indrapâda, entered the ascetic life. इति वात्स्यायनटीकायां विदग्धांगनाविरहकातरेण गुरुदत्तेंद्रपादाभिधानेन यशोधरेणैकत्रकृतसूत्रव्याख्यायां साधारणे प्रथमाधिकरणे शास्त्रसंग्रहः प्रथमोध्यायः.

The Jainendravyâkaraṇam with an anonymous gloss.*

This copy of the Jainendravyâkaraṇam contains the text of the whole work down to the words चतुष्टयं समंतभद्रस्य in which it is intimated, whether by the author himself, or by an early commentator, that the last four sûtras are given on the authority of another writer, Samantabhadra. The gloss is written round the margin, and dates only from Samvat 1704=A D. 1648.

In his paper on the Jainendravyâkaraṇam, contributed to the Indian Antiquary,† Dr. Kielhorn has given an account of the contents of this book, and has started a new theory with regard to its authorship. According to that scholar we are to understand by the Pûjyapâda, to whom the book is generally ascribed, "no ordinary grammarian but the Pûjyapâda κατ' ἐξοχήν, Mahâvîra, the last of the Jains." The ordinary human author of the book, who under this view, is in danger of becoming an unknown quantity, Dr. Kielhorn conjectures to have been "Devanandi, a grammarian who is mentioned in the Gaṇaratnamaho-

* This book has been accidentally omitted from the list of manuscripts purchased during the year under report. It will be placed and numbered in the list for 1884-5.

† Vol. X., p. 75. From a reference in this paper I learn that Dr. Zachariæ had already given an account of the Jainendra grammar and its commentary. This I am sorry I have not been able to consult.

dadhi and elsewhere." For the proofs advanced in support of this second proposition, it will be more convenient to refer to Dr. Kielhorn's own summary.*

In a critique on Dr. Kielhorn's paper†, Mr. K. B. Pathak had little difficulty in showing that the Pûjyapâda, so unceremoniously dismissed from the world of living beings by Dr. Kielhorn, occupies a much more secure place in the literature of his country and his religion than his assailant was probably aware of. What I have called the second part of Dr. Kielhorn's theory Mr. Pathak accepts. With Dr. Kielhorn, he takes anekaśesham vyâkaraṇam—the meaning of which expression is well explained by Dr. Kielhorn in his paper—to be a name, with jainendra, denoting the present work, and that only. On this view the references in the commentators establish the fact that Devanandi was

* "My proofs are these:

1. For the rule उपज्ञाते of the Jainendram (= P. IV., 3, 115) the commentator Abhayanandin gives the illustration देवनन्दिनमनेकशेषं व्याकरणम् 'the Anekaśesha grammar composed by *Devanandin*.'

2. On the rule उपज्ञोपक्रमं तदाद्यु (P. II., 4, 21) both Abhayanandin and Somadeva quote the instance देवोपज्ञमनेकशेषव्याकरणम् 'the Anekaśesha grammar first propounded by *Deva* (*i.e.* Devanandin).'

3. On a rule which corresponds to P. I., 1, 69 and 70, and which in the shorter recension is worded 'अणुदित्स्वस्यात्मनाभाव्योऽतपरः' and in the longer recension 'स्वस्याभाव्योऽत्परोऽणुदित्,' the commentator Somadeva quotes the following verse:

आदेशः प्रत्ययश्चैव कटमेतौ हि लक्षणे ।
भाव्यशब्देन पञ्चैते कथ्यन्ते देवनन्दिभिः ॥

'By the word भाव्य in this rule *Devanandin* denotes the following five, viz., a substitute, an affix, that which has कु, that which has दु, and that which has मु for its Anubandha.' (See Mahâbhâshya, vol. I., page 177.)

4. The MS. of the Panchavastuka ends with the remark that 'this is the work of the Âchârya *Devanandin*.' But as the explanatory part of the Panchavastuka is in the body of the MS. stated to belong to *Srutakîrti*, I take the truth of that remark to be that *Devanandin* was the another of the *rules* rearranged and commented on in the Panchavastuka.

5. Finally, I believe that the author of the Jainendram himself has suggested to us his name in the very first lines of his work, which have been quoted already, and which run thus:

लक्ष्मीराल्यन्तिकी यस्य निरवद्यावभासते ।
देवनन्दितपूज्येशे नमस्तस्मै स्वयंभुवे ॥"

† Indian Antiquary, Vol. XII., p. 19.

a name of the author of the Jainendravyâkaraṇam: and that Pujyapâda was so called Mr. Pathak finds expressly asserted in the following verse, which he quotes from a paṭṭâvali:—

यशःकीर्तिर्यशोनंदी देवनंदी महामतिः ।
श्रीपूज्यपादापराख्यो गुणनंदी गुणाकरः ॥

Taking up the discussion where Mr. Pathak left it, I desire first to notice that our book belongs to a class of works for which both sects of the Jains contend, but which is undoubtedly peculiar to the Digambaras. The rival sect as good as admits this when they assert, as they invariably do, that their recension of the Jainendravyâkaraṇam is in eight, not five, adhyâyas. There appears to be no such work in existence as a Jainendravyâkaraṇam in eight adhyâyas: and, when they are hard pressed, the Śvetâmbaras can only put forward Hemachandra's book, and claim for it that title. This being so, it is evident that the question of the authorship of the book cannot be disposed of without a reference to the tradition among the Digambara Jains, and to their written records.

Pandit Phatelâl of Jeypore, by whose assistance I obtained the present copy, ascribed unhesitatingly the composition of the work to a Digambara Jain teacher called Pûjyapâda, whom he distinguished from another Digambara Jain authority on grammar, by name Devanandi.

The testimony of Somadeva (A. D. 1205), the author of the Śabdârṇavachandrikâ, a commentary on the Jainendravyâkaraṇam, so far from being halting and ambiguous, is, when properly considered, as clear and unambiguous as could be wished. I transcribe Somadeva's first verse from Dr. Kielhorn's paper*:—

श्रीपूज्यपादममलं गुणनन्दिदेवं
सोमामरत्रतिपपूजितपादयुग्मम् ।
सिद्धं समुन्नतपदं वृषभं जिनेन्द्रं
सच्छब्दलक्षणमहं विनमामि वीरम् ॥ १

Here by the artifice of a double reference, so dear to Hindoo writers, Somadeva, at the outset of his commentary, conjoins the reverence he pays to the great Tîrthankar—worshipped by all the gods with Chandra, the Jain Indra, at their head—with the respect due to that excellent Jain (Jinendra) Pûjyapâda Guṇanandi Deva, whom Somadeva

* I may mention here that I am not able to consult the Deccan College MSS. Dr. Kielhorn describes, which have all gone to Germany to be catalogued.

(soma) acknowledged as his master. To explain Pûjyapâda out of existence, in the face of this verse, is, I submit, almost as unreasonable as it would be to infer from Mr. Froude's volumes on Carlyle that Froude indeed existed, but that he had unfortunately confounded Carlyle with Odin.

It is more difficult to determine whether it is necessary to accept the theory that the Devanandi, who wrote an anekaśesha or jainendra grammar, and who is constantly quoted as an authority by Jain scholars, is the same as Pûjyapâda. If the reader will turn back to Dr. Kielhorn's five proofs, he will see, I think, that the first three do not necessarily establish more than that both Abhayanandi and Somadeva knew of *an* anekaśesha grammar composed by Devanandi.* The bearing of the book known as the Panchavastuka (proof No. 4) on the controversy I will examine immediately. Apart from the others, proof No. 5 has little force. We may readily admit in the verse relied on a reference to the name Devanandi, and discover in the rest of the word a reference to the name Pûjyapâda. But the meaning of the reference is another matter. If the verse is, as Dr. Kielhorn takes for granted, and as the writer of the introduction to the Panchavastuka expressly asserts, by the author himself, it would be quite as easy to see in it, as in Somadeva's case, a punning reference to a teacher's name. Lastly, Mr. Pathak's verse while it may have the meaning assigned to it, more obviously conveys the statement that Pûjyapûda was the other name of Guṇandi, which, as we have seen, is Somadeva's view of the matter.

---

* In proof 3 there is nothing in the quotation itself to justify Dr. Kielhorn's translation "By the word भाक्य *in this rule* Devanandi," &c.

Mr Pathak, with whom I have been in communication on this matter, thinks there can be no doubt the Jain grammatical authorities Pûjyapâda and Devanandi are one and the same, as also that there never has been any break in the tradition to that effect. He has obligingly sent me three extracts in support of that view, which I am able to place here in a note. The first two are from a work called Ekântakhaṇḍana by one Lakshmîdhara, who describes himself as the pupil of Samantabhadra.

अनेकांतलक्ष्मीविलासाऽऽवासाः सिद्धसेनाचार्या असिद्धिं प्रतिपादयन् । षड्दर्शनरहस्यसंवेदनसंपादितनिस्सीमपांडित्यमंडिताः पूज्यपादस्वामिनस्तु विरोधं साधयन्ति स्म । सकलतार्किकचक्रचूडामणिमरीचिमेचकितचरणनखमयूखा भगवन्तः श्रीस्वामिसमंतभद्राचार्या असिद्धिविरोधावबुबुधन् । तदुक्तं ।

The Deccan College copy of the Panchavastuka, a work in which, according to Dr. Kielhorn, the sûtras of the Jainendravyâkaraṇam are rearranged and explained, ends with the remark that "this is the work of the Âchârya Devanandi." कृतिरियं देवनंद्याचार्यस्य परवादिमथनस्य. But in the body of the manuscript Kielhorn finds a verse in which "the authorship of the Panchavastuka is distinctly assigned to Śrutakîrti" (loc. cit. p. 76), or, as he puts it in proof No. 4, "the explanatory part of the Panchavastuka is stated to belong to Śrutakîrti." In these circumstances Kielhorn takes this colophon to mean that Devanandi "was the author of the *rules* rearranged and commented on in the Panchavastuka," that is, was the author of the Jainendra grammar.

Through the kindness of Rao Bahadur Mahadev Wasudev Barve, C.I.E, late Minister at Kohlapore, I have obtained a copy of the Panchavastuka. It was sent to me, and this is noteworthy, in response to a request to be favored with the loan of a copy of the Jainendravyâ-

---

असिद्धं सिद्धसेनस्य विरुद्धं देवनंदिनः ।
इदं समंतभद्रस्य सर्व्वथैकांतसाधनमिति ॥
नित्यायेकांतहेतौर्ब्बुधततिमहितः सिद्धसेनो ह्यसिद्धं
ब्रूते श्रीदेवनंदी विदितजिनमतः सन् विरोधं व्यनक्ति ।

Mr. Pathak gives the text as it appears in the manuscript without alterations or corrections.

The third is from the Jain Harivanśa, a work written, as Mr. Pathak informs me, in Śaka 705=A. D. 783, "when Indrâyudha, the son of Krishṇadev I. was ruling."

रुद्राचंद्रार्कजैनेंद्रव्यापिव्याकरणेक्षिणः ।
देवस्य देववंद्यस्य न वंद्यते गिरः कथं ॥

I must leave these quotations without further comment than that the meaning of the last appears to me to be doubtful. Mr. Pathak would refer the first line to Devanandi, "the author of the great (rundra !) and extensive (vyâpi) Jainendra grammar, which will last as long as the sun and moon (âchandrârka) endure. But is there not here rather an enumeration of the grammars—the Rudra (Pânini's), Chandra, Arka ?, Jainendra, and Vyâḍi—which Devanandi was able to use for his own book.

I am glad to be able to say that Mr. Pathak, whose qualifications are of a very special kind, has undertaken to edit one of those Digambara Jain books—the Shatprâbhritaṭîkâ—for our Sanskrit Series, in his Introduction to which he will, I doubt not, clear up much that is now obscure.

karaṇam. And the account given of it by the Śrî Svâmi, who has kindly put it at my disposal, is that it is a book the sûtras in which are by Pûjyapâda, while the author of the commentary is Devanandi. Like the Deccan College copy, the present book ends with the colophon in which the work, as a whole, seems to be ascribed to the Âchârya Devanandi. But it also begins with a rubric in which it is called Jainendravyâkaraṇam. ओं नमः श्रीशांतिनाथाय । श्रीवीतरागाय नमः । अथ जैनेंद्रव्याकरणं लिख्यते.

In these circumstances the statement that in the body of the book itself the authorship of the Panchavastuka, or of the explanatory part of it, is distinctly assigned to one Śrutakîrti, becomes exceedingly important. But I believe that Dr. Kielhorn is mistaken here, and that it can be shown that the single reference to the Ârya or Âchârya Śrutakirti occurring in the introduction to the Panchavastuka is not of a nature to lead us to the conclusion that we are to find in him the author of the book.

Kielhorn has seen that what may be called the actual text of the Panchavastuka begins with the verse, पंचमीं गतिमापन्नं, which stands in his Fol. 11 as it stands in my Foll. 10 and 11. The reference to Śrutakîrti is in 8*a* of his manuscript, and in 7*b* of mine. That is, it stands in the so-called Pratyâhârânupraveśa, which, to my mind, wears every appearance of being a very modern and a very worthless addition to the book. The writer of this introduction, after a wearisome discussion on benedictory verses in general, and a commentary on his own introductory verse, which he confesses he has borrowed, deliberately gives the go-by to the fact—well known to him—that the author of the Panchavastuka accepted the pratyâhâras as they stood in the works of other grammarians. He quotes from the Panchavastuka itself, and from other sources, sûtras to explain the formation of pratyâhâras. Lastly, he actually gives in full the first verse of the book itself, पंचमीं गतिमापन्नं and in offering his own explanation of a verse, which is, of course, also commented on in its proper place, he expressly says that the subject to वक्ष्ये 'I propose in this book to discuss,' is क्रियाकारकः 'the author.'

For these reasons I think that the introduction is no genuine part of the book; and I have thought it right not to withhold that conclusion, though the question as to the meaning of the reference made to Śrutakîrti does not, of course, stand or fall with it. To the verse, पंचमीं गतिमापन्नं, borrowed as we have seen from the Panchavastuka, the

writer of the introduction adds a verse which is of the nature of a chapter of contents :—

संधिर्नम सवृत्तं च तथा ह्[ह]द्विधिरेव च ।
मिडंगं चेति वस्तूनि पंचास्मिन् पंचवस्तुके ।

'Sandhi,' here, has to be explained ; and the note is as follows :—

यस्मात्पूर्वं नास्ति परमस्ति । आदिः सः । यस्मात्परं नास्ति पूर्वमस्ति सोंतः । उभयोरंतरं मध्यमित्युपचरति तावच्छब्दः क्रमार्थवाची युगपद्व्युत्क्रमशक्त्यत्वात् । क्रमप्रवृत्तिर्भारतीवाणी संधिः संश्लेषः श्लेष इत्यनर्थांतरं विश्लेषानां वर्णानां परस्परेण संधानं संधिः संधीयत इति वा संधिः संधेर्लक्षणं संधिलक्षणं तावत्संधिलक्षणमनुवर्ण्यते तत्संहितानुवर्गनं यथा भवति । ग्रामवैरवर्षकरचरणादीनां संधीनां बहूनां संभवत्वात् संशयानः शिष्यः संपृच्छति स्म कस्संधिरिति । संज्ञास्वरप्रकृतिहल्ले [ल्] विसर्गजन्मा संधिस्तु पंचक इतीत्थमिहाहुरन्ये तत्र स्वरप्रकृतिहल्[ल्]विकल्पतोस्मिन्संधि त्रिधा कथयति श्रुतकीर्तिरार्य्यः ॥

Now if we turn to the Panchavastuka itself, we find (fol. 11*a*) the following explanation of the word sandhi :—

तत्रादौ, (*i.e.*, in the subject proposed in the verse पंचमीं गतिमापन्नं) तावत्संधिलक्षणमनुवर्त्तयिष्यामः । तद्यथा । कः संधिः वर्णानां परस्परेण संधानं परः सन्निकर्षो वा संधिरित्युच्यते ।

It is quite obvious that the writer of the first of these passages had the second, that is, had the Panchavastuka, and more especially the explanatory part of it, before him. The fact that he goes out of his way to explain a term, संधिलक्षणम्, which does not occur in his own verse, but which stands in the passage from the Pánchavastuka, is sufficient to prove this. That being so, the fact that, after virtually reproducing his author's own explanation of sandhi, (विश्लेषानां वर्णानां परस्परेण संधानं संधिः संधीयत इति वा संधिः) he adds at the end of his note a reference to the 'threefold treatment,' which the teacher Śrutakîrti gave the theme appears to me to be no proof that he regarded Śrutakîrti as the author of the book, or that that author is here so describing himself.

But if Śrutakîrti* disappears from view as having had anything to do with the authorship of the Panchavastuka, the colophon to that work recovers its apparent meaning. What weight we are to give to the colophon is another matter. If the ascription of the name Jai-

* I do not know whether we can see in Śrutakîrti's other name, Traividya, a reference to the 'threefold treatment' here spoken of. Śrutakîrti's date is given by Mr. Pathak as Śaka 1045.

nendravyâkaraṇam to this book be a mere vulgar error, its colophon would lose half its force, as not necessarily meaning more than that the scribe knew that Devanandi was one of the names of the author of that book.

I confess I lean to the belief that the Panchavastuka—a compendium of the science of grammar, as accepted by the Digambara Jains—was the work of the Âchârya Devanandi, and that for all practical purposes it supplanted the original book. But that must remain matter for future consideration.

Having thus done something as I trust to put Pûjyapâda on his feet again, I should be glad if I could speak with any certainty as to his date. But the only definite statement I have come across on that matter is not in accordance with previous conclusions. Mr. Fleet has told us (Indian Antiquary, Vol. VII., p. 112), that in an unpublished inscription of the Elliot MS. collection, from the Śankhabasti temple at Lakshmeśvar, a gift to one who is described as the house pupil of Śrî Pûjyapâda is recorded as having been made in Śaka 652. Mr. Pathak accepts this statement as referring to our Pûjyapâda—and there is no reason to believe that there were two :—and he informs me that he can corroborate it by facts going to show that Samantabhadra, who would appear to be quoted by Pûjyapâda, lived at about the same time. In a Digambara Darśanasâra, lately obtained from Anhilwâd Pâṭhan, Devasena, who gives his own date as 909, (apparently, from his constant use of that era, Samvat 909 = A.D. 853), tells us that Vajranandi, the pupil of Śrî Pûjyapâda, founded the Dravida Samgha in Mathura of the Deccan in the year 525 'after the death of Vikrama.' I give the two passages :—

(1) सिरिपुंज्जपादसीसो दाविडसंघस्स कारगो दुट्ठो ।
णामेण वज्जणंदी पाहुडवेदी महासत्थो ॥ २४ ॥
पंचसए छव्वीसे विक्कमरायस्स मरणपत्तस्स ।
दक्खिणमहुराजादो दाविडसंघो महामोहो ॥ २८ ॥

(2) रइऊ दंसणसारो भव्वाण णवस्सए णउए ।
सिरिपासणाहगेहे सुपवित्ते माहसुद्धदसमीए ॥ ५० ॥

No. 264. Vasunandi's Âchâravritti. The Âchârânga of the Digambara Jains.

I have obtained during the year under report two copies, Nos. 264 and 273, of the work which for the Digambara Jains of the present day takes the place of the Âyârânga Sutta of the Śvetâm-

baras. Its real character will be best disclosed by the following extract from the beginning of the book:—

ॐ नमो वीतरागाय।
श्रीमच्छुद्धेद्धबोधं सकलगुणनिधिं निष्ठिताशेषकार्यं
वक्तारं सत्प्रवृत्तेर्निहतमतिमलं शक्रसंवंदिताङ्घ्रिम्।
भर्त्तारं मुक्तिवध्वा विमलसुखगतेः कारिकायाः समंता-
दाचारस्यात्तनीतेः परमजिनकृतेर्नौम्यहं वृत्तिहेतोः॥

श्रुतस्कंधाधारभूतमष्टादशसहस्रपदपरिमाणं मूलगुण, प्रत्याख्यान, संस्तर, स्तवाराधना, समयाचार, पंचाचार, पिंडविशुद्धि, षडावश्यक, द्वादशानुप्रेक्षा, नागारभावना, समयसार, शीलगुणप्रस्तार, पर्याप्ताद्यधिकारनिबद्धमहार्थगंभीरं लक्षणसिद्धपदवाक्यवर्णोपचितं घातिकर्मक्षयोत्पन्नकेवलज्ञानप्रबुद्धाशेषगुणपर्यायखचितषड्द्रव्यनवपदार्थजिनवरोपदिष्टं द्वादशविधतपोनुष्ठानोत्पन्नानेकप्रकारर्द्धिसमन्वितगणधरदेवरचितं मूलगुणोत्तरगुणस्वरूपविकल्पोपायसाधनसहायफलनिरूपणप्रवणमाचारांगमाचारपारं पर्याप्तवर्त्तनानमल्पबलमेधायुःशिष्यनिमित्तं द्वादशाधिकारैरुपसंहर्त्तुकामः स्वस्य श्रोतॄणां च प्रारब्धकार्यप्रत्यूहनिराकरणक्षमं शुभपरिणामं विदधत् श्रीवट्टकेराचार्यः प्रथमतरं तावन्मूलगुणाधिकारप्रतिपादनार्थं मंगलपूर्विकां प्रतिज्ञां विधत्ते मूलगुणेत्यादि॥

मूलगुणेसु विसुद्धे वंदित्ता सव्वसंजदे सिरसा।
इहपरलोयहिदत्थे मूलगुणे कित्तइस्सामि॥ १॥

The book professes then to be a commentary by Vasunandi on a work, imbedded in it, in which a teacher, here called Śrî Vaṭṭakerâchârya, composed for his pupils—a degenerate race—a compendium of the Âchârânga as that had been originally put together by the holy disciples who heard the word from Mahâvira's own mouth. This description of the Âchârânga which Śrî Vaṭṭakerâchârya himself knew but which his pupils were no longer able to bear in its entirety, means, I take it, that it is claimed for the text of our book, that it is the first edition of the book which was reduced to writing. On it Vasunandi has written the present commentary.

The colophons in the present manuscript of the twelve parichchedas into which the book is divided are as follows:—For the first (fol. 1 to 26) ityâchâravṛittau vasunandivirachitâyâṃ prathamaparichchhedaḥ. For the second (fol. 26 to 48), the third (fol. 48 to 52), the fourth (fol. 52 to 78), the same formula with the number changed. Next (fol. 78 to 147) a chapter which ends with the words evam panchâchâro vyâkhyâtaḥ iti vasunandivirachitâyâm âcharavṛittau panchâchâravivaraṇaṃ nâma panchamaḥ prastâvaḥ. There follow the words, pindaśuddhyâkhyaṃ shashṭham âchâram vidhâtukâmas tâvan namaskâram

âha. And the colophon of the sixth chapter (fol. 147 to 171), is ityâchâravṛittau vasunandivirachitâyâṃ piṇḍaśuddhir nâma shashṭhaḥ prastâvaḥ. The seventh parichchheda (fol. 171 to 217), the eighth (fol. 217 to 234), the ninth (fol. 234 to 263), and the tenth (fol. 263 to 292) have the simple iti vasunandivirachitâyâm, &c. The colophon of the eleventh chapter (fol. 292 to 305) is ityâchâravṛittau vasunandivisiddhântikavirachitâyâṃ śilaguṇavyâvarṇanaṃ nâmaikadasaḥ parichchhedaḥ. That of the last chapter (fol. 305 to 410), and of the book is ityâchâravṛittau vasunandivirachitâyâṃ dvâdaśaḥ parichchhedaḥ samâptaḥ.

The other manuscript, No. 273, exhibits the same variations in this matter. The third parichchheda is in it much shorter, folios 42 to 46 of a somewhat larger page. Vasunandi's title, found here also in the colophon to the eleventh chapter, is written saiddhântika.

The colophon to the last chapter is iti mûlâchâravivṛittau dvâdaśodhyayaḥ. After which comes the following description of the whole book:—kundakundâcharyapraṇîtamûlâcharâkhyavivṛittiḥ paripûrṇâ kṛitir iyaṃ vasunandinaḥ sriśrâmanasya. Vaṭṭakerâchârya, is here identified with the better known Kundakundâchârya (For the phrase mulâcharâkhya, 'the book called Mûlâchara,' compare the word tattvârthâbhidham below, p. 79.) This manuscript has at the end a praśasti of great interest, to which I can only refer here, but which will be found in the extracts. In it Mîha, or, in the Sanskrit tongue Medhâvi, tells how the copy, of which our book is a transcript, was in Samvat 1516= A.D. 1470, written for the purpose of being presented to the teacher Jinachandrasûri. Vaṭṭakerâcharya's name is in the praśasti written Vaṭṭerakachârya.

No. 266. The Châritrasâra of Châmuṇḍamahârâja.

No. 266 is a Digambara Jain Handbook of the Conduct of Life or Way of Salvation, by Châmuṇḍamahârâja. In the Shaṭprâbhṛitaṭîkâ, Nemichandra, the author of the Trailokyasâra (Nos. 277 and 269 of this Report) is referred to as the guru or spiritual teacher of Râchchhamalladeva and Châmuṇḍarâya. The quotation in the Shaṭprâbhṛitaṭîka is from the second gâthâ of the Trailokyâsâra. The first gâthâ of the Trailokyasâra runs as follows:—

बलगोविंदसिहामणिकिरणकलावरुणचरणणहकिरणं ।
विमलयरणेमिचंदं तिहुअणचंदं णमंसामि ॥ १ ॥

After giving his own interpretation of this gâthâ, according to which Śri Nemichandrabhaṭṭâraka (sakalasaiddhantikachakrachûdâmaṇi) is here paying honour due to his patron saint Neminâth, the commenta-

tor of the Trailokyasâra mentions another view. केश्चिन्निजगुरुभक्तश्री-राच्छमल्लराजकृतित्वाद्स्यं नमस्कारः श्रीनेमिचंद्रशास्त्रकर्त्तुरपि संबध्यते यथा नमंस्यामि कं विमलतरश्चासौ नेमिचंद्रनामा सैद्धांतिकश्च स तथोक्तस्तं किं विशिष्टं त्रिभुवनचंद्रं त्रिभुवननिर्देष्टकं शास्त्रं त्रिभुवनमुपचारात् त्रिभुवनस्य त्रैलोक्यसारशास्त्रस्य चंद्रं प्रकाशकं त्रिभुवनचंद्रं पुनरपि किं विशिष्टं बलेत्यादि बलयोगाद्बलो बलवान् गोविंदप्रमाडिरिति. राच्छमल्लराजस्य बिरुदनिदं । अन्यत्सर्वं समानं ॥

"Some say that Râchchhamalladeva wrote this introductory verse in pious allegiance to his master, and that it consequently contains a reference also to that master Nemichandra . . . . of whom it is accordingly here said that Bala Govinda, the mighty Govinda, that is Râchchhamalladeva, whose biruda was Govinda Pramâḍi, bent his crown low before him."

Mr. K. B. Pathak informs me that the Digambara Jain writer Châmundarâja gives his own date as Śaka 900= A.D. 978.

No. 270. The Dharmaśarmâbhudayakâvyam of Harichandra.

The discovery among the Digambara Jains of a poem, of considerable intrinsic merit, by a Mahâkavi Harichandra or Hariśchandra, led me at first to hope that I might prove to have filled up a very noteworthy blank in Sanskrit literature. Bâṇa mentions among other famous books of his own, or previous times, a composition in prose by bhaṭṭâra Harichandra. Bâṇa's use of the words bhaṭṭâra and bhaṭṭâraka in his Harshacharita shows, I think, that under that title he generally referred to an adherent of the Jain religion. But I have as yet discovered nothing in the present poem to enable me to identify it as by the Harichandra to whom Bâṇa refers. The book deals in twenty-one sargas with the history of Dharmanâth, the fifteenth Tîrthankar, from his birth to his attainment of nirvana. In some of the colophons the name of Harichandra's father is given as Ârdradeva. The present copy of the work gives no further information with regard to the author of his family. In a second copy, acquired during the current year, there occur some verses which may be by the author himself, and which I give here. Harichandra is there described as the son of Ârdradeva, a kâyastha of the Sanomaka family. His mother's name is given as Râdhâ, and that of his younger brother as Lakshmaṇa. From one of the verses it would appear as if the title Sarasvatîputra, which I have met with in Jain books, refers to this Harichandra:—

च॰ अभजदथ विचित्रैर्वाक्प्रसूनोपचारैः
प्रभुरिह हरिचंद्राराधितो मोक्षलक्ष्मीम् ।

तदनु तदनुयायी प्राप्तपर्यंतपूजो-
पचितसुकृतराशेः स्वं पदं नाकिलोकः ॥ १८६ ॥

इति महाकविश्रीहरिश्चंद्रविरचिते धर्मशर्माभ्युदये महाकाव्ये श्रीधर्मनाथ-
निर्वाणगमनो नाम एकविंशतितमः सर्गः ॥ २१ ॥

श्रीमानमेयमहिमास्ति स नोमकानां
वंशः समस्तजगतीवलयावतंसः ।
हस्तावलंबनमवाप्य समुल्लसंती
वृद्धापि न स्खलति दुर्गपथेपि लक्ष्मीः ॥ १ ॥
मुक्ताफलस्थितिरलंकृतिषु प्रसिद्ध-
स्तत्रार्द्रदेव इति निर्मलमूर्तिरासीत् ।
कायस्थ एव निरवद्यगुणानुगृह्ण-
न्नेकोपि यः कुलमशेषमलंचकार ॥ २ ॥
लावण्यांबुनिधिः कलाकुलगृहं सौभाग्यसद्भाग्यया: [योः]
क्रीडावेश्म विलासवासवलभी भूपास्पदं संपदाम् ।
शौचाचारविवेकविस्मयमही प्राणप्रिया शूलिनः
सर्वाणीव पतिव्रता प्रणयिनी राधेति तस्याभवत् ॥ ३ ॥
अर्हत्पदांभोरुहचंचरीकस्तयोः सुतः श्रीहरिचंद्र आसीत् ।
गुरुप्रसादादमला बभूवुः सारस्वते श्रोतसि यस्य वाचः ॥ ४ ॥
भक्तेन शक्तेन च लक्ष्मणेन निर्व्याकुलो राम इवानुजेन ।
यः पारमासादितबुद्धिसेतुः शास्त्रांबुराशेः परमाससाद ॥ ५ ॥
पदार्थवैचित्ररसस्य संपत्सर्वस्वनिर्वेशमयात् प्रसादात् ।
वाग्देवतायाः समवेदि सभ्यैर्यः पश्चिमोपि प्रथमस्तनूजः ॥ ६ ॥
स कर्णपीयूषरसप्रवाहं रसध्वनेरध्वनि शास्त्रवाहः ।
श्रीधर्मशर्माभ्युदयाभिधानं महाकविः काव्यमिदं व्यधत्त ॥ ७ ॥
एष्यत्यसारमपि काव्यमिदं मदीय-
मादेयतां जिनपतेरनघैश्चरित्रैः ।
पिंडं मृदः स्वयमुदस्य नरा नरेंद्र-
मुद्रांकितं किमु न मूर्द्धनि धारयंति ॥ ८ ॥
दक्षैः साधु परीक्षितं नवनवोल्लेखार्पणेनादरा-
द्यच्चेतः कषपट्टिकाशतमः प्राप्तप्रकर्षोत्सवम् ।
नानाभ्यंगविचित्रभावघटनासौभाग्यशोभा---

No. 275. The Tattvârthavârttikavyâkhyânâlaṃkâra.

No. 275 is a Digambara book of great interest, a copy of which was obtained also by Bühler. It appears to me to consist of three parts. First an original text in sûtras, which are ascribed alike by Śvetâmbaras and Digambaras to Umâsvâti, a teacher whom both sects place before the Christian era. On each sûtra, there is a short commentary or vârttika, followed by an extended

commentary. In the Tîrthakalpa of Jinaprabhasûri, a Śvetâmbara book obtained since the close of the year under report, it is stated of the teacher Umâsvâtivâchaka, that among the five hundred compositions in Sanskrit to which he owed his fame, he was the author of a Tattvârtha and of a bhâshyam to his own book. तत्त्वार्थाभिधं सभाष्यं व्यरचयत्. In the present manuscript, at the end of the first adhyâya, but there only, occurs the following verse :—

जीयाच्चिरमकलंकब्रह्मा लघुहव्वनृपतिवरतनयः ।
अनवरतनिखिलविद्वज्जननुतविद्यप्रशस्तजनहृद्यः ॥

It would appear from this that the author of the extended commentary is either a pupil of a Jain teacher Akalanka, or that teacher himself. Akalanka is a famous name among the Jains of the south, who were and are, it must be remembered, Digambara Jains.* That he forsook a king's court—his father's house—to become a humble student of religious things (Akalankabrahmâ), is, of course, characteristic of the times he lived in. Kings were the nursing fathers and queens the nursing mothers of the religion he embraced. But I am unable to account for his father's name, as it is given in this verse. In a Digambara Kathâkoshâ, which I hope to notice in my next report, I find it stated, that Akalanka and Nishkalanka were two sons of king Śubhatunga, whose capital was Mânyakheṭa. Śubhatunga is the other name of Krishṇarâja, the Rashṭrakûta king of tha Deccan, who "reigned in the last quarter of the seventh century of the Śaka era, *i e.*, between 753 and 775 A. D."†

The extract given in the Appendix from this book contains, among other things, a succinct account of the Jain canon, which should be compared with Weber's paper on that subject; and may be useful to scholars in this country who cannot consult that work.

The twelve Angas are—Âchâraḥ, Sûtrakṛitam, Sthânam, Samavâyaḥ, Vyâkhyâprajnaptiḥ, Jnâṭṛidharmakathâ, Upâsakâdhyayanam, Antakṛiddaśâ, Anuttaropapâdikadaśâ, Praśnavyâkaraṇam, Vipâkasûtram, Dṛishṭivâdaḥ. It will be noticed that the name of the ninth anga is here rendered into Sanskrit as Weber and Leumann have already suggested it ought to be, Anuttaropapâdikadaśâ, not Anuttaropapâtikadaśa. The account of the contents of the twelfth Anga or Dṛishtivâda is noteworthy

* Böhtlingk quotes Wilson Sel. Works, p, 334.

† Bhandarkar's Early History of the Dekkan, p. 49. The Kathâkosha, it will be seen, connects the city Mânyakheṭa with the earlier prince.

It noticed first one hundred and eighty different modifications of the dṛishṭi or view that salvation is to be sought by works alone. Of these, the doctrines of Kaukkala, Kâṇva, Viddhi, Kauśika, Hari, Śmaśrumân, Chapika, Romasa, Hârita, Muṇḍa, Âśvala are mentioned by name. Next the doctrines of those who in their scheme of salvation refused a first place to works, as Marîchi, Kumâra, Kapila, Ulûka, Gârgya, Vyâghrabhûti, Vâdvali, Mâtara, Maudgalyâyana. Of these there were eighty-four. Next the sixty-seven bad doctrines of the ignorant, as Śâkalya, Vatkala (Bâshkala?), Kuthumi, Sâṇyamudri, Châṇâyaṇa, Kaṇṭha Mâdhyandina Mauda, Paippalâda, Bâdarâyâṇa, Ambashṭîkṛit, Airikâyana, Vasu, and Jaimini. Next the doctrines of those who made vinaya (reverence) the one thing needful, as Vasishṭa, Pârâsara, Jatukarṇi, Vâlmîki, Romarshi, Satyadatta, Vyâsa, Elâputra, Aupamanyava, Indradatta, Ayasthûṇa. Of these thirty-two were noticed. In all three hundred and sixty-three different ways of attaining the same goal, all of which were noticed in the Dṛishṭivâda, and conclusively shown to be vain. According to this account the Dṛishṭivâda was in five parts, Parikarma, Sûtram, Prathamânuyogaḥ, Pûrvagatam, and Chûlikâ. Of these the Pûrvagatam was in fourteen parts, Utpâdapurvam, Agrâyaṇam, Vîryapravâdam, Astinâstipravâdam, Jnânapravâdam, Satyapravâdam, Âtmapravâdam, Karmapravâdam, Prathyâkhyânam, Vidyâṇuvâdam, Kalyâṇam, Prâṇâvâyam, Kriyâviśâlam, Lokabindusâram.

No. 277. The Shaṭprâbhṛitaṭîkâ. A commentary on Kundakundâchârya's Shaṭprâbhṛitam by Śrî-Srutasâgara.

The next manuscript contains the text of the Shaṭpâhuḍa or Shâṭprâbhṛita of Kundakundâchârya, a teacher of great antiquity and renown, who has hitherto, I think, been known to us by name only, along with a very elaborate commentary by one Śrî-Śrutasâgara.

Kundakunḍa's text is divided into six chapters called pâhuḍas or prâbhṛitas (theses?), whose several names are given in a memorial verse which the writer of the present copy puts before the beginning of the commentary (in which, as is usual, the text is imbedded), and writes in the red ink otherwise reserved for the prâkṛit gâthâs themselves:—

दृग्वृत्तसूत्रबोधाख्यं भावमोक्षसमाह्वयं ।
षट्प्राभृतमिति प्राहुः कुंदकुंदगुरूदितं ॥

I give as a specimen of the work a few gâthâs from the beginning of the sixth chapter, that on mokshâ, or final deliverance:—

णाणमयं अप्पाणं उवलद्धं जेण इंडियकम्मेण ।
चइऊण य परदव्वं णमो णमो तस्य देवस्स ॥ १ ॥

"Glory, glory to the divine being who, destroying within himself karma (works), and leaving off every external thing, obtains that self whose essence is knowledge."

णमिउण य तं देवं अणंतवरणाणदंसणं सुद्धं ।
वोच्छं परमप्पाणं परममयं परमजोईणम् ॥ २ ॥

"Having first done honour due to that divine being who lives in the full light of knowledge boundless and most excellent, who alone is pure, I sing of that perfect self which is attained by the saints."

जं जाणिऊण जोइ जो अत्थो जोइउण अणवरयं ।
अव्वावाहमणंतं अणोपमं हवइ णिव्वाणम् ॥ ३ ॥

"That self which to know is to be a saint: which, inviolable, imperishable, incomparable, when the saint sees face to face, he obtains everlasting deliverance."

अक्काणि बहिरप्पा अंतरअप्पा हु अप्पसंकप्पो ।
कम्मकलंकविमुक्को परमप्पा भण्णए देवो ॥ ४ ॥

"The organs of sense are the outer self: the thought in the heart is the inner self: that divine thing that is free from the stain of karma is the highest self."

मलरहि उकलचत्तो आणिंदिउ केवलो विसुद्धप्पा ।
परमट्ठी परमजिणो सिवंकरो सासउ सिद्धो ॥ ५ ॥

"He who has loosed himself from sin, and the body of sin, (the kârmaṇaśarîra) becomes a perfect and eternal one, blameless, all-knowing, pure in soul, exalted, a 'winner of the fight' (a Jina), all blessing and all blessed."

आरुहवि अन्तरप्पा बहिरप्पा छंडिउण तिविहेण ।
झाइज्जइ परमप्पा उवइट्ठं जिणवरिंदेहिं ॥ ६ ॥

"Rising to the height of that inner self and leaving off the outer self in all three ways (*i.e.*, thought, word, and deed), he sees himself to be one with that Highest Self: this is the doctrine of the Saints (Jinendras)."*

बहिरत्थे फुरियमणो इंदियदारेण णियसरुवचओ ।
णियदेहं अप्पाणं अज्झवसंदि मूढदिट्ठीओ ॥ ७ ॥

* In a note the commentator enforces this doctrine by the following verse, which is found in Mânatungâ's Bhaktâmarastotram:—

आत्मा मनीषिभिरयं त्वद्भेदबुद्ध्या ध्यातो जिनेन्द्र भवतीह भवत्प्रभावः ।
पानीयमप्यमृतमित्यनुचिन्त्यमानं किं नाम नो विषविकारमपाकरोति ॥

"If, Jinendra, your power is great, it is because the wise look into their own heart with the consciousness that they and you are one: let one whom a snake has bitten, drink water, being fully persuaded that it is the nectar of the gods, and it will check the ravages of the poison."

"If a man fall from his true estate, and, beguiled by the senses, love the things of this world, he will, ah foolish one! mistake his body for his true self."

णियदेहसरिसि पिछऊणं परविग्गहं पयत्तेण ।
अच्चेयणं परिगहियं झाइज्जइ परमभावेण ॥ ८ ॥

"And as with his own body so with the bodies of wife, children, and friends, the wise man should consider well how they are lifeless things taken up for the time by the bearer."

सपरज्झवसाएणं देहेसु अविदितत्थमप्पाणं ।
सुददाराईविसए मणुयाणं वट्टए मोहो ॥ ९ ॥

"But men in their folly, not considering the truth of things, look at wife and children, and know not what is self and what is not self."

मिच्छाणाणेसु रओ मिच्छाभावेण भाविओ संतो ।
मोहोदएण पुणरवि अंगं सम्मण्णए मणुओ ॥ १० ॥

"And cleaving to the wrong doctrine, rooted in the wrong way of thinking, they grow in folly as they persist in calling their bodies themselves."

जो देहे णिरवेक्खो णिद्दंदो णिम्ममो णिरारंभो ।
आदसहावेसु रओ जोई सो लहइ णिव्वाणं ॥ ११ ॥

"But the ascetic who takes no thought for the body, who is indifferent alike to pain and pleasure, who calls nothing his own, who begins nothing, (*i.e.* does nothing that has the seed of another life in it), who knows himself, he attains to everlasting rest."

परदव्वरओ बज्झइ विरओ मुच्चेइ विविधकम्मेहिं ।
एसो जिणउवएसो समासओ बंधमोक्खस्स ॥ १२ ॥

"He who loves the world is bound in the chain of works. He who loves it not is loosed. This is in brief the doctrine of the Jinas with regard to deliverance from spiritual bondage."

In the commentator's colophon to several of the divisions of the work, I find it stated that the author of the gâthâs boasted of five names in all (nâmapanchakavirâjita), Śrî-Padmanandi, Kundakundâchârya, Elâchârya, Vakragrîvâchârya, Gridhrapichchhâchârya, and was the pupil and successor of Śrî-Jinachandrasûribhaṭṭâraka. Of himself Śrutasâgara tells us that he wrote this commentary at the request of Srî-Mallibhûshaṇa, that he was skilled in Sanskrit and in Prakrit poetry, and that he was the pupil of Śrî-Vidyânandi, and the grand-pupil, if I may coin a word for praśishya, of Śrî-Devendrakîrti. The spiritual lineage—

Kundakundâchârya, Padmanandi, Devendrakîrti, Vidyânandi, Mallabhûshaṇa,

in that order occurs at the end of a copy of Hemachandra's Prakṛit Grammar in the Bodleian Library (Aufrecht's Catalogue, p. 180); though there Padmanandi is distinguished from Kunkundâchârya, and the language used would seem to indicate for the other names that the succession is not from master to pupil, but includes several gaps.

Kundakundâchârya is a noted name among the Digambara Jains; but the Śvetâmbaras also quote him with respect, and according to one Śvetâmbara tradition, he stood at the dividing line of the two churches, and was largely responsible for the Digambara heresy. His commentator is a fierce Digambara, and amply fulfils the promise with which he starts, that he will devote the greater part of his attention to crushing the rival sect.

But his zeal in that matter throws what seems to me Kundakunda's own indifference to doctrinal disputes, which may have arisen after his own time, into strong relief. I will give two examples, the latter of which has an interest of its own.

The first two gâthâs run as follows:—

काउण नमुक्कारं जिणवरवसहस्स वड्ढमाणस्स ।
दंसणमग्गं वोच्छामि जहाक्कमं समासेण ॥ १ ॥
दंसणमूलो धम्मो उवइट्ठो जिणवरेहि सिस्साणं ।
तं सोऊण सकण्णे दंसणहीणो न वंदिव्वो ॥ २ ॥

That is—

"First doing due reverence to Vardhamâna, that Bull among the most excellent Jinas, I proceed to expound the perfect view in order but concisely.

"Righteousness, whose root is knowledge, was taught by the saints to their disciples: he that hath ears to hear let him hear it, but let him not deliver it to those who have not that knowledge."

The dedication here to Vardhamâna, the last Tîrthankar, is a stumbling-block to the commentator, with whose sect it is a rule to begin all such invocations not with the last, but with the first of the Jinas. But Śrutasâgara is equal to the occasion. He construes jinavaravṛishabhâya, which looks suspiciously like 'best of the Tîrthankars,' to mean 'excellent among the Tîrthankars,' and sees in that very expression the necessary reference to all as of equal dignity. In his comment on the second verse, he changes Kundakunda's simple, and intelligible precept to his disciples not 'to cast their pearls before swine' into a fierce command to have no dealings, not to speak to, not to honour, not so much as to give bread to, those of another faith

I said that my other example was one of considerable intrinsic interest. The last chapter in this book treats, as we have seen, of mokshâ, or final deliverance, a state far transcending, it must be remembered, that life in heaven to which all may aspire. One of the chief points of difference between the Śvetâmbara and the Digambara Jains is as to the position of women with regard to this highest state our human nature can reach. The Digambaras say a woman cannot attain final deliverance; the Śvetâmbaras—and to this we may perhaps conjecture they in part owe their comparative preponderance—say that the way there is open without distinction of sex.* The controversy, whose last ebbing wave we may trace in the woman's franchise question of to-day, is a very old one, and was not confined to India. Witness the words in which the Apostle claimed it for the gospel he preached that, making no distinction between Jew and Greek, bond and free, it also knew neither male nor female.

On this important question Kundakunda preserves, so far as I can see, an unbroken silence. But in one place he is enforcing the doctrine common now to both sects, that without entering the religious life no one can attain final deliverance; and Śrutasâgara eagerly fastens upon his teaching there as implying that no woman can be saved, since, according to Śrutasâgara, no woman can enter the religious life.

Kundakunda's gâthâ is as follows:—

जो देहे णिरवेक्खो णिद्दंदो णिम्ममो णिरारंभो ।
आदसहावे सुरउ जोईसो लहइ णिव्वाणं ॥

This innocent doctrine Śrutasâgara perverts as follows:—

योगीशा इत्यनेन गृहस्थस्य स्त्रियाः परमलिङ्गे च
मुक्तिर्न भवतीति सूचितं ज्ञातव्यम् । उक्तं च ।
साम्यं स्वास्थ्यं समाधिश्च योगश्चित्तानिरोधनम् ।
शुद्धोपयोग इत्येते भवन्त्येकार्थवाचकाः ।
कथं गृहस्थस्य मुक्तिर्न भवतीतिचेत् ।
खण्डनी पेषनी चुल्ली उदकुम्भः प्रमार्जनी ।
पञ्चसूना गृहस्थस्य तेन मोक्षं न गच्छति ।

* The difference is not in the end such a material one as the reader might suppose. I asked the priests of a temple in Jhalrâ Pâthan, dedicated to Neminâth, if their saint was to be supposed to have had a mother, and if he had, what they thought had become of her. They said yes to the first question, and were in no way disconcerted at the second. Neminâth's mother, in their view, must long ago have been re-born as a man, and from that vantage point climbed to everlasting rest.

तथा स्त्रीणामपि मुक्तिर्न भवति महाव्रताभावात्। तदपि कस्मान्न भवति। कक्षयोस्तनयोरन्तरे नाभौ योनौ च जीवानामुत्पत्तिविनाशलक्षणहिंसासद्भावात्। निःशङ्कत्वाभावात्। वस्त्रपरिग्रहात्यजनात्।आहमिन्द्रपदमपि न लभते कथं निर्वाणमिति-हेतोश्च। यदि च स्त्रियो मुक्ता भवन्ति तर्हि तत्पर्ययमूर्तयः कथं न पूज्यन्ते। सर्वथा दुर्नयं विहाय पुरुषस्यैव मुक्तिर्मन्तव्येतिभावः! परलिङ्गे च मुक्तिर्न भवति मिथ्यात्वदूषितत्वात्। इण्डकमण्डलुमृगचर्म कपाशयकारणात्। तद्विस्तरेण प्रमेयकमलमार्तण्डादिशास्त्रेषु ज्ञातव्यम्। तज्ज्ञातिज्ञापनार्थं स्त्रीणां महाव्रतान्युपचर्यन्ते न परमार्थतस्तासां महाव्रतानि मुनिवत्(न) सन्ति। तेन मुनिजनस्य स्त्रियाश्च परस्परं वन्दनापि न युक्तः (क्ता) यदि ता वन्दन्ते तदा मुनिभिर्नमोस्त्विति न वक्तव्यम्। किं तर्हि वक्तव्यं समाधिकर्मक्षयोस्त्विति। ये तु परस्परं मत्थएण वन्दामीति आर्याः प्रतिवदन्ति तेप्यसंयमिनो ज्ञातव्याः। दिगम्बराणां मते या नीतिः कृता सा प्रमाणमिति मन्तव्यम्।

I may notice briefly the authors from whom Śrutasâgara, himself a poet good alike at Sanskṛit and Prâkṛit, makes frequent quotations. Akalaṅkadeva's name we have seen in connection with the commentary on the Tattvârtha. He is also the author of a work called Âptamîmânsa, which is represented in our collection. Âśâdhara was a Jain teacher, who lived in Samvat 1296 = A.D. 1240, and wrote, among many other works, a commentary on Rudraṭa's Kâvyâlaṃkâra.* Indranandi bhaṭṭâraka does not seem to be otherwise known.

---

*Two copies of a work by Âśâdhara, called the Dharmâmṛitam are now in our collection, one examined by me in the year under report, which fell to my colleague, Professor Bhandarkar, and one which has come into my hands during the current year. Both copies contain a valuable praśasti—with a commentary,—according to which Âśâdhara's native country was Sapâdalakshaya, the Lac-and-a-quarter country, whose ornament Śâkambharî is. Śâkambharî, according to the commentator, is a lavaṇâkaraviśesha, so that we are to recognize in it the great Sambar salt lake near Jeypore. He was born in a great fortress of that country, Maṇḍalakara, the son of Lakshaṇa, and his wife Śrîratnî, of the illustrious stock of the Vyâgreravâlas. His son, by his wife Sarasvatî, named Bâhala, was a favourite with, or pleased by some particular work, king Arjuna, who, according to the commentator, was king of Mâlva. This is the Arjuna, "probably the sovereign of Mâlva," whom the Yâdava king Senghana overthrew. (Bhandarkar's Early History of the Dekkan, p. 82.) Udayasena muni, friend of poets, called him the "Kâlidâsa of his time," and Madanakîrti yatipati, a "Mine of Learning."

When the "Mlechchha king," identified by the commentator as Sâhibandîna Turûshkarâja over-run the Lac-and-a-quarter country, Âśâdhara, with many others, fled from that destroyer of the faith into Mâlva, then safe-guarded by the mighty arm of a Vindhya king, and took refuge in Dhârâ. There he

Umâsvâti bhaṭṭâraka is, of course, the famous teacher of that name. Devasena may be the author of the Darśanasâra of which mention has been made. Nemichandra is referred to as the author of the Trailokyagrantha. "Vîranandi's pupil Padmanandi" is mentioned. Pûjyapâda is repeatedly quoted; and in several places the name of one of his works, Ishṭopadeśa, is preserved. On this the aforementioned Aśâdhara wrote a commentary. I have already said that Somadeva's description of Vairâgyam is referred to, with a quotation from his Yaśastilaka. Samantabhadra and Śubhachandra are, with Âsâdhara, styled Mahâkavis. Yogîndradevabhaṭṭâraka is the author of the Paramâtmaprakâśa in this year's collection. Other names found are Lakshmîchandraguru and Sivakoṭi Âchârya.

Merutunga's Prabhandhachintâmaṇi.

I will close these hurried notes with the announcement that in the end of the year I was fortunate enough to secure a copy of Merutunga's Prabhandachintâmani, a work of great historical importance which we have long been endeavouring to add to our collection. I have placed this copy in Pandit Bhagvanlâl's hands, for whose forthcoming History of Guzerath it was very necessary, and that

---

received an enthusiastic welcome from "Bilhaṇa, Lord of poets, and chief minister of the Vindhya king." The name of this king of Mâlva is Vijayavarmâ. There he learned the Jinapraṇîtavâkśâstram, (which, according to the commentator, means both the Jain canon, and the Jainendravyâkaraṇam) "from Mahavira," *i.e.*, says the same authority, from Pandit Mahâvira, the pupil of Śrimaddharasena, the Pandit of Vâdirâja.

When Arjuna ascended the throne Âśâdhara settled in the city Malakachchha, and became a famous teacher. The commentator gives paṇdita Devachandra as one of the pupils whom he conducted across the sea of grammar right to, the further shore, Vâdîndra Viśâlakîrti as one of the foes who "went down" (अक्षिपन्) before the sword of his logic, and Bhaṭṭâraka Devavinayachandra as one of the many who walked through life securely, having been persuaded by his words to take the Jain doctrine as a lamp to their feet. From him, too, Bâlasarasvatîmakâkavi Madana learnt his art. Besides the Dharmâmritam to which he composed a panjika-saṭîka, and his commentary on Rudraṭa, Âsâdhara, who seems to have been a sort of Jain Admirable Crichton, wrote, (1) a commentary on Amarakosha, (2) Ârâdhanasâra, (3) a commentary (Uddyota) on Vâgbhaṭa's Ashṭângahṛidaya, (4) a commentary on the Ishṭopadeśa, a book which, we shall see, has Pûjyapâda for its author, (5) Jinayajnakalpa, with a nibandha, (6) Trishashṭismṛitiśâstram, with a nibandha, (7) Nityamahoddyotaśâstram, Prameyaratnâkara. (8) Bharateśvarâbhyudayakâvyam. (9) Bhupâlachaturvinśati, (10) Mûlârâdhanaṭikâ, and (11) Sahasranâmastavanam, with a nibandha.

learned scholar has favoured me with the following account of it for the purposes of this Report :—

"Folios 81. Ślokas 3004. MS about 200 years old. Generally correct. Character Jain Nâgari.

"This is a rare book. The late Mr. A. K. Forbes obtained a copy of it through a merchant named Virchandji Bhandâri. (Compare Preface to Forbes' Râs Mâlâ.) This copy was presented by Mr. Forbes to the Forbes' Gujarati Sabha, but is now missing. Much of it has been used by Mr. Forbes in his Râs Mâlâ.

"The author is Merutunga, who finished it at Wadhwân on the Vaiśâkha full moon of Samvat 1362." The concluding verse is—

त्रयोदशस्वब्दशतेषु चैकषष्ट्याधिकेषु क्रमतो गतेषु ।
वैशाखमासस्य च पूर्णिमास्यां ग्रंथो समाप्तिं गमितो मितोयं ॥

i. e., this short work was finished on the full moon of Vaiśâkha, years thirteen hundred plus sixty-one having passed away one after another.

The work is divided into five chapters or prakâśas, apparently with no system. Each prakâśa again is divided into sections or prabandhas, each relating a story. The work begins with a prabandha on Vikramâditya, the traditional founder of the Samvat era, which contains a good deal of myth, and is valueless for purposes of history, (folios 1—6). Then follows a short story of a previous birth of Śâtavâhana (folios 6—7). Folios 7—9 give a short notice of the Châvdâ dynasty, and then follows a long and detailed history of the Chalukya kings of Anhilvâd. In connection with them the kings Bhoja and Munja, the Lâkhâ of Kutch, and the kings of Sâmbhar are noticed. The following forty-seven small stories or prabandhas are incidentally given :—

(1) लारवाकउत्पत्तिप्रबंधः.
(2) मुंजराजचरितं.
(3) भोजचरितं.
(4) शीतापंडिताप्रबंधः.
(5) श्रीमानतुङ्गाचार्यप्रबंधः.
(6) नित्यताशोकचतुष्कप्रबंधः.
(7) वस्तुचतुष्टयप्रबंधः.
(8) बीजपूरकप्रबंधः.
(9) इक्षुरसप्रबंधः.
(10) अश्ववारप्रबंधः.
(11) [illegible]
(12) लीलाप्रबंधः.
(13) मं० सांतदृढधर्मताप्रबंधः.
(14) रैवतकोद्धारप्रबंधः.
(15) देवसूरीणां प्रबंधः.
(16) वसाह आभडप्रबंधः.
(17) सर्वदर्शनमान्यताप्रबंधः.
(18) वणकविक्रयिवाणिजः प्रबंधः.
(19) षोडशलक्षप्रबंधः.
(20) वाराहीयाबूवप्रबंधः.
(21) उज्झावास्तव्यमामणीनां प्रबंधः
(22) मांगूझालाप्रबंधः.

(23) कोल्लापुरप्रबंधः.
(24) कौतुकीसीलणप्रबंधः.
(25) जयचंद्रराज्ञा समं गुर्जरप्रधानस्य
(26) पापघटस्य प्रबंधः [उक्तिप्रबंधः.
(27) सांत्तमन्त्रिबुद्धिवैभवप्रबंधः.
(28) वंठकर्मप्राधान्यप्रबंधः.
(29) वाहडकुमारप्रबंधः.
(30) बैकारसोलाप्रबंधः.
(31) आंबडप्रबंधः.
(32) शत्रुंजयोद्धारप्रबंधः.
(33) राजपितामहआम्रभटप्रबंधः.
(34) विचारचतुर्मुखश्रीकुमारपालाध्यायनप्रबंधः.
(35) पं. उदयचंद्रप्रबंधः.
(36) अभक्षाभक्षणप्रबंधः.
(37) यूकाविहारप्रबंधः.
(38) प्रभुदीक्षावसहिकाया उद्धारप्रबंधः
(39) बृहस्पतिप्रबंधः.
(40) आलिगप्रबंधः.
(41) वामराशिप्रबंधः.
(42) चारणयोः प्रबंधः.
(43) तीर्थयात्राप्रबंधः.
(44) सयघरट्टवाहडप्रबंधः.
(45) लवणप्रसादप्रबंधः.
(46) कपर्दिप्रबंधः.
(47) रामचंद्रप्रबंधः.

Folios 58—64 give a detailed account of the two famous Vâghelâ kings, Lavaṇaprasâda and Vîradhavala, and of their ministers, Vastupâla and Tejapâla. This ends the fourth chapter.

The fifth chapter (folios 64—80), called the Prakîrṇa Prakâśa, or Miscellaneous Chapter, has the following miscellaneous prabandhas :—

(1) श्रीविक्रमार्कस्य पात्रे परीक्षा प्रबंधः
(2) नंदप्रबंधः
(3) मल्लवादिप्रबंधः
(4-6) शीलादित्यस्य राज्ञ उत्पत्तिः रांकाउत्पत्तिस्तत्कृतो वलभीभंगश्च
(7) गोवर्द्धननृपप्रबंधः
(8) पुण्यसारप्रबंधः
(9) कर्मसारप्रबंधः
(10) लक्ष्मणसेनोमापतिधरयोः प्रबंधः
(11) श्रीजयचंद्रप्रबंधः
(12) तुंगसुतबटप्रबंधः
(13-15) नृपतिपरमर्दिजगदेवपृथ्वीपतीनां प्रबंधाः
(16) कौंकणोत्पत्तिप्रबंधः
(17) वराहमिहिरप्रबंधः
(18) नागार्जुनोत्पत्तिस्तंभनकतीर्थावतारप्रबंधः
(19) भर्तृहरोत्पत्तिप्रबंधः
(20) वैद्यवाग्भटप्रबंधः
(21) क्षेत्राधिपप्रबंधः
(22) वासनाप्रबंधः
(23) कृपाइप्रबंधः
(24) वीतरागपूजायां धनदप्रबंधः

With the twenty-fourth section the chapter ends. The last folios and a half gives a short figurative story of Kumârapâla's marriage with Ahimsâ (non-killing) personified.

The work begins :—

ओं नमः श्रियै
श्रीनाभिभूर्जिनः पातु परमेष्ठी भवांतकृत् ।
श्रीभारत्योश्चतुर्द्वारमुच्चितं यच्चतुर्मुखी ॥ १ ॥

नृणामुपलतुल्यानां यस्य द्रावकरः करः ।
ध्यायामि तं कलावंतं गुरुं चन्द्रप्रभं प्रभुं ॥ २ ॥
गुंफान्विधूय विविधान्सुखबोधाय धीमतां ।
श्रीमेरुतुंगस्तद्वद्यबंधादुन्थं तनोत्यमुं ॥ ३ ॥
रत्नाकरात्सद्गुरुसंप्रदायात्प्रबंधचिंतामणिमुद्धिधीर्षोः ।
श्रीधर्मदेवः प्रथमोपरोधः वृत्तैश्च साहाय्यमिह व्यधत्त ॥ ४ ॥
श्रीगुणचन्द्रगणेशः प्रबंधचिंतामणिं नवं ग्रंथं ।
भारतमिवाभिरामं प्रथमादर्शेत्र दर्शितवान् ॥ ५ ॥
भृशं श्रुतत्वान्न कथाः पुराणाः प्रीणंति चेतांसि तथा बुधानां ।
वृत्तैस्तदासन्नसतां प्रबंधचिंतामणिं ग्रंथमहं तनोमि ॥

And ends:—

इत्याचार्यश्रीमेरुतुंगविरचिते प्रबंधचिंतामणौ विक्रमादित्यपात्रविवेचनप्रमुखाष्टादशीयां धनदप्रबंधपर्यंतवर्णनो नाम प्रकीर्णकाभिधानः पंचम प्रकाशः समर्थितः"

At the end of the extracts which follow this Report will be found a Digambara Paṭṭâvali, or succession list of High Priests, taken from a copy of the Pâkshikapratikramanakriyâ—a part of the Âvaśyakasûtra—which has recently come into my hands. To this I can only call attention here. It will be seen that Kundakundâchârya's five names are given; and that the verse which Mr. Pathak has already quoted occurs with the variant महामतिः

During the year under report, the Agent to the Search, Mr. Bhagvandas Kevaldas, and the Shastri, Mr. Ramchandra, continued to give efficient assistance. It would be impossible to speak too highly of the disinterested zeal and the intelligence with which Mr. Bhagvandas urges on the work; while Mr. Ramchandra's extensive acquaintance with Jain literature renders him a valuable assistant in a part of the task that has special difficulties. I owe much also, as in the previous year, to my friend Pandit Durgaprasâda of Jeypore, with whom I have been in constant communication while writing this Report, as well as during my visits to Alwar and Jeypore. Lastly, it remains for me to acknowledge the courtesy of the Committee of Management of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, who have again permitted this Report to appear as an extra number of the Society's Journal, and have, as in the previous case, sanctioned a contribution of Rs. 400 from the Society's funds towards the expense of its publication.

EXTRACTS FROM MSS. BELONGING TO H. H. THE MAHARAJA OF ALWAR.

THE RIGVEDA.

KHILA II.

मा बिभेर्न मरिष्यसि परेहि मा पामि सुर्वतः ।
घृणेन हन्मि वृश्चिकमहिं दण्डेनागतं ॥
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च ।
गरुडपक्षभातेन भूमीं गच्छ महाविषः ॥
गरुडस्य जातमात्रस्य त्रयो लोकाः प्रकंपिताः ।
प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ॥
गगनं नष्टचंद्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशते ।
देवता भयवित्रस्ता मारुतो नष्टचेतनाः ॥ १६ । इतिप्रथमं मंडलं ॥

KHILA IX.

॥ खिलं ॥ शंवतीः पारयंत्येतं छंति वचोयुजा ।
अभ्यारेतं यमाकेतं यऽ एवेदमिति ब्रुवत् ॥
इंद्रं तं किं विभुं प्रभुं भानुना यं सस्वतीं ।
येन सूर्य्यमरोचयद्येनेमे रोदसीऽउभे ॥
जुषस्वाग्नेऽअङ्गिरः काण्वं मेध्यातिथिं ।
मा त्वा सोमस्य वर्वृहत्सुतासो मधुमत्तः ॥
त्वामग्न ऽ अङ्गिरस्तम शोचस्व देववीतमः ।
आशन्तम शंतमाभिष्टिभिः शांति स्वस्तिमकुर्व्वत ॥
शं नः कनिक्रदद्देवः पर्ज्जन्यो ऽ अवर्षत्योषधयः प्रति धीयतां ।
शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं नो ऽ अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

KHILA XIII.

यन्मे गर्भे वसंतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किंचिदन्यत् ।
ज्ञातस्य च यच्चापि च वर्द्धतोमेतत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥
मातापित्रोर्यच्च कृतं वचो मे यत्स्थावरं जंगमंमात्रभूवं ।
विश्वस्य यत्प्रद्विषितं वचो मे तत्पावमा० ॥
क्रयविक्रयाद्यो निदोषाद्भक्षाद्भोज्यात्प्रतिग्रहात् ।
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत्पा० ॥

गोघ्नात्सकरद्वात्स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषं ।
पापकं च चरणेभ्यस्तत्पा० ॥
ब्रह्मवधात्सुरापानात्सुवर्णस्तेयाद्वृषलिमिथुनसंगमात् ।
गुरोर्दारा(रा)भिगमनाच्च तत्पा० ॥
बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भ्रूमितस्कराःसर्ववर्णगमनमिथुनसंगमात् ।
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात्सद्यः प्रहरंति सर्वदुष्कृतं तत्पा० ॥
अमंत्रमन्त्रं यत्किंचिद्भूयते च हुताशने ।
संवत्सरकृतं पापं तत्पा० ॥
दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतोकृतं ।
अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्पा० ।
ऋतस्य योनयो मृतस्य धाम सर्वा देवेभ्यः पुण्यगंधा ।
तान आपः प्रवहंतु पापं श्रद्धा गच्छामि सुकृतामुलोकं तत्पा० ॥
इद्रः सुट्टीति सुहना पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः सुनीथा ।
यमो राजा प्रगृणाभिः पुनातु मा जातवेदामूर्ज्जयंत्या पुनातु ॥ २० ॥
पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघाहि घृतश्चुतः ।
ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितं ॥
पावमानीर्दिशंतु न इमं लोकमथो अमुं ।
कामाः स्पर्द्धयंतु नो देवैर्देवी समाहिता ॥
येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा ।
तेन सहस्रधारेण पवमानः पुनातु मा ॥ प्राजापत्यं०
वित्तं शतोद्दायमहिरण्यं ।
तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनातु मा ॥
पावमानीः स्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छति नांदनं ।
पुण्यांश्च भक्षान्भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति ॥
पावमानी पितृं देवान्ध्यायेभ्यश्च सरस्वतीं ।
पितृंस्तस्योपतिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूदकं ॥ २१ ॥
ऋषयस्तपसस्तेपे सर्वे सर्वजिगीषमाः ।
तपसस्तपसोग्र्यं तु पावमानीर्ऋचो जपेत् ॥

पावमानं परं ब्रह्म ये पठंति मनीषिणः ।
सप्तजन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदपारगः ।
दशोत्तराण्यृचां चैतत्पावमानीः शतानि षट् ।
एतज्जुह्वज्जपंश्चैव घोरं मृत्युभयं जयेत् ।
पावमानं परं ब्रह्म शुक्रज्योतिः सनातनं ।
ऋषींस्तस्योपतिष्ठेत क्षीरसर्पिर्मधूदकम् ॥ २२ ॥

KHILA XIX.

॥ खिलं ॥ १९ ॥ आ रात्रि पार्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्त्तते तमः ।
येते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव ।
अशीतिः सं वष्टा उतो ते सप्तसप्ततिः ॥
रात्रीं प्रपद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीं ।
भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशां ॥
संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीं ।
प्रपन्नो हं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि ॥
दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे ।
अग्निचौरनिपाते च सर्वग्रहनिवारणे ॥
दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।
नमस्कृत्वा प्रपद्यंते तेषां त्वं अभयं कुरु ॥
क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चंदनेनानुलेपिता ।
बिल्वपत्रकृता माला नमो दुर्गे नमो नमः ॥
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः ।
देवेभ्यो मानुषेभ्यश्चोभयेभ्यो मामिरक्षतां ॥ १५ ॥
ऋग्वेदेस्तु तया देवी काश्यपेन उदाहृता ।
जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमं ॥
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचासुरराक्षसैः ।
अरातीभयमुत्पन्नमरातीयतोनिदहाति वेदः ॥

राजद्वारे पथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी ।
सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा ॥

महद्भये समुत्पन्ने स्मरंति च जपंति च ।
सर्वं तारयते दुर्गान्नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः ॥

य इमं स्तवं दुर्गायाः पठंति च शृणोति च ।
त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पजितं ॥

अपुत्रो लभते पुत्रान्धनहीनो धनं लभेत् ।
अचक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बंधनात् ॥

व्याधितो मुच्यते रोगादारोगीं श्रियमाप्नुयात् ।
सर्वकामिकं दद्याति नारायणि नमोस्तु ते कात्यायनि नमोस्तु ते ॥ १६ ॥

KHILA XX.

अर्वाचमिंद्रमुतो हवामहे यो गोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ।
इमं नो यज्ञं विहवे जुषस्वास्य कुल्मो हरिवो मेदिनं वा ॥ १८ ॥
आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्भिदं ।
इदं हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्राया विशताद्भिमं ॥
उच्चैर्वाजिपृतनाषाट्भासाहं धनंजयं ।
सर्वाः समग्र ऋद्धयो हिरण्येस्मिन्समाहिताः ॥
श्रुनमहं हिरण्ये स्वपितुर्मातेव जग्रभं ।
तेन मां सूर्यत्वचमकरं पूरुषं प्रियं ॥
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्यातवे धुवा ।
लक्ष्मी राष्ट्रस्य मा मुखे तयामामिंद्र सं सृज ॥
अग्नेः प्रयातं परि यद्धिरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।
य एनद्वेद सत्रिवेदमर्हति जरामृत्युर्भवति ये बिभर्त्ति ॥ १९ ॥
यद्वेद राजा वरुणो यद्दु देवी सरस्वती ।
इंद्रो यजंपुहा वेद तन्मे वर्चस्य आयुषे ॥
न तद्रक्षांसि न पिशाचास्तरंति देवानामोजः प्रथमं ह्येत् । [दीर्घमायुः ॥
यो बिभर्त्ति दाक्षायणाहिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते

यदाग्नेय्यं दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।
तन्न आबध्नामि शतशारदाया युष्मां जरदष्टिर्यथासन् ॥
घृतादुलुम्पं मधुमत्सुपर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।
ऋणक् स्वपत्नादधरांश्च कृण्वमा रोह मां महते सौभगाय ॥
प्रियं मा कुरु देवेषु प्रियं राजसमाकुरु ।
प्रियं विश्वेषु गोप्येषु मयि धेहि रुचा रुचं ।
अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधां कुरु ॥ २० ॥

KHILA XXI.

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि ।
ऊतहूदो हि नो भुवोमिर्ददातु भेषजं शीतहूदो हि नो भुवोमिर्ददातु भेषजं ॥
अंतिकामग्निमंजनदूर्वादः शिश्रुरागमत् ।
अजातपुत्रपक्षायां हृदयं मम दूयेत ॥
विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चरं जातवेदः कामाय ।
मांश्च रक्ष पुत्राँश्च शरणमुभौ तव ॥
पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोस्तु ते ।
अस्मान्द्विबर्हस स्थानान् सागरस्योर्मयो यथा ॥
इंद्रः क्षत्रं ददातु वरुणस्त्वमभिषिंचतु ।
शत्रवस्ते निधनं यांतु जप त्वं ब्रह्मतेजसा ॥
कपिलजटिं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदेवतं ।
वरुणं च वशा ह्यग्नि मम पुत्रांश्च रक्षति ॥
यावदादित्यस्तपति यावद्भ्राजति चंद्रमाः ।
यावद्वातः प्रवायति तावज्जीव जया सह ॥
एकशफैर्हस्तिनोद्देशेन त्वं विपुले नं ।
पृथिवी त्वं भुंजत्येकछत्रेन दंडेन ॥
येन केन प्रकारेण नेहनाको न जीवंति ।
यदेषामपकारणां युज्जीवंति स जीवंति ॥ २५ ॥

Khila XXII.

मेधां मह्यमंगिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः ।
मेधामिंद्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु मे ॥
मेधां मे वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती ।
मेधां मे अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजा ॥
या मेधा अप्सरसु गंधर्वेषु च यन्मयं ।
दैवी या मानुषी मेधा सा माया विंशतादिमां ।
यन्मे नोक्तं प्रद्रवतां शके अन्यदनुब्रवं ।

निशामत्तं निशामहैम हिं व्रतं सह प्रियेण भूयासं ब्रह्मणा संगमेमहि ।

शरीरं मे विचक्षणं वाङ्मे मधुमद्बुहा ।
अदृतमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानीस्थः श्रुतं मे मा प्रहासीत् ॥
मेधां देवीं मनसा रेजमानां गंधर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।
मह्यं मेधां वद मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजिराजरिष्णुः ॥
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिंद्रस्य काम्यं । सनिं मेधामयासिषं ॥
यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते ।
तयामामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कुरु ॥
मेधाव्यहं समनाः सुप्रतीकः श्रद्धामयाः सत्यमुपः सुशेवः ।
महायशा धारयिष्णुः प्रविक्ता भूयासमर्ये स्वधया प्रयोगे ॥ १० ॥

Khila XXV.

इति दशमं मंडलं ॥ ५६ ॥ ॥ अथ महाम्नायः । ॐ
संज्ञानमुशनावदत्संज्ञानं वरुणोवदत् ।
संज्ञानमिंद्राग्निभ्यां संज्ञानं सवितावदत् ॥
संज्ञानं नस्त्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः ।
संज्ञानमश्विना युवमिहास्मासु नियच्छतां ॥
यत्क्रक्षीवां संवननं पुत्रो अंगिरसामवे ।
तेन नोद्य विश्वे देवाः संप्रियां समजीजनन् ॥
सं वो मनांसि जानतां समाकूतीर्मनामसि ।
असौ यो विमना जनस्तं समावर्त्तयामसि ॥

तच्छंयोरावृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।

ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शन्नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ५७ ॥

नैर्हस्येसेना दरणं परिवर्मे तु यद्वविः ।

तेनामित्राणां व्याहून्हविषाशोषयामसि ॥

परिवर्मान्येषामिंद्रः पूषा च सस्रुतः ।

तेषां वो अग्निर्दग्धानामग्निर्मूल्हानामिंद्रो हंतु वरं वरं ॥

ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा ।

परांभ्रमित्राऐषंत्वर्वाचीगौदुपेजंतु ॥ ५८ ॥

प्राध्वराणां पतेवसो होतर्वरेण्यक्रतो ।

तुभ्यं गायत्रमृद्यतो गोकामोअन्नंकामः पूजाकामउतक्रश्यपः ॥

भूतं भविष्यत्प्रस्तौति महद्ब्रह्मैकमक्षरं ।

बहुब्रह्मैकमक्षरं ॥

यदक्षरं भूतकृतो विश्वेदेवाउपासते ।

महऋषिमस्य गोप्तारं जमदग्निमकुर्वत ॥

जमदग्निराप्यायते छंदोभिश्चतुरुत्तरैः ।

राज्ञः सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यातां शिवानः प्रदिशो दिशः सन्यान्नः प्रदिशो दिशः ॥ ५९ ॥

अजोयन्नेजो ददृशे शुक्रंज्योतिः परोगुहा ।

तदृषिः कश्यपस्तौति सत्यं ब्रह्मचराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरं ॥

त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषमगस्त्यस्य त्र्यायुषं ।

यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषं ॥

तच्छंयोरावृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये दैवीः स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।

ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शंनो० ॥ ६० ॥

विदामघवन्विदागातु मनुशंसिषोदिशः ।

शिक्षा शचीनां पतेपूर्वीणां पुरूवसो ॥

आभिष्टुमभिष्टिभिः प्रचेतनप्रचेतया इंद्रद्युम्नायन इष एवाहि शक्रः ।
रायेवाजायवज्रिवः शविष्ठवज्रि नृंजसे महिष्ट वज्रिन्नृजसे आयाहि पिबमत्स्वं ॥
विदाराये सुवीर्यं भुवो वाजानां पतिर्वशाँ अनु ।
महिष्ट वज्रिन्नृंजसे यः शविष्टः शूराणां ॥
यो महिष्ठो मघोनां चिकित्वाँ अभि नो नय ।
इंद्रोविदे तमुस्तुषे वशीहि शक्रः ॥ ६१ ॥
तम्तनेयं हवामहे जेतारमपराजितं ।
स नः पर्षदति द्विषः । क्रतुंच्छंदऋतं बृहत् ॥
इंद्रं धनस्य सातेयं हवामहे जेतारमपराजितं ।
स नः पर्षदतिद्विषः सनः पर्षदति स्रिधः ॥
पूर्वस्य यत्ते अद्रिवः सुम्न आधेहि नो वसो ।
पूर्द्धि शविष्ठ शश्वत ईशेहि शक्रः ॥ ६२ ॥
नूनं तं नव्यं सन्यसे प्रभोजनस्य वृत्रहन् ॥
समन्येषु ववावहे शूरो यो गोषु गछति सखासु शेवो अद्वयाः ॥
एवाह्येव ॥ एवाह्यमे ॥ एवाहं । इं । एवाहिं पूंजन् । एवाहि देवाः ।
एवाहि शक्रो वशीहि शक्रो वशाँ अनु आयामन्यां यमन्यव उपो मन्याय
मन्येवे ।
उपोहि विश्वथं । अभिर्द्देवेद्धः । विदाम मघवन्दिदो ॥ ६३ ॥
नमो ब्रह्मणे नमोस्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधिभ्यः ।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे महते करोमि ॥ ६४ ॥
इति चतुःषष्ठितमोध्यायः ॥

THE SÂHITYA KAUMUDÎ BY ŚRÎ-VIDYÂBHÛSHANA.

साहित्यकौमुदी सटीका मू०—श्रीविद्याभूषणः.

श्रीश्यामसुंदरो जयति ॥

टी. आ. प्रणम्य कृष्णं सर्वेशं श्रीवत्साद्युक्तिसंश्रयात् ।
व्याख्यायतेतिसंक्षेपात् सेयं साहित्यकौमुदी ॥ १ ॥
सद्भिः पद्यैः कारिका भारतीयैः शुद्धिं निन्ये तुच्छपद्यैरनच्छाः ।
साहित्यांभोजन्मसच्चंचरीकः सोयं विद्याभूषणोस्मान् पुनीताम् ॥ २ ॥

काव्यरसास्वादनाय वह्निपुराणादिदृष्टां साहित्यप्रक्रियां भरतः संक्षिप्ताभिः कारिकाभिर्निबंधं ता व्याचिख्यासुर्वृत्तिकृन्मंगलमाचरति कारुण्यादिति ।

यस्य कारुण्याद्गजपतिर्निर्धूताखिलवृजिनः सन्नाशु परं प्रमोदं भेजे तमित्यनुषंगः अत्र मुरारिश्चैतन्यस्तृतीयश्चेति त्रयोर्थाः प्रतिपाद्यंते तेष्वाद्यो ग्रंथकर्तुः परमप्रेष्टगुरुः श्रीमद्रसिकानंदापराख्यः तत्पक्षे जगपतिर्गोपालदासनामा कविराजः वृजिनं पशुस्वभावः प्रमोदं सत्सेवाजनितमानंदं चैतन्या साकृतिर्यस्य तं चैतन्यदेवसेवनसमर्पितशरीरमित्यर्थः अजितं बौद्धम्लेच्छादिभिः । जितं वशीकृतं स्वीयैर्भक्तैः । मधुरिमा निजो भागवतो वा अथ द्वितीयपक्षे चैतन्याख्या कृतिर्यस्य तं महाप्रभुमित्यर्थः मुरारिं सत्प्रकाशरूपं भक्तिप्रदानेन संसृतिरूपकुत्सानिवर्त्तकमिति वा गजपतिः प्रतापरुद्रः उत्कलाधिपतिः । वृजिनं राजसत्वं प्रमोदं प्रेमाणं अजितं विषयैः । अत्र प्रथमोर्थो वाच्यः प्रकरणवैशिष्ट्यात् द्वितीयस्तृतीयश्च व्यंग्य एव गुरुविषया रतिश्च । अभिधामूलध्वनिरयं भगवत्पक्षेपि पद्यमिदं योजयितुं शक्यम् ॥ १ ॥

मू० आ० कारुण्याद्गजपतिराशु यस्य भेजे
निर्धूताखिलवृजिनः परं प्रमोदम् ।
चैतन्याकृतिमजितं जितं स्वभक्तै-
स्तं वंदे मधुमसागरं मुरारिम् ॥ १ ॥
सूत्राणां भरतमुनीश्वरर्णितानां
वृत्तीनां मितवपुषां कृतौ ममास्याम् ।
लक्ष्याणां हरिगुणशालिनां च सत्वात्
कुर्वंतु प्रगुणधियो बतावधानम् ॥ २ ॥

टी० स्वप्रवृत्तेः साफल्यमाह । सूत्राणामिति ।
क्वचिद्भरतसूत्राणि संति नच संक्षिप्ता वृत्तयो नापि भगवद्विषयाण्युदाहरणानि क्वचिद्भरतसूत्राण्येव न संति क्वचित्तु तानि त्रीण्यपि न । अस्यां मम कृतौ साहित्यकौमुद्यां तु त्रीण्यपि तानि संतीति सुधियां प्रवृत्तिर्भवे-

देवेत्यर्थः । अत्रत्यानि पद्यानि श्रीशुकस्य श्रीरूपकर्णपूरकृष्णकादिप्र- - - श्च वचांसि प्रायः संगृहीतानि समाहर्त्तुस्तु क्वचित् क्वचिदेव कतिचिदेवेति बोध्यम् ॥ २ ॥

च० मू० विस्मापकदामोदरलीलोवतु नः स गोविंदः ॥

इति साहित्यकौमुद्यां परिशिष्टालंकारनिरूपणो नामैकादशः परिच्छेदः ॥

समाप्तोयं ग्रंथः ॥

च. टी० साहित्यकौमुदीव्याख्यां श्रीकृष्णानंदिनीमिमाम् ।
कलयंतु कृपावंतः संतः कौतूहलाकुलाः ॥

इति साहित्यकौमुदीटीकायां श्रीकृष्णानंदिन्यामेकादशः परिच्छेदः ॥

THE ŚÂNKHÂYANASÛTRAPADDHATI.

शांखायनसूत्रपद्धतिः.

आ० आसीद्व्रुजैरमण्डले शिवपुरी काशी यथाशीविषो-
द्भूशेषेण विनिर्मिता गिरिसुतानन्दार्थमन्वर्थिनी ।
विद्वन्मण्डलमण्डिताखिलमही या पाटनाद्याभिधा
तस्यां वेदविचारभेदचतुरश्चण्डांशुनामा द्विजः ॥ १ ॥
सम्राड्गुरुभूषणं समभवत्तस्यात्मजो वामनो
विद्यासागरपारगस्त्रिभुवनप्रख्यातसत्कीर्त्तनः ।
यः पञ्चाधिकषष्टिहायनयुतोप्यागत्य देशान्तरा-
दृष्ट्वा हृष्टवशादभीष्टजनताविष्टं विनष्टं कुलम् ॥ २ ॥
कष्टाकृष्टमना विदर्भनगरे दृष्ट्वा विशिष्टं कुलं
स्वाभीष्टामुदवाह संततिपथं द्रष्टुं पुनः कन्यकाम् ।
आदित्यप्रमुखा बभूवुरचिरात्तस्यात्मजाः संशये
ख्याता वैदिककर्ममर्मकुशलाः साक्षान्मुनीन्द्रा इव ॥ ३ ॥
आदित्यस्य सुतो जनार्दन इति ख्यातो वरिष्ठो गुणै-
र्यस्यास्ये विललास वेदविहिता विद्याऽनवद्याऽखिला ।
तारुण्यावधिधर्मकर्मनिरतस्तस्योच्यते किं मया
यस्याघ्रायतने समार्द्धमवसद्रामः स्वयं भार्गवः ॥ ४ ॥
किं च श्रीभृगुनंदनो निजमुखांभोजेन यस्यादिश-
द्विद्यामात्मनि गूढतत्त्वमननप्रख्यापिनीमात्मवित् ।
अब्दार्धेथ गते प्रयाणसमये रामेण यः सत्कृतः
स्वाभीष्टं वरमादिशेति वचसा वव्रे वरांस्त्रीन् रहः ॥ ५ ॥

प्राप्तेने यमकिंकरेतिबहुलेऽक्षेमंकरे शंकरं
वीक्षेऽहं तव देवदेव परमं वेदांतवेद्यंमहः ।
मद्वंशेऽविचलां स्ववेदसहितां विद्यामनिंद्यां तथा
याचेहं भवतो नतो मम कुले वेदीममेयां पुनः ॥ ६ ॥
जज्ञे तस्य जनार्दनस्य तनयः श्रीनीलकंठाभिधो
येनायेण तिलंगदेशवसतौ विप्राक्रमं दुःक्रमं ।
पूर्णे तूर्णमधीत्य वेदविदुषा पश्चान् महीमंडले
ऽखंडेपि क्रमशः क्रमो निजगदे मेधाविषु ब्रह्मसु ॥ ७ ॥
तस्यासीत्तनयोऽविगीतविनयो भानुः कृशानूपमो
यो विप्रान् श्रुतिकर्ममर्मजलधौ मग्नानपारे भृशं ।
उद्धर्तुं विदधे श्रुतिस्मृतिरहस्यार्थं पुमर्थप्रदं
यश्चांते शिवभक्तिरक्तिवशतो मक्यांविमुक्तं ययौ ॥ ८ ॥
जज्ञे तस्मान्सहजविलसद्वाग्विलासोर्मिसिंधु-
निष्ठोऽनिष्ठीकृतमुनिवसिष्ठादिशिष्टप्रतिष्ठः ।
ये मंत्राणां फलमविकलं प्राप पाठार्थबोधा-
चारत्यागैः स दिशतु जगन्नाथनामा मतिं मे ॥ ९ ॥
सूनुस्तस्य सपक्षलक्षकुमुदानंदाय मंदाकिनी
नीरस्पर्शविधूतकायकलुषो जातो विधुस्पर्द्धनः ।
नाम्ना श्रीपतिरित्यसावभिहितः पित्रा तथापि क्षपा-
नाथस्याविकले कलंकरहिते सादृश्यमस्मिन्मुधा ॥ १० ॥
यद्वक्त्रांबुरुहांगणक्षितितले वाणी नरीनृत्यति
श्रुत्यर्थानुगहावभावरचना चातुर्यलीलावती ।
यच्चेतो यदुनंदनांबुजपदद्वंद्वे द्विरेफायते
तस्य श्रीपतिशर्मणो विजयतामाकल्पमग्र्या तनूः ॥ ११ ॥
विष्णुना तत्तनूजेन यथामतिविनिर्मिता ।
शांखायनस्य सूत्रस्य पद्धतिः सौमिके क्रतौ ॥

THE SUDARŚANASAMHITÂ.

सुदर्शनसंहिता.

आ० श्रीमहागणपतये नमः । रामाय नमः ।
यो वर्णैरिज्यते नित्यं कर्मभिश्चोदितैर्निजैः ।
तेभ्योपवर्गदो यश्च तन्नमाम्यद्भुतं हरिम् ॥ १ ॥
आपस्तम्बमुनिं वन्दे मन्दधीहितकाम्यया ।

74654

योनुष्ठेयपदार्थानां क्रमकल्पमकल्पयत् ॥ २ ॥
यत्कृतं वेदवद्भाष्यमाद्रियन्ते विपश्चितः ।
स कपर्दी चिरं जीयाद्वेदवेदार्थतत्ववित् ॥ ३ ॥
सुदर्शनार्यः कुरुते गृह्यतात्पर्यदर्शनम् ।
केवलं वैदिकश्रद्धाप्रेरितो मन्दधीरपि ॥ ४ ॥
अथ कर्माण्याचारादीनि गृह्यन्ते ।

अथशब्द आनन्तर्यार्थः । तदर्थं पूर्ववृत्तमुच्यते ।

इहहि यज्ञा विंशतिभेदाः । तत्र सप्त पाकयज्ञाः । औपासनहोमो वैश्वदेवं पार्वणमष्टका मासिश्राद्धं सर्पबलिरीशानबलिरिति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः अग्निहोत्रं दर्शपौर्णमासावाग्रयणं चातुर्मास्यानि निरूढपशुबन्धः सौत्रामणीपिंडपितृयज्ञादयो हविर्होमा इति । सप्त च सोमसंस्थाः । अग्निष्टोत्यग्निष्टोम उक्थः षोडशीवाजपेयोतिरात्रोप्तोर्याम इति एते च नित्याः । नियतप्रदोषादिकालीनजीवनादिनिमित्तका इत्यर्थः । कृत एते नित्याः ।

च० मृत्योरन्तर्धानभूतं अश्मानं दक्षिणतो निदधाति । एतच्च तन्त्रशेषान्ते क्त्वाप्रत्ययबलात् कैचिन्निदधाति प्रतिष्ठापयति । परिधिविधानाच्च तस्याश्मनः प्रच्यावनं न कर्तव्यामिति । दधातीति द्विरुक्तिः प्रश्नसूचनार्था ॥ २३ ॥

इत्थं सुदर्शनार्येण गृह्यतात्पर्यदर्शनं ।
कृतं भाष्यानुसारेण यथामति यथाश्रुतम् ॥
अत्रानुक्तं दुरुक्तं वा मतेर्ग्राह्याच्छ्रुतस्य वा ।
सन्मार्गप्रवणाः सन्तः क्षन्तुमर्हंति पण्डिताः ॥
इति सुदर्शनार्यकृतौ गृह्यतात्पर्यदर्शनेऽष्टमः पटलः समाप्तः

THE NÎTIMANJARÎ OF DYÂDVIVEDA.

नीतिमंजरी सटीका.

श्रीगणेशाय नमः ।

आ० दिवाकरं प्रणम्यादौ मुकुन्दं च द्विवेदिनम् ।
वेदवेदांगतत्वज्ञं स्मृतिज्ञं दीक्षितं प्रभुं ॥ १ ॥
तस्य नप्ता युवा यज्वा युवराजो हि बुद्धिमान् ।
एकादशप्रकारैस्तु संहितापाठतत्परः ॥ २ ॥
वसंश्च श्रीमदानन्दे सुरभूसुरमंडिते ।
तेनेयं रचिता यस्मात्तन्नाम युवदीपिका ॥ ३ ॥
विलोक्य संहितामध्ये इतिहासान् पुरातनान् ।
कृता वै धर्मसंयुक्ता श्लोकैर्बद्धा सुबुद्धिदा ॥ ४ ॥

अध्येया चार्थदा विप्रैर्धर्मिष्ठैः सत्यवादिभिः ।
अल्पज्ञेन कृता यस्माच्छोधनीयोरुबुद्धिभिः ॥ ५ ॥
ऋज्वर्था इमे श्लोकाः तथाप्युच्यते दिवाकरं प्रणम्येति ।

च० वेददृष्टांतरूपेयं व्याद्विवेदकृता शुभा ।
नीतिधर्मपरा रम्या सेतिहासकथात्मिका ॥
सत्रकृद्व्यग्रचित् साम्राट् सभाष्यां योऽकरोदिमाम् ।
ऋचामर्थप्रकाशाय यज्ञबुद्धिविवृद्धये ॥
विना विधिं केशवमीश्वरं वा न विद्यते वेदकृतौ बुधोऽन्यः ।
- - - - चिंत्य शोध्यं वक्तुं क्षमो वा न यतोऽल्पबुद्धिः ॥
बिंदुशिवैकेनमिते संवत्यंबुधिवत्सरे ।
माघशुक्लादावकरोद्या - - - - तिथाविमां
इति श्रीमद्व्याद्विवेदकृते नीतिमंजर्याख्ये भाष्येऽष्टमाऽष्टकः समाप्तः ॥

THE PADÂRTHÂDARŚA.

पदार्थादर्शः.

आ० श्री गुरुचरणकमलेभ्यो नमः । श्रीवरदमूर्तिर्जयति ।
कातीयं कल्पसूत्रं च होत्रं कातीयमेव च ।
अनयोः कर्कभाष्यं च संप्रदायादिनां नयान् ॥ १ ॥
एतान् विलोक्य यत्नेन शिवं साम्बं प्रणम्य च ।
पदार्थादर्शसंज्ञं तु ग्रंथं कुर्वे स्वभक्तितः ॥ २ ॥

च० इति पदार्थादर्शे ऐष्टिकानि चातुर्मास्यानि समाप्तानि ।

THE ŚRÎKRISHNABHAKTICHANDRIKÂ BY ANANTADEVA.

श्रीकृष्णभक्तिचन्द्रिकानाटकम्-अनंतदेवः.

आ० कोपि स गोपकुमारः स्फुरति समाजे व्रजस्त्रीणां ।
नवजलधर इव मध्ये तडितां परितः स्फुरंतीनां ॥ १ ॥

अपिच ।

प्रत्येकं तनुरोमसुश्रितजगज्जालाय गोष्टेशितु-
र्बीलाय प्रविनाशितातिविपुलव्यालाय वृंदावने ।
गोपालाय महीभराक्षितिभृतां कालाय पद्मस्फुरन्-
मालाय स्फुटपीतदावदहनज्वालाय नित्यं नमः ॥

नांयंते सूत्रधारः पुरतः पंडितमंडलीमाखंडलसभामिव विलोकनचटुलसहस्र-नयनावलीमवलोक्य

च० इति श्रीमहापदेवसूनुना अनंतदेवेन कृतं श्रीकृष्णभक्तिचंद्रिकाभिधानं नाम नाटकं समाप्तं.

MAHÂBHÂSHYAṬIPPANAM.

पातञ्जलमहाभाष्यटिप्पणम्—नृसिंहः.

आ० श्रीगणेशाय नमः नलोप आर्धधातुके आर्धधातुक इति श्रुतत्वाल्लोपस्य विशेषणेन गुणवृद्धयोरश्रुतत्वाल्लोपेन पौर्वापर्याभावान्नेयं परसप्तमी किंतु निमित्तसप्तमी.

चं० महीयिते इति पूजां प्रामुत इत्यर्थः कंड्वादियङंतोयं

स्वस्तिश्रीमुनिराजकुत्सइति यः ख्यातोभवद्भूतले
तस्याप्यंशवमुस्तदीयजनिते प्रादुर्भवत् श्रीमुनिः।
ग्रावोच्चाभकरः समीरसवितादीनांगिरास्तंभतः
शक्रं गंधयितुं क्षमोभवदिहांबाचार्यनामा सुधीः ॥ १ ॥
तद्वंशे रघुनाथराउलसुतः श्रीजीवदेवोभव-
त्तस्यासीन्नरसिंहराउलबुधस्तस्य कृतौ बोधके ॥
नानाशास्त्रविचारसारचतुरे सत्तर्कपूर्णे महा-
भाष्यस्याखिलगूढभावविवृतौ श्रीसूक्तिरत्नाकरे ॥ २ ॥
अध्यायाद्यपरेण द्वितीयं पूर्णमाह्निकं ।
विचारयंतु सदसन्निर्मत्सरतया बुधाः ॥ ३ ॥

इति श्रीमन्मंडलीकपुरस्थविद्वन्मंडल्प - - - पल - - त नास्तिक श्रीमदं-बररजभट्टाचार्यवंशावतंसराउलजीवासुतराउलनृसिंहकृतौ नृसिंहसूक्तिरत्नाकरे महाभाष्यटिप्पणे द्वितीयमाह्निकं ॥

THE SMṚITIRATNÂKARA BY ŚRÎ-VENKAṬANÂTHA.

स्मृतिरत्नाकरः—श्रीवेंकटनाथः.

आ० श्रीमान्वेंकटनाथार्यः कवितार्किककेसरी ।
वेदांताचार्यवर्यो मे संनिधत्तां सदा हृदि ॥ १ ॥

च० ग्रंथैर्युतं षष्टिशतैश्च शिष्टाचाराकरं शीलयत प्रबंधम् ।
सरस्वतीवल्लभसौरिपौत्रः श्रीरंगनाथस्य सुतः सुशीलः ॥

श्रीवेंकटेशो हरितार्क इत्थं प्राहाह्निकं वैदिकसार्वभौमः ८९२५ इति हारीतकुलतिलकस्य सरस्वतीवल्लभपौत्रस्य श्रीरंगनाथार्यपुत्रस्य वैदिकसार्वभौमापर-नामधेयस्य श्रीवेंकटनाथस्य कृतिषु स्मृतिरत्नाकरो नाम स्मृतिसंग्रहः समाप्तः

भुक्त्वा समापितश्चायं स्मृतिरत्नाकरो मया ।
सहस्रसप्तप्रमितः किंचिदूनं न संशयः ॥

THE SMRITISUDHÂKARA BY ŚANKARA.

स्मृतिसुधाकरः—शंकरः.

आ० — — शिवाभ्यां
संसारतिमिरच्छेदि सत्परिच्छेदगोचरं ।
आविरास्तां मनसि मे महसि खगगोचरे ॥ १ ॥

च० यत्रैव क्षितिपालकल्पतरवस्तत्पारिजाताह्वयाः
प्रोन्मीलत्प्रतिपक्षरक्षणपराः सप्तैव रत्नाकराः ।
श्रीमच्छंकरसत्कवेर्मधुमतीगर्भोद्भवस्याद्भुत-
स्तस्मिन् कीर्तिसुधाकरोयमुदयादाचंद्रतारं पुनः ॥

इति श्रीमहोपाध्यायश्रीगुचिकरात्मजमहोपाध्यायश्रीसुधाकरात्मजमहोपाध्यायश्रीशंकरविरचितः स्मृतिसुधाकराख्यः संवत्सरकृत्यनिबंधः संपूर्णः ॥

THE VEGARÂJASAMHITÂ.

वेगराजसंहिता.

च० पद्भत्युद्भतभावतो विदधते मत्यूहतूलाहतिं
रंध्रेयुवाणशशिसंयुतवत्सरेस्मिन् श्रीविक्रमेन्द्रनृपतेर्गणिते मिते च
श्रीमत्सिकंदरनृपे किल भुज्यमान्ये राज्ये च वेगनृपतिर्विदधन्निबंधं
समाप्तश्चायं ग्रंथः

THE VYÂSASIDDHÂNTA.

व्याससिद्धांतः.

आ० भवं नारायणं साक्षात्प्रणिपत्य कृतांजलिः ।
भक्त्या परमयाभ्यर्च्य पप्रच्छेदमृषिस्तदा ॥ १ ॥
भगवन् किं प्रमाणा भूः किं प्रस्थाना किमाश्रया ।
किं विभागा कथं चात्र सप्तपातालभूमयः ॥ २ ॥
श्रीव्यास उवाच । शृणुष्वैकमना भूत्वा गुह्यमध्यात्मसंज्ञकं ।
प्रवक्ष्यामि सुभक्तानो नादेयं विद्यते मम ॥ ३ ॥

च० छायां संसाधयेत्प्रोक्तां कालसाधनमुत्तमं २१ इति श्रीव्यासकृतौ धर्मशास्त्रे व्यासस्मृतौ वेदांगज्योतिःशास्त्रे व्याससिद्धान्ते गोलाध्यायश्चतुर्थः इति व्याससिद्धांतः समाप्तः

SANDHYÂMANTRAVYÂKHYÂNAM BY BHAṬṬOJIDÍKSHITA.

सन्ध्यामन्त्रव्याख्यानम्—भट्टोजिदीक्षितः ।

आ० श्रीगणेशाय नमः

आचम्य प्राणानायम्य प्रातः संध्यामुपासिष्ये इति संकल्प आपोहीति तिसृभिर्मार्जनं कुर्यात् तासामयमर्थः हे आपः उदकाधिष्ठात्र्यो देवताः अभिमानिव्यपदेशस्त्वित्युत्तरमीमांसान्यायात् हि यस्मात्कारणात् यूयम् मयोभुवः मयः सुखं भवंति भावयंति ताः मयः शब्दो वैदिकनिघंटे । सुखनामसु पठितः ..... च० । तव प्रियासः प्रिया आज्जसेरसुगिति जसोसुगागमः स्याम भवेम ।

इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचितं संध्यामंत्रव्याख्यानं समाप्तम् ॥

THE KÂVYAPRAKÂŚASANKETA.

काव्यप्रकाशसंकेतः

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥

वाचो यदीया निगदन्ति वेदान् ब्रह्मेति यस्याह्वयमामनन्ति ।
यं योगिभिर्दुर्गममाहुरार्यास्तं शर्मणेहं शिरसाभिवन्दे ॥ १ ॥ .....

अपरतन्त्रामित्युक्ते यथा परमाण्वादिपारतन्त्र्यनिरासस्तथा कविपारतन्त्र्यनिरासोपि भारत्याः स्यादित्यन्यशब्दोपादानं कवेरन्यस्य परमाण्वादेरधीना न भवति कवेस्त्वधीनैवेत्यर्थः । .....

इतिश्रीमद्राजानकमल्ल[लक] मम्मटरुचकविरचिते निजग्रन्थकाव्यप्रकाशसंकेते प्रथम उल्लासः ॥ १ ॥

च० ॥ इतीति । विदुषां ध्वनिकृत्प्रभृतीनां य एष मार्गः स्वसिद्धान्तस्तत्तद्ग्रन्थगतत्वेन पृथक्पृथगवस्थितोप्येकरूपतया प्रतिभाति तत्र संघटनैव निमित्तम् । विवक्षितस्य सुखावबोधायैकत्रसंग्रहणं सा संघटना तद्वशादेवैकात्मतयैव प्रतिभासात् । एतेन महामतीनां प्रसरणहेतुरेषग्रन्थो ग्रन्थकृतानेन कथमप्यसमाप्तत्वादपरेणच पूरितावशेषत्वाद्विखण्डोप्यखण्डतया यदवभासते तत्र संघटनैव साध्वी हेतुः नहि सुघटितस्य संधिबन्धः कदाचिल्लक्ष्यते इत्यर्थः शक्तया ध्वन्यते ॥

इति काव्यप्रकाशसंकेते दशम उल्लासः । १० । समाप्तश्चायं काव्यप्रकाशसंकेतः । कृती राजानकमम्मटालकरुचकानाम् । शुभम् ।

JAYARÂMA'S COMMENTARY ON THE KÂVYA-PRAKÂŚA.

॥ काव्यप्रकाशटीका तिलकनाम्नी—जयरामः ॥

आ० ॐ नमो विश्वेश्वराय ॥

श्रीजयरामः सुकृती नत्वा शंभोः पदाम्भोजम् ।
काव्यप्रकाशटीकां तनुते विदुषिनोदाय ॥ १ ॥

समीहितकार्यारम्भे कार्येशिष्टाचारपरंपरायातमंगलं .....
वृत्तिकृदपि तन्निबद्धश्लोकं व्याख्यातुमवतारयति ॥ ग्रन्थेति ॥

ग्रन्थकृत् कारिकाकर्ता भरतमुनिः वृत्तिकारस्तु मम्मटभट्टः । न चैवं मालोपमायाः पूर्वं वृत्तिकृतैव लक्षितत्वात् कारिकाकृता पश्चात् माला तु पूर्ववदिति कारिकाशेषेण मालोपमासाम्येन मालारूपकाभिधानं विरुद्धयेतेतिवाच्यं त्रिलोपे च समासगेति कारिकाख्यानुक्तसमुच्चायकचकारलब्धाया मालोपमाया वृत्तिकृतादर्शितायाः साम्येन मालारूपकस्य कारिकाकृताभिधानात् । एवं सति तत्रैव मालोपमा न लक्षितेति वृत्तिकारोक्तिर्विरुध्येतेतिचेन्न चकारेण लक्षितत्वेपि विशिष्य न लक्षितेति तदर्थात् । वस्तुतस्तु अभेद एव तयोर्ग्रन्थकृदित्यादिना निर्देशस्तु धीरोदात्तत्वस्य संगोपनाय । कारिकाणां भरतसंहितायां कासांचिद्दर्शनं न दोषाय प्रामाण्यज्ञापनार्थं क्वचित्तासां लिखनादत एव कारणान्यथ कार्याणीति कारिकामुक्त्वा क्रिया इत्यादिभरतसूत्रं वक्ष्यति तु युक्तं । परामृशति स्तौति । .....धावकनामा कविः स्वकृतां रत्नावलीं

च० प्रतिपदमुपनीयाज्ञातपूर्वं निगर्वं व्यरचि तिलकमेतच्चारु काव्यप्रकाशे ।
मणिविशदसुवर्णं युक्तियुक्तावदातं रमयतु पदपद्मासंगि वाग्देवतायाः ॥ १ ॥
मणिवद्विशदसुवर्णं तिलकं कृतमत्र युक्तिमुक्ताभिः ।
मूर्ध्नी ये परिदधते भवभूषणतां व्रजन्ति ते धन्याः ॥ २ ॥
बुधश्रीजयरामेण रामेणेव महोदधौ ।
अलंकाराम्बुधौ सेतुः संचरन्तु बुधाः सुखम् ॥ ३ ॥
अलंकारनिबन्धोयं रचितो न्यायविस्तरैः ।
न्यायालंकारनिपुणैः कृपया परिगृह्यताम् ॥ ४ ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीजयरामाचार्यपञ्चाननभट्टाचार्यरचितं काव्यप्रकाशतिलकं पूर्णम् ।

VAIDYANÂTHA'S COMMENTARY ON THE KÂVYAPRAKÂŚA.

॥ काव्यप्रकाशटीका । उदाहरणचन्द्रिका—वैद्यनाथः ॥

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥

निजभक्तधुरीणस्य गिरं कर्तुं गरीयसीम् ।
स्तम्भादाविष्कृताकारं नमामि कुलदैवतम् ॥ १ ॥
गङ्गोद्गासितमौलिश्चन्द्रकलाललितशेखरः सततम् ।
अङ्गीकृतगलगरलो जयति जयन्तीपतिर्जगति ॥ २ ॥
यत्पादाम्बुरुहद्वन्द्वमिलिन्दीकृतमानसाः ।
भक्ता भवन्ति सिद्धीनां सदनं तामुमां भजे ॥ ३ ॥
उत्तुङ्गकुम्भयुगसान्द्रविलिप्तचारुसिन्दूरपूररुचिराय गजाननाय ।
दूरानताखिलसुपर्वकिरीटरत्ननीराजिताङ्घ्रियुगलाय सदा नतोस्मि ॥ ४ ॥
आधाय हृदि वाग्देवीचरणाम्बुजमादरात् ।
कुर्वे प्रकाशसंबद्धामुदाहरणचन्द्रिकाम् ॥ ५ ॥
चिरन्तनकृता व्याख्या[:] समालोच्य यथामति ।
रचिता वैद्यनाथेन रामचन्द्रात्मजन्मना ॥ ६ ॥
कृतिरेषा कृपावद्भिः साधुभिर्धर्वनिपण्डितैः ।
गुणदोषविभागज्ञैर्ज्ञानपुण्यं परिशोध्यताम् ॥ ७ ॥

स्वाधीनपतिका काचिदसकृदुपभुक्तेष्वपि वरोपकरणादिषूत्कण्ठोत्पत्या तेषामत्यन्तोपादेयतां सूचयन्ती सखीमाह ॥ यः कौमारेति ॥

च०

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञधर्मशास्त्रपारावारीणतत्सद्दिङ्गलभट्टात्मजश्रीरामभट्टसूरिसूनुना वैद्यनाथेन रचितायां काव्यप्रकाशोदाहणविवृतावुदाहरणचन्द्रिकाव्याख्यायां दशम उल्लासः संपूर्णः

THE COMMENTARY ON THE KÂVAYPRAKÂŚA CALLED VISTÂRIKÂ.

॥ काव्यप्रकाशटीका—विस्तारिका परमानन्दचक्रवर्त्ती ॥

श्रीगणेशाय नमः

प्रियायाः पद्मायाः प्रणयकुपितायाः स्तुतिपरः
प्रसादं निर्मेत्सुर्जलधिजनिवाणीपरिवृढः ।
परस्याः कौटिल्यात्कटुनि वचसि प्रोद्यति ततः
प्रदीप्तायां तस्यां जयति विनमद्वक्त्रकमलः ॥ १ ॥

कार्या कदर्थैरिव नो भवद्भिर्नवेति हेला कृतिनः कृतौ नः ।
निवारितान्तःकलुषः किशोरतां दधत्कलाभृन्न पुनः पुरातनः ॥ २ ॥
न्यायाचार्यमनङ्गीकृतपरपक्षं बहुज्ञमीशानम् ।
गुरुमिह नत्वा काव्यप्रकाशविस्तारिकां तनुमः ॥ ३ ॥
प्रबलद्रोणजवाणैः क्षतविक्षतमुत्तरोदरगम् ।
रक्षतु परीक्षितं मे वचनं विबुधः सुदर्शनेनाशु ॥ ४ ॥
अविगीताशिष्टाचारपरंपरापरिप्राप्त.....

धावकनामा कविः स्वकृतिं रत्नावलीं नाम नाटिकां विक्रीय श्रीहर्षनाम्नो राज्ञः सकाशाद्बहुधनमवापेति पुरा वृत्तम् ॥ इति परमानन्दचक्रवर्तिकृतौ काव्यप्रकाशविस्तारिकायां प्रथम उल्लासः ॥ १ ॥

च०

जगदानन्दकन्दाय कृष्णाय परमात्मने ।
योगेश्वराय हरये तस्मै विश्वात्मने नमः ॥

इति काव्यप्रकाशविस्तारिका संपूर्णा ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीमद्वाराणसीनगरे । श्रीपार्श्वदेवानुभावतो वाचकवर्यैः श्री श्रीगुणरत्नगणिभिर्लिखिता ॥ शिष्यप्रशिष्यैर्वाच्यमाना चिरं भूयात् ॥ ग्रं० ८००० ॥

JAYADEVA'S CHANDRÂLOKA WITH THE COMMENTARY OF GÂGÂBHATṬA.

चन्द्रालोकः-सटीकः-मू० जयदेवः टी० गागाभट्टः

मू० आ० ॥ उच्चैरस्यति मन्दतामरसतां जाग्रत्कलंकैरव.....
मू० च० पीयूषवर्षप्रभवचंद्रालोकं मनोहरम् ।
सुधानिधानमासाद्य श्रयध्वं विबुधा मुदम् ॥ ५ ॥
जयंति याज्ञिकश्रीमन्महादेवांगजन्मनः
सूक्तपीयूषवर्षस्य जयदेवकवेर्गिरः ॥ ६ ॥ महादेवः ॥ ०

टी० च० जयंतीति जयदेवस्यैव पीयूषवर्ष इति नामांतरे [रं] महादेव इति पूर्ववत् ॥ श्री ॥ गागाभट्टप्रकटिता चंद्रालोकसमाश्रया ।
मयूखे दशमे श्रांता बाजचंद्रवचःसुधा ॥
बाजबहादुरचंद्रस्याशीर्दानार्चनादिभिर्बहुधा ।
कुर्वन्त्वन्ये सेवां गागाभट्टस्य कृतिरियं सेवा ॥ ॥

EXTRACTS FROM MSS. BELONGING TO PRIVATE LIBRARIES IN ALWAR AND JEYPORE.

JYOTIRÎŚA'S PANCHASÂYAKA.

पञ्चसायकः—ज्योतिरीशः

आ० ॥ श्रीगणेशाय नमः

रतिपरिमलसिंधुः कामिनीकेलिबंधु-
र्विहितभुवनमोदः सेव्यमानप्रमोदः ।
जयति मकरकेतुर्मोहनस्यैकहेतु-
र्विरचितबहुसेवः कामिभिः कामदेवः ॥ १ ॥
अस्ति प्रत्यहमर्थितापहरणक्रूपैकदीक्षागुरुः
श्रीकंठार्चनतत्परो भुवि चतुःषष्ठेः कलानां निधिः ।
संगीतागमसत्प्रमेयरचनाचातुर्य्यचिंतामणिः
मख्यातः कविशेखरार्चितपदः श्रीज्योतिरीशः कृती ॥ २ ॥
दृष्ट्वा मन्मथतंत्रमीश्वरकृतं वात्स्यायनीयं मतं
गोणीपुत्रकमूलदेवभणितं बाभ्रव्यवाक्यामृतम् ।
श्रीनंदीश्वररंतिदेवरचितं क्षेमीन्द्रविद्यागमं
तेनाकल्पत पंचसायक इति प्रीतिप्रदः कामिनाम् ॥ ३ ॥

ध० इत्यष्टनायिकासमुद्देशः ।

यावच्चंद्रकलाकिरीटहृदये शैलात्मजा तिष्ठति
यावद्वक्षसि माधवस्य कमला सानंदमादीव्यति ।
यावत्कामकला विवर्त्तिचतुला क्षोणीतले वर्त्तते
ग्रंथः श्रीकविशेखरस्य कृतिनस्तावन्मुदे दीप्यते ॥ १ ॥
इति श्रीकविशेखरविरचिते पंचसायके पंचमसायकः समाप्तः ॥

THE GOLÂDHYÂYA OF NITYÂNANDÂ'S SIDDHANTARÂJA.

सिद्धान्तराजस्य गोलाध्यायः

अथ गोलाध्यायो व्याख्यायते ॥

तं वंदे गणनायकं सुरगणा यत्पादपद्मद्वयं
सेवंतेभिमतार्थसाधनविधौ विघ्नौघविध्वंसकृत् ।
यं सांख्याः पुरुषं प्रधानमपि वा शैवाः शिवं मेनिरे
नित्यं ब्रह्म चिदात्म सर्वमपरं मिथ्येति वेदांतिनः ॥ १ ॥

यत्किंचिद्गणितं ग्रहस्य गणको जानन्विना वासनां
पृष्टः सन्नपरेण गोलविदुषा प्रश्नप्रपंचोक्तिभिः ।
किं ब्रूते प्रति तं तदुत्तरमयं गोलागमाज्ञो यत-
स्तस्माद्गोलविचारचारुरचनां वक्ष्ये सतां प्रीतये ॥ २ ॥
रात्रौ सद्म विचित्रचित्ररचनं दीपं विना किं यथा
त्रैलोक्यं सकलार्थपूर्णमपि किं भास्वत्प्रकाशं विना ।
वेदग्ध्येन विना प्रगल्भतरुणी सौंदर्ययुक्तापि किं
तद्वद्गोलविवर्जितो गणिवि[णितवि]त्प्रश्नोत्तरे किं विभुः ॥ ३ ॥
पाटीकुट्टकबीजगोलनिपुणो वेदांतपारंगमः
काव्यालंकृतिशिल्पशास्त्रकुशलो यो न्यायशास्त्रादिवित् ।
सिद्धांतेत्र समस्तवस्तुसहिते तस्याधिकारो भवे-
च्चेदेवं न यथाकथंचिदभिधामात्रं प्रसिद्धिं नयेत् ॥ ४ ॥
कीदृक् भूगोलसंस्था कथय कथमहो चक्रसंज्ञो भगोलः
कीदृक् भूयः खगोलः स्थिर इह सततं कीदृशो दृष्टिगोलः ।
तत्तत्स्थं वस्तु कीदृक् सकलमपि यथा भूमिगोलेब्धिशैल-
द्वीपाद्यं तद्यथा वा विषुवदतिमुखं चक्रसंज्ञे भगोले ॥ ५ ॥
पूर्वापरं दक्षिणसौम्यवृत्तं भुजाभिधं कोणगमंडलं च ।
उन्मंडलाद्यं च खगोलसंस्थं तथैव दृग्गोलगतं यथा वा ॥ ६ ॥
अथ भूगोलभगोलखगोलदृग्गोलास्तत्तत्स्थवस्तूनि प्रोच्यंते ॥
च० । एवं पूर्वापरखगमाप्तं मध्याभिधं सूत्रम् ।
पूर्वां वा परकाष्टां केंद्रं कृत्वा यदा भतो वृत्तम् ॥ ९० ॥
द्युज्यामंडलसदृशं ज्ञेयं पूर्वाभिधं तच्च
अथ खस्वस्तिक ..... (अपूर्णम्)

No. 2.

ÛHAGÂNADARPANAM BY PRÎTIKARA.

ऊहगानस्य दर्प्पणम्—प्रीतिकरः.

आ० श्रीगणेशाय नमः सामवेदाय ॥

विरचयति सामदर्प्पणमूहग्रन्थस्य सामवित्प्रीत्यै ।
लक्षणमिव तमि० प्रीतिकरः पद्मसंभवं नत्वा ॥
प्रथमग्रंथस्यादौ संज्ञादीन्यभिहितानि यानि पुरा ।
तानि प्रथमं दृष्ट्वा पश्चाद्ग्रंथाशयं विद्यात् ॥
वेयगानसमानं यत्तदन्यत्र विभाव्यते ।
ऊहगाने विशेषः स वेयस्यापि च कथ्यते ॥
ऊहसामनि प्रस्तावाः ...सर्वसामजाः ।
कथ्यंतेत्र विचार्य्यैतद्बोधव्यं सामदर्पणम् ॥

उच्चाप्रभृतीनींद्रसंतेषु पर्यंतानि स्वासमानि सौभरनाम्नेंध ऊर्ध्वसद्मन न जर्व उधाताइजातमंधसा महद्भय इति विकृष्टवनिर्वो विदित्युच्चैर्विश्वान्पर्य इति विवृत्ति ततीयायां तृतीयं यदक्षरं ना

च० मंद्रतम इति पदगीते ङे । ४७ सप्तमं पर्व त्रयोविंशतितमः ।
ऊहगानस्य सर्वेषां साम्नां संख्या प्रकीर्त्तिता ।
षड्विंशदधिक०
एकर्च्चसामतुल्यानि स्वासु सामानि संख्यया । व०
एतदधिकं शतमक० ।
खिलसामानि चोक्तानि चतुर्विंशति संख्यया ।
अष्टपंचाशदुक्तानि द्विस्तोत्रीयखिलानि च ।
अयायवस्त्वदेवयस्त्वचामित्थं च सप्तते ।
ऋग्द्वयं कथितस्त्वात्रंस्तृतीयैकाखिला तथा ॥ छ ॥

विरचितमिति सकलं तृतीयगानस्य सामदर्प्पणमित्यस्य लक्षणं तत्संपूर्णम् जातं तुरीयगानस्य समाप्तमूहगानस्य सामदर्प्पणमिति ॥

No. 3.

ÛHYAGÂNADARPANAM BY PRÎTIKARA.

ऊह्यगानदर्पणम्—प्रीतिकरः

आ० श्रीगणेशाय नमः ।

कमलदलसदृशवर्णं चतुर्मुखं वेदसंमितं नत्वा ।
रचयति तुरीयगाने प्रीतिकरः सामदर्प्पणं शुद्धः ॥

कथितमारण्यगेये यत्सममूह्येपि तन्न कथनीयम् ।
ऊहवदन्यत्सर्वं विरच्यते विस्तरेणात्र ॥
प्रथमग्रंथस्यादौ संज्ञादीन्यभिहितानि यानि पुरा ।
तानि प्रथमे दृष्ट्वा पश्चाद्ग्रंथाशयं विद्यात् ॥

ॐ आ त्वाशूरनोनुमो वा रथंतराणि चत्वारि प्रथमं श्वाशुसंज्ञं प्रस्तावाद्यमक्षरं वर्द्धते सर्वत्र प्रथमायां उद्गीथाद्यं तिष्ठपदांते ग्रहणं दीर्घे तु सर्वत्र अत्र सस्थुषः ॐ वा प्रत्यये विसर्गो स्वा त्वग्रहणं च सर्वत्र । असंभवमग्रे कथनीयं नत्वा वां इति रंगः दिव्य इति विकृष्टः ज प्रत्यये नकारो नादः उत्तरयोर्क्रचोश्चतुर्थपदादौ न वर्द्धते जनिष्यते अश्वे ते तृतीयायां नीचः अग्निय इति ग्निशब्द आत्वं तीभुव-प्रकृतिः विनी इति संध्यागीतः तृच इत्याभीवः पितर इति नीचः गर्भमिति रेफ-लोपः अन्यस्तो भो ते स्त ८

च० आउभावः प्रत्यक् मो नो हा एते नीचे कर्त्तमिति विकृष्टं तादिद्वास्तथा वा एते उच्चै पथोंगिरा एता नीचे वुके नानी एतानि नीचः कथ्य ऊह्यगानस्य सामदर्प्पणं संपूर्णमिदमिति.

अस्याग्रे कथयिष्यामि वेयदर्प्पणसंज्ञकं ।
उक्तमूहविधानेन शिष्याणां बुद्धिवर्द्धनम् ॥

No. 5.

THE CHHANDOVICHAYA.

छंदोविचयः

आ० श्रीगणेशाय नमः सामवेदाय ॥

अथातः छंदसां विचयं व्याख्यास्यामो गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहती-पंक्तित्रिष्टुब्जगतीति सप्तार्षाणि

च० ब्राह्मणात्ताडिनश्चैव पिंगलाच्च महात्मनः ।
निदानादुक्थशास्त्राच्च छंदसां ज्ञानमुद्धृतम् ॥
यस्माच्च छादिता देवाश्छंदोभिर्मृत्युभीरवः ।
छंदसां तेन छंदस्त्वं ख्यायते वेदवेदिभिः ॥
यथा छंदोभिराछन्नान्देवान्मत्स्यानिवोदके ।
न ह्यपश्यन्पुरा मृत्युरमृतत्वं ततो गताः ॥
छंदोविदेव विप्रस्तु धर्मतस्तद्गुणाश्रितः ।
छंदसामेति सालोक्यममृतत्वं च गच्छतीत्याह भगवान्गार्ग्यो गार्ग्यः ॥ ८ ॥ ४ ॥ इत्युपनिदानं समाप्तम् ॥

इति छंदः समाप्तम् ॥

No. 10.

THE MANTRÂRTHADÎPIKÂ BY ŚATRUGHNA.

मन्त्रार्थदीपिका—शत्रुघ्नः

आ० श्रीगणेशाय नमः

अलकं मिलितं कपोलमूले तिलकं चंदनबिंदुना दधानः ॥

.....

राजा श्रीरामचंद्रः क्षितिपतितिलकः क्षोणिचक्रैकभूषा
तस्मादासीज्जु[च्च] दोषाकर इव जलधेः शोभमानः कलाभिः ।
येन क्षोणीधरीयक्षितिपतिनगरे स्थापिता धर्ममार्गा
विद्याः किंचानवद्या द्विजवरनिवहाः शिक्षिता रक्षिताश्च ॥ ४ ॥
तेन श्रीधर्मचंद्रः समजनि धरणीपालमूर्द्धन्यरत्नं
यन्नादारामि[धि]तश्री यज्ञी[पति]पदकमलध्यानधाराधुरीयः ।
यस्मिन्ग[न्ना]यच्छम[मा]ने रणशिरसि धनुर्दंडमुद्दंडवीर्ये
प्रत्यर्थ[र्थि]क्षोणिपालाः क्षणमपि समरे नासितुं सक्षि[संक्ष]मंते ॥
आदेशादयराज्ञे[स्य राज्ञ]स्तस्य श्रीधर्मचंद्रस्य ।
मन्त्रार्थदीपिकेयं क्रियते शत्रुघ्नशर्मणा सम्यक् ॥
उअटे मंत्रव्याख्या गुणविष्णौ ब्राह्मणस्य सर्वस्वे ।
वेदविलासिन्यामपि कौशलमीक्ष्यं तथापि मे सद्भिः ॥ ७ ॥
पूर्वग्रंथेषु (या) व्याख्या लिख्यतेत्रापि सा मया ।
किंतु तेषुत्रहंपन्तदशति[तेष्वप्यनुक्तं यत्तदप्यति]विशद्यते ॥ ८ ॥
स्नानमंत्रा तं[स्त]था संध्यामंत्रा देवार्चने तथा ।
श्राद्धमंत्रास्ततः पश्चात् षडंगशतरुद्रयमृ[द्रीयम्] ॥ ९ ॥
वैवाहिकादयो मंत्रा व्याख्यास्यंते क्रमादिह ।
उपोद्घातप्रसंगाभ्यां केचिदन्येपि कुत्रचित् ॥ १० ॥

च० श्राद्धे व्याख्यातं

इति श्रीशत्रुघ्नविरचितायां मंत्रार्थदीपिकायां श्राद्धपरिच्छेदः ॥

No. 11.

THE MÂDHYANDINÂRANYAKAVYÂKHYÂ.

माध्यन्दिनारण्यकव्याख्या.

आ० श्रीगणेशाय नमः

द्वयाहमाजापत्य इत्येवमाद्या षडध्यायी माध्यंदिनीयब्राह्मणोपनिषत्तस्या इयमल्पग्रंथा वृत्तिरारभ्यते उपनिषच्छब्देन मुख्यया वृत्त्या ब्रह्मविद्यैव वाच्या···

च० वंश इव वंशो यथा वो गु(रो) वैंशः पर्वणः पर्वणो भिद्यते तद्वदग्रा-
त्प्रभृत्यामूलप्राप्तिरयं वंशोध्यायद्वं(द्व)स्याचार्यपरंपराक्रमो वंश इत्यु-
च्यते तत्र प्रथमांतः शिष्यः पंचम्यंत आचार्यो [यौ] बोद्धव्यः २०
आग्निवेश्यः सैतवादाचार्यादधीतवान् २१ आत्रेयो मांटेरधीतवान् परमेष्ठी
विराट्ब्रह्मणो हिरण्यगर्भादधीतवान् हिरण्यगर्भः स्वयं प्रतिभात[ति]वेद
इति तत् आचार्यपरंपरा नास्ति यत्पुनर्बह्म वेदाख्यं तत्स्वयंभु(वि) नित्यं
तस्मै [तस्मै] ब्रह्मणे स्वयंभुवे वेदरूपेणावस्थिताय नमो वाङ्मन [:]
कायकृतः प्रकटीभावो भवत्वित्यर्थः २२.

इति माध्यंदिनारण्यकव्याख्यायां द्वितीयप्रपाठकस्य पंचमं ब्राह्मणं द्वितीयो-
ध्यायः ॥ २ ॥

No. 17.

VÊYAGÂNADARPANAM BY PRÎTIKARA.

वेयगानदर्पणम्—प्रीतिकरः.

आ० श्रीगणेशाय नमः

ॐ मायि यर्कः प्रथमतृतीयश्चा वीशब्द इत्योत्वं वीशब्दतशब्दयोः बर्हिंत्योष्टयं
रेफलोपश्च प्रथमतृतीये च याशब्द चतुष्टयं कृष्यते ओ १ अग्रआयाहिवी ॥
बर्हिष्टयं । हिषीत्यात्वं मध्ये विकल्पो । त् २

च० एषस्य वावासुताः भिः शब्दस्तर्जन्यादि त्त इति मध्यायां नु वा स्तोभः
संलग्नः । को ७४ सप्तदशः प्रपाठकः सामदर्प्पणं ससाप्तम् ॥

No. 18.

THE SÂNKHÂYANAŚÂKHÂBṚIHATÎSAHASRAM.

सांखायनशाखायां वृहतीसहस्रम्.

आ० श्रीग०

अध्वर्योशा३ सावो३ इत्युच्चैराहूय यथास्य वाक् सर्वा अन्या वाचोतिवदेत्
उच्चैराहूय त्रिरूपांशुहिंकृत्य उपांशु तूष्णीं शंसं तस्यातस्तस्मात् परं यद्वक्तव्यं
तदुच्यते । अथ निष्केवल्यं वृहतीसहस्रं शंसति उपांशुत्रिर्हिंकृत्य ।

च० त्रिराहूयते स्तोत्रयेनिविदे परिधानीथाये वृहतिसहस्रं निष्केवल्यम् इति
सांखायनशाखायां वृ.

No. 22.

THE JÂLANDHARAPÎṬHAMÂHÂTMYAM.

जालन्धरपीठमाहात्म्यम्.

आ० ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः
ॐ । अलिकुलसेवितगंडो दिवि बहुगुणवंदितचरणसरोजः । .....
श्रीनिवासगुरोरंघ्रियुगलं मुक्तिमंदिरम् ।
नत्वा त्वघविनाशाय वच्मि किंचिद्यथाश्रुतम् ॥ ३ ॥.....
विपाशापरपारं तु समारभ्य विशिष्टकम् ।
हिमाचलावधिः स्वस्तिक्षेत्रं तत्सर्वसंमतम् ॥
जालंधराभिधं सर्वं सिद्धीनां निलयं सदा .....
ब० इति धर्त्तयितुं भूमौ जायते विफलो द्रुमः ॥ २४९२ ॥ (श्लोकमानं)
इति श्रीजालंधरमाहात्म्यं सपूर्णम् ॥

No. 44.

THE GRIHASTHARATNÂKARA.

गृहस्थरत्नाकरः त्रु०.

तरंगनामानि.

इति गृहस्थरत्नाकरे प्रतिग्रहविधिस्तरंगः क्षत्रियवैश्यकर्मधर्मतरंगः शूद्रधर्मतरंगः स्नातकव्रततरंगः यमनियमतरंगः स्तेयापवादतरंगः शौचतरंगः ब्रह्मचर्यतरंगः नियमतरंगः कुलनाशनतरंगः वासतरंगः वाच्यावाच्यतरंगः प्रवेशनतरंगः अनाक्रमणीयानधिष्ठेयादितरंगः अनवलोकनीयतरंगः शूद्राप्रदेयतरंगः क्रोधादिवर्जनतरंगः परदारादिवर्जनतरंगः संकरतरंगः त्याज्यात्याज्यतरंगः
अपुत्रिणः निंदाकृता पुत्रव्रतश्च स्तुतिः कृता इत्यादीनि चान्यानि पुत्रदेशे विवादरत्नाकरेस्माभिर्वर्णितानि तानि तत्रैवानुसंधेयानि
इति गृहस्थरत्नाकरे ऋणापाकरणतरंगः ॥

No. 46.

THE JÂTIVIVEKA BY GOPÎNÂTHAKAVI.

जातिविवेकः गोपीनाथः.

आ० ॥ श्रीरामो जयति श्री गणेशाय नमः ॥
अथ विश्वंभरवास्तु शास्त्रात्
सप्तलोकाधिपो देवो ब्रह्मा वै चतुराननः ।
आद्ये कृतयुगस्यादौ निविष्टः कमलासने ॥

सृष्ट्वा प्रजापतिं पूर्वं देवान् दैत्यांश्च राक्षसान् ।
स्वमुखाद्ब्राह्मणान् जज्ञे क्षत्रियान् बाहुतस्तथा ॥
ऊरुद्वयात्ततो जज्ञे वैश्यान् शूद्रांश्च पादतः ।
आहूयद्विश्वकर्माणं ब्रह्मा कमलसंभवः ॥
आगत्य विश्वकर्मा वै नमश्चक्रे स्वयंभुवे ।
अहमस्म्यागतो ब्रह्मन् ब्रूहि किं करवाणि ते ॥
ब्रह्मोवाच ।
भौमाः स्वर्ग्या यथा पूर्वमासन् कुरु तथैव तान् ।
.....

इत्यादिष्टो विश्वकर्मा ब्रह्मणा शिल्पिनां वरः ।
नत्वा विधिं तथा चक्रे मर्त्यलोकमुपेत्य सः ।
.....

सद्योजातवपुः पुराणपुरुषो रुद्रोपि शांतात्मवा-
नीशानोपि च पश्चिमागमपरः शुभ्रोपि कृष्णांतरः ।
वामो दक्षिणतां गतो मखपतिर्दक्षाध्वरध्वंसकृ-
द्वेत्ता स्वं चरितं स्वमेव सकलं यस्तं नमामीश्वरम् ॥
यां विना सच्चिदानंदो न वेद्यो विद्ययेश्वरः ।
इच्छाज्ञानक्रियारूपां वंदे तच्छक्तिमंबिकाम् ॥
ब्रह्मणोयं मुखं चैव नेतिराहं प्रपंचतः ।
भजे तमाद्यं पुरुषं वर्णानामादिकारणम् ॥
नारायणस्ततो भानुरीश्वरः सामसंज्ञकः ।
भट्टाभिधानं चापुस्ते प्रत्यंडपुरवासिनः ॥
चत्वारस्तनया आसन् सामराजस्य विश्रुताः ।
विश्वनाथो महादेवो भानुर्लक्ष्मीधरस्ततः ॥
संख्यावानप्यसंख्योभूद्विश्वनाथो गुणव्रजैः ।
निवासः श्रीसरस्वत्यो रूपौदार्यकलाश्रयः ॥
वासिष्टान्वयसंभवः स च पुनः श्रीविश्वनाथः कलौ
व्यासत्वं स्वयमन्वगाच्छ्रुतिपरः किं तत्र चित्रं महत् ।
तस्माच्छार्ङ्गधरः कलासु कुशलः प्राप[पो]द्भवं तद्भवो
गोपीनाथकविः करोति सगुणं जातौ विवेकं स्फुटम् ॥
घ० उत्तमैः सह संसर्गं कुर्यान्नैवाधमैः सह ।
उत्तमैरुत्तमाल्लोकानधमैरधमान् व्रजेत् ॥ इत्यादि ॥
इति जातिविवेकः संपूर्णः ॥

No. 49.

THE DHARMAPRAVṚITTI BY NARAYANA.

धर्मप्रवृत्तिः—नारायणः.

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥

ॐ न[मस्कृत्य] नमस्कृत्य कामदां च सरस्वतीम् ।
गणनाथं गुरूंश्चापि धर्मसंरक्षणाय वै ॥ १ ॥
धर्मप्रवृत्तिः क्रियते कलौ नारायणेन तु ।
विदुषां कर्मनिष्ठानां ------
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि वै ।
आश्वलायनसूत्रं च वृत्तिं नारायणीं तथा ॥ ३ ॥
सारमेवं समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनान्यथ ।
सिद्धांतानि समूलानि समादायाथ चैव हि ॥ ४ ॥
वचनानि सतां चैव संमतानि मनीषिणाम् ।
ग्रंथेस्मिंस्तानि लिख्यंते धर्मप्रवृत्तिसंज्ञके ॥ ५ ॥
शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वासां निर्णयानप्यसंशयान् ॥ ६ ॥
॥ योगीश्वरः ॥
यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मान्निबोधत ।
धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद्द्विजः ॥ ७ ॥.....
(अपूर्णम्)

No. 61.

THE VIVÂDÂRṆAVABHANGA.

विवादार्णवभंगः—बालेश्वरादयः.

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥

विश्वेषां शरणं नवांबुदरुचिः सद्भक्तचिंतामणि-
र्यः प्रत्यूहतमोविनाशमिहिरः कीनाशभीनाशनः ।
संसारैकमहार्णवे निपततां निस्तारबीजं नृणां
गोविंदः कृपया सुरासुरगणैर्वंद्यश्चिरं पातु वः ॥ १ ॥
चंडेशधारेश्वरविश्वरूपा मिताक्षराकारहलायुधौ च ।
श्रीकृष्णवाचस्पतिधर्मरत्नकृतस्तथा श्रीकरशूलपाणी ॥ २ ॥

गोविंदलक्ष्मीधरतत्वकारा आचार्यचूडामणिनाचभट्टः ।
वाक्यानि चैषां सुविमृश्य कुर्मो ग्रंथं विवादार्णवभञ्जनाख्यम् ॥
इह वाच्यानि वर्णादेः सृष्टिर्वर्णस्य वृत्तयः ।
राजप्रशंसा तच्छत्रमंत्रिदूतादिलक्षणम् ॥
राजधर्म ऋणादानं वृद्धयादिविधिलक्षकाः ।
ऋणदानोद्ग्रहणयोर्विधिर्दायनिरूपणम् ॥
मृतादीनां तत्र पुंसामधिकारिविवेचनम् ।
स्त्रीधनस्य स्वरूपं तदधिकारिनिरूपणम् ॥
भागानर्हश्च दायानामविभाज्यविभाज्यता ।
पितृकृतविभागश्च भ्रातृभागविधिस्तथा ॥
संसृष्टानां विभागश्च विदेशागतवंदनम् ।
निह्नुतस्य विभागश्च भागसंदेहनिर्णयः ॥
भुक्तिर्व्यवहारलक्ष्म्यादिभाषापादस्ततः परम् ।
उत्तरपादक्रियापादौ ततो निर्णयपादकः ॥
निक्षेपविधिरस्वामिविक्रये च विधिस्तथा ।
विधिस्ततश्च संभूय समुत्थानेत्र भण्यते ॥
कर्षकादेर्भागविधिस्तथा दत्ताप्रदानिकम् ।
अत्रादेयदेयदत्तादत्तानां विधिरुच्यते ॥
भृतकानां विधिस्तत्र दास्यमोक्षाधिकारिणी ।
वेतनस्वामिपालस्त्रीपण्यानां विधिरुच्यते ॥
विक्रीयासंप्रदानं च क्रीतानुशय उच्यते ।
सीमाविवादे च विधिः कृष्टाकृष्टे विधिस्तथा ॥
सस्यरक्षाविधिस्तत्र सस्यघातदमस्तथा ।
सस्यघातेप्यदंड्याश्च वाक्पारुष्यविधिस्तथा ॥
विधिस्तु दंडपारुष्ये तथा स्तेयनिरूपणम् ।
प्रकाशतस्करदमोप्रकाशचौर्यदंडनम् ॥
चौर्यान्वेषणचौर्यातिदेशापवादनिर्णयः ।
साहसे तु दंडभेदो घातकान्वेषणं ततः ॥
स्त्रीसंग्रहणतद्दंडौ परदारगमे दमः ।
स्त्रीपुंधर्मे निर्णयश्च प्रकीर्णकमतः परम् ॥
.....
च० उदितो विस्तरेणायं मिथ्याविवदमानयोः ।
अष्टादशसु मार्गेषु व्यवहारविनिर्णयः ॥

एवं कार्याणि सर्वाणि सर्वान्[कुर्वन्] सम्यग्महीपतिः ।
देशेनु[दशान]लब्धानि[नी]प्सेत लब्धांश्च परिपालयेत् ॥
बालेश्वरकृपाराम*गोपालकृष्णजीवनाख्यैः ।
वीरेश्वरकृष्णचंद्रश्रीगौरीकांताभिधानैः सद्भिः ॥
कालीशंकरस्यामसुंदरकृष्णकेशवसंगैः ।
सीतारामसंगैश्च कृतो ग्रंथः स्फुरतु सभायाम् ॥
इत्येनकविषयवासिविद्वद्वृंदोपवर्णितः ।
विवादार्णवभंगाख्यो ग्रंथः संपूर्णतां गतः ॥

No. 71.

ATANDRACHANDRIKAM BY JAGANNÂTHA.

अतन्द्रचन्द्रिकप्रकरणम् जगन्नाथः.

आ० श्रीगणेशायं नमः श्री०

या विद्याः कपिलाक्षपादभरतद्वैपायनादीन् पुरा
संश्रित्य न्यवसन् जहुर्न विरहमारब्धदुःखं मिथः ।
ता निर्द्धूतवियोगदुःखमवसन् यस्मिन् सुभद्रोदये
तं विद्यानिधिमादरेण कलये भद्राय पीतांबरम् ॥ १ ॥

आदिष्टोस्मि महाराजेन मत्यर्थिसार्थसार्थकीकृतपार्थविक्रमेण विकटरिपुभटकरटिघटाकरतटमुक्तफलबीजभरिततुरगखुराकृष्टसमरभूमिक्षेत्रप[प्र]रूढयशः पादपच्छायाशिशिरीकृतसंसारेण सुरतकेलीकलहत्रुटद्विजवधूवक्षोजमंडनहारगलितमौक्तिकबीजसमुद्भूतकीर्त्तिलतालंबनपादपेन फतेसाहदेवेन यदेतान् तच्चरणनखधवलीकृतकिरीटकोटीनधी[धि]गंगातरं मच्चरणपरिचरणाय मिलितान् नरपतीनाभिनवेन सकलरसशबलेन प्रकरणेनानुरंजयितुमर्हसीति तत्सज्जीभवन्तु भवंतो भगवतो भरतस्य भारतीमनुसरंतः स्वीयस्वीयवार्णिकापरिग्रहेण

सूत्र०

अहो साहसोपन्यासः प्रियवयस्यस्य भावस्य सकलकलावतां महाराजफतेशाहसभासदामनुरंजनाय यत् प्रयतसे कथय किं रूपकमाश्रित्यानुरंजयिष्यसि सामाजिकान्

पारि० । मारिष मावमंस्थाः आसीत्कश्चिद्विद्वद्वृंदवंद्यमानचरणो विद्यानिधिपदलांछनः पीतांबरो नाम मैथिलः ।

सूत्र० सकलजनविदित एव सः कवेरामभद्रस्यात्मजः यस्य दुष्करां प्रतिज्ञामुदाहरंति ।

* MSS. बालेश्वरकृपारामसम The correction is from a copy in the Boondi Palace Library.

न सदाचरितादपैमि मार्गात् परजायां जननीसमामवैमि ।
गुणमात्रमुपैमि रामभद्रात् सुकृतागाधमहोदधेरुदेमीति
पारि० आश्रया इव लोकेशात् पुरुषार्था इवेश्वरात् ।
तस्मादजायंत सुताश्चत्वारो गुणवत्तराः ॥
तेषु विद्याभिः कलाभिर्वयसा च कनीयसो जगन्नाथस्य कवेः कृतिः ।
च० प्रकरणमवनीमंडले चाकसीतु ॥ ७ ॥
इति निष्क्रांताः सर्वे चंद्रिकाप्रत्यानयनं नाम सप्तमोंकः ॥
समाप्तं चेदमतंद्रचंद्रिकं नाम प्रकरणम् ॥

No. 72.

KÂDAMBARÎPRADEŚAVIVṚITTI BY SUKHÂKARA.

कादम्बरीप्रदेशविवृत्तिः—सुखाकरः.

···जातिरलंकारः मुख्यविशेषश्च स्रजो मालः[लाः] कुंमलैः कलिकादिभिः [बु]धगुप्ताः कुमारगुप्तादयः पुरोडाशपवित्रिताध[ध्व]रत्वेन सततप्रवर्त्तितयज्ञतामाह । सोमस्तृणविशेषः कषायितं भावितं उदरमभ्यंतरं मंथरं गंभीरं
च० सर्वमेव त्वन्मयमस्या इत्यर्थः
कादंबरीप्रवे[दे]शविवृत्तभिस्स[त्तिः स]माप्ता । कृतिः सुखाकरस्य ॥

No. 74.

A TIPPANÎ ON KÂDÂMBARÎ BY MAHÂDEVA.

कादम्बरीटिप्पणी—महादेवः ॥ अपूर्णा.

आ० श्रीगणपतये नमः
गणपतिपदाब्जकोशे निःसंदेहं ममात्रसच्चित्तम् ।
मकरंदलोभवित्तं धत्तां रोलंबतां नित्यम् ॥ १ ॥
सर्वस्वीकृतशैलराजतनयाश्लेषं सुवेषं महत्-
कोषं संस्मृतितो निरस्तजनतादोषं ध्वजेधाद्दृषम् ।
निःशेषं निकषात्मजास्तपरुषं शेषीकृतश्रीमहा-
शेषं भस्मितमुग्धमारवपुषं वंदे शिवं सत्तृषम् ॥
निजपादसरोजपांसुसंगात् सहसा येन शिलाबलाप्यकारि ।
असकृन्मुनिरप्यलं सकामः शरणं मेस्तु दयानिधिः स रामः ॥
सुकृतीकृतयामुनीयकूलं चपलारुग्रुचिरं दधद्दुकूलम् ।
जनतावनशर्मधर्ममूलं जलदाभं वपुरस्तु मेनुकूलम् ॥
आलोच्याखिलकोषजातममलं तच्छद्धशास्त्रांतरं
नानाप्राक्तनकाव्यरीतिरचनाचातुर्यसारानपि ।

श्रीमद्बाणकविप्रणीतकवितागूढार्थविद्योतिनीं
सोत्साहं मतिवैभवाद्वितनुते विद्वन्मतां टिप्पणीम् ॥
महादेवाभिधः श्रीमत्पट्टवर्द्धनवंशजः ।
मुद्रलोदररत्नश्रीर्मुक्तामणिरिवापरः ॥ युग्मम् ॥

च० गलिताशंकः निःशंक इत्यर्थः
तथाहीति कठोरः जरठः (अपूर्णम्)

No. 83.

THE MUNḌITAPRAHASANAM BY ŚIVAJYOTIRVID.

मुंडितप्रहसनम्—शिवज्योतिर्विद्.

आ० ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

कठिनकुचयुगं ते चंचलाक्षिद्वयं ते कुटिलकचचयस्ते मंदयानं त्वदीयम् ।
अतिकृशतममध्यस्ते मिथः केलितल्पे मलपनमिति रोषात् पातु गौरीशयोस्ते ॥१॥
नांद्यंते सूत्रधारः ॥.....

सूत्र. भद्र सम्यग् दृष्टवानसि यत्सत्यं शिवज्योतिर्विदकृतं मुंडितप्रहसनं ...

च० नंदंतु सर्वाः प्रजाः २४ श्यालादयः तह भोवु इति निष्क्रांताः सर्वे ।
मुंडितप्रहसने शिवज्योतिर्विदकृते तृतीयोंकः ॥

No. 87.

THE LAṬAKAMELAKA BY KAVIRÂJA-ŚANKHA-DHARA.

लटकमेलकप्रहसनम्.—शंखधरः.

आ० श्रीगणेशाय नमः

गौरीचुंबनचंचलं चलचलच्चंद्रप्रभामंडलं
व्यावल्गत्फणिकुंडलं रतिरसप्रस्विन्नगंडस्थलम् ।
.....

नांद्यंते सूत्रधारः अलमतिविस्तरेण यतः
गोविंददेवः प्रथितः पृथिव्यां श्रीमन्महामंडलिकाधिराजः ।
कविप्रियो नाटकनर्त्तनार्थमादेष[श]यन्मां रणरंगमल्लः ॥ ३ ॥

तदस्य वसंतसमयप्रारंभसमुचितेन कविराजश्रीशंखधरविरचितेन लटकमेलकनाम्ना प्रहसनेनास्मान्विनोदयेति ॥

च० आस्तां विद्वन्मकांडश्रवणपटुचमत्कारि काव्यं नवीनं ।
अस्तु व्यामोहशांतिः सृजतु हृदि मुदं निश्चलं चंद्रचूडः ॥ ७४ ॥
इति निष्क्रांताः सर्वे ॥

इति श्रीकविराजशंखधरविरचितं लटकमेलकनाटकं समाप्तम् ॥

No. 99.

KOŚAKALPATARU BY VIŚVANÂTHA.

कोशकल्पतरुः—विश्वनाथः.

आ० ॥ श्रीमन्मंगलमूर्तिर्जयति ॥

श्रीपीतांबरमालंबे निरालंबावलंबदम् ।
अजिष्णुमतयः शब्दब्रह्मरूपं वदंति यम् ॥
श्रीनारायणनामानमानम्य पितरं चिरम् ।
कोषकल्पतरुं कुर्मः शर्मणे कविसंसदः ॥
रूपभेदात्साहचर्यात् समासाद्विधितस्तथा ।
समुल्लसल्लिंगभेदैः श्लेषादौ संशयच्छिदे ॥
स्वरव्यंजनवैचित्र्यात् पृथक्पृथगुदाहृतैः ।
नामभिर्विलसद्वर्गशाखासर्गनिरर्गलः ॥
अशेषकोषकृद्ग्रंथशिष्टनामफलोच्चितः ।
कोषकल्पतरुस्तोषं कवीनामेष धास्यति ॥
शास्त्रानुशिष्टकविभाषितदृष्टमृष्टनानानवीनतरनामफलानि चिन्वन् ।
श्रीविश्वनाथकृतकोषसुकल्पवृक्षान्न क्षोभमेति सुकविर्नवभव्यकाव्ये ॥
रूढयौगिकमिश्रत्वैस्त्रिधा नामानि निर्दिशेत् ।
अव्युत्पन्नानि रूढानि यथा स्याद्गोमतल्लिका ॥
संबंधगुणकर्मादैर्व्युत्पत्त्या यौगिकानि च ।
परिवृत्तिसहान्येतान्युवींशो भूपतिर्यथा ॥
न सहंते परावृत्तिं मिश्राणि तदुदाहृतिः ।
प्राक्पदं वडवाग्न्यादौ वार्निध्यादौ तथोत्तरम् ।
परिवृत्तिं न सहते गीर्वाणादौ पदद्वयम् ।
तस्मात् कविपथं ज्ञात्वा नामानि परिकल्पयेत् ॥

च० आम्नातमत्र नाम्नां कविमुखधाम्नां हि दिग्मात्रम् ।
यत्पदपद्मविभूत्या तं गुरुमत्यादराद्वंदे ॥ ६६ ॥ इत्यूष्मांतवर्गः ॥
विद्यागर्भविदर्भदेशतिलके देवालये पत्तने
श्रोत्रार्हत्यसमर्हणीयचरणक्षोणीसुरग्रामणीः ।
आत्रेयः सुपवित्रचित्रचरितांतर्वाणिचूडामणिः
सद्विद्यानिरवद्यवैद्यकुलजो नारायणोभूद्बुधः ॥ ६७ ॥
वाग्वीथीभिरुपस्कृतावनितलो यः सोमपीथी चिरा-
दायुर्वेदमहोदधेस्तरिजुषां वायुः किलावागगः ।

धाम्ना यस्य मुदां गदांतपटुना नाम्ना पुराम्नायवि-
द्वर्वं सर्वजनीनमाशु जहितो दस्त्रौ सदस्त्रौ न किम् ॥ ६८ ॥
वैदर्भीभृतगद्यपद्यकवितामाद्यद्रसांभोनिधे-
रुद्यंतीं मुहुराशयत् मुखसुधां भूम्ना बुधान् यो भुवि ।
श्रीनारायणपंडितस्य तनयस्तस्य प्रशस्ताभिधः
सैद्वैद्यो भुवि विश्वनाथ उदभूत् सेवासनाथः पितुः ॥६९॥
संसारावर्त्तसारं सविन[ज]यमजयं भागुरिं शाश्वतं च
व्याडिं गौडं महेशं सरभसमरुणं मेदिनीं नंदिनं च ।
दुर्गं हैमं च वाचस्पतिममरमुणादिं च गोवर्द्धनीयं
रुद्रं चंद्रं च मालां मतिजलधिकृतं चारुहारावलीं च ॥ ७० ॥
शब्दार्णवं चोत्पलिनीं सुभूतिं हलायुधं विक्रमभूपतिं च ।
कोषानशेषानुदयद्विशेषां च्छेषास्यसारस्वतपूरपूतान् ॥ ७१ ॥
विभाव्य भूयः सुकविप्रयोगांस्तेभ्यः समुच्चीय च चारुशब्दान् ।
सत्कोषकल्पद्रुम एष भूमौ कृतः कृतिप्रीतिकृतैस्ति तेन ॥ ७२ ॥
कवीनां नवीनाभिधालालसानां सुभूरिप्रबंधेक्षणे चालसानाम् ।
असौ पूरयेत् भूतले भानुकामं मही वामुना स्वःसमास्तु प्रकामम् ॥ ७३ ॥
श्रीविश्वनाथरचिते कोषकल्पतराविह ।
कांतादिभिः सप्तवर्गैर्नानार्थस्कंध ईरितः ॥ २७४ ॥
इतिश्री विश्वनाथकृतः कोषकल्पतरुः समाप्तः

No. 100.

JNÂNAVIMALA'S COMMENTARY ON MAHEŚVARA'S ŚABDABHEDAPRAKÂŚA.

शब्दप्रभेदः सटीकः मू० महेश्वरः टी० ज्ञानविमलः.

टी. आ. श्रीगणेशाय नमः ॥
श्रीमंतं भगवंतमन्वहमहं श्रीशांतिनाथं जिनं
नुत्वा भक्तिमतां मनीषितमहासत्कर्मशांतिप्रदम् ।
त्रैलोक्ये समवाप यः पटुतरां विख्यातिमंबाचिरा-
गर्भस्थेन च येन दुःखविगमश्चक्रे जनस्य क्रमात् ॥ १
सकललोकलसन्मतिदायिनीं भगवतीं प्रणिपत्य सरस्वतीम् ।
सुरनरेश्वरशंकरदेवताप्रभृतिभिर्नितरां चिरसंस्तुताम् ॥ २
श्रीमदभयदेवाव्हान् सूरीन् जिनदत्तसूरिराजांश्च ।
वंदित्वा शुभकर्तॄन् श्रीमज्जिनकुशलसूरींश्च ॥ ३

विश्वप्रकाशभागुरिविजयंतव्याडिशाश्वतादीनाम् ।
शास्त्राणि वीक्ष्य पथ्यापथ्याभिधसन्निघंटुं च ॥ ४
श्रीमन्महेश्वरसुधीविनिर्मिते शब्दशास्त्रमूढानाम् ।
शब्दप्रभेदशास्त्रे करोमि वृत्तिं प्रबोधाय ॥ ५ पंचभिः कुलकम् ॥
शास्त्राणां हुंडिकालेखो न कृतोस्माभिरत्र च ।
शास्त्रेषु शब्दशास्त्रज्ञैर्ग्रंथगौरवभीरुभिः ॥ ६
नन्वत्र ग्रंथारंभे श्रीमन्महेश्वरकविभिर्विशिष्टशिष्टेष्टसमय-
पैरिपालनार्थं प्रत्यूहव्यूहव्यपोहार्थं चाभीष्टदेवतानमस्का-
ररूपं विमलं मंगलं विदधे तत्र किं कारणमित्याशंका-
मपाकर्तुमुच्यते इह हि प्रेक्षापूर्वकारिणां महाकवीनां
ग्रंथारंभे यथाभीष्टदेवतासंस्तवनमभ्युदयनिदानं तथैवो-
त्कृष्टप्रशब्दग्रहणं सकलमंगलनिदानमस्तीति स्वमनसि
निधाय श्रीमन्महेश्वरकवयः प्रशब्दमादौ प्रायुंजत

उक्तं च ।

प्रशब्दश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कंठं भित्त्वा विनिर्यातौ तस्मान्मंगलवाचकाविति

यथा च

श्रीकात्यायनाचार्यैः नित्ये शब्दार्थसंबंध इति वक्तव्ये सिद्धे शब्दार्थ-
संबंध इत्युक्तवंतः

यथा श्रीपाणिन्याचार्या अपि पाणिनीयव्याकरणादावादैच्वृद्धिरितिवक्तव्ये
वृद्धिशब्दमादौ प्रयुज्य वृद्धिरादैजित्यभिहितवंतः

यथा कुमारा अपि वर्णसमाम्नायः सिद्ध इति वक्तव्ये कालापव्याक-
रणादौ सिद्धो वर्णसमाम्नाय इति प्रयुक्तवंतः

यथा इंद्रा इंद्रव्याकरणादौ रूढेरनुक्तानां सिद्धिरिति वक्तव्ये सिद्धि-
रनुक्तानां रूढेरिति रचितवंतः

यथा हेमचंद्राचार्या अपि सिद्धहेमचंद्रव्याकरणादौ स्याद्वादात्सिद्धिरित्य-
भिधेये सिद्धिः स्याद्वादादिति कथितवंतः

यथा श्रीमद्भोपदेवविद्वांसोपि मुग्धबोधव्याकरणादौ शब्दैः शमिति वक्तव्ये
शं शब्दैरिति कृतवंतः

यथा च आकटायनाचार्याः स्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्तावादौ श्रीवीरम-
मृतं ज्योतिर्नत्वादिं सर्ववेद[ध] सामिति मंगलार्थं श्रीशब्दप्रयोगं
संदृब्धवंतः

यथा श्रीअनुभूतिस्वरूपाचार्यो अपि सारस्वतीं प्रक्रियां ऋजुं कुर्वाणाः प्रणम्य परमात्मानमिति मंगलार्थं प्रशब्दप्रयोगं धृतवंतस्तथा धीमंतः श्रीमहेश्वरकवयोपि शब्दभेदनामग्रंथादौ शिष्टाचारमूलं प्रशब्द-लक्षणं मंगलं हृदयवधार्य प्रशब्दप्रयोगं न्यस्तवंत इत्यवसेयम् तस्य चायमादिः

मू० आ० प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां ... .

मू० च० कवेर्जायत एव वा ५

टी० च० पद्यत्रिकमिदं प्रकटार्थम्

इति श्रीमद्बृहत्खरतरगच्छे श्रीजिनराजसूरिशिष्यश्रीजयसागरमहोपाध्याय-संताने वाचनाचार्यधुर्यश्रीभानुमेरुगणिशिष्यश्रीज्ञानविमलमहोपाध्यायविरचिता शब्दभेदप्रकाशटीका समाप्ता ॥

No. 100—(*continued*).

JNÂNAVIMALA'S GURUPATṬÂVALI.

गुरुपट्टावली-ज्ञानविमलः.

श्रीमद्विक्रमतो ह्यशीतिसहितेब्दानां सहस्रे वरे
निःक्रांते स बभूव सत्खरतराख्यः सद्गुणो भूतले ।
दृप्यच्चैत्यनिवासिदर्पदलनाच्छ्रीदुर्लभक्ष्माभृदा-
स्थाने सूरिजिनेश्वरेण गुरुणा विख्यातिमाप्तो हि सः ॥ १ ॥
स्थानांगादिनवांगवृत्तिकरणप्राप्तप्रतिष्ठोदयाः
श्रीमंतोभयदेवसूरिगुरवो रेजुश्चिरं तत्र वै ।
श्रीमत्स्तंभनपार्श्वनाथजिनपप्राकट्यकृत्सद्गुणा-
स्त्रैलोक्यप्रथितावदातयशसो लोकप्रमोदप्रदाः ॥ २ ॥
तत्पट्टे च विरेजुः कर्मग्रंथादिशास्त्रकर्त्तारः ।
वैराग्यैकनिधानाः श्रीमज्जिनवल्लभाचार्याः ॥ ३ ॥
तत्पट्टपूर्वाचलतिग्मरश्मयो युगप्रधाना जिनदत्तसूरयः ।
दिदीपिरे श्रावकलक्षबोधकाः सुरासुरैः संस्तुतपादपंकजाः ॥ ४ ॥
तेषां क्रमेण पट्टे श्रीजिनमाणिक्यसूरींद्राः ।
आसन् विद्यावंतः सद्विश्वव्यापिमहिमानः ॥ ५ ॥
यावत् क्षोणितले जयंति तरणिज्योतीरथोनेहसः
सन्नक्षत्रमितद्रुरामसुकथास्तावज्जयंत्वीश्वराः ।
श्रीमच्छ्रीजिनचंद्रसूरिगुरवस्तत्पट्टपूर्वाचलो-
द्गच्छद्भानुनिभाः सभाजितमहावादिप्रवादप्रभाः ॥ ६ ॥
नानाखंडनमंडनस्मृतिपुराणच्छंदसीव्याकृतौ

वेदालंकृतिभव्यकाव्यप्रमुखे चाभ्यस्तिमत्या धिया ।
जेतुं वांछति गीष्पतिं हि जयताल्लोके स सूरीश्वरः
श्रीमच्छ्रीजिनचंद्रसूरिसुगुरुः प्रद्रूपकामाभिजित् ॥ ७ ॥
मान्यो भूमिपतेस्त्रिविष्टपपतेर्वाचस्पतेर्वा भृशं
विद्यामोदितदेवतावरमनाः सत्सूरिमंत्राग्रणीः ।
धीमान्नंदतु रीहडाभिधकुलालंकारचूडामणिः
श्रीमच्छ्रीजिनचंद्रसूरिसुगुरुर्विख्यातकीर्तिश्चिरम् ॥ ८ ॥
अकब्बराख्यक्षितिपालनाथस्तत्तच्चमत्कारिगुणातिसक्तः ।
युगप्रधानेत्यभिधामचीकथत् स नंदतु श्रीजिनचंद्रसूरिः ॥ ९ ॥
तेषां धर्मे राज्ये विद्वत्साधंतयोधृसंयुक्ते ।
क्रूराजेति पटिष्ठे विजयिनि सन्नीतिविख्याते ॥ १० ॥
यस्याचार्यपदं ददे सुगुरुभिः स्वैरात्महस्तेन वै
दीव्यज्जविदयापरायणमतेः सद्धर्मनिष्ठावतः ।
श्रीमल्लाभपुरे समृद्धिसहिते मोद्यन्महःपूर्वकं
राजच्छ्रीमदकब्बराभिधमहाभूपेश्वरस्याग्रहात् ॥ ११ ॥
देवेंद्रस्य गुरौर्विजेतरि सति स्वप्रज्ञया दिव्यया
नानाकर्कशतर्कखंडनमहाग्रंथादिसान्निष्ठया ।
कीर्तिस्वर्गिवहा हिमाचल इहे [वे] लायां चिरं जीवति
श्रीमच्छ्रीजिनसिंहसूरिसुगुरौ तस्मिन् प्रतिष्ठावति ॥ १२ ॥
विश्वख्यातगुणा गणाधिपतयः सार्वत्रिकख्यातयः
श्रीमच्छ्रीजिनराजसूरय इह क्ष्मायास्तले रेजिरे ।
तच्छिष्याश्च दिदीपिरे वरधियश्चारित्रचंचच्छ्रियः
श्रीमंतो जयसागराभिधमहोपाध्यायधुर्याश्चिरम् ॥ १३ ॥
गांभीर्यादिगुणैर्निजैर्जलधिवत्केनाप्यलब्धांतरा-
स्तत्पट्टप्रकटोदयाद्रिविमलालंकारसूरोदयाः ।
नानाशास्त्रविचित्ररत्ननिधयः श्रीरत्नचंद्राह्वयो-
पाध्यायाः स्वधिया पराजितसुराचार्या विरेजुः पुरा ॥ १४ ॥
तच्छिष्याः सकलाचलावलयसत्प्रख्यातकीर्त्युच्चयाः
सिद्धांतोदधिगाहनैकरसिका कारुण्यपाथोधयः ।
सद्वाग्योदयदीप्तपाठकपदश्रीराजिता रेजिरे-
दर्पिष्टप्रतिवादिमानमथनाः श्रीभक्तिलाभाभिधाः ॥ १५ ॥
सर्वप्राज्ञवरांगशेखरसदृग्वाक्सूरवाराग्रणी-
प्रागल्भ्यप्रवरास्तपोविधिपराः सद्बुध्युदाराशयाः ।

तेषामंतिषदो बभूवुरजिता दृप्यत्प्रवादिव्रजैः
श्रीमत्पाठकशेखरा मुनिवराश्चारित्रसाराह्वयाः ॥ १६ ॥
वैराग्यं प्रबलं शमोतिविमलः शास्त्रौघवार्त्तोद्भुता
सिद्धांतैकरुचिर्मनोरमतमा भव्योपकारः परः ।
चारित्रं च जगत्यनुत्तरतरं तत्पट्टशोभावहा
येषां श्रीयुतभानुमेरुगुरवस्ते वाचका भेजिरे ॥ १७ ॥
अस्मन्सतीर्थ्या राजंते तेजोरंगगणीश्वराः ।
सिद्धांतोक्तसदाचारपालनैकपरायणाः ॥ १८ ॥
शब्दप्रभेदशास्त्रे वृत्तिः शास्त्राणि वीक्ष्य संदृब्धा ।
तेषां शिष्यैर्दक्षैर्ज्ञानविमलपाठकश्रेष्ठैः ॥ १९ ॥
अस्मदंतिषदो गाढसाहाय्यात्सिद्धिमागता ।
विद्वच्छ्रीवल्लभाह्वस्य युक्तायुक्तविवेचिनः ॥ २० ॥
विमृश्य नानाविधशास्त्रवृंदमनेकशो वृत्तिरियं कृतास्ति ।
तथापि दोषाः किल संभवंति स्वबुद्धिमांद्यादुत मोहतो वै ॥ २१ ॥
प्रसादमाधाय विशोधयंतु विहाय तान् भोः खलु लब्धवर्णाः ।
अनेकशास्त्रौघपटिष्टपद्मप्रकाशनोदारगभस्तिपादाः ॥ २२ युग्मम् ॥
प्रथमादर्शे लिखितास्मच्छिष्यज्ञानसुंदराह्वेन ।
जयवल्लभगणिनापि च विचारज्ञेन भक्तेन ॥ २३ ॥
श्रीमद्विक्रमनगरे राजच्छ्रीराजसिंहनृपराज्ये ।
सल्लोकचक्रवाकप्रमोदसूर्योदये सम्यक् ॥ २४ ॥
चतुराननवदनेंद्रियरसवसुधासंमिते लसद्वर्षे ।
श्रीमद्विक्रमनृपतौ निक्रांतेतीव कृतहर्षे ॥ २५ ॥
शुभोपयोगे शुभयोगयुक्ते चरे द्वितीयादिवसेतिशुद्धे ।
आषाढमासस्य विशुद्धपक्षे पुष्यर्क्षसंयुक्तगभस्तिवारे ॥ २६ ॥
संदृब्धा वृत्तिरियं विद्वज्जनवृंदवाच्यमाना वै ।
तावन्नंदतु वसुधाचंद्रादित्यादयो यावत् ॥ २७ ॥ चतुर्भिः कुलकम् ॥
श्रीशांतिनाथजिनपश्रीमज्जिनकुशलसूरिगुरूणाम् ।
पठतामिह प्रसादाच्छेमुष्यै वृत्तिरेषा स्तात् ॥ २८ ॥
अस्याश्लोकाणि सहस्राण्यधिकानि सप्तभिः शतैः ।
इत्येवं प्रमितिर्ज्ञेया श्लोकमानेन निश्चिता ॥ २९ ॥
इति श्रीस्वकीयगुरुपट्टावली समाप्ता ॥

No. 102.

THE SÂRASAMUCHCHAYA. A COMPILATION FROM THE JAYANTÎ AND OTHER COMMENTARIES ON THE KÂVYAPRAKÂSA, BY RATNAKANTHA.

काव्यप्रकाशटीका—सारसमुच्चयाख्या.

ॐ नमो नारायणाय ॐ

अत्र च साहित्यदीपिकाख्यटीकाकारः श्रीभास्करः ॥
न ते टीकाकाराः परिणमदविद्यौघतमसं [सः]
प्रमेयं शास्त्राणां प्रतिफलितं येषां न मतिषु ।
न टीकास्ता यासां विलसति—नालोकविषयान्
गभीरान् ग्रंथार्थान् गमयति न सिद्धांजनमिव ॥
टीकाः काव्यप्रकाशस्य कामं संतु परः शताः ।
किं ताभिः सुगमग्रंथमात्रव्याख्यानचंचुभिः ॥
यद्यस्ति तत्र सारांशः सोपि संगृह्यते मया ।
तेन टीकांतरालोककौतुकं त्यज्यतां - - - ॥
साहित्यदीपिका नाम टीका भास्करसूरिणा ।
मधूवहानां काव्यानां तेजनाय विरच्यते ॥

इदं तावदादिमेन श्लोकेन नमस्कारस्य वा प्रेक्षावत्प्रवृत्तेरंगभूतस्य प्रयोजनस्य वा काव्यलक्षणस्य वा प्रयोजनं प्रयुज्यंते न पुनः सर्वोत्कर्षेण प्रवृत्तेस्तदयं नियतिकृतनियमेत्यादिरुपन्यासो न संगच्छते इत्याशंक्याह ग्रंथारंभे इति अत्र परामर्शो नाम सर्वोत्कर्षेण स्तुतिर्न पुनरनुसंधानं तस्य स्मरणरूपत्वान्नियतिकृतेत्यादौ तदघटनात् यत्र सर्वोत्कृष्टत्वं तत्र नमस्कार्यत्वमिति व्याख्या नमस्कारात्पंतात् श्लोकस्य तत्परता गम्यते जयत्यर्थेन च नमस्कार आक्षिप्यते इति तां प्रत्यस्मि प्रणत इति लभ्यते इति ॥

निपाताश्चोपसर्गाश्च धातवश्चेति ते त्रयः ।
अनेकार्थाः स्मृताः सर्वे पाठस्तेषां निदर्शनमिति

जयतिर्धातुरिति सर्वोत्कर्षे वर्त्तते एवं हि नमस्कारः साक्षादुपादीयतां किमाक्षेपेणेति चेन्न सर्वोत्कृष्टत्वप्रतिपादेन सर्ववंद्यत्वं प्रकाश्यते वंदे भारतीमित्युक्ते तत्प्रकाशकं न स्यात् तर्हि नियतिकृतनियमरहितादिविशेषणविशिष्टां निर्मितिमादधतीं कवेर्भारतीं वंदे इति किं नोच्यते इति चेन्न सर्वोत्कृष्टत्वप्रतिपादने तात्पर्यात् समुचितशब्देन साधारणी युक्ता च देवता गृहीताभक्तिश्रद्धातिशयविषयभूता इष्टा गणेश्वरादिदेवता मनसि स्वकीयं कर्म प्रारभते यत्र तु वाग्देवता प्रतिपाद्यते तत्र सा युक्तया काव्यमीमांसायाः प्रारंभे वाग्देवताधिकृतेत्युक्तं भवति ।

इति भास्कर्याम्

अत्र श्रीवत्सवर्मा सारबोधिनीटीकाकारः ॥
मंगलपरां प्रथमकारिकाव्याख्यामवतारयति ग्रंथेत्यादि

No. 143.

THE KERALAPRAŚNA.

केरलप्रश्नः.

आ० ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
साक्षात्त्रिलोक्यसंबोधं प्रश्नं केरलभाषितम् ॥
त्रिकालविषयं प्रोक्तं तस्मै केरलये नमः ॥ १ ॥
ज्ञानदीपकमासाद्य वृत्तिं कृत्वा सदक्षरैः ।
स्वरस्नेहेन संयोग[ज्य] ज्वालयेदुत्तरैंधनैः ॥ २ ॥
च० इदानीं लग्नं पिंडो द्वादशेन भक्तः शेषे क्रमान्मेषादिः
इतिश्रीमूलदेवोक्तं केरलप्रश्नं संपूर्णम्

No. 156.

THE TÂJIKATANTRASÂRA BY SAMARASINHA, WITH THE COMMENTARY BY NÂRÂYANA.

ताजिकतन्त्रसारः सटीकः मू० समरसिंहः टी० नारायणः.

मू० आ० ॥ नत्वा गिरं गणपतिं ग्रहवर्गमुख्यं
तं कर्मसाक्षिणमलक्ष्यगुणं गुरुं च ।
श्रीखिंदकोक्तगुरुताजकतंत्रदीपात्
कर्मप्रकाशमणुदीपकमुद्धरामि ॥ १ ॥
टी० आ० ॥ उद्यत्कोटिदिवाकरद्युतिनिभं रक्तांगरागांशुकं.....
मू० च० त्रैलोक्यक्षितिपालमौलिसकलव्यापारपारंगमः
प्राग्वाटाम्बरसार्वभौमसचिवः श्रीचण्डसिंहाह्वयः ।
श्रीमान् शोभनदेव इत्यभिजने तस्याभवत्सज्जनः
श्रीसामंत इति प्रशांतसुमतिस्तस्मादभूद्गंगभूः ॥
तस्यात्मजः समजनिष्ट कुमारसिंह-
नामाप्रमाणमेरुगिरिसाम्यगेहे [नामा प्रमाणगुणमेरुगिरिः समाजे]
तन्मूनुना वणकृनृगंमुभे [गणकभृंगमुदे] स्मरेण
गन्धोभ्युदाह्वित [गंधोभ्युदाधियत] ताजिकपद्मकोशात् ॥
टी० च० कामार्थमित्यादिश्लोकाः स्पष्टार्थाः ॥

इति सामुद्रिकोपनामनारायणकृतायां श्रीप्राग्वाटाम्बरा [टान्वय] कुमारसिंहात्मजस्मरसिंहसमुद्धृततांत्रिकतंत्रसारकर्मप्रकाशापरनामधेयमनुष्यजातकस्य वृत्तौ प्रकीर्णनिर्णयाधिकाराध्यायः ॥ ॐ ॥

खुन्नुः खुत्तो रोमकश्च हिलाजो धिषणाह्वयः ।
दुर्मुखाचार्य इत्येते ताजकस्य प्रवर्त्तकाः ॥

No. 162.

THE PADMALÎLÂVILÂSINÎ BY NÂRÂYANA.

पद्मलीलाविलासिनी करणग्रन्थः—नारायणः.

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥
श्रीगुरुं परमानंदं वराभयकरं शिवम् ।
अरुणाकरकांतांकं शिरसा प्रणिपत्य च ॥ १ ॥
सिंदूरारुणशोभांगं दिव्याभरणभूषितम् ।
पाशांकुशधरं देवं नत्वा सिद्धिविनायकम् ॥ २ ॥
तडिद्दीप्तिदि[दृ]गंतां तां बालार्करुणभासुराम् ।
शरच्चंद्रकलाकीर्णां पश्यंतीं भुवनत्रयम् ॥ ३ ॥
तुर्यमध्याब्जसदनां वैखर्य्या मनसा स्तुताम् ।
तामाचित्यां परां देवीं महालक्ष्मीं प्रणम्य च ॥ ४ ॥
बालावबोधजननीं दृक्तुल्यज्ञानदायिनीम् ।
कुर्वे यद्गतिमाख्येन पद्मलीलाविलासिनीम् ॥ ५ ॥
च० त्रिसंगुणोज्वलत्कालः शुभः पुण्येन मंगले ॥ १२ ॥
इति श्रीपद्मलीलाविलासिन्यां पाताधिकारः ११ ॥
इति श्रीमत्पंडितनारायणकृतपद्मलीलाविलासिनीकरणग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥

No. 194.

THE VRITTAŚATAKAM BY MAHEŚVARA.

वृत्तशतकम्—महेश्वरः.

आ० श्रीगणेशाय नमः ॥
ब्रह्मेशचंद्रेशदिवाकराग्निवस्वादिरूपाणि सुरस्य यस्य ॥
नत्वाच्युतं तं व्यवहारसिद्धये महेश्वरो वृत्तशतं करोति ॥ १ ॥
च० आदौ त्याज्यविधिस्तथा च भविधिः प्रोक्तो विधिः संस्कृते-
रुद्वाहोग्निपरिग्रहो ग्रहविधिर्भूपाभिषेकः क्रमात् ॥
यात्रागोचरसंक्रमादिकविधिर्देवप्रतिष्ठाविधि-

श्चक्रे वृत्तशतं मनोरथसुतो दृष्ट्वान्यशास्त्राण्यदः ॥
इति श्रीमहेश्वरकृतं वृत्तशतकं समाप्तम् ॥

No. 201.

KANDARPACHÛḌÂMANI BY VÎRABHADRA.

कंदर्पचूडामणिः वीरभद्रः ।

श्रीभैरवाय नमः ।

आ० अरुणापि दक्षकोपाद्भक्त्यनुरक्तेषु सानुरागेव ।
कल्याणाय जगत्या दृष्टिः श्रीभैरवस्यास्तु ॥ १ ॥
प्रणमत रहसि सतृष्णं कृष्णं स्मरशास्त्रपारगं विज्ञाः ।
पीयूषादपि मधुरेधराबिम्बे गोपकन्यायाः ॥ २ ॥
मन्त्री वसन्तसमयो यस्य च राजीवलोचना राज्यम् ।
वाहा मलयसमीराः पञ्चशरोसौ नृपो जयति ॥ ३ ॥
वंशः कंसद्विष इव जयति बघेलस्य भूभुजां मान्यः ।
अजघन्योस्ति जगत्यां यस्मादन्यो न भूपालः ॥ ४ ॥
प्रादुर्बभूव वंशे तत्र श्रीशालवाहनो नृपतिः ।
इन्दुर्भरन्दबिन्दुर्यस्य यश[ः] पुण्डरीकस्य ॥
भित्रस्य शीतमहसः सुषिरं लक्ष्मेति मन्यते लोकः ।
विधुरैर्यदीयविधुरैर्निशि निहतैर्भास्करभ्रान्त्या ॥ ६ ॥
प्रादुर्बभूव तस्माद्वीरः श्रीवीरसिंहाख्यः ।
यस्य यशोम्बुजकोशे स्फारा मकरन्दबिन्दवस्ताराः ॥
यस्य करेण करादिह समरे रिपुवारणाधिपतेः ।
दानाम्बुसङ्गशोभा सातिशया लुण्ठिता झटिति ॥ ८ ॥
वीरस्तदङ्गजन्मा प्रतिभटपृतनातमस्विनीभानुः ।
श्रीवीरभानुनामाधिपतिरभूद्भुभुजां जगति ॥
श्रुत्वापि वीरभानोर्दानकथा नेह जातलज्जानि ।
वृक्षोपलपशुभावाद्दिवततरुधेनुरत्नानि ॥ १० ॥
कामादप्यभिरामो भीमादपि बाहुशालिनां मान्यः ।
कर्णादपि च वदान्यो जयति सुतो रामचन्द्रोस्य ॥ ११ ॥
श्रीरामेणारब्धे दाने गजवाजिनोर्मुखैक्येन ।
वक्त्राननो गणपतिर्भीत्याभूत्तुम्बुरुः खचरः ॥ १२ ॥
राजोचितगुणसीमा भीमावरजादिहाधिको धनुषि ।
तनयो विनयसमुद्रो जयतितरां वीरभद्रोस्य ॥ १३ ॥

विद्यायां सुरगुरुरिव सौन्दर्ये पञ्चबाणतोप्यधिकः ।
दाने कल्पतरोरयमुपमेयस्तेन केनेह ॥ १४ ॥
चूडामणिं स्मृतिभुवो ग्रन्थं श्रीपञ्चबाणशास्त्रेसौ ।
वात्स्यायनानुरुद्धं कुरुते कुतुकात्तहृद्वृत्तिः ॥ १५ ॥
च० इत्यवधाय निबन्धानवलोक्यासौ स्मरागमे निपुणः ।
अकृत स्फुटतत्वानि हि वात्स्यायनकामसूत्राणि ॥ ४२ ॥
श्रीरामचन्द्रनन्दनवीरश्रीवीरभद्रदेवेन ।
एका - - - मतिना निर्णीतः कामसूत्रार्थः ॥ ४३ ॥
यः कर्णति वसुदाने पार्थति समरोत्सवावदातेषु ।
धर्मे धर्मति रूपे नकुलति सहदेवति ज्ञाने ॥ ४४ ॥
शरदिन्दुबिम्बगङ्गास्मरहरसदृशाच्छकीर्तिचन्द्रेण ।
हरभालानलविषमप्रतापतापेन तेनेह ॥ ४५ ॥
सप्ताधिकरणमेतत्त्रिंशत्परिमितस्फुटाध्यायम् ।
वात्स्यायनकृतशास्त्रं व्याख्यातं वीरभद्रेण ॥ ४६ ॥
दृष्ट्वैतदस्फुटार्थान्यपिसूत्राणीह कामशास्त्रस्य ।
बुद्ध्वा रचयत धीरा लीलाश्चेतोभुवोनुमताः ॥ ४७ ॥
यावन्मुरभिदि लक्ष्मीः शंभोर्वामाङ्गम[के]द्रिजा यावत् ।
तावदसौ स्मरकुतुकं ग्रन्थः प्रख्यापयत्रस्तु ॥ ४८ ॥
हरलोचनहरलोचनरसशशिभिर्विश्रुते वर्षे ।
फाल्गुनशुक्लप्रतिपदि पूर्णो ग्रन्थः स्मरस्मेरः ॥ ४९ ॥
श्रीवीरकृतिना शास्त्रेसमबाणशासनानुसृते ।
औपनिषदाधिकरणे चरमोध्यायः कृतः पूर्णः ॥
कंदर्पचूडामणिनामा ग्रन्थः समाप्तः ।

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

No. 214.

THE CHIKITSÂKALIKÂ BY TÎSAṬADEVA.

चिकित्साकलिका—तीसटः.

आ० श्रीधन्वंतरये नमः

प्रणम्य पाराशरसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ।
कृता चिकित्साकलिकेति योगैर्माला सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥
हारीतसुश्रुतपराशरभोजभेडभृग्वग्निवेशचरकादिचिकित्सिकोक्तैः ।
एभिर्गणैश्च गुणवद्भिरतिप्रसिद्धैर्धान्वंतरीयरचनारुचिरप्रबन्धैः ॥ २ ॥
अल्पश्रुतस्य भिषजः किल सुश्रुतादिशास्त्रोदधौ मतिरबोधदृढप्रमूढा ।
अस्माद्विधग्रथितयोगसमुच्चये तु बध्नातु बुद्धिमबुधः सुभिषग्वरो वा ॥ ३ ॥

च० पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्ठानि हन्यात् ॥ ४१२ ॥
इति वाग्भट्टसूनुना तीसटदेवेन रचितं चिकित्साशास्त्रम् ।
इति चिकित्साकलिका समाप्तिमगमदियम् ॥

No. 273.

VASUNANDI'S ÂCHÂRAVṚITTI.

आचारसूत्रम् सटीकम् मू० वट्टकेराचार्यः टी० वसुनन्दिः ॥

आ० ॐ नमो वीतरागाय ॥

श्रीमच्छुद्धेद्धबोधं सकलगुणनिधिं निष्टिताशेषकार्यं
वक्तारं सत्प्रवृत्तेर्निहतमतिमलं शक्रसंवंदितांघ्रिं ।
भर्त्तारं मुक्तिवध्वा विमलसुखगतेः कारिकायाः समंता-
दाचारस्यात्तनीतेः परमजिनकृतेर्नौम्यहं वृत्तिहेतोः ॥ छ ॥

श्रुतस्कंधाधारभूतमष्टादशसहस्रपदपरिमाणं मूलगुणप्रत्याख्यानसंस्तरस्तवाराधनासमयाचारपंचाचारपिंडशुद्धिषडावश्यकद्वादशानुप्रेक्षानागारभावनासमयसारशीलगुणप्रस्तारपर्याप्त्याद्यधिकारनिबद्धमहार्थगंभीरं लक्षणसिद्धपदवाक्यवर्णोपचितं घातिकर्मक्षयोत्पन्नकेवलज्ञानप्रबुद्धाशेषगुणपर्यायखचितषड्द्रव्यनवपदार्थजिनवरोपदिष्टं द्वादशविधतपोनुष्ठानोत्पन्ननिकप्रकारर्द्धिसमन्वितगणधरदेवरचितं मूलगुणोत्तरगुणस्वरूपविकल्पोपायसाधनसहायफलनिरूपणप्रवणमाचारांगमाचार्यपारंपर्यप्रवर्त्तमानमल्पबलमेधायुःशिष्यनिमित्तं द्वादशाधिकारैरुपसंहर्तुकामः स्वस्य श्रोतृणां च प्रारब्धकार्यप्रत्यूहनिराकरणक्षमं शुभपरिणामं विदधत् श्रीवट्टकेराचार्यः प्रथमतरं तावन्मूलगुणाधिकारप्रतिपादनार्थं मंगलपूर्विकां प्रतिज्ञां विधत्ते मूलगुणेष्वित्यादि ॥ छ ॥

मूलगुणेसु विसुद्धे वंदित्ता सव्वसंजदे सिरसा ॥
इहपरलोयहिदत्थे मूलगुणे कित्तइस्सामि ॥ १ ॥

मंगलनिमित्तहेतुपरिमाणनामकर्तृन् धात्वादिभिः प्रयोजनाभिधेयसंबंधांश्च व्याख्याय पश्चादर्थः कथ्यत इति मूलगुणेसु । मूलानि च तानि गुणाश्च ते मूलगुणाः मूलशब्दोनेकार्थे यद्यपि वर्त्तते तथापि प्रधानार्थे वर्त्तमानः परिगृह्यते तथा गुणशब्दोप्यनेकार्थे यद्यपि वर्त्तते तथाप्याचरणविशेषे वर्त्तमानः परिगृह्यते मूलगुणाः प्रधानानुष्ठानानि उत्तरगुणाधारभूतानि तेषु मूलगुणेषु विषयभूतेषु कारणभूतेषु वा सत्सु ये विशुद्धा निर्मलाः संजातास्तान् मूलगुणेषु विशुद्धान् वंदित्ता । वंदित्वा मनोवाक्कायक्रियाभिः प्रणम्य सव्वसंजदे । अयं सर्वशब्दो निरवशेषार्थवाचकः परिगृहीतो बहुनुग्रहकारित्वात्तेन प्रमत्तसंयताद्ययोगिपर्यंता भूतपूर्वगत्या सिद्धाश्च परिगृह्यंते सम्यक्संयताः पापक्रियाभ्यो निवृत्ताः सर्वे च ते संयताश्च

सर्वसंयतास्तान् सर्वसंयतान् प्रमत्ताप्रमत्तापूर्वकरणानिवृत्तिकरणसूक्ष्मसंपरायोपशांतकषायक्षीणकषायसयोगिकेवल्ययोगिकेवलिसंयतान् सप्ताद्यष्टपर्यंतषण्णवमध्यसंख्यासमेतान् सिद्धांश्चानंतान् । सिरसा । शिरसा मस्तकेन मूर्ध्ना । इहपरलोगहिदत्थे । इहशब्दः प्रत्यक्षवचनः परशब्दः उपरतेंद्रियजन्मवचनः लोकशब्दः सुरेश्वरादिवचनः इहश्च परश्चेहपरौ तौ च तौ लोकौ च इहलोकपरलोकौ ताभ्यां तयोर्वा हितं सुखैश्वर्यपूजासत्काराचित्तनिवृत्तिफलादिकं तदेवार्थः प्रयोजनं फलं येषां ते इहपरलोकहितार्थास्तान् इहलोकपरलोकसुखैश्वर्यादिनिमित्तान् इहलोके पूजां सर्वजनमान्यतां गुरुतां सर्वजनमैत्रीभावादिकं च लभते मूलगुणानाचरन् परलोके च सुरैश्यं तीर्थकरत्वं चक्रवर्तिबलदेवादिकत्वं सर्वजनकांतादिकं च मूलगुणानाचरन् लभत इति । मूलगुणे । मूलगुणान् सर्वोत्तरगुणाधारतां गतानाचरणविशेषान् । कित्तइस्सामि । कीर्त्तयिष्यामि व्याख्यास्यामि ॥ अत्र संयतशब्दस्य चत्वारोर्थाः ॥ नाम स्थापना द्रव्यं भाव इति ॥ तत्र जातिद्रव्यगुणक्रियानिरपेक्षं संज्ञाकर्म नामसंयतः । संयतस्य गुणान् बुद्ध्याध्यारोप्याकृतिवत्यनाकृतिवति च वस्तुनि स एवायमिति स्थापिता मूर्त्तिः स्थापनासंयतः । संयतस्वरूपप्रकाशनपरिज्ञानपरिणतिसामर्थ्याध्यासितोऽनुपयुक्त आत्मा आगमद्रव्यसंयतः नोआगमद्रव्यसंयतः नोआगमद्रव्यं ज्ञायकशरीरं संयतप्राभृतज्ञस्य शरीरं भूतं भवन् भावि वा भविष्यत्संयतत्वपर्यायो जीवो भावसंयतः । तद्व्यतिरिक्तमसंभविकर्म नोकर्म तयोः संयतत्वस्य कारणत्वाभावात्संयतगुणव्यावर्णनपरप्राभृतज्ञ उपयुक्तः सम्यगाचरणसमन्वित आगमभावसंयतस्तेनेह प्रयोजनं कुतः मूलगुणेषु विशुद्धानिति विशेषणादिति मूलगुणादिस्वरूपावगमनं प्रयोजनं ननु पुरुषार्थो हि प्रयोजनं न च मूलगुणादिस्वरूपावगमनं । तस्य धर्मार्थकाममोक्षत्वात् यद्येवं सुष्ठु मूलगुणस्वरूपावगमनं प्रयोजनं यतस्तेनैव ते धर्मादयो लभ्यंते । इति मूलगुणैः शुद्धस्वरूपं साध्यं साधनमिदं मूलगुणशास्त्रं साध्यसाधनरूपः संबंधोपि शास्त्रप्रयोजनयोरतएव वाक्याल्लभ्यते । अभिधेयभूता मूलगुणाः तस्माद्वाह्यमिदं शास्त्रं प्रयोजनादित्रयसमन्वितत्वादिति । सर्वसंयतान् शिरसाभिवंद्य मूलगुणान् इहपरलोकहितार्थान्कीर्त्तयिष्यामीति पदघटना अथवा मूलगुणसंयतानामयं नमस्कारो मूलगुणान् सुविशुद्धान् संयतांश्च वंदित्वा मूलगुणान्कीर्तयिष्यामि च शब्दोनुक्तोपि द्रष्टव्यः ॥ यथा पृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशमित्यत्र मूलगुणकथनप्रतिज्ञां निर्वहन्नाचार्यः संग्रहसूत्रगाथाद्वयमाह ॥छ॥

पंचयमहव्वयाइं समिदीओ पंच जिणवरुद्दिट्ठा ।
पंचेवेंदियरोहा छप्पिय आवासया लोचे ॥

च० त [च]त्तोरालियदेहो णामा[मं]गोदं च केवलीजुगवं ।
आउगवेदणियं च हि खिवइत्ता णीरदो होदि ॥ २०६ ॥

तत ऊर्द्ध सयोगकेवलीऔदारिकशरीरं सनिश्वास एवायं नामगोत्रकर्मणी आयुर्वेदनीयं च युगपत् क्षपयित्वा नीरजाः सिद्धो भवति विशेषमाह ॥ अयोगिकेवली आत्मकालद्विचरमसमयेनुदयवेदनीयदेवगतिं पंचशरीरसंघातपंचशरीरबंधनषट्संस्थानत्र्यंगोपांगषट्संहनपंचवर्णद्विगंधपंचरसाष्टस्पर्शदेवगतिप्रयोग्यानुपूर्व्यागुरुलघूपघातपरघातोच्छ्वासविहायोगत्यपर्याप्तप्रत्येकस्थिरास्थिरशुभाशुभदुर्भगसुस्वरदुःस्वरानादेययशःकीर्तिनिर्माननीचैर्गोत्राणि एता द्वासप्ततिप्रकृतीः क्षिपयति ततोऽनंतरसोदयवेदनीयमनुष्यायुर्मनुष्यगतिपंचेंद्रियजातिमनुष्यगतिप्रायोग्यानुपूर्व्यात्रसबादरपर्याप्तसुभगादेययशः कीर्त्तितीर्थकरनामोचैर्गोत्रसंज्ञकात्रयोदशप्रकृतीश्चरमसमये क्षपयति ततो द्रव्यरूपमौदारिकशरीरं त्यक्त्वा नीरजा निर्म्मलः सिद्धो निर्लेपः सर्वद्वंद्वरहितोनंतज्ञानदर्शनसुखवीर्यसमन्वितोक्षयो युगपत्सर्व्वद्रव्यपर्यायावभासकोनंतगुणाधारः परमात्मा भवतीति ॥ छ

वृत्तिः सर्व्वार्थसिद्धिः सकलगुणनिधिः सूक्ष्मभावानुवृत्ति-
राचरस्यात्तनीतेः परमजिनपतेः ख्यातनिर्द्दोषवृत्तेः ।
शुद्धैर्वाक्यैः सुसिद्धा कलिमलमथनी कार्यसिद्धिर्मुनीनां
स्थेयाज्जैनेंद्रमार्गे चिरतरमवनौ वासुनंदी सुभावा ॥
इति मूलाचारविवृत्तौ द्वादशोध्यायः ॥ छ ॥
कुंदकुंदाचार्यप्रणीतमूलाचाराख्यविवृतिः परिपूर्णा ॥
कृतिरियं वसुनंदिनः श्रीश्रमणस्य ॥ छ ॥

अथ प्रशस्तिपाठः ॥

प्रणमामि महावीरं सिद्धं शुद्धं जिनेश्वरं ॥
यस्य ज्ञानांबुधौ भाति जगद्विरूपसंस्थितं ॥ १ ॥
कृतात्मानो जना यत्र कर्म प्रक्षिप्य हेलया ।
रमंते मुक्तिलक्ष्मीं तज्जैनं जयति शासनं ॥ २ ॥
जयंतु गौतमस्वामिप्रमुखा गणनायकाः ॥
सूरयो जिनचंद्रांताः श्रीमंतः क्रमदेशकाः ॥ ३ ॥
वर्षे षडेकपंचैकपूरणे विक्रमेनतः ॥
शुक्ले भाद्रपदे मासे नवम्यां गुरुवासरे ॥ ४ ॥
श्रीमद्वट्टेरकाचार्यकृतसूत्रस्य सद्विधेः ।
मूलाचारस्य सद्वृत्तेर्दीतुर्नामावलिं ब्रुवे ॥ ५ ॥
श्रीजंबूपपदे द्वीपे क्षेत्रे भरतसंज्ञके ॥
कुरुजांगलदेशोस्ति यो देशः सुखसंपदां ॥ ६ ॥
तत्रास्ति हस्तिनो नाम्ना नगरी मागरीयसी ॥
शांतिकुंथ्वरतीर्थेशां यत्रासन्त्रिद्रवंदिताः ॥ ७ ॥

विद्यते तत्समीपस्था श्रीमती योगिनीपुरी ॥
यां पाति पातिसाहिश्रीवेहलोलाभिधो नृपः ॥ ८ ॥
तस्याः प्रत्यग्दिशि ख्यातं श्रीहिसारापिरोजकं ॥
नगरं नगरंभादिवल्लीराजिविराजितं ॥ ९ ॥
तत्र राज्यं करोत्येष श्रीमान् कुतबखानकः ॥
तथा हैवातिखानश्च दाता भोक्ता प्रतापवान् ॥ १० ॥
अथ श्रीमूलसंघेस्मिन्नांदिसंघेनघेजनि ॥
बलात्कारगणस्तत्र गच्छः सारस्वतस्त्वभूत् ॥ ११ ॥
तत्राजनि प्रभाचंद्रः सूरिचंद्रोजितांगजः ॥
दर्शनज्ञानचारित्रतपोवीर्यसमन्वितः ॥ १२ ॥
श्रीमान् बभूव मार्तंडस्तत्पट्टोदयभूधरे ॥
पद्मनंदी बुधानंदी तमच्छेदी मुनिप्रभुः ॥ १३ ॥
तत्पट्टांबुधिसच्चंद्रः शुभचंद्रः सतांवरः ॥
पंचाक्षवनदावाग्निः कषायक्ष्माधराशनिः ॥ १४ ॥
तदीयपट्टांबरभानुमाली क्षमादिनानागुणरत्नशाली ।
भट्टारकश्रीजिनचंद्रनामा सैद्धांतिकानां भुवि योस्ति सीमा ॥ १५ ॥
स्याद्वादामृतपानतृप्तमनसो यस्यातनोत्सर्व्वतः ।
कीर्तिर्भूमितले शशांकधवला सज्ञानदानात्सतः ॥
चार्वाकादिमतप्रवादितिमिरोष्णांशोर्मुनींद्रप्रभोः ।
सूरेः श्रीजिनचंद्रकस्य जयतात्संघो हि तस्यानघः ॥ १६ ॥
तच्छिष्याबहुशास्त्रज्ञा हेयादेयविचारकाः ।
शमसंयमसंपूर्णा मूलोत्तरगुणान्विताः ॥ १७ ॥
जयकीर्त्तिश्चारुकीर्तिर्जयनंदी मुनीश्वरः
भीमसेनादयोन्ये च दश धर्म्मधरा वराः ॥ १८ ॥ युग्मं ॥
अस्ति देशव्रताधारी ब्रह्मचारी गुणाग्रणीः ॥
नरासिंहोभिधानेन नानाग्रंथार्थपारगः ॥ १९ ॥
तथा भूरिगुणोपेतो भूरानामा महत्तमः ॥
श्रीमानश्वपतिश्चान्यः सुमतिर्गुरुभक्तिकृत् ॥ १९ ॥
अन्यो नेमाभिधानोस्ति नेमिर्द्धर्म्मरथस्य यः ।
परस्तीकमसंज्ञश्च ज्ञातयज्ञोस्तमन्मथः ॥ २० ॥
भवांगभोगनिर्व्विण्णस्तिहुणाख्योपरो मतः ।
सम्यक्त्वादिगुणोपेतः कषायदववारिदः ॥ २१ ॥
ढाकाख्यो ब्रह्मचार्यस्ति संयमादिगुणालयः ।

सर्वे ते जिनचंद्रस्य सूरेः शिष्या जयंत्विह ॥ २२ ॥
श्रीमान् पंडितदेवोस्ति दाक्षिणात्योद्विजोत्तमः ॥
यो योग्यः सूरिमंत्राय वैयाकरणतार्किकः ॥ २३ ॥
अग्रोतवंशजः साधुर्ल्हवदेवाभिधानकः ॥
तत्सुतोधरणः संज्ञा तद्भार्या भीपुही मता ॥ २४ ॥
तत्पुत्रो जिनचंद्रस्य पादपंकजषट्पदः ॥
मीहाख्यः पंडितस्त्वास्ति श्रावकव्रतभावकः ॥ २५ ॥
तदन्वयेथखंडेलवंशे श्रेष्ठीयगोत्रके ॥
पद्मावत्याः समाम्नाये यक्षाः पार्श्वजिनेशिनः ॥ २६ ॥
साधुः श्रीमोहणाख्योभूत्संघभारधुरंधरः ॥
तत्पुत्रो रावणो नाम पंचाणुव्रतपालकः ॥ २७ ॥
तस्य पुत्रौ समुत्पन्नौ पार्श्वचोषाभिधानकौ ॥
कल्पवृक्षसमौ दाने जिनपादाब्जषट्पदौ ॥ २८ ॥
साधोः पार्श्वस्य भार्याभूदाद्या पद्मिनिसंज्ञका ॥
पद्मनाथस्य पद्मेव सती पद्मानना मता ॥ २९ ॥
सूहोनाम्नी द्वितीयाभूद्या सौभाग्येन पार्वतीं ॥
रतिं रूपेण शीलेन सीतां जितवती सती ॥ ३० ॥
साधन्याः सति पाद्मन्यस्त्रियः पुत्राहितावहाः ॥
रूपवंतः कलावंतो दयावंतः प्रियंवदाः ॥ ३१ ॥
तत्राद्यः साधुभीमाख्यो निजवंशविभूषणः ॥
उपार्जयति वित्तं यः पात्रदानाय केवलं ॥ ३२ ॥
रुक्मिणी नामतस्ततस्य गेहिनी शीलशालिनी ॥
स्ववाचा कोकिला जिग्ये कांत्या भा सवितुर्यया ॥ ३३ ॥
चत्वारः संति तत्पुत्रास्तोल्हातेजाभिधानकौ ॥
भोजाखिउराजनामानौ प्रफुल्लकमलाननाः ॥ ३४ ॥
तेल्हाख्यस्य मता भार्या तोल्हश्रीः श्रीनिवासिनी ॥
साढाभिधोस्ति तत्पुत्रो दीर्घायुः सभवेदिह ॥ ३५ ॥
पत्नी तेजाभिधानस्य तेजश्रीर्लज्जयान्विता ॥
भोजाख्यस्य तथा भार्या भोजश्रीर्भक्तिकारिणी ॥ ३६ ॥
पार्श्वसाधोर्द्वितीयोस्ति नेमाख्यो नियमालयः ॥
श्रीमान् विनयसंपन्नः सज्ज्ञानानंददायकः ॥ ३७ ॥
गेहिनी तस्य नीकाख्या रतिर्वा मन्मथस्य वै ॥
या जिगाय स्वनेत्राभ्यां स्फुरद्भ्यां चकितां मृगीं ॥ ३८ ॥

तस्याः पुत्रोस्ति विज्ञाख्यो विद्याधरः प्रियंवदः ॥
ज्ञातीनां नंदयामास विनयादिगुणेन यः ॥ ३९ ॥
पार्श्वपुत्रस्तृतीयोस्ति नेमाख्यो नियमालयः ॥
देवपूजादिषट्कर्मपाथोनीखंडभास्करः ॥ ४० ॥
साभूनाम्नी तु तज्जाया रूपलज्जावती सती ॥
वस्तासुरजनौ तस्याः सुतौ जनमनोहरौ ॥ ४१ ॥
पार्श्वभार्याद्वितीया या सूहोनाम्नीति तत्सुतः ।
ईश्वराह्वो कलावासः कलुषापेतमानसः ॥ ४२ ॥
साधुचोषाभिधानस्य स्ववंशांबरभास्करः ॥
उमानाम्न्यस्ति सद्भार्या शीलनैककलालया ॥ ४३ ॥
तस्या अंगरुहौ ख्यातौ सत्यभूषाविभूषितौ ॥
लक्ष्मीवंतौ महांतौ तौ पात्रदानरतौ हि तौ ॥ ४४ ॥
तयोराद्योस्ति संघेशो नृसिंहः पद्मसिंहकः ।
चकार नेमिनाथस्य यात्रां यो दुःखहारिणीं ॥ ४५ ॥
तत्कलत्रं लसद्गात्रं पद्मश्रीर्नाम कामदं ॥
गृहे पात्रे समायाते या दानं दयते चिरं ॥ ४६ ॥
तस्य पुत्रास्त्रयः संति दीर्घायुषो भवंतु ते ॥
हेमराजो गजमल्लोपरः श्रवणसंज्ञकः ॥ ४७ ॥
चोषापुत्रो द्वितीयोस्ति रूल्हानामा गुणाकरः ।
रुल्हश्रीर्म्महिला तस्य देवराजाख्य अंजगः ॥ ४८ ॥
एतैः श्रीसाधुपार्श्वस्य चोषाख्यस्य च कायजैः ॥
वसद्भिर्द्वीझणूस्थाने रम्ये चैत्यालयैर्वरैः ॥ ४९ ॥
चाहमानकुलोत्पन्ने राज्यं कुर्व्वति भूपतौ ॥
श्रीमत्समसखानाख्ये न्यायान्यायविचारके ॥ ५० ॥
सूरिश्रीजिनचंद्रस्य पादपंकजषट्पदैः ॥
साधुभीमादिभिः सर्व्वैः साधुपद्मादिभिस्तथा ॥ ५१ ॥
कारितं श्रुतपंचम्या महदुद्यापनं च तैः ।
श्रीमद्देशव्रताधारिनरसिंहोपदेशतः ॥ ५२ ॥ चतुष्कलं ॥
तदा तैर्जिनबिंबानामभिषेकपुरस्सरा ॥
कारितार्चा महाभक्त्या यथायुक्ति च सोत्सवा ॥ ५३ ॥
भृंगारकलशादीनि जिनावासेषु पंचसु ॥
क्षिप्तानि पंच पंचैव चैत्योपकरणानि च ॥ ५४ ॥
एतच्छास्त्रादिभक्त्या तैर्ज्ञानदानमदायि च ।

ब्रह्मश्रीनरासिंहाख्यतिहुणादियतींशिने ॥ ५५ ॥
चतुर्विधाय संघाय सदाहारश्चतुर्विधः
प्रादाय्यौषधदानं च वस्त्रोपकरणादि च ॥ ५६ ॥
मित्रयाचकहीनेभ्यः प्रीतितुष्टिकृपादि च ॥
दानं प्रदत्तमित्यादिधनव्ययेाव्यधायितैः ॥ ५७ ॥
इत्थं सप्तक्षेत्र्यां चयते यो दानमात्मनो भक्त्या ॥
लभते तदनंतगुणं परत्र सोत्रापि पूज्यः स्यात् ॥ ५८ ॥
एतच्छास्त्रं लेखयित्वा हिसारादानाय्य स्वोपार्जितेन स्वराया ।
संघेशश्रीपद्मसिंहेन भक्त्या सिंहांताय श्रीनराय प्रदत्तं ॥ ५९ ॥
यो दत्ते ज्ञानदानं भवति हि स नरो निर्जराणां प्रपूज्यो
भुक्त्वा देवांगनाभिर्विषयसुखमनुप्राप्य मानुष्यजन्म ॥
भुक्त्वा राज्यस्य सौख्यं भवतनुखसुखान्निस्पृहीकृत्य चित्तं
लात्वा दीक्षां च बुध्वा श्रुतमपि सकलं ज्ञानमंत्यं लभेत ॥६०॥
ज्ञानदानाद्भवेज्ज्ञानी सुखी स्याद्भोजनादिह ॥
निर्भयेाभयतो जीवो नीरुगौषधदानतः ॥ ६१ ॥
धर्म्मतः सकलमंगलावली धर्मतो भवति मुंडकेवली ॥
धर्म्मतो जिनसुचक्रभृद्बली नाथतद्रिसुमुखो[नापतेद्रिपुमुखे]नरो बली॥६२॥
ज्ञात्वेति कुर्व्वंतु जनाः सुधर्म्मं सदैहिकामुष्मिकसौख्यकामाः ॥
देवार्च्चनादानतपोव्रताद्यैर्धान्यं न लभ्यं कृषिमंतरेण ॥ ६३ ॥
खंडेलान्वयमंडनेंदुवदन त्वं पद्मसिंहाख्य भो
हेमाद्यैस्त्रिभिरंगजैर्गतिमितैर्भीमादिभिर्बंधुभिः ॥
भव्यांभोरुहखंडवासतरणेश्चारित्रचूडामणेः
सूरिश्रीजिनचंद्रकस्य वचनात्रंद्याश्चिरं भूतले ॥ ६४ ॥
शास्त्रं शस्त्रं पापवैरिक्षयेदः शास्त्रं नेत्रं त्वंतरार्थप्रदृष्टौ ॥
शास्त्रं पात्रं सर्वचंचद्गुणानां शास्त्रं तस्माद्यत्नतो रक्षणीयं ॥ ६५ ॥
श्रुत्वा शास्त्रं पापशत्रुं हिनस्ति श्रुत्वा शास्त्रं पुण्यमित्रं धिनोति ॥
श्रुत्वा शास्त्रं सद्विवेकं दधाति तस्माद्भव्यो यत्नतस्तद्धि पाति ॥ ६६ ॥
यावत्तिष्ठति भूतले सुरनदी रत्नाकरो भूधरः
कैलाशः किलचक्रिकारितजगद्वंद्यश्चैत्यालयः ॥
यावद्व्योम्नि शशांकवासरमणी प्रस्फोटयंतौ तम-
स्तावत्तिष्ठतु शास्त्रमेतदमलं संपठयमानं बुधैः ॥ ६७॥
सूरिश्रीजिनचंद्रांघ्रिस्मरणाधीनचेतसा
प्रशस्तिर्विहिता चासौ मीहाख्येन सुधीमता ॥ ६८ ॥

यद्यत्र काप्यवद्यं स्यादर्थे पाठे मयादृतं
तदा शोध्यं बुधैर्वाच्यमनंतः शब्दवारिधिः ॥ ६९ ॥
इतिश्रीभव्यकुमुदचंद्रस्य सूरेः श्रीजिनचंद्रस्य पादांभोरुहषट्-
देन पंडितश्रीमेधाविसंज्ञेन काव्यबंधेन विरचिता प्रशास्ता प्रशस्तिः
समाप्ता ॥ छ ॥

No. 266.

THE CHÂRITRASÂRA BY CHÂMUNḌARÂJA.

चारित्रसारः—चामुण्डमहाराजः.

नं० चारित्रसारः

आ० अरिहननरजोहननरहस्यहरं पूजनार्हमर्हंतं ।
सिद्धान् सिद्धाष्टगुणान् रत्नत्रयसाधकान् स्तुवे साधून् ॥ १ ॥

च० तत्त्वार्थराद्धान्तमहापुराणेष्वाचारशास्त्रेषु च विस्तरोक्तम् ।
आख्यत्समासादनुयोगवेदी चारित्रसारं रणरङ्गसिंहः ॥

इति सकलागमसंयमसंपन्नश्रीमज्जिनसेनभट्टारकश्रीपादपद्मप्रसादासादित-चतुरनुयोगपारावारपारगधर्मविजयिश्रीचामुण्डमहाराजविरचिते भावनासारसंग्रहे चारित्रसारे अनगारधर्मः समाप्तः

इति श्रीचारित्रसारः संपूर्णः

No. 270.

DHARMAŚARMÂBHYUDAYAKÂVYAM,
BY HARICHANDRA.

धर्मशर्माभ्युदयकाव्यम्—हरिचन्द्रः ।

॥ ॐ नमः सिद्धेभ्यः ॥

श्रीनाभिसूनोश्चिरमंघ्रियुग्मनखेंदवः कौ मुदमेधयंतु ।
यत्रानमन्नाकिनरेंद्रचक्रचूडाश्मगर्भप्रतिबिंबमेणः ॥ १ ॥
चंद्रप्रभं नौमि यदीयभासा नूनं जिता चांद्रमसी प्रभा सा ।
नो चेत्कथं तर्हि तदंघ्रिलग्नं नखच्छलादिंदुकुटुंबमासीत् ॥ २ ॥
दुरक्षरक्षोदधियेत धात्र्यां मुहुर्मुहुर्घृष्टललाटपट्टाः ।
यं स्वर्गिणोनल्पगुणं प्रणेमुस्तनोतु नः शर्म्म स धर्म्मनाथः ॥ ३ ॥
संप्रत्यपायाः स्म इति प्रतीत्यै वह्नाविवाह्राय मिथः प्रविष्टाः ।
यत्कायकांतौ कनकोज्ज्वलायां सुरा विरेजुस्तमुपैमि शांतिं ॥ ४ ॥
भूयादगाधः स विबोधवार्द्धिर्वीरस्य रत्नत्रयलब्धये वः ।
स्फुरत्पयोबुद्बुदबिंदुमुद्रामिदं यदंतस्त्रिजगत्तनोति ॥ ५ ॥

निर्मार्जिते यत्पदपंकजानां रजोभिरंतः प्रतिबिंबितानि ।
जनाः स्वचेतोमुकुरे जगंति पश्यंति तान्नौमि मुदे जिनेंद्रान् ॥ ६ ॥
रत्नत्रयं तज्जननार्त्तिमृत्युसर्पत्रयीदर्पहरं नमामि ।
यद्दूषणं प्राप्य भवंति शिष्टा मुक्तेर्विरूपाकृतयोप्यभीष्टाः ॥ ७ ॥
त्वद्भक्तिनम्रं जनमाश्रयावः साक्षादिति प्रष्टुमिवोपकर्णं ।
चंद्राश्मता डंकपदात्पदार्थौ यस्याः स्थितौ ध्यायत भारतीं तां ॥ ८ ॥
जयंति ते केपि महाकवीनां स्वर्गप्रदेशा इव वाग्विलासाः ।
पीयूषनिस्यंदिषु येषु हर्षं केषां न धत्ते सुरसार्थलीला ॥ ९ ॥
लब्धात्मलाभा बहुधान्यवृद्धयै निर्मूलयंती घननीरसत्वं ।
सा मेघसंघातमपेतपंका शरत्सतां संसदपि क्षिणोतु ॥ १० ॥
वियत्पथप्रांतपरीक्षणाद्वा तदेतदंभोनिधिलंघनाद्वा ।
मात्राधिकं मंदधिया मयापि यदूर्ण्यते जैनचरित्रमत्र ॥ ११ ॥
पुराणपारीणमुनींद्रवाग्भिर्यद्वा ममाप्यत्र गतिर्भवित्री ।
तुंगेपि सिद्धयत्यधिरोहिणीभिर्यद्वामनस्यापि मनोभिलाषः ॥ १२ ॥
श्रीधर्म्मनाथस्य ततः स्वशक्त्या किंचिच्चरित्रं तरलोपि वक्ष्ये ।
वक्तुं पुनः सम्यगिदं जिनस्य क्षमेत नो वागधिदेवतापि ॥ १३ ॥
अर्थे हृदिस्थेपि कविर्न कश्चिन्निर्ग्रंथिगर्गुंफविचक्षणः स्यात् ।
जिह्वाबलस्पर्शमपास्य पातुं श्वा नान्यथांभो घनमप्यवैति ॥ १४ ॥
हृद्यार्थवंध्या पदबंधुरापि वाणी बुधानां न मनो धिनोति ।
न रोचते लोचनवल्लभापि स्नुहीक्षरत्क्षीरसरित्तरेभ्यः ॥ १५ ॥
वाणी भवेत्कस्यचिदेव पुण्यैः शब्दार्थसंदर्भविशेषगर्भा ।
इंदुं विनान्यस्य न दृश्यते द्युत्तमोधुनाना च सुधाधुनी च ॥ १६ ॥
श्रव्येपि काव्ये रचिते विपश्चित्कश्चित्सचेताः परितोषमेति ।
उत्कोरकः स्यात्तिलकश्चलाक्ष्याः कटाक्षभावैरपरे न वृक्षाः ॥ १७ ॥
परस्य तुच्छेपि परोनुरागो महत्यपि स्वस्य गुणे न तोषः ।
एवंविधो यस्य मनोविवेकः किं प्रार्थ्यते सोत्र हिताय साधुः ॥ १८ ॥
साधोर्विनिर्म्माणविधौ विधातुश्श्रुतास्तथा कर्थंचित्परमाणवो ये ।
मन्ये कृतास्तैरुपकारिणोन्ये पाथोदचंद्रद्रुमचंदनाद्याः ॥ १९ ॥
परार्तिदुःखोप्येष परोपकारव्यापारभारक्षमएव साधुः ।
किं दत्तपृष्टोपि गरिष्टधात्रीमुद्धारकर्म्मप्रवणो न कूर्म्मः ॥ २० ॥
निसर्गशुद्धस्य सतो न कश्चिच्चेतोविकाराय भवत्युपाधिः ।
व्यक्तस्वभावोपि विवर्णयोगात्कथं तदस्य स्फटिकोस्तु तुल्यः ॥ २१ ॥
खलं विधात्रा सृजता प्रयत्नात्किं सज्जनस्योपकृतं न तेन ।

ऋते तमांसि द्युमणिर्मणिर्वा विना न काचैः स्वगुणं व्यनक्ति ॥ २२ ।
दोषानुरक्तस्य खलस्य कस्याप्युलूकपोतस्य च को विशेषः ।
अहीव सत्कांतिमति प्रबंधे मलीमसं केवलमीक्षते यः ॥ २३ ॥
न प्रेम नम्रेपि जने विधत्से मित्रेपि मैत्रीं खल नातनोषि ।
तदेष किं नेष्यति न प्रदोषस्त्वामंजसा सायमिवावसानं ॥ २४ ॥
श्रव्यं भवेत्काव्यमदूषणं यत्र निर्गुणं क्वापि कदापि मन्ये ।
गुणार्थिनो दूषणमाददानस्तत्सज्जनाद्दुर्जन एव साधुः ॥ २५ ॥
अहो खलस्यापि महोपयोगः स्नेहद्रुहो यत्परिशीलनेन ।
आकर्णमापूरितपात्रमेताः क्षीरं क्षरंत्यक्षतमेव गावः ॥ २६ ॥
आः कोमलालापपरेपि मागाः प्रमादमंतःकठिने खलेस्मिन् ।
सेवालशालिन्युपले छलेन पातो भवेत्केवलदुःखहेतुः ॥ २७ ॥
आदाय शब्दार्थमलीमसानि यद्दुर्ज्जनोसौ वदने दधाति ।
तेनैव तस्याननमेव कृष्णं सतां प्रबंधः पुनरुज्ज्वलोभूत् ॥ २८ ॥
गुणानधस्तान्नयतोप्यसाधुपद्मस्य यावद्दिनमस्तु लक्ष्मीः ।
दिनावसाने तु भवेद्भृतश्रीराज्ञः सभासन्निधिमुद्रितास्यः २९ ॥
उच्चासनस्थोपि सतां न किंचिन्नीचः स चित्तेषु चमत्करोति ।
स्वर्णाद्रिशृंगाग्रमधिष्ठितोपि काको वराकः खलु काक एव ॥ ३० ॥
वृत्तिर्मरुद्वीपवतीव साधोः खलस्य वैवस्वतसोदरीव ।
तयोः प्रयोगे कृतमज्जनो नः प्रबंधबंधुर्लभतां विशुद्धिं ॥ ३१ ॥
अथास्ति जंबूपपदः पृथिव्यां द्वीपः प्रभान्यत्कृतनाकिलोकः ।
यो वृद्धया मध्यगतोपि लक्ष्म्या द्वीपांतराणामुपरीव तस्थौ ॥ ३२ ॥
क्षेत्रच्छदैः पूर्वविदेहमुख्यैरधः स्थितस्फारफणींद्रदंडः ।
चकास्ति रुक्माचलकर्णिको यः सद्म श्रियः पद्म इवाब्धिमध्ये ॥ ३३ ॥
द्वीपेषु यः कोपि करोति गर्वं मयि स्थितेप्यस्तु स मे पुरस्तात् ।
इतीव येन ग्रहकंकणांको हस्तोभ्युदस्तास्त्रिदशाद्रिदंभात् ॥ ३४ ॥
पश्यंतु संसारतमस्यपारे संतश्चतुर्वर्गफलानि सर्व्वे ।
इतीव यो द्विद्विदिवाकरेंदुव्याजेन धत्ते चतुरः प्रदीपान् ॥ ३५ ॥
अवाप्य सर्पाधिपमौलिमैत्रीं छत्रद्युतिं तन्वति यत्र वृत्ते ।
धत्ते समुत्तेजितशातकुंभकुंभप्रभां कांचन कांचनाद्रिः ॥ ३६ ॥
सम्यक्त्वपाथेयमवाप्यते चेद्दुस्तदस्मादपवर्गमार्गैः ॥
इतीव लोके निगदत्युदस्तशैलेंद्रहस्तांगुलिसंज्ञया यः ॥ ३७ ॥
पातुं बहिर्मारुतमेकसुमनलक्ष्मीलसत्कुंकुमपंकपीतः ।
तदंतरुद्विद्य महीमहीनामभ्युत्थितो नाथ इवास्ति मेरुः ॥ ३८ ॥

चकास्ति पर्य्यंतपतत्पतंगे यत्रांबरं दीप इवोपरिष्टात् ।
कयापि शृंगाग्रघनांजनानां जिघृक्षया पात्रमिव प्रदत्तं ॥ ३९ ॥
द्यावापृथिव्योः पृथुरंतरे यः कृतस्थितिः स्थूलरथांगकांत्योः ।
युगानुकारिध्रुवमंडलश्रीरूढ्वो रथस्याक्ष इवावभाति ॥ ४० ॥
तद्दक्षिणं भारतमस्ति तस्य क्षेत्रं जिनेंद्रागमवारिसेकात् ।
स्वर्गादिसंपत्फलशालि यत्र निष्पद्यते पुण्यविशेषसस्यं ॥ ४१ ॥
यस्मिंश्चुगंगांतरवर्त्तिनोच्चैः शैलेन भिन्नं विजयार्द्धनाम्ना ।
भारेण लक्ष्म्या इव दुर्वहेण बभूव षट्खंडमखंडशोभं ॥ ४२ ॥
तत्रार्यखंडं त्रिदिवात्कथंचिच्च्युतं निरालंबतयेव खंडं ।
ललामवन्मंडयति स्वकांत्या देशो महानुत्तरकोशलाख्यः ॥ ४३ ॥
अनेकपद्माप्सरसः समंताद्यस्मिन्नसंख्यातहिरण्यगर्भाः ।
अनंतपीतांबरधामरम्या ग्रामा जयंति त्रिदिवप्रदेशान् ॥ ४४ ॥
यंत्रप्रणालीचषकैरजस्रमापीय पुंड्रेक्षुरसासवौघं ।
मंदानिलांदोलितशालिपूर्णा विघूर्णते यत्र मदादिवोर्वी ॥ ४५ ॥
विस्तार्य्य तारा रभसान्निशि द्यौः पुनः पुनर्यद्दिवसे प्रमार्ष्टि ।
उत्पुंडरीकैः किल यत्सरोभिः स्वं लब्धसाम्यं तदमन्यमाना ॥ ४६ ॥
उत्पालिकाभ्रस्तिमितैस्तडागचक्षुःसहस्रैरिव विस्मयाय ।
यद्वैभवं भूरपि वीक्ष्य धत्ते रोमांचमुद्यत्कलमच्छलेन ॥ ४७ ॥
जनैः प्रतिग्रामसमीपमुच्चैः कृतावृषाढ्यैर्वरधान्यकूटाः ।
यत्रोदयास्ताचलमध्यगस्य विश्रामशैला इव भांति भानोः ॥ ४८ ॥
नीरांतरात्तप्रतिमावतारास्तरंगिणीनां तरवस्तटेषु ।
विभांति यत्रोर्ध्वगतार्कतापात्कृतप्रयत्ना इव मज्जनाय ॥ ४९ ॥
सस्यस्थलीपालकबालिकानामुल्लोलगीतश्रुतिनिश्चलांगं ।
यत्रैणयूथं पथि पांथसार्थाः सल्लेप्यलीलामयमातनोति ॥ ५० ॥
आस्कंधमृज्वी तदनल्पपत्रप्रसूनशाखावलया द्रुमाली ।
मयूरपत्रग्रथितातपत्रश्रीर्यस्य देशाधिपतित्वमाह ॥ ५१ ॥
यत्रालिमाला स्थलपंकजानां सौरभ्यलोभादमितो भ्रमंती ।
विभाति लोलाध्वगलोचनानां बंधाय सिद्धायसशृंखलेव ॥ ५२ ॥
यं तादृशं देशमपास्य रम्यं यत्क्षारमब्धिं सरितः समीयुः ।
बभूव तेनैव जलाशयानां तासां प्रसिद्धं किल निम्नगात्वं ॥ ५३ ॥
भूकंठलोठन्नवपुंडरीकस्रग्बंधुरा गोधनधोरणी या ।
सा यस्य दिग्मंडलमंडनाय विस्तारिणी कीर्त्तिरिवावभाति ॥ ५४ ॥
कल्पद्रुमान् कल्पितदानशीलान् जेतुं किलोत्तालपतत्त्रिनादैः ।

आहूय दूराद्दितरंति वृक्षाः फलान्यचिंत्यानि जनाय यत्र ॥ ५५ ॥
इति देशवर्णनम् ॥

तत्रास्ति तद्रत्नपुरं पुरं यद्द्वारस्थलीतोरणवेदिमध्यं ।
अलंकरोत्यर्कतुरंगपंक्तिः कदाचिदिंदीवरमालिकेव ॥ ५६ ॥
मुक्तामया एव जनाः समस्तास्तास्ताः स्त्रियो या नवपुष्परागाः ।
वज्रं द्विषां मूर्द्धि नृपोपि यस्य वितन्वते नाम विनिश्चितार्थे ॥ ५७ ॥
भोगींद्रवेश्मेदमिति प्रसिद्धया यद्दप्रवेषः किल पाति शेषः ।
तथाहि दीर्घातिकदीर्घिकास्य निर्मुक्तनिर्मोकनिभा विभाति ॥ ५८ ॥
समेत्य यस्मिन्मणिबद्धभूमौ पौरांगनानां प्रतिबिंबदंभात् ।
मन्ये न रूपामृतलोलुपाक्ष्यः पातालकन्याः सविधं त्यजंति ॥ ५९ ॥
प्रासादशृंगेषु निजप्रियार्त्स्यै हेमांडकप्रांतमुपेत्य रात्रौ ।
कुर्वंति यत्रापरहेमकुंभभ्रमं शुगंगाजलचक्रवाकाः ॥ ६० ॥
शुभ्रायदभ्रंलिहमंदिराणां लग्ना ध्वजाग्रेषु न ताः पताकाः ।
किं तु त्वचो षट्टनतः सितांशोर्नो चेत्किमंतर्व्रणकालिकास्य ॥ ६१ ॥
कृतापध्वो भोगिपुरी कुतोभूदहीनभूयेत्यतिकोपकंपं ।
यज्जेतुमेतामिव खातिकांभश्छायाच्छलात्क्रामति नागलोकं ॥ ६२ ॥
संक्रांतबिंबः स्ववदिंदुकांते नृपालये प्राहरिकैः परीते ।
हृताननश्रीः सुदृशां चकास्ति काराधृतो यत्र रुदन्निवेंदुः ॥ ६३ ॥
विभाति रात्रौ मणिकुट्टिमोर्वी संजाततारापतिभावतारा ।
दिदृक्षया यत्र विचित्रभूतेरुत्तानिताक्षीव कुतूहलेन ॥ ६४ ॥
दृग्निर्निमेषा द्युसदां पतंती दोषाय माभूदिति यस्य रात्र्या ।
उत्तार्यते मूर्द्धि जितामरस्य नीराजनापात्रमिवेंदुबिंबं ॥ ६५ ॥
दंदह्यमानागुरुधूमवर्त्तिमवर्त्तिते व्योम्नि घनांधकारे ।
सौधेषु यत्रोर्द्धनिविष्टहेमकुंभप्रभा भाति तडिल्लतेव ॥ ६६ ॥
यत्रोच्चकैश्चैत्यनिकेतनानां कूटस्थलीकृत्रिमकेसरिभ्यः ।
रात्रिंदिवं भीत इवांतरिक्षे भ्राम्यत्युपात्तैकमृगो मृगांकः ॥ ६७ ॥
यत्रोच्चहर्म्येषु पतत्सपद्मच्योमापगापूरसहस्रशंकां ।
वितन्वते कांचनकुंभशोभासंभाव्यमानाः सितवैजयंत्यः ॥ ६८ ॥
यत्राश्मगर्भोज्ज्वलवेश्मभित्तिप्रभाभिराक्रांतनभस्तलाभिः ।
दिवापि वापीपुलिने वराकी रात्रिभ्रमात्साम्यति चक्रवाकी ॥ ६९ ॥
मरुच्चलत्केतुकरांगुलीभिः संतर्जितानीव सिषेविरे यत् ।
अतुच्छशाखानगरच्छलेन चतुर्दिगंताधिपचंचनानि ॥ ७० ॥
रत्नांडकैः शुभ्रसहस्रकूटान्याभांति यस्मिन् जिनमंदिराणि ।

तद्द्रष्टुमुर्वीतलनिर्गताहिभर्त्री कृतानीव वपूंषि हर्षात् ॥ ७१ ॥
उदेति पातालतलात्सुधायाः सिरासहस्रं सरसीषु यत्र ।
मन्ये ततस्तासु रसाधिकत्वं मुंचन्युपांतं न च भोगिवर्गः ॥ ७२ ॥
मंथाचलामूलविलोडितांतर्लब्धैकसत्कौस्तुभदृष्टसारः ।
रत्नाकरः स्याज्जलधिः कुतस्तत्सेवेत नैतत्परिखामिषाच्चेत् ॥ ७३ ॥
अतीव भास्तंभितकौस्तुभानां स्तूपान्निरूप्य ज्वलतां मणीनाम् ।
आक्रीडशैलानिव यत्र लक्ष्म्याः प्रत्येति दूरापणिकोपि लोकः ॥ ७४ ॥
पदे पदे यत्र परार्थनिष्ठा रसस्थितिं कामपि नाटयंत्यः ।
वाचः कवीनामिव कस्य नोच्चैश्चेतोमुदं कंदलयंति वेश्याः ॥ ७५ ॥
संगीतकारंभरसन्मृदंगाः कैलासभासो वलभीनिवेशाः ।
वृंदानि यत्र ध्वनदंबुदानामनंबुशुभ्राणि विडंबयंति ॥ ७६ ॥
रणद्भणत्किंकिणिकारवेण संभाव्य यत्रांबरमार्गलग्नं ।
मरुच्चलत्केतनतालवृंतैर्हर्म्यावली बीजयतीव मित्रं ॥ ७७ ॥
हारावलीनिर्झरहारितुंगमवाप्य कांतास्तनशैलदुर्गं ।
यत्र त्रिनेत्रादपि निर्विशंकः शंके स्मरो भूत्रयदुर्द्धरोभूत् ॥ ७८ ॥
केशेषु भंगस्तरलत्वमक्ष्णोः सरागता केवलमोष्ठयोश्च ।
मुक्त्वा तदास्यं सुदृशां न यत्र दोषाकरच्छायमवैमि किंचित् ॥ ७९ ॥
रात्रौ तमःपीतसितेतराश्मवेश्माग्रभाजामसितांशुकानां ।
स्त्रीणां मुखैर्यत्र नवोदितेंदुमालाकुलेव क्रियते नभश्रीः ॥ ८० ॥
मद्राजिनो नोर्द्धधुरा रथेन प्राकारमारोढुममुं क्षमंते ।
इतीव यल्लंघयितुं दिनेशः श्रयत्प्रतीचीमथवाप्युदीचीं ॥ ८१ ॥
नीलाश्मलीलावलभीषु जालव्यालंबमानैर्निशि चंद्रपादैः ।
प्रतारिता यत्र न मुग्धवध्वो हारावचूलेष्वपि विश्वसंति ॥ ८२ ॥
उपर्युपारूढवधूमुखेंदूनुदीक्ष्य मंदाक्षमुपैति नूनं ।
यत्रोच्चसौधोच्चयचूलिकाभ्यो नन्त्रीभवन्निंदुरतः प्रयाति ॥ ८३ ॥
प्रालेयशैलेंद्रविशालशालश्रोणीसमालंबितवारिवाहं ।
विराजते निर्जरराजधानीमुद्वीय यज्जेतुमिवात्तपक्षं ॥ ८४ ॥

अगुरुरिति सुगंधिद्रव्यभेदे प्रसिद्धिः
सततमविभवोपि प्रेक्ष्यते मेष एव ।
फलसमयविरुद्धा यत्र वृक्षानपास्य
क्वचिदपि न कदाचित्केनचित्केपि दृष्टाः ॥ ८५ ॥

अंतःस्थितप्रथितराजविराजमानो यः प्रांतभूवलयिता पृथुशालबंधः ।
प्रत्यर्थिनाशपिशुनः परिपूर्णमूर्त्तेरिंदोरुदारपरिवेष इवावभाति ॥ ८६ ॥

इति महाकविश्रीहरिचंद्रविरचिते श्रीधर्म्मशर्म्माभ्युदयमहाकाव्ये नगरवर्ण्णनो नाम प्रथमः सर्गः ॥

च० अभजदथ विचित्रैर्वाक्प्रसूनोपचारैः
प्रभुरिह हरिचंद्राराधितो मोक्षलक्ष्मीं ।
तदनु तदनुयायी प्राप पर्यंतपूज्यो-
र्यंचितसुकृतराशिः स्वं पदं नाकिलोकः ॥ ८५ ॥

इति महाकविश्रीहरिचंद्रविरचिते श्रीधर्मशर्माभ्युदये महाकाव्ये श्रीधर्मनाथनिर्वाणगमनो नाम एकविंशतितमः सर्गः ।

संवत् १५६४ वर्षे श्रावणशुदि ५ बुधवासरे
श्रीमान्सरस्वतीगच्छो मूलसङ्घे महोत्तमः ।
बलात्कारगणोपेता यत्र भान्ति यतीश्वराः ॥
आम्नायो यत्र संभूतः कुन्दकुन्दगणेशिनः ।
तत्रासीच्छुद्धबोधात्मा पद्मनन्दिगणाधिपः ॥
.....

No. 274,

FROM THE FIRST ÂŚVÂSA OF THE YAŚASTILAKA-KÂVYAM BY SOMADEVA.

यशस्तिलककाव्यम्—सोमदेवः.

आ० ॥ ॐ नमः सिद्धेभ्यः ॥

श्रियं कुवलयानंदप्रसादितमहोदयः ।
देवश्चंद्रप्रभः पुष्याज्जगन्मानसवासिनीं ॥ १ ॥
श्रियं दिश्यात्स वः श्रीमान्यस्य संदर्शनादपि ।
भवेच्चैलोक्यलक्ष्मीणां जंतुः केतुर्निकेतनं ॥ २ ॥
श्रियं देयात्स वः कामं यस्योन्मीलति केवले ।
त्रैलोक्यमुत्सवोदारं पुरमेकमिवाभवत् ॥ ३ ॥
यस्यांघ्रिनखनक्षत्रविबृंभाय नमस्यते ।
नमज्जगत्त्रयीपालकुंतलाभोगडंबरः ॥ ४ ॥
बालारुणायते यस्य पादद्वितयमंडलं ।
प्रह्वत्रिविष्टपाधीशकिरीटोदयकोटिषु ॥ ५ ॥

नखोज्जृंभकरांभोगकेसरं यत्क्रमद्वयं ।
नम्रामरवधूनेत्रदीर्घिकास्वंबुजायते ॥ ६ ॥
यत्पदस्मृतिसंभाराद्भुवनत्रयनायकाः ।
वाङ्मनोदैवसिद्धीनां सिद्धादेशादिवेशते ॥ ७ ॥
तस्मै सत्कीर्तिपूर्णाय विश्वदृश्वैकमूर्त्तये ।
नमः शमसमुद्राय जिनेन्द्राय पुनः पुनः ॥ ८ ॥

अपि च

भूर्भुवः स्वस्त्रयं यत्र वेलाचलकुलायते ।
अपाराय नमस्तस्मै जिनबोधपयोधये ॥ ९ ॥

किं च ॥

मतेः सूते बीजं सृजति मनसश्चक्षुरपरं
यदाश्रित्यान्यात्मायं भवति निखिलज्ञेयविषयः ।
विवर्त्तैरन्यैर्तैर्भरितभुवनाभोगविभवैः
स्फुरत्तत्त्वं ज्योतिस्तदिह जयतादक्षरमयं ॥ १० ॥
सर्वज्ञकल्पैः कविभिः पुरातनैरवीक्षितं वस्तु किमस्ति संप्रति ।
ऐदंयुगीनस्तु कुशाग्रधीरपि प्रवक्ति यत्तत्सदृशं स विस्मयः ॥ ११ ॥
कृतीः परेषामविलोकमानस्तदुक्तिवक्ताप्यविनैव हीनः ।
कृतेक्षणो राजपथेन सम्यक्प्रयाति च प्रत्युत विस्मयाय ॥ १२ ॥
कृत्वा कृतीः पूर्वकृताः पुरस्तात्प्रत्यादरं ताः पुनरीक्षमाणः ।
तथैव जल्पेदथ योन्यथा वा स काव्यचोरोस्तु स पातकी च ॥ १३ ॥
असहायमनादर्शं रत्नं रत्नाकरादिव ।
मत्तः काव्यमिदं जातं सतां हृदयमंडनं ॥ १४ ॥
उक्तयः कविताकांताः सूक्तयोवसरोचिताः ।
युक्तयः सर्वशास्त्रांतास्तस्य यस्यात्र कौतुकं ॥ १५ ॥
किंचित्काव्यं श्रवणसुभगं वर्णनोदीर्णवर्णं
किंचिद्वाच्योचितपरिचयं हृच्चमत्कारकारि ।
अत्रासूयेत्क इह सुकृती किंतु युक्तं तदुक्तं
यद्युत्पत्त्यै सकलविषये स्वस्य चान्यस्य च स्यात् ॥ १६ ॥
आजन्म समभ्यस्ताच्छुष्कात्तर्कात्तृणादिव ममास्याः ।
मतिमुरभेरभवदिदं मुक्तिपयः सुकृतिनां पुण्यैः ॥ १७ ॥
वाच एव विशिष्टानामनन्यसमवृत्तयः ।
स्वख्यातिशायिनं हेतुमाहुः कांता लता इव ॥ १८ ॥
वागर्थैः कविसामर्थ्यं त्रयं तत्र द्वयं समं ।

सर्वेषामेव वक्तृणां तृतीयं भिन्नशक्तिकं ॥ १९ ॥
लोको युक्तिः कलाश्छंदोलंकाराः समयागमाः ।
सर्वसाधारणाः सद्भिस्तीर्थमार्गा इव स्मृताः ॥ २० ॥
अर्थो नाभिमतं शब्दं न शब्दोर्थं विगाहते ।
स्त्रीवृंदमिव मंदस्य दुनोति कविता मनः ॥ २१ ॥
दुर्ज्ञानां विनोदाय बुधानां मतिजन्मने ।
मध्यस्थानां न मौनाय मन्ये काव्यमिदं भवेत् ॥ २२ ॥
सुकविकथामाधुर्यप्रबंधसेवातिवृद्धजाड्यानां ।
पिचुमंदकंदलीष्विव भवतु रुचिर्मद्विधोक्तिषु बुधानां ॥ २३ ॥
न गद्यं पद्यमिति वा सतां कुर्वीत गौरवं ।
किंतु किंचित्स्वसंवेद्यमन्यत्सुखमिव स्त्रियाः ॥ २४ ॥
त एव कवयो लोके येषां वचनगोचरः ।
सपूर्वोपूर्वतामर्थो यात्यपूर्वैः सपूर्वतां ॥ २५ ॥
ता एव सुकवेर्वाचास्तिरश्चामपि याः श्रुताः ।
भवंत्यानंदनिष्यंदामंदरोमांचहेतवः ॥ २६ ॥
नचैकांतेन वक्रोक्तिः स्वभावाख्यानमेव वा ।
बुधानां प्रीतये किंतु द्वयं कांताजनेष्विव ॥ २७ ॥
अबुधेष्युक्तियुक्तिज्ञे कवीनामुत्सवो महान् ।
गुणाः किं न सुवर्णस्य व्यज्यंते निकषोपले ॥ २८ ॥
अवक्तापि स्वयं लोकः कामं काव्यपरीक्षकः ।
रसपाकानभिज्ञोपि भोक्ता वेत्ति न किं रसं ॥ २९ ॥
वृथा वक्तुः श्रमः सर्वो निर्विचारे नरेश्वरे ।
प्राज्यभोज्यविधिः कः स्यात्तृणस्वादिनि देहिनि ॥ ३० ॥
यः पार्थिवत्वसामान्यान्माणिक्याश्मसमागमः ।
पार्थिवः पार्थिवो नूनं वृथा तत्र कवेः श्रमः ॥ ३१ ॥
अंगनावद् गिरोगण्याः प्रायेणान्यपरिग्रहात् ।
स्वयं विचारशून्यो हि प्रसिद्धया रज्यते जनः ॥ ३२ ॥
यः स्वयं कवते नैव यश्चैको मूढधीश्वरः ।
मरणादपि दुःखाय काव्यकीर्त्तिस्तयोः पुरः ॥ ३३ ॥
अंतःसारं भवेद्रत्नं बहिः काचं च सुंदरं ।
यथा तथा कवेः काव्यमकवेश्च विभाव्यतां ॥ ३४ ॥
निःसारस्य पदार्थस्य प्रायेणाडंबरो महान् ।
नहि स्वर्णे ध्वनिस्तादृक्कांस्ये यादृक्प्रजायते ॥ ३५ ॥

काव्यकथासु त एव हि कर्त्तव्याः साक्षिणः समुद्रसमाः ।
गुणमणिमंतर्निदधति दोषमलं ये बहिश्च कुर्वंति ॥ ३६ ॥
आत्मास्थितेर्वस्तु विचारणीयं न जातु जात्यंतरसंश्रयेण ।
दुर्वर्णनिर्वर्णविधौ बुधानां सुवर्णवर्णस्य मुधानुबंधः ॥ ३७ ॥
गुणेषु ये दोषमनीषयांधा दोषान् गुणीकर्तुमथेशते वा ।
श्रोतुं कवीनां वचनं न तेर्हाः सरस्वतीद्रोहिषु कोधिकारः ॥ ३८ ॥
अयं कविर्नैष कविः किमत्र हेतुप्रयुक्तिः कृतिभिर्विधेया ।
श्रोत्रं मनश्चात्र यतः समर्थं वागर्थयोरूपनिरूपणाय ॥ ३९ ॥
कवितायै नमस्तस्यै यद्रसोल्लासिताशयाः ।
कुर्वंति कवयः कीर्त्तिलतां लोकांतसंश्रयां ॥ ४० ॥

निद्रां विदूरयसि शास्त्ररसं रुणत्सि सर्वेंद्रियार्थमसमर्थविधिं विधत्से ।
चेतश्च विभ्रमयसे कविते पिशाचि लोकस्तथापि सुकृती त्वदनुग्रहेण ॥ ४१ ॥

No. 274—(*continued*).

THE FIRST KALPA OF THE UPÂSAKÂDHYÂYANA-NAM IN SOMADEVA'S YAŚASTILAKAM.

॥ श्रीमानत्रान्तरे सूरिः सुदत्तोवधिबोधतः ।
बुध्वा तदागमं तत्र ययौ संयमधीः स्वयं ॥
तत्रागमान्मुनेर्मान्यात्सभा चुक्षोभ भूभुजः ।
रत्नाकरस्य वेलेव पार्व्वणेंदुसमागमात् ॥
विधाय विधिवत्सूरेः सपर्यां तत्र भूपतौ ।
आसीने सत्युवाचेदमसौ मुनिकुमारकः ॥

भगवन्नस्ति खलु केदलांतरालखेलल्लेलिहानेशानकपर्दचंदनद्रुमालवालायमानमंदाकिनीजलकेलिकलहंसेन । सुरसुंदरीलोचनचकोरकुलसंतर्प्पणार्पितामृतासारसृष्टिना । सरस्वतीश्रवणतीर्थोपासनतापसेन । मनोजविजयार्ज्जनावर्ज्जितजन्मना रतिवल्लरीकुसुमस्तबकसुंदरेण । त्रिदिवदीर्घिकार्जुनांबुजकुंजविजयिमूर्त्तिना । कौस्तुभैरावतपारिजातामृतेंदिरासोदरेण । मृगमदकर्दमालिखितललामलिपिविलोपिना विदलच्छदातुच्छतापिच्छगुलुंच्छाविच्छिन्नच्छायाछुप्पलांछनेनालंकृतिमता क्षीरोदनंदनेन चंद्रमसा मुद्रितः प्रतिपर्व्व संपन्नफलपरंपरोप्युदितोदितविभूतिरहितकीर्तिस्तंभनिर्भेदभि[प]दूनां यदूनां वंशः ।

तत्राभवन्निखिललोकचिंतामणीयमानचरणो रणोत्सवतारासिकसपत्नांगनालोचनचंद्रकांतमणिप्रणालजलप्रवाहिनीहाराकिरणोदयो दयोचिताचरणानंदितविनीता-

वनीपालदारको । दाराकोग्रतरकरबालविनिर्भिन्नारीभकुंभस्थलोच्छलन्मुक्ताफल-
निकरतारकितगगनतलो । नतलोकपालचूडामणिमरीचिवलयालवालविलसत्क्रमा-
शोकपल्लवश्रीः । श्रीविरामसीमाश्रितशत्रुसंतानतरूत्पाटनपटुदोर्दंडमंडलप्रचं-
डश्चंडमहासेनो नाम नरपतिस्तस्यायं समस्तसाम्राज्यधुरोद्धारधौरेयः । प्रजोपद्रव
द्रुतक्षुद्रकाद्रवेयवैनतेयः साक्षात् कुमुमधनुः सूनुरावयोश्च सविध्याः सकल-
जगद्व्यवहारप्रवृत्तिदत्तस्कंधात् संसारसंबंधादनुजपर्ययः सोदर्यः स एष संमति-
स्वभावतो मृदुमानसरसप्रसरोपि दुरुपदेशावसरः । ताम्रपर्णीपयःप्रवाह इव
संजातभुक्तिसंपुटकोटरावगाहः कठिनतानीतमतिरस्मत्सागतिशलाकासादित-
सूत्रप्रवेशमार्गो निकामं संपद्यमानधर्म्मसंसर्गो भवितुमिच्छतीति ।

तदनु राजा । सबहुमानं धर्म्मद्रुमप्रथमोत्पन्नपल्लवायमानेन । सकलसंसारव्य-
सनवनदावानलप्रभापटलकांतिना । नखमयूखप्रसरोत्सर्पितश्रवणसमीपसरस्वती-
प्रवाहेण सीमंतप्रांतसरःसंजातजलजकुड्मलविडंबिना करयुगलेनोत्तंसितशिखंडः
प्रणम्यानाकुलमनाः प्रत्याक्षिप्तव्याक्षेपैनाः परलोकोपायपरामर्शपवित्रप्रकृतिः ।
शुश्रूषाश्रवणग्रहणधारणविज्ञानोहापोहतत्वाभिनिवेशपेशलमतिः सुदत्तभगवं-
तमभयरुचिविरचितावसरोदंतमेवं किलाभाषत भगवन् धर्म्मात् किलैष जंतुर्भवति
सुखी जगति स च पुनर्द्धर्म्मः किं रूपः किं भेदः किमुपायः किं फलश्च जायेत ।।

भगवानाह ।। राजन् समाकर्णय ।।

यस्मादभ्युदयः पुंसां निःश्रेयसफलाश्रयः ।
वदंति विदिताम्नायास्तं धर्म्मं धर्म्मसूरयः ।।
स प्रवृत्तिनिवृत्त्यात्मा गृहस्थेतरगोचरः ।
प्रवृत्तिर्मुक्तिहेतौ स्यान्निवृत्तिर्भवकारणात् ।।

राजाह ।। किं पुनर्भगवन् मुक्तेः कारणं किं च संसारस्य को वा गृहाश्रमिणां
धर्म्मः कश्च संयमिलोकस्य । भगवान् ।

सम्यक्त्वज्ञानचारित्रत्रयं मोक्षस्य कारणं ।
संसारस्य च मीमांस्यं मिथ्यात्वादि चतुष्टयं ।।
सम्यक्त्वं भावनामाहुर्युक्तियुक्तेषु वस्तुषु ।
मोहसंदेहविभ्रांतिवर्ज्जितं ज्ञानमुच्यते ।।
कर्म्मादाननिमित्तायाः क्रियायाः परमं शमं ।
चारित्रोचितचातुर्याश्चारुचारित्रमूचिरे ।।
सम्यक्त्वज्ञानचारित्रविपर्ययपरं मनः ।
मिथ्यात्वं नृषु भाषंते सूरयः सर्ववेदिनः ।।

अत्र दुरागमवासनाविलासिनीवासितचेतसां प्रवर्त्तितप्राकृतलोकानोकहोन्मूल-

नसमयस्रोतसां । सदाचाराचरणचातुरीविदूरवर्त्तिनां परवादिनां मुक्तेरुपाये काये च बहुवृत्तयः खलु प्रवृत्तयः ॥ तथाहि ॥

सकलनिष्कलाप्तप्राप्तमंत्रतंत्रोपेक्षदीक्षालक्षणात् । श्रद्धामात्रानुसरणात् । मोक्ष इति सैद्धांतवैशेषिकाः । द्रव्यगुणकर्म्मसामान्यसमवायांत्यविशेषाभावाभिधानानां पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्यबोधतंत्रात् ज्ञानमात्रादिति तार्किकवैशेषिकाः । त्रिकालभस्मोद्धूलनेष्वागट्टुक (गंतुक) प्रदानाप्रदाक्षिणीकरणात्मविडंबनादिक्रियाकांडमात्राधिष्ठानादनुष्ठानादितिपाशुपताः सर्व्वेषु पेयापेयभक्ष्याभक्ष्यादिषु निःशंकचित्तावृत्तादिति कुलाचार्यकाः ॥ तथा च त्रिकमतोक्तिर्मदिरामोदमेदुरवदनस्तरसरसप्रसन्नहृदयः सव्यपार्श्वविनिवेशितशक्तिः सक्ति[शक्ति]मुद्रासनधरः स्वयमुमामहेश्वरायमाणः कृष्णया शर्व्वाणीश्वरमाराधयेदिति । प्रकृतिपुरुषयोर्विवेकमतेः ख्यातिरिति सांख्याः ॥

नैरात्म्यादिनिवेदितसंभावनातो भावनातइति दशबलशिष्याः ॥

अंगारांजनादिवत् स्वभावदैवकालुष्योत्कर्षप्रवृत्तस्य चित्तस्य न कुतश्चिद्विशुद्धवृत्तिरिति जैमिनीयाः । सति धर्म्मिणि धर्म्माश्चिंत्यंते ततः परलोकिनोभावात्परलोकाभावे कस्यासौ मोक्ष इति समवाप्तसमस्तनास्तिकाधिकाधिपत्या वार्हस्पत्याः । परमब्रह्मदर्शनवशादशेषभेदसंवेदनाविद्याविनाशादिति वेदांतवादिनः । नैवांतस्तत्वमस्तीह न बहिस्तत्वमंजसा । विचारगोचरातीते शून्यतात्रेयसी तत इति पश्यतोहराः प्रकाशितशून्यतैकांततिमिराः शाक्यविशेषाः । तथा ज्ञानसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नधर्म्माधर्म्मसंस्काराणां नवसंख्यावसराणामात्मगुणानामत्यंतोन्मुक्तिर्मुक्तिरिति काणादाः तदुक्तं ॥

बहिः शरीराद्यद्रूपमात्मनः संप्रतीयते ।
उक्तं तदेव मुक्तस्य मुनिना कणभोजिना ॥

निराश्रयचित्तोत्पत्तिलक्षणो मोक्ष इति तथागताः ॥

तदुक्तं ॥

दिशं न कांचिद्विदिशं न कांचिन्नैवावनिं गच्छति नांतरिक्षं ।
दीपो यथानिर्वृतिमभ्युपेतः स्नेहक्षयात् केवलमेति शांतिं ॥
दिशं न कांचिद्विदिशं न कांचिन्नैवावनिं गच्छति नांतरिक्षं ।
जीवस्तथा निर्वृतिमभ्युपेतः क्लेशक्षयात् केवलमेति शांतिं ॥

बुद्धिमनोहंकारविरहादखिलेंद्रियोपशमावहान्तदा द्रष्टुः स्वरूपेवस्थानं मुक्तिरिति कापिलाः ॥ यथा घटविघटने घटाकाशमाकाशीभवति तथा देहोच्छेदात्सर्व्वः प्राणी परे ब्रह्मणि लीयत इति ब्रह्माद्वैतवादिनः ॥

अज्ञातपरमार्थानामिवमन्येपि दुर्णयाः ।
मिथ्यादृशां न गण्यंते जात्यंधानामिव द्विपे ।

स्वगतं ।

प्रायः संप्रति कोपाय सन्मार्गस्योपदेशनं ।
निर्लूननासिकस्येव विशुद्धादर्श[दर्शनम्] ।
दृष्टांताः संत्यसंख्येया मतिस्तद्वशवर्त्तिनी ।
किन्न कुर्युर्महीं धूर्ता विवेकरहितामिमां ॥
दुराग्रहग्रहग्रस्ते विद्वान् पुंसि करोतु किं ।
कृष्णपाषाणखंडेषु मार्दवाय न तोयदः ।
इति युक्तिर्यदेवात्र तदेव परमार्थसत् ।
यद्वानुदीप्तिवत्तस्याः पक्षपातोस्ति न क्वचित् ॥

प्रकाशं ।

श्रद्धा श्रेयोर्थिनां श्रेयः संश्रयाय न केवला ।
बुभुक्षितवशात्पाको जायेत किमुदुंबरे ॥
पात्रावेशादिवन्मंत्रादात्मदोषपरिक्षयः ।
दृश्येत यदि को नाम [जनः] क्लिश्येत संयमैः ॥
दीक्षाक्षणांतरात्पूर्वं ये दोषा[भावसं]भवाः ।
ते पश्चादपि दृश्यंते तन्न सा मुक्तिकारणं ॥
ज्ञानादवगमोर्थानां न तत्कार्यसमागमः ।
तर्षापकर्षयोगि स्यादृष्टमेवान्यथा पयः ॥
ज्ञानहीने क्रिया पुंसि परं नारभते फलं ।
तरोश्छायेव किं लभ्या फलश्रीर्नष्टदृष्टिभिः ॥
ज्ञानं पंगौ क्रिया बांधे [चांधे] निःश्रद्धे नार्थकृद्द्वयं ।
ततो ज्ञानक्रियाश्रद्धात्रयं तत्पदकारणं ॥

उक्तं च ।

हतं ज्ञानं क्रियाशून्यं हता चाज्ञानिनः क्रिया ।
धावन्नप्यंधको नष्टः पश्यन्नपि च पंगुकः ॥
निःशंकात्मप्रवृत्तेः स्याद्यदि मोक्षसमीक्षणं ।
ठकसूनाकृतं पूर्वं पश्चाल्लोकेष्वसौ भवेत् ॥
अव्यक्तनरयोर्नित्यं नित्यव्यापित्वभावयोः ॥
विवेकेन कथं ख्यातिं सांख्यमुख्याः प्रचक्षते ।
सर्वं चेतसि भासेत वस्तुभावनया स्फुटं ।
तावन्मात्रेण[चेन्मुक्तिर्मु]क्तिः स्याद्विमलंभिनां ।

तदुक्तं ॥

पिहिते कारागारे तमसि च सूचीमुखाग्रनिर्भेद्ये ।

मयि च निमीलितनय[य]ने तथापि कांताननं व्यक्तं ॥
स्वभावांतरसंभूतिर्यत्र तत्र मलक्षयः ।
कर्त्तुं शक्यः स्वहेतुभ्यो मणिमुक्ताफलेष्विव ॥
तदहर्जु[र्ह्य]स्तनेहातो रक्षोदृष्टेर्भवस्मृतेः ।
भूतानव्ययनाज्जीवः प्रकृतिज्ञः सनातनः ॥
भेदोयं यद्यविद्या स्याद्दैचित्र्यं जगतः कुतः ।
जन्ममृत्युसुखप्रायैर्विवर्त्तैर्मानवार्तिभिः ॥
शून्यं तत्वमहं वादी साधयामि प्रमाणतः ।
इत्यास्थायां विरुध्येत सर्वशून्यत्ववादिता ॥
बोधो वा यदि वानंदो नास्ति मुक्तौ भवोद्भवः ।
सिद्धसाध्यतयास्माकं न काचिल्क्षतिरीक्ष्यते ॥
पक्षवीक्षाविनिर्मोक्षे मोक्षे किं मांक्षि लक्षणं ।
नह्यभावन्यदुष्णत्वाल्लक्ष्म लक्ष्यं विचक्षणैः ।

किं च । सदाशिवेश्वरादयः संसारिणो मुक्ता वा संसारित्वे कथमाप्तता ।
मुक्तत्वे क्लेशकर्म्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः ।
तत्र निरतिशयं सर्व्वज्ञबीजमिति पतंजलिजल्पितं ।
ऐश्वर्यमप्रतिहतं सहजो विरागस्तृप्तिर्निसर्गजनिता वशितेंद्रियेषु ।
आत्यंतिकं सुखमनावरणा च शक्तिर्ज्ञानं च सर्वविषयं भगवंस्तवैव ॥
इत्यवधूताभिधानं च न घटेत ।
अनेकजन्मसंततेर्यावदद्याक्षयः पुमान् ।
यद्यसौमुक्त्यवस्थायां कुतः क्षीयेत हेतवः [हेतुभिः] ।
बाह्ये ग्राह्ये मलापायात् सत्यस्वप्न इवात्मनः ।
तदा द्रष्टुः स्वरूपेस्मिन्नवस्थानममानकं ॥
नचायं सत्यस्वप्नोप्रसिद्धः स्वप्नाध्यायेऽतीव सुप्रसिद्धत्वात् ।
तथाहि ॥
यस्तु पश्यति रात्र्यंते राजानं कुंजरं हयं ।
सुवर्णं वृषभं गां च कुटुंबं तस्य वर्द्धते ।
यत्र नेत्रादिकं नास्ति न तत्र मतिरात्मनि ।
तन्न युक्तमिदं यस्मात्स्वप्नमध्येपि वीक्ष्यते ॥
जैमिन्यादेर्नरत्वेपि प्रकृष्येत मतिर्यदि ।
परा काष्ठाप्यतस्तस्याः क्वचित्खे परिमाणवत् ।
तुच्छो भावो न कस्यापि हानिर्दीपस्तमोन्वयी ।
धरादिषु धियो हानिर्विश्लेषसिद्धसाध्यता ॥

तदावृतिहतौ तस्य तपनस्येव दीधितिः ।
कथं न शेमुषी सर्व्वं प्रकाशयति वस्तु सत् ।
ब्रह्मैकं यदि सिद्धं स्यान्निस्तरंगं कुतश्च न ।
घटाकाशमिवाकाशे तत्रेदं लीयतां जगत् ॥
अथ मतं ॥
एक एव हि भूतात्मा देहे देहे व्यवस्थितः ।
एकधानेकधा चापि दृश्यते जलचंद्रवत् । तदयुक्तं ॥
एकः खेनेकधान्यत्र यथेंदुर्वेद्यते जनैः ।
न तथा वेद्यते ब्रह्म भेद्येभ्योन्यदभेदभाक् ॥
अलमति विस्तरेण ।
आनंदो ज्ञानमैश्वर्यं वीर्यं परमसूक्ष्मता ।
एतदात्यंतिकं यत्र स मोक्षः परिकीर्त्तितः ॥
ज्वालालाबुकबीजादेः स्वभावादूर्द्ध्वगामिता ।
नियता च यथा दृष्टा मुक्तस्यापि तथात्मनः ॥
तथाप्यत्र तदावासे पुण्यपापात्मनामपि ।
स्वर्गश्चभागमो न स्यादलं लोकांतरेण ते ॥ छ ॥ इत्युपासकाध्ययने समस्तसमयसिद्धांतावबोधनो नाम प्रथमः कल्पः ॥ छ ॥

No. 274—(*continued*).

THE END OF SOMADEVA'S YASASTILAKAM.

च० श्रीमानास्ति स देवसंघतिलको देवो यशःपूर्वकः
शिष्यस्तस्य बभूव सद्गुणनिधिः श्रीनेमिदेवाह्वयः ।
तस्याश्चर्यतपःस्थितेस्त्रिनवतेर्जिष्णुर्महावादिनां
शिष्योभूदिह सोमदेव इति यस्तस्यैष कव्ये क्रमः ॥
विद्याविनेदे [विनोद]वनवासितद्दच्छुकेन
पुस्तं व्यलेखि विस[विलस]ल्लिपिर [पि द्द] च्छुकेन ।
श्रीसोमदेवरचितस्य यशोधरस्य
सल्लोकमान्यगुणरत्नमहीधरस्य ॥
यस्याक्षरावलिरधीर[वि]लोचनस्य [नाभि]-
राकांक्ष्यते मदनशासनलेखनेषु ।
तस्मै विवेकिषु न यच्छतिर [ति द्द]च्छुकाय
को नाम लेखकशिखामणिनामधेयम् ॥

शकनृपकालातीतसंवत्सरशतेष्वष्टस्वेकाशीत्यधिकेषु गतेष्वंकतः ॥ ८८१ ॥ सिद्धार्थसंवत्सरांतर्गतचैत्रमासमदनत्रयोदश्यां पांड्यसिंहलचोलचेरमप्रभृतीन् महीपतीन् प्रसाध्यामल्याटी [ध्यामलयाद्रि] प्रवर्द्धमानराज्यप्रभावे श्रीकृष्णराजदेवे सति तत्पादपद्मोपजीविनः समधिगतपंचमहाशब्दमहासामंताधिपतेश्चालुक्यकुलजन्मनः सामंतचूडामणिः [णेः] श्रीमदरिकेसरिणः प्रथमपुत्रस्य श्रीमद्वाद्यराज्यप्रवृद्धमानवसुंधरायां विनिर्मापितामिदम् ॥

इति सकलतार्किकलोकचूडामणेः श्रीमन्नेमिभगवतः शिष्येण सद्योनवद्यपद्यविद्याधरचक्रचक्रवर्त्तिशिखंडमंडनीभवच्चरणकमलेन श्रीसोमदेवसूरिणा विरचिते यशोधरमहाराजचरिते यशस्तिलकापरनाम्नि महाकाव्ये धर्मामृतमहोत्सवो नामाष्टम आश्वासः ॥

वर्णः पदं वाक्यविधिः समासो लिंगं क्रिया कारकमन्यतंत्रम् ।
छंदो रसो रीतिरलंक्रियार्थो लोकस्थितिश्चात्र चतुर्दश स्युः ॥

No. 275.

THE TATTVÂRTHAVÂRTIKAM.

तत्वार्थवार्तिकम्.

ॐ नमः सिद्धेभ्यः । ॐ नमः श्रीसरस्वत्यै । श्रीविद्यानंदिगुरुभ्यो नमः ॥

प्रणम्य सर्व्वविज्ञानमहास्पदमुरुश्रियम् ।
निर्द्धौतकल्मषं वीरं वक्ष्ये तत्वार्थवार्त्तिकम् ।

भा० श्रेयोमार्गप्रतिपित्सात्मद्रव्यप्रसिद्धेः ।

उपयोगस्वभावस्यात्मनः श्रेयसा योक्ष्यमाणस्य प्रसिद्धौ सत्यां तन्मार्गप्रतिपित्सोत्पद्यते कथं

भा० चिकित्साविशेषप्रवृत्तिवत्

यथा व्याधिनिवृत्तिजफलश्रेयसा योक्ष्यमाणस्य चिकित्स[क]स्य प्रसिद्धौ चिकित्सा मार्गविशेषप्रतिपित्सोत्पद्यते तथात्मद्रव्यप्रसिद्धौ श्रेयोमार्गप्रतिपित्सेति तस्मात्साधीयसी मोक्षमार्गव्याख्या स्वायंभवीति.....

श्रुतं द्विविधम् अंगप्रविष्टं अंगबाह्यं च । अंगप्रविष्टमाचारादिद्वादशभेदं गणधरैरनुस्मृतग्रंथरचनरूपम् ।

तद्यथा

आचारः सूत्रकृतं स्थानं समवायो व्याख्याप्रज्ञाज्ञातृधर्मकथा उपासकाध्ययनं अंतकृद्दशा अनुत्तरोपपादिकदशा प्रश्नव्याकरणं विपाकसूत्रं दृष्टिवाद इति

आचारे चर्याविधानं शुद्धयष्टकपंचसमितिगुप्तिविकल्पं कथ्यते

सूत्रकृते

ज्ञानविनयप्रज्ञापनाकल्प्याकल्प्यछेदोपस्थापनाव्यवहारधर्मक्रियाः प्ररूप्यंते
स्थाने ऽनेकाश्रयाणामर्थानां निर्णयः क्रियते
समवाये सर्वपदार्थानां समवायश्चित्यते.....

व्याख्याप्रज्ञप्तौ

षष्टिव्याकरणसहस्राणि किमस्ति जीवो नास्तीत्येवमादीनि निरूप्यंते
ज्ञातृधर्मकथायां आख्यानोपाख्यानां बहुप्रकाराणां कथनम्।
उपासकाध्ययने श्रावकधर्मलक्षणम्

संसारस्यांतः कृतो यैस्तेंतकृतः नमिमतंगसोमिलरामपुत्रसुदर्शनयमलीकवली-कनिष्कंबलपालांबष्टपुत्रा इत्येते दश वर्द्धमानतीर्थकरतीर्थे एवमृषभादीनां त्रयोविंशतेस्तीर्थेष्वन्येन्ये च दश दशानगाराः दारुणानुपसर्गान्निर्जित्य कृत्स्नकर्मक्षयादंतकृतः दशास्यां वर्ण्यंत इति अंतकृद्दशा अथवा अंतकृतां दशा अंतकृद्दशा तस्यामर्हदाचार्यविधिः सिध्यतां च।

• उपपादो जन्ममयोजनं येषां ते इमे औपपादिकाः विजयवैजयंतजयंतापराजित-सर्वार्थसिद्धाख्यानि पंचानुत्तराणि अनुत्तरेष्वौपपादिकाः अनुत्तरोपपादिकाः ऋषिदासधन्यसुनक्षत्रकार्त्तिकनंदनंदनशालिभद्राभयवारिषेणचिलातपुत्रा इत्येते दशवर्द्धमानातीर्थे.....

आक्षेपविक्षेपैर्हेतुनयाश्रितानां प्रश्नानां व्याकरणं प्रश्नव्याकरणं। तस्मिल्लौकिक-वैदिकानामर्थानां निर्णयः।

विपाकसूत्रे। सुकृतदुःकृतानां विपाकाश्चित्यते
दृष्टिवाद इति द्वादशमंगं।

कौकलकाएविद्धिकौशिकहरिश्मश्रुमान्कपिकरोमसहारितमुंडाश्वलादीनां क्रियावाददृष्टीनामशीतिशतं।

मरीचिकुमारकपिलोलूकगार्ग्यव्याघ्रभूतिवाद्दलिमाठरमोद्गल्यायनादीनामक्रियावाददृष्टीनां चतुरशीतिः। शाकल्यबाष्कलकुथुमिसात्यमुद्रिचारायणकंठमाध्यंदिनमौदपैप्पलादबादरायणांबष्ठीकृदौदरिकायनवसुजैमिन्यादीनामज्ञानिकुदृष्टीनां सप्तषष्टिः। वसिष्ठपाराशरजतुकर्णिवाल्मीकिरोमर्षिसत्यदत्तव्यासैलापुत्रौपमन्यवेंद्रदत्तायस्थूणादीनां वैनयिकदृष्टीनां द्वात्रिंशदेषां दृष्टिशतानां त्रयाणां त्रिषष्टयुत्तराणां प्ररूपणं निग्रहश्च दृष्टिवादे क्रियते स पंचविधः परिकर्म सूत्रं प्रथमानुयोगः पूर्वगतं चूलिका चेति। तत्र पूर्वगतं चतुर्दशप्रकारं। उत्पादपूर्वमग्रायणं। वीर्यप्रवादमस्तिनास्तिप्रवादं। ज्ञानप्रवादं। सत्यप्रवादमात्मप्रवादं कर्मप्रवादं। प्रत्याख्याननामधेयं। विद्यानुवादं। कल्याणनामधेयं। प्राणावायं। क्रियाविशालं। लोकबिंदुसारमिति .....

आरातीयाचार्यकृतांगार्थप्रत्यासन्नरूपमंगबाह्यम् ।

यद्गणधरशिष्यप्रशिष्यैरारातीयैरधिगतश्रुतार्थतत्त्वैः कालदोषादल्पमेधायुर्बलानां प्राणिनामनुग्रहार्थमुपनिबद्धं संक्षिप्तांगार्थवचनविन्यासं तदंगबाह्यं तदनेकविधं कालिकमुत्कालिकमित्येवमादिविकल्पात्स्वाध्यायकाले नियतकालं कालिकं अनियतकालमुत्कालिकं तद्भेदा उत्तराध्ययनादयः । अनेकविधाः ॥ .....

ज्ञानदर्शनयोस्तत्वं नयानां चैव लक्षणम् ।
ज्ञानस्य च प्रमाणत्वमध्यायेस्मिन्निरूपितमिति ॥
इति तत्वार्थवार्तिकव्याख्यालंकारे प्रथमोध्यायः
जीयाच्चिरमकलंकब्रह्मा लघुहव्वनृपतिवरतनयः ।
अनवरतनिखिलविद्वज्जननुतविद्यः प्रशस्तजनहृद्यः ॥ .....

No. 277.

KUNDAKUNDÂCHÂRYA'S SHAṬPÂHUḌA, OR SHÂṬPRÂBHṚITAM, WITH THE COMMENTARY OF ŚRÎ-ŚRUTASÂGARASÛRI.

षट्प्राभृतम्-सटीकम्-मू० कुन्दकुन्दाचार्यः टी० श्रुतसागरः.

आ० दृग्वृत्तसूत्रबोधाख्यं भावमोक्षसमाह्वयं ।
षट्प्राभृतमिति प्राहुः कुंदकुंदगुरूदितं ॥ १ ॥

अथ श्रीविद्यानंदिभट्टारकपट्टाभरणभूतश्रीमल्लिभूषणभट्टारकाणामादेशात् प्रेरणाध्येषणावशात् बहुशः प्रार्थनावशात् कलिकालसर्वज्ञविरुदावलीविराजमानाः । श्रीमद्धर्मोपदेशकुशलाः । निजात्मस्वरूपप्राप्तिपंचपरमेष्ठिचरणान् प्रार्थयंतः सर्वजगदुपकारिणः उत्तमक्षमाप्रधानतपोरत्नसंभूषितहृदयस्थला भव्यजनजनकतुल्याः श्रीश्रुतसागरसूरयः ॥ श्रीकुंदकुंदाचार्यविरचितषट्प्राभृतग्रंथं टीकयंतः स्वरुचिविरचितम[मत]दृष्टयः सम्यग्दर्शनप्राभृतस्यादौ परापरगुरुप्रवाहमंगलप्रसिद्धमार्थनपराः ॥ नांदीसूत्रस्य विवरणमाहुः ॥ गाथा ॥

काऊणं नमुक्कारं जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स ।
दंसणमग्गं वोच्छामि जहाकम्मं समासेण ॥ १ ॥

अष्टपदानांदी वोच्छामि वक्ष्यामि कथयिष्यामि । कः कर्त्ता अहं श्रीकुंदकुंदाचार्यः ।

कं कर्म्म तापत्रं दंसणमग्गं सम्यग्दर्शनस्वरूपं कथं वक्ष्यामि । जहाकम्मं यथाक्रमं अनुक्रमेण संक्षेपेण किंकृत्वा पूर्वं वद्धमाणस्स नमुक्कारं ।

काऊण वर्द्धमानस्य प्रियकारिणीवल्लभश्रीसिद्धार्थमहाराजनंदनस्यांतिमतीर्थकरपरमदेवस्य भरतक्षेत्रस्थविदेहदेशसंबंधिश्रीकुंडपुरपत्तनोत्पन्नस्य सुवर्णवर्णशरी-

रस्य किंचिदाधिकद्वासप्ततिवर्षपरमायुषः सप्तहस्तोन्नतशरीरस्य निर्भयत्वरंजितसंग-
मनामधेयदेवकृतस्तवनस्य वीरवर्द्धमानमहतिमहावीरसन्मतिनामपंचकप्रसिद्धस्य।
नमुक्कारं नमोस्त्विति वचनेन मनसा कायेन वचसाष्टांगं प्रणामं काऊण कृत्वा।
कथंभूतस्य वर्द्धमानस्य जिणवरवसहस्स जिणवराणां श्रीगौतमादिगणधरदेवादीनां
मध्ये वृषभस्य श्रेष्ठस्य इत्यनेन विशेषणेन प्रथमतीर्थंकरश्रीमदादिनाथादीनामपि
सर्व्वतीर्थंकरसमुदायस्यापि नमस्कारः कृतो भवतीति वेदितव्यं ॥

दंसणमूलो धम्मो उवइठो जिणवरेहिं सिस्साणं।
तं सोऊन सकण्णे दंसणहीणो न वंदिव्वो ॥ २ ॥

दंसणमूलो धम्मो दर्शनं सम्यक्त्वं मूलं अधिष्ठानमाधारः प्रासादस्य गर्त्तापूर-
वत्। वृक्षस्य पातालगतजटावत् प्रतिष्ठा यस्य धर्मस्य सद्दर्शनमूलं। एवंगुणवि-
शिष्टो धर्मो दयादिलक्षणः ॥ जिणवरेहिं तीर्थंकरपरमदेवैरपरकेवलिभिश्च उव-
इठो। उपदिष्टः प्रतिपादितः। केषामुपदिष्टः। सिस्साणं शिष्याणां गणधरदेवच-
क्रधरवज्रधरादीनां भव्यवरपुंडरीकाणां तं सोऊण सकण्णे। तं धर्मं श्रुत्वा आकर्ण्य
स्वकर्णे निजश्रवणे आत्मशब्दगृहे ॥ दंसणहीणो न वंदिव्वो दर्शनहीनः सम्य-
क्त्वरहितो न वंदितव्यो नो वंदनीयो न माननीयः ॥ तस्य अन्नदानादिकमपि न
देयं ॥ छ ॥ मिथ्यादृग्भ्यो ददद्दानं दाता मिथ्यात्ववर्द्धकः। अथ कोसौ दर्शनहीनः
इति चेत्। तीर्थंकरपरमदेवप्रतिमां न मानयंति। न पुष्पादिना पूजयंति किमिति
न पूजयंति। मिथ्यादृष्टयः किल एवं वदंते। तीर्थंकरपरमदेवः किं देवान् पूज-
यंति तथा वयमपि न पूजयामः। पंचमकाले किल मुनयो न वर्त्तंते तदयुक्तं ॥

काव्यं ॥ भर्त्तारः कुलपर्वता इव भुवो मोहं विहाय स्वयं
रत्नानां निधयः पयोधय इव व्यावृत्तवित्तस्पृहाः।
स्पृष्टाः कैरपि नो नभोविभुतया विश्वस्य विश्रांतये
संत्यद्यापि चिरंतनांतिकचराः संतः कियंतोप्यमी ॥

मिथ्यादृष्टयः किल वदंति व्रतैः किं प्रयोजनं आत्मैव पोषणीयस्तस्य दुःखं
न दातव्यं ॥ मयूरपिछं किल रुचिरं न भवति। सूत्रपिछं रुचिरं मयूरपिछं
आभेटनं छौतिर्भवति तदसत्यं उक्तं च। भगवति आराधनाग्रंथे

रजसेदाणमगहणं मद्दवसुकुमालदा लहुत्तं च।
जत्थेदे पंचगुणा तं पडिलिहणं पसंसंति।

शासनदेवता न पूजनीयाः। आत्मैव देवो वर्त्तते अपरः कोपि देवो नास्ति।
वीरादनंतरं किल केवलिनोष्ट जाताः। न तु त्रयः महापुराणादिकं किल वि-
कथा इत्यादि ये उत्सूत्रं मन्वते ते मिथ्यादृष्टयश्चार्वाका नास्तिकास्ते यदि
जिनसूत्रमुल्लंघंते तदा आस्तिकैर्युक्तिवचनेन निषेधनीयाः। तथापि यदि कदाग्रहं

न मुंचंति । तदा समस्तैरास्तिकैरुपानद्भिर्गूथलिप्ताभिर्मुखे ताडनीयाः । तत्र पापं नास्ति ॥ गाथा ॥

दंसणभठा भठा दंसणभठस्स नच्छि निव्वाणं ।
सिज्झंति चरियभठा दंसणभठा न सिज्झंति ॥

दर्शनभ्रष्टा भ्रष्टाः सम्यग्दर्शनात्पतिताः पतिता उच्यंते । दर्शनभ्रष्टस्य नास्ति निर्व्वाणं सम्यग्दर्शनात्पतितस्य सर्वकर्मक्षयलक्षणो मोक्षो न भवति किं तु सम्यग्दर्शनात्पतिता नरकादिगतिषु परितो दीर्घकालं पर्यटंति ॥ सिझ्यंति चरियभठा सिद्धयंति आत्मलब्धिमनुभवंति । मोक्षं न प्राप्नुवंति के ते चरियभठा चारित्रात्पतिताः । यतिश्रावकलक्षणब्रह्मचर्य्यप्रत्याख्यानाभ्यां स्खलिताः । सामग्रीं प्राप्य श्रेणिकमहाराजादिवत् । स्तोकेन कालेन मोक्षं प्राप्नुवंति ॥

दंसणभठा न सिज्झंति । सम्यग्दर्शनात्पतिता न सिद्धयंति मोक्षं न प्राप्नुवंति । भव्यसेनादिवत् । वशिष्ठऋष्यादिवच्च संसारे निमज्जंति इति ज्ञात्वा श्रुतकीर्ति-श्रेयांसादिप्रमाणपुरुषैरुपवर्णितं दानपूजादिसत्कर्म न निषेधनीयं । आस्तिकभावेन सदा स्थातव्यमित्यर्थः ॥

च० एवं जिणपण्णत्तं मोक्खस्स पाहुडं सुलभत्तीए ॥
जो पढइ सुणइ भावइ सो पावइ सासयं सोक्खं ॥ ६ ॥

एवं जिणपण्णत्तं एवममुना प्रकारेण जिनप्रज्ञप्तं सर्वज्ञवीतरागभावितं मोक्खस्स य पाहुडं सुभत्तीए मोक्षस्य परमनिर्वाणपदस्य प्राभृतसारमिदं शास्त्रं सुष्ठु अतिशयेन भक्त्या परमधर्मानुरागेण जो पढइ सुणइ भावइ । यः आसन्नभव्यो जीवः पठति जिव्हाग्रे करोति यश्च भव्यजीवः शृणोत्याकर्णयति च मोक्षाभिलाषुको जीवो भावयति एतच्छास्त्रं यस्यां रोचते सो पावइ सासयं सोक्खं । स जीवः परममुनीश्वरः प्राप्नोति लभते शाश्वतमविनश्वरं सौख्यं निजात्मोत्थं परमात्मानंदलक्षणं सौख्यं ॥ ६ ॥

नानाशास्त्रमहार्णवैकतरणे यद्बुद्धिरिद्धिश्रिया
पूर्वा पुण्यकविप्रमोदजननी सारेव नौकायते ।
यत्पादांबुजयुग्ममाप्य मुनिभिर्भृंगैरिवापीयते ।
स श्रीमान् श्रुतसागरो विजयतामेनस्तमोहर्ष्पतिः ॥ १ ॥
श्रीमत्स्वामिसमंतभद्रममलं श्रीकुंदकुंदाह्वयं
यो धीमानकलंकभट्टमपि च श्रीमत्प्रभेंदुप्रभं ।
विद्यानंदमपीक्षितुं कृतमनाः श्रीपूज्यपादं गुरुं
वीक्षेत श्रुतसागरं स विनयाच्चैविद्यधीमस्तुतं ॥ २ ॥
श्रीमल्लिभूषणगुरोर्वचनादलंघ्यान्मुक्तिश्रिया सह समागममिछतेयं ।
षट्प्राभृते सकलसंशयशत्रुहंत्री टीका कृता कृतधिया श्रुतसागरेण ॥३॥

इति श्रीपद्मनंदिकुंदकुंदाचार्यवक्रग्रीवाचार्यगृध्रपिच्छाचार्यनामपंचकविराजितेन चतुरंगुलाकाशगमनर्द्धिना पूर्वविदेहपुंडरीकिणीनगरवंदितसीमंधरापरनामस्वयं प्रभजिनेन--ज्ञानसंबोधितभरतभव्यवर्षजीवेन श्रीजिनचंद्रसूरिभट्टारकपट्टाभरणभूतेन कलिकालसर्वज्ञेन विरचितषट्प्राभृतग्रंथे सर्वमुनिमंडलीमंडितेन कलिकालगौतमस्वामिना पं. श्रीपद्मनंदिदेवेंद्रकीर्तिविद्यानंदिपट्टभट्टारकेणानुमतेन सकलविद्वज्जनसमाजसंमानितेन उभयभाषाकविचक्रवर्त्तिना श्रीविद्यानंदिगुर्वंतेवासिना सूरिवरश्रीश्रुतसागरेण विरचिता मोक्षप्राभृतटीका परिसमाप्ता षष्ठः परिछेदः समाप्तः समाप्तोयं ग्रंथः

No. 278.

THE SAMAYASÂRAPRÂBHRITAM WITH THE COMMENTARY BY AMRITACHANDRASÛRI.

समयसारप्राभृतम् सटीकम्—टी० अमृतचंन्द्र सूरिः.

टी० आ०

ॐ नमः परमात्मने नमोनेकान्ताय ॥
नमः समयसाराय स्वानुभूत्या चकासते ।
चित्स्वभावाय भावाय सर्वभावान्तरच्छिदे ॥

मू० आ० वंदित्तु सव्वसिद्धे धुवमचलमणोवमं गइं पत्ते ।
वोच्छामि समयपाहुडमिणमो सुयकेवलीभणियं ॥ १ ॥
वंदित्वा सर्वसिद्धान् ध्रुवामचलामनौपम्यां गतिं प्राप्तान् ।
वक्ष्यामि समयप्राभृतमिदं श्रुतकेवलिभणितं ॥

च०

ये ज्ञानमात्रनिजभावमयीमकंपां
भूमिं श्रयंति कथमप्यपनीतमोहाः ।
ते साधकत्वमवगम्य भवन्ति सिद्धा
मूढास्त्वमूमनुपलभ्य परिभ्रमंति ॥
स्याद्वादकौशलसुनिश्चलसंयमाभ्यां
यो भावयत्यहरहः स्वमिहाययुक्तः ।
ज्ञानक्रियाजयपरस्परतीव्रमैत्री-
पात्रीकृतः श्रयति भूमिमिमां स एकः ॥
चित्पिंडचंडिमविलासिविकाशहासः
शुद्धप्रकाशभरनिर्भरसुप्रभातः ।
आनन्दसुस्थितसदास्खलितैकरूप-

स्तस्यैव चायमुदयत्यचलार्चिरात्मा ॥
स्याद्वाददीपितलसन्महसि [सि] प्रकाशे
शुद्धस्वभावमहिमन्युदिते मयीति [ममांतः] ।
किं बंधमोक्षपथपातिभिरन्यभावै-
र्नित्योदयः परमयं स्फुरतु स्वभावः ॥
चित्रात्मशक्तिसमुदायमयोयमात्मा
सद्यः प्रणश्यति नयेक्षणखंड्यमानः ।
तस्मादखंडमनिराकृतखंडमेक-
मेकान्तशांतमचलं चिदहं महोस्मि ॥

न द्रव्येण खंडयामि । न क्षेत्रेण खंडयामि । न कालेन खंडयामि । न भावेन खंडयामि । सुविशुद्धएको ज्ञानमात्रो भावोस्मि ।

योयं भावो ज्ञानमात्रोहमस्मि ज्ञेयो ज्ञेयाज्ञानमात्रः स नैव ।
ज्ञेयो ज्ञेयं ज्ञानकल्लोलवल्गत् ज्ञानज्ञेयज्ञातृमद्वस्तुमात्रः ॥
क्वचिल्लसति मेचकं क्वचिदमेचकामेचकं
क्वचित्पुनरमेचकं सहजमेव तत्त्वं मम ।
तथापि न विमोहयत्यमलमेधसां तन्मनः
परस्परसुसंसहतप्रकटशक्तिचक्रं स्फुरत् ॥
इतो गतमनेकतां दधदितः सदाप्येकता-
मितः क्षणविभंगुरं ध्रुवमितः सदैवोदयात् ।
इतः परमविस्तृतं धृतमितः प्रदेशैर्निजै-
रहो सहजमात्मनस्तदिदमद्भुतं वैभवं ॥
कषायकलिरेकतः स्खलितशांतिरस्त्येकतो
भवोपहतिरेकतः स्पृशति मुक्तिरप्येकतः ।
जगत्त्रितयमेकतः स्फुरति चिच्चकास्त्येकतः
स्वभावमहिमात्मनो विजयतेद्भुता(द)द्भुतः ॥
जयति सहजतेजः पुंजमज्जल्लिलोकी-
स्खलदखिलविकल्पोप्येक एव स्वरूपः ।
स्वरसविसरपूर्णाच्छिन्नतत्त्वोपलंभः
प्रसभनियमितार्चिश्चिच्चमत्कार एषः ॥
अविचलितचिदात्मन्यात्मनात्मानमात्म-
न्यनवरतनिमग्नं धारयत्ध्वस्तमोहं ।
उदितममृतचंद्रज्योतिरेतत्समंता-
ज्ज्वलतु विमलपूर्णं निःसपत्नस्वभावं ॥

इति समयसारव्याख्यायामात्मख्यातौ नवमोंकः ॥

यस्माद्वैतमभूत्पुरा स्वपुरयोर्भूतं यतोवांतरं
रागद्वेषपरिग्रहे सति यतो जातं क्रियाकारकैः ।
भुंजाना च यतोनुभूतिरखिलं खिन्ना क्रियायाः फलं
तद्विज्ञानघनौघमग्नमधुना किंचिन्न किंचित्किल ॥
स्वशक्तिसंसूचितवस्तुतत्वैर्व्याख्याकृतेयं समयस्य शब्दैः ।
स्वरूपगुप्तस्य न किंचिदस्ति कर्तव्यमेवामृतचन्द्रसूरेः ॥

इत्यात्मख्यातिनामसमयसारव्याख्या समाप्ता ॥

A DIGAMBARA PATTÂVALI, TAKEN FROM A COPY OF THE PÂKSHIKAPRATIKRAMANAKRIYÂ (ÂVAŚYAKASÛTRA).

पाक्षिकप्रतिक्रमणक्रियांतर्गतगुरुनामावलिः.

थोसामीत्यादि ॥

श्रीमानशेषनरनायकवंदितांघ्रिः
श्रीगुप्तिगुप्त इति विश्रुतनामधेयः ।
यो भद्रबाहुमुनिपुंगवपट्टपद्म-
सूर्यः स वो दिशतु निर्मलसंघवृद्धिम् ॥ १ ॥
श्रीमूलसंघेजनि नंदिसंघस्तस्मिन् बलात्कारगणोतिरम्यः ।
तत्राबभौ पूर्वपदांस[श]वेदी श्रीमाघनंदिर्नरदेववंद्यः ॥ २ ॥
पट्टे तदीये मुनिमान्यवृत्तौ जिनादिचंद्रः समभूदतंद्रः ।
ततोभवत् पंचसुनामधामा श्रीपद्मनंदिर्मुनिचक्रवर्त्ती ॥ ३ ॥
आचार्यः कुंदकुंदाख्यो वक्रग्रीवो महामतिः ।
एलाचार्यो गृध्रपिच्छः पद्मनंदीति तन्यते ॥ ४ ॥
तत्वार्थसूत्रकर्त्तृत्वात् प्रकटीकृतसन्मतिः ।
उमास्वातिपदाचार्यो मिथ्यात्वतिमिरांशुमान् ॥ ५ ॥
लोहाचार्यस्ततो जातो जाध[त]रूपधरोमरैः ।
सेवनीयः समस्तार्थविबोधनविशारदः ॥ ६ ॥
ततः पट्टद्वयी जाता प्राच्युदीच्युपलक्षणात् ।
तेषां यतीश्वराणां स्युर्नामानीमानि तत्वतः ॥ ७ ॥
यशःकीर्त्तिर्यशोनंदी देवनंदी महामतिः ।
पूज्यपादापराख्येयो गुणनंदी गुणाकरः ॥ ८ ॥
वज्रनंदी वज्रवृत्तिस्तार्किकाणां महेश्वरः ।

कुमारनंदी लोकेंदुः प्रभाचंद्रो वचोनिधिः ॥ ९ ॥
नेमिचंद्रो भानुनंदी सिंहनंदी जटाधरः ।
वसुनंदी वीरनंदी रत्ननंदी रतीशभित् ॥ १० ॥
माणिक्यनंदी मेघेंदुः शांतिकीर्त्तिर्महायशाः ।
मेरुकीर्त्तिर्महाकीर्त्तिर्विश्व[ष्णु]नंदी विदांवरः ॥ ११ ॥
श्रीभूषणः शीलचंद्रः श्रीनंदी देशभूषणः ।
अनंतकीर्त्तिर्धर्मादिनंदी नंदितशासनः ॥ १२ ॥
विद्यानंदी रामचंद्रो रामकीर्त्तिरनिंद्यवाक् ।
अभयेंदुर्नरचंद्रो नागचंद्रः स्थिरव्रतः ॥ १३ ॥
नयनंदी हरिचंद्रो महीचंद्रो मलोज्झितः ।
माधवेंदुर्लक्ष्मीचंद्रो गुणकीर्त्तिर्गुणाश्रयः ॥ १४ ॥
गुणचंद्रो वासवेंदुर्लोकचंद्रः स्वतत्ववित् ।
त्रैविद्यः श्रुतकीर्त्याख्यो वैयाकरणभास्करः ॥ १५ ॥
भावचंद्रो महाचंद्रो माघचंद्रः क्रियाग्रणीः ।
ब्रह्मनंदी शिवनंदी विश्वचंद्रस्तपोधनः ॥ १६ ॥
सैद्धांतिको हरिनंदी भावनंदी मुनीश्वरः ।
सुरकीर्त्तिर्विद्याचंद्रः सूरचंद्रः श्रियांनिधिः ॥ १७ ॥
माघनंदी ज्ञाननंदी गंगकीर्त्तिर्महत्तमः ।
सिंहकीर्त्तिर्हेमकीर्त्तिश्चारुनंदी मनोज्ञधीः ॥ १८ ॥
नेमिनंदी नाभिकीर्तिर्नरेंद्रादियशःपरम् ।
श्रीचंद्रः पद्मकीर्तिश्च वर्द्धमानमुनीश्वरः ॥ १९ ॥
अकलंकश्चंद्रगुरुर्ललितकीर्त्तिरुत्तमः ।
त्रैविद्यः केशवश्चंद्रश्चारुकीर्त्तिः सुधर्मणीः ॥ २० ॥
सैद्धांतिकोभयकीर्त्तिर्वनवासी महातपाः ।
वसंतकीर्त्तिर्व्याघ्राहिसेवितः शीलसागरः ॥ २१ ॥
तस्य श्रीवनवासित[नः]स्त्रिभुवनप्रख्यातकीर्त्तेरभू-
च्छिष्योनेकगुणालयः शमयमध्यानापगासागरः ।
वादींद्रः परवादिवारणगणप्रागल्भ्यविद्रावणे
सिंहः श्रीमति मंडपेतिविदितस्त्रैविद्यविद्यास्पदम् ॥ २२ ॥
विशालकीर्त्तिर्वरवृत्तमूर्त्तिस्ततो महात्मा शुभकीर्त्तिदेवः ।
एकांतरादुग्रतपोविधाता धाता च सन्मार्गविधेर्विधाने ॥ २३ ॥
श्रीधर्मचंद्रोजनि तस्य पट्टे हम्मीरभूपालसमर्चनीयः ।
सैद्धांतिकः संयमसिंधुचंद्रः प्रख्यातमाहात्म्यकृतावतारः ॥ २४ ॥

तत्पट्टेजनि रत्नकीर्त्तिरनघः स्याद्वादविद्यांबुधि-
र्नानादेशविवृत्तशिष्यनिवहः प्राच्यां [र्च्यो] घ्रियुग्मो गुरुः ।
धर्माधर्मकथासु रक्ताधिषणः पापप्रभाबाधको
बालब्रह्मतपःप्रभावमहितः कारुण्यपूर्णाशयः ॥ २५ ॥
पट्टे श्रीरत्नकीर्त्ति[र्त्ति]रनुपमतपसः पूज्यपादीयशास्त्र-
व्याख्याविख्यातकीर्त्तिर्गुणगणनिलयः सत्क्रियासारचंचुः ।
श्रीमानानंदधामा प्रतिबुधनुत---मानसंदायिवादो
जीयादाचंद्रतारं नरपतिविदितः श्रीप्रभाचंद्रदेवः ॥ २६ ॥
हंसो ज्ञानमरालिकासमसमाश्लेषप्रभूताद्भुता-
नंदः क्रीडति मानसेतिविशदे यस्यानिशं सर्वतः ।
स्याद्वादामृतसिंधुवर्द्धनविधौ श्रीमत्प्रभेंदुप्रभोः
पट्टे सूरिमतल्लिका स जयतात् श्रीपद्मनंदी मुनिः ॥ २७ ॥
महाव्रतिपुरंदरः प्रशमदग्धरागांकुरः
स्फुरत्परमपौरुषस्थितिरशेषशास्त्रार्थवित् ।
यशोभरमनोहरीकृतसमस्तविश्वंभरः
परोपकृत[ति]त्परो जयति पद्मनंदीश्वरः ॥ २८ ॥
स्याद्वादामृतसिंधुवर्द्धनकरः सौम्यैर्गुणैर्वल्लभः
षट्तर्कागमजैनशासनमहाल्ल[ल]ब्धप्रतिष्ठोत्सवः ।
पट्टे श्रीमुनिपद्मनंदिविदुषः कल्याणलक्ष्मीकरः
सोयं श्रीशुभचंद्रदेवमुनिपो भव्यैर्जनैर्वंदितः ॥ २९ ॥
पट्टे श्रीशुभचंद्रदेवगणिनः श्रीपद्मनंदीश्वर-
स्तर्कव्याकरणादिग्रंथ [गुंफ] कुशलो विख्यातकीर्त्तिर्गुणी ।
श्रीमान् श्रीजिनचंद्रसूरिरभवद्रत्नत्रयालंकृतो
हेयादेयविचारमार्गचतुरश्चारित्रचूडामणिः ॥ ३० ॥
प्रकटितजिनमार्गो ध्वस्तमाहांधकारो
जिननयपरवादी सप्तभंगेद्धबोधः ।
विधुतविषयसंगः स्वीकृतात्मप्रसंगो
जयति सततधामा श्रीजिनेंदुर्यतींद्रः ॥ ३१ ॥
तत्पट्टोदयभूधरेजनि मुनिः श्रीमत्प्रभेंदुर्वशी
हेयादेयविचारणैकचतुरो देवागमालंकृती ।
मेयांभोजदिवाकरादिविविधे तर्के च चंचुश्चणो ।
जैनेंद्रादिकलक्षणप्रणयने दक्षोनुयोगेषु च ॥ ३२ ॥
त्यक्त्वा सांसारिकीं भूतिं किंपाकफलसंनिभाम् ।

चिंतारत्ननिभां जैनीं दीक्षां संप्राप तत्ववित् ॥ ३३ ॥
शब्दब्रह्मसरित्पतिं स्मृतिबलादुत्तीर्य यो लीलया
षट्तर्काविगमार्ककर्कशगिरा जित्वाखिलान् वादिनः ।
प्राच्यां दिग्विजयीभवन्निव विभुर्जैनप्रतिष्ठाकृते
श्रीसंमेदगिरौ सुवर्णकलशैः पट्टाभिषेकः कृतः ॥ ३४ ॥
श्रीमत्प्रभाचंद्रगणेंद्रपट्टे भट्टारकः श्रीमुनिचंद्रकीर्त्तिः ।
संस्थापितो योवनिनाथवृंदैः संमेदनाम्नीह गिरींद्रमूर्ध्नि ॥ ३५ ॥
जीयाच्छीविधुकीर्त्तिपट्टसुधरः मोद्यद[द्र]हःसन्मणिः
सर्वज्ये वरवंशशुद्धजलधौ चंद्रश्चिरं चित्रमान् ।
तर्कव्याकरणादिनीतिनिपुणो देवेंद्रकीर्त्तिः कृती
सद्भट्टारक एव सर्वगुणभृद्भूपाललब्धाह्वकः ॥ ३६ ॥
श्रीचंद्रकीर्त्तेः पदसंवरांबुकज क[राब्धौ कूजत्क]लापी सकलो हरित्सु ।
देवेंद्रकीर्तिर्भृतकांतकीर्तिः भट्टारको भट्टविवृत्तवादः ॥ ३७ ॥
पट्टे श्रीदिविजेंद्रकीर्त्तिगणिनो निष्कादिकुंभांबुभिः
स्नातः सूरिनरेंद्रकीर्त्तिरमते स्त्रीगीतकीर्त्यंकितः ।
स्वस्तिव्यस्तसमस्तशास्त्रकुशलार्हद्भक्तिशक्तोनिशं
जीव्याद्ब्रह्मयुगं जगद्गुरुमतांभोराशिशीतांशुभः ॥ ३८ ॥
क्षोणीमंडलमंडनामलगुणालंकारहीरस्य च
चारित्रादियशोहिमांशुकिरणैस्तस्य क्षमा शोभते ।
सर्पत्सौगतसर्पशीर्षदमनं विद्याविनोदं दध-
ज्जीयात् सूरिनरेंद्रकीर्त्तिरिह सो [रनिशं] नंद्यादिसंघेनघे ॥ ३९ ॥
गांभीर्यनिर्जितपयोध[धि]रपि स्थिराया
म[मो]हौघदारुदहनानलतामराय [मवाप] ।
भव्यं तनोतु सुधियां च नरेंद्रकीर्त्तिः
सुग्रीवभूपमन[ति]रंजनकांतकीर्त्तिः ॥ ४० ॥
पद्मनंदी गुरुर्जातो बलात्कारगणाग्रणीः ।
पाषाणघटिता येन वादिता श्रीसरस्वती ॥ ४१ ॥
ऊर्जयंतगिरौ गच्छः [स्वछः] सारस्वतोभवत् ।
अतस्तस्मै मुनींद्राय नमः श्रीपद्मनंदिने ॥ ४२ ॥
इती श्रीमूलसंघे भट्टारक श्रीभद्रबाह्वादिगुरूणां नामावलिः समाप्ता ॥

CATALOGUE OF VEDIC BOOKS BELONGING TO H. H. THE MAHARAJA OF ALWAR.

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्त्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
		ऋग्वेदः				
		आश्वलायनशाखा.				
१	१	संहिता—अष्टकाः १-८	.....	७९८	...	
	२	सैव—अष्टकाः १-४.....	.....	२९३	...	खंडिता.
	३	सैव	.....	४८	...	खं०
	४	सर्वानुक्रमणिका	.....	४४	...	
	५	सैव	.....	३८	...	
	६	सैव	.....	३७	...	
२	७	सुदर्शनसंहिता	.....	१३८	...	
३	८	पदपाठः—अष्टकाः १-८	.....	१०३८	...	
४	९	स एव अ० १-४,४,५,६,६,८,...	.....	८६१	...	
	१०	स एव अष्टमोष्टकः	.....	११९	...	खं०.
५	११	ऐतरेय ब्राह्मणपञ्चिका अ० १-८	.....	२८८	...	
	१२	सैव—अ० १-८	.....	२४९	...	
	१३	ब्राह्मणम्.....	.....	११८	...	जीर्णम्.
	१४	आरण्यकम्	.....	७१	...	
	१५	तदेव	.....	९२	...	
६	१६	गृह्यसूत्रम्	.....	३८	...	
	१७	तदेव	.....	५६	...	
	१८	श्रौतसूत्रम्.				
		पूर्वषट्कम्	.....	९८	...	
		उत्तरषट्कम्.....	.....	४५	...	
	१९	पाणिनीयशिक्षा	.....	७	...	
	२०	अष्टाध्यायी.....	.....	९६	...	
	२१	शिक्षा.....	.....	१९	...	
	२२	निघंटुः	.....	९२	...	
	२३	स एव	.....	१७	...	
	२४	निरुक्तम्				
		पूर्वषट्कम्	.....	१३९	...	
		उत्तरषट्कम्.....	.....	१२८	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	२५	गृह्यपरिशिष्टम्	.....	९८	...	
७	२६	संहिताभाष्यम्—प्रथमाष्टकम् ..	.....	...	...	मुद्रितम्.
८	२७	ऋग्वेदभाष्यम्	सायनाचार्यः			
		द्वितीयाष्टके अ० १-८	.....	३०३	...	
		तृतीयाष्टके अ० १-८	.....	३३९	...	
		चतुर्थाष्टके अ० १-८	.....	२२७	...	
		पंचमाष्टके अ० १-८	.....	२३१	...	
		सप्तमाष्टके अ० ५-८	.....	१३३	...	
		अष्टमाष्टके अ० १-८	.....	३१९	...	
९	२८	नीतिमञ्जरीभाष्यम्	द्याद्विवेदः...	१९६	...	
	२९	आरण्यकभाष्यम्	माधवः	२०५	...	
	३०	निरुक्तभाष्यम्	.....	९७	...	नवीनम्.
	३१	चरणव्यूहभाष्यम्.....	महीदासः ...	३३	...	
१०	३२	प्रातिशाख्यम्	.....	४६	...	
	३३	प्रातिशाख्यभाष्यम्	उवटः	१९९	१७६८	
	३४	तदेव	उवटः	३१२	१६७०	
	३५	गलितदीपिका	लक्ष्मीधरः...	८	...	
११	३६	कौषीतकीब्राह्मणभाष्यम्	माधवपुत्रो विनायकः	५८१	...	न०
१२	३७	ऋग्वेदभाष्यम्.....	सायनाचार्यः	...	...	न०
		षष्टाष्टकमध्ये अ० १-८	.....	५३८	...	
		सप्तमाष्टकमध्ये अ० १-४ ...	.....	२३३	...	
१३	३८	संहिताभाष्यम् प्रथमाध्यायः—	माधवः	२११	...	
	३९	ऐतरेयब्राह्मणभाष्यम्-अ०१-८	माधवः	६४३	१७३४	
	४०	तदेव	माधवः ...	८७	...	खंडितम्.
१४	४१	रुद्रव्यासः	.....	२०	...	
	४२	ऋग्विधानम्	.....	४८	...	
	४३	माधवीयवेदार्थप्रकाशः	.....	६२	...	खं० न०
	४४	ज्योतिष्टोमयाजमानः	.....	१२	...	
	४५	ज्योतिषभाष्यम्	सोमकरः ...	३६	...	न०
	४६	मैत्रावरुणप्रयोगः.....	.....	१९१	...	न०
	४७	स एव	.....	१९	...	न०
	४८	हौत्रमञ्जरी.....	.....	१२९	...	न०
	४९	अच्छावाक्प्रयोगः	.....	४६	...	न०

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	५०	अग्निष्टोमहौत्रप्रयोगः.....	.....	८६	...	नवीनः
१५	५१	चरकसौत्रमणिः	.....	७२	...	
	५२	स एव	.....	११२	...	
	५३	आग्नेयीहौत्रम्.....	.....	१०७	...	
१६	५४	आश्वलायनसूत्रवृत्तिः	नारायणः ...			
		पूर्वार्धषष्ठाध्यायः	.....	३२३	...	न०
		उत्तरार्धम्	.....	२४६	...	न०
	५५	ऋग्वेदद्वारपालमंत्रः.....	.....	४९	...	न०
	५६	स एव	.....	४४	...	न०
	५७	स एव	.....	४३	...	न०
		शांखायनशाखा.				
१	१	संहिता—अष्टकाः १-८	.....	९५८	...	प्रा०
	२	सर्वानुक्रमणिका	.....	४१	...	प्रा०
२	३	पदपाठः—अष्टकाः १-८	.....	४३३	...	प्रा०
	४	स एव—अ० १-८	....	७२५	...	
	५	स एव—अ० ८	.....	७३	...	नवीनः
३	६	कौषीतकीब्राह्मणम्.				
		पूर्वार्धम	... .	७५	...	
		उत्तरार्धम्.....	.....	१११	...	
	७	आरण्यकोपनिषत्	.....	७१	...	
	८	गृह्यसूत्रम्	.....	२२	..	
४	९	शांखायनसूत्रभाष्यम् पूर्वार्धे	आनर्तीय-वरदत्तसुतः.			न०
		तृतीयाध्यायः	.....	७७	...	
		चतुर्थी०	.....	२९	...	
		अष्टमी०	.. ..	११६	...	
		अष्टादशी०	.....	४३	...	न०
		उत्तरार्धम्.....	.....	२४१	...	न०
५	१०	श्रौतसूत्रभाष्यम्	वरदत्तः ...	७२	...	
	११	प्रातिशाख्यम्	.....	७२	...	
	१२	गृह्यसूत्रभाष्यम्	कृष्णपुत्रः नारायणः	३९५	...	न०
६	१३	क्रतुरत्नमाला	.....	१९३	...	
	१४	उपलेखः.....	.....	६	...	
	१५	शौनकी	.....	९	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	१६	लघुशौनकः	.....	९	...	
	१७	रुद्रपाठः	.....	३३	...	
	१८	स्वाचारचतुर्दश	.....	८	...	
७	१९	शांखायनाह्निकम्	वत्सराजपुत्रः अचलः.	७४	...	न०
	२०	शांखायनसूत्रपद्धतिः	नारायणः ...	२५६	...	न०
	२१	प्रयोगरत्नाकरः	दयाशंकरः	१५४	...	न०
		यजुर्वेदः				
		माध्यंदिनी शाखा.				
१	१	संहिता	.....	१०९	...	न०
	२	पितृसंहिता	.....	७	...	
२	३	संहिता				
		पूर्वार्धम्	.....	१९३	...	
		उत्तरार्धम्	.....	१२०	...	
	४	सैव				
		पूर्वार्धम्	.....	३५७	...	
		उत्तरार्धम्	.....	१४९	...	
	५	संहिता	.....	९७	...	
	६	सैव. खं०	.....	९७	...	
३	७	संहिताभाष्यम्	महीधरः			
		चतुर्थचितिः चतुर्थाध्यायश्च	.....	३८९	...	न०
		पंचमचितिः पंचमाध्यायः	.....	२१	...	न०
		षोडशसप्तदशाध्यायौ	.....	५६	...	
		अष्टादशप्रभृत्याध्यायत्रयम्	.....	८१	...	न०
		उत्तरार्धम्	.....	२६०	...	
४	८	संहिताभाष्यम्	उवटः ...	३३६	...	
	९	तदेव. खं०	.....	...	...	
५	१०	षडंगम्	.....	१५	...	
	११	दंडकम्	.....	१४	...	
	१२	सर्वानुक्रमणिका	.....	३१	...	
	१३	सैव	.....	२६	...	
	१४	सैव	.....	...	...	
	१५	सैव	.....	१९	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	१६	त्रिकांडमंडनम्	कुमारस्वामि-सुतभास्करमि-श्रकृतं मूलम्.	३९	...	न०
६	१७	निरुक्तम्				
		पूर्वार्धम्	.....	३४	...	न०
		उत्तरार्धम्.....	.....	३१	...	न०
	१८	तदेव				
		पूर्वार्धम्	.....	१३२	...	
		उत्तरार्धम्...	.....	८७	...	
	१९	नैरुक्तम्.....	.....	२१	...	
	२०	शुक्लदशभाष्यम्	अनंतः ...	२३२	...	
	२१	अष्टाध्यायी.....	.....	२८	...	
	२२	छंदः	.....	४	...	
	२३	ज्योतिषम्	.....	२	...	
	२४	पाणिनीयशिक्षा	.....	३	...	
७	२५	शिक्षाज्योतिषछंदः	.....	२२	...	
	२६	प्रवराध्यायः	.....	१४	...	
	२७	पदपाठः	.....	१०९	...	
	२८	क्रममध्ये				
		पूर्वार्धम्	.....	१३१	...	
		उत्तरार्धम्.....	.....	७७	...	
८	२९	शतपथब्राह्मणम्				
		१ हविर्यज्ञकांडम्	.....	९५	...	
		२ एकपादकांडम्	.....	३६	...	
		३ अध्वर	.....	४८	...	
		४ मह	.....	४९	...	
		५ शव	.....	३७	...	
		६ उषासंभरण	.....	४२	...	
		७ हस्तिघट.....	.....	३२	...	
		८ चिति.....	.....	३७	...	
		९ साचि	.....	३२	...	
		१० अग्निरहस्य	.....	३०	...	
		११ अष्टाध्यायी.....	.....	३२	...	
		१२ मध्यम	.....	३५	...	
		१३ अश्वमेध	.....	२९	...	
		१४ उपनिषद्	.....	४०	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
९	३०	शतपथब्राह्मणम् काण्डानि१-१४	.....	१५१३	...	
१०	३१	तृतीयाध्वरकांडम्	.....	१२८	...	
११	३२	मंडलभाष्यम्	माधवः ...	१४	...	
	३३	कात्यायनश्रौतपद्धतिः	.....	१४०	...	
	३४	का० सर्वतोमुखपद्धतिः	.....	२९	...	
	३५	का० सूत्रपद्धतिः	पद्मनाभः ...	१८५	...	
	३६	सैव	.....	९६	...	
१२	३७	का० श्रौतपद्धतिः	याज्ञिकदेवः			
		प्रथमाध्यायादारभ्य चतुर्विंशतिरध्यायाः	.....	७४०	...	
१३	३८	श्रौतपद्धतिः	दीक्षितमहादेवः	२०३	...	
	३९	श्रौताधानपद्धतिः	गणपतिरावलः	३१	...	
	४०	चयनपद्धतिः	नृसिंहः ...	१२०	...	
	४१	सैव	रामवाजपेयी	२४४	...	
	४२	क्रतुमुक्तावलिः	.....	४६	...	
	४३	पद्धतिः	वैद्यनाथः ...	२४	...	
	४४	रुद्रपद्धतिः	विश्वनाथः ...	१३५	...	
१४	४५	संप्रदायप्रदीपपद्धतिः	.....	१५०	...	
	४६	गर्गपद्धतिः	गर्गः ...	११९	...	
	४७	प्रयोगपद्धतिः	गंगाधरभट्टः	८४	...	
	४८	का० श्रौतसूत्रपद्धतिः	श्रीदेवः ...	२१९	...	
	४९	प्रायश्चित्तपद्धतिः	रामचंद्रः ...	१३६	...	
	५०	कर्मदीपिकापद्धतिः	रामचंद्रः ...	१६४	...	
	५१	ज्योतिष्टोमपद्धतिः	रामचंद्रः ...	१२९	...	
१५	५२	लघुकारिका	.....	१८	...	
	५३	यज्ञपत्रकारिका	.....	४	...	
	५४	चातुर्मास्यप्रयोगः	.....	९९	...	
	५५	सोमयागकारिका	.....	३३	...	
	५६	पदार्थादर्शः	.....	८५	...	
	५७	कात्यायनश्रौतसूत्रम्				
		पूर्वार्धम्	.....	१०६	...	
		उत्तरार्धम्	.....	१०१	...	
	५८	तदेव				
		पूर्वार्धम्	.....	३४	...	
		उत्तरार्धम्	.....	३८	...	
	५९	कात्या० हौत्रसूत्रम्	.....	२४	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	६०	का० शुक्लसूत्रम्	.....	९	...	
	६१	सूत्रम्.....	.....	४	...	
	६२	मौनसूत्रम्	.....	२१	...	
१६	६३	कुंडमंडपकौमुदी	विश्वनाथदैवः	१४	...	
	६४	कुंडनिर्माणश्लोकविवृतिः	रामवाजपेयी	६१	...	
	६५	मंत्रपाठः	.....	१५	..	
	६६	प्रकृतिविकृतियागकालविवेकः..	गंगाधरः ...	६९	...	
	६७	क्रतुरत्नमाला	हरिहरः ...	१६१	...	
	६८	सैव	.....	४६	...	
	६९	श्रीसंस्था	वैद्यनाथः ...	१८८	...	
	७०	शुल्वसूत्रविवरणम्	महीधरः ...	४९	...	
१७	७१	श्रौतसूत्रभाष्यम् अध्यायाः १-६	.....	७१८	...	
१८	७२	तदेव अ० ७-१६	.....	१२१८	...	
१९	७३	तदेव अ० १७-२६	.....	१०००	...	
२०	७४	तदेव अ० १-२४	.....	१२८४	...	
	७५	मंत्रार्थदीपिका.....	शत्रुघ्नः ...	१२८४	१७३८	
२१	७६	कात्यायनश्रौतसूत्रभाष्यम् अ० १-२१	पितृभूतिः ..	३१९	...	
	७७	कात्यायनशुल्वसूत्रभाष्यम् ...	गंगाधरः ...	९०	...	
	७८	प्रातिशाख्यभाष्यम्	उवटः ...	११५	...	
	७९	इष्टिकापूर्णभाष्यम्	याज्ञिकदेवः.	६२	...	
	८०	प्रतिज्ञासूत्रं मूलम्.....	कात्यायनः.	१२	...	
	८१	प्रतिज्ञासूत्रस्य टीका.....	केशवाचार्यः.			
	८२	भर्तृयज्ञतृतीयाध्यायः	.....	३७	...	
२२	८३	कात्या० सूत्रभाष्यज्योतिष्टोमः	काशीदीक्षितः	३१२	...	
	८४	कात्या० सूत्रगर्गभाष्यम्	गर्गः ...			
		पूर्वार्धम्.....	.....	६५	...	
		उत्तरार्धम्.....	.....	१५९	...	
	८५	हौत्रपरिशिष्टभाष्यम्	कर्कोपाध्यायः	२९	...	
	८६	नवकुंडिकाभाष्यम्	संकर्षणपुत्रः.	८७	...	
२३	८७	कात्या० सूत्रकर्कभाष्यम् अ० १-१०	.....	५५१	...	
		अ० १२-२०	.....	३०१	...	
	८८	तदेव अ० ५	... .	३०	...	
	८९	तदेव	.....	५७	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि	संवत्.	असंपूर्णादि-वाक्यम्.
	९०	पार्वणश्राद्धप्रयोगः	देवभद्रः ...	४९	...	
	९१	पार्वणश्राद्धप्रयोगः.....	देवभद्रः ...	१९	...	
	९२	पार्शवसंज्ञकमष्टमपरिशिष्टम् ...	.....	१३	...	
	९३	कातीयऋग्यजुर्नवमपरिशिष्टम्	.....	८	...	
	९४	कूर्मलक्षणपरिशिष्टम्.....	.....	२	...	
	९५	कातीयअष्टादशपरिशिष्टम्.....	.....	६	...	
	९६	यज्ञपार्शवपरिशिष्टम्	.....	२७	...	
	९७	द्रोणचितिः	.....	९	...	
	९८	पर्वनिर्णयः	.....	४०	...	
२४	९९	शुल्बवृत्तिः.....	रामचन्द्रः ...	९०	...	
	१००	शुल्बवृत्तिविवरणम्	कर्कः ...	२१	...	
	१११	सुपर्णचितिः	उपेन्द्रः ...	४१	...	
	१०२	कात्यायनप्रयोगसारः	देवभद्रः ...	१४९	...	
	१०३	गृह्यसूत्रम्	.....	३६	...	
	१०४	तदेव	.....	४७	...	
	१०५	तदेव	.....	६२	...	
	१०६	नवकंडिका	.....	९	...	
	१०७	गृह्यसूत्रव्याख्या	.....	१२१	...	
	१०८	गृह्यसूत्रहरिहरभाष्यम्	.....	१८४	...	
	१०९	गदाधरभाष्यम्.....	.....	१५७	...	
	११०	तदेव	.....	७६	...	खं०
२५	१११	गृह्यसूत्रभाष्यम्	... .	१५८	...	
	११२	तदेव	जयरामः ...	७८	...	
	११३	तदेव	.....	१३२	...	
	११४	गृ० सू० भा० विवरणम्.....	कर्कोपाध्यायः	७६	...	
	११५	गृ० सू० भा० मंत्रः	देवमिश्रः ...	१०१	...	
	११६	सूत्रविवरणम्	महादेवः ...	१६	...	
	११७	का० गृ० सू० वृत्तिः.....	.....	१८	...	
	११८	स्नानविधिसूत्रविवरणम्.....	.....	१४	...	
	११९	स्नानसू० वि०	हरिहरः ...	२३	...	
	१२०	स्नानसू० भा० व्याख्या	हरिहरः ...	२४	...	
	१२१	आधानपद्धतिः	रामचन्द्रः ...	४७	...	
	१२२	गृ० प० पद्धतिः	वासुदेवः ...	७६	...	
	१२३	स्नानपद्धतिः	श्रीदेवः ...	७५	...	
	१२४	स्नानसूत्रविधिविवरणम्.....	हरिहरः ...	३०	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	१२५	का० गृ० सू० उपाकर्मपद्धतिः	.....	२६	...	
	१२६	विवाहपद्धतिः	.....	१५	...	
	१२७	संस्कारः	नृसिंहभट्टः...	...	...	
२६	१२८	संध्यामूलम्	.....	६	...	
	१२९	संध्याभाष्यम्	.....	१७	...	
	१३०	गायत्रीव्याख्या	.....	१	...	
२७	१३१	कातीययजुर्वेदमंजरी	कालनाथः.	१०३	...	
	१३२	यजुर्विधानम्	.....	२०	...	
	१३३	कातीयपरिशिष्टपद्धतिः.....	.....	७	...	
	१३४	का० पुरुषसूक्तभाष्यम्	.....	८	...	
	१३५	यजुर्वेदीयदक्षिणद्वारम्	.....	८	...	
	१३६	का० परिशिष्टचरणव्यूहः	.....	१०	...	
		काण्वशाखा.				
१	१	संहिता				
	२	दशमाध्यायः.....	.....	५०	...	
	३	स एव	.....	६१	...	
	४	स एव	.....	७१	...	
	५	पदपाठः अ० १-४०	.....	३७८	...	
	६	दर्शपौर्णमासेष्टिः.....	.....	३१	...	
		तैत्तिरीयशाखा.				
१	१	संहिता अ० १-७.....	.....	४८३	...	
२	२	पदपाठः अ० १-७	.....	९८२	...	
३	३	ब्राह्मणम् अ० १-३	.....	५२९	...	
	४	रुद्रभाष्ये चतुर्थकांडे पंचमः प्रपाठकः	.....	३५	...	
	५	अरण्योपनिषद्	.....	१८३	...	
४	६	ब्राह्मणभाष्यम्.....	सायनाचार्यः			
		प्रथमकांडे प्रपाठकः ५-८ ...	.....	१३५	...	
		द्वितीयकांडे				
		प्रथमद्वितीयाध्यायौ	.....	६०	...	
		अ० ३-८	.....	२७४	...	
		तृतीयकांडे				
		अध्याया १,४,७,८,९,१०,११,१२	.....	३५६	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
५		संहिता				
		प्रथमकांडे प्रपाठकाः १–८...	.....	७२८	...	
		द्वितीयकांडे प्रपाठकाः १–६...	.....	२६८	...	
६		तृतीयकांडे प्रपाठकाः १–५...	.....	१८०	...	
		चतुर्थकांडे प्रपाठकाः १,२,३, ४, ६,	.....	३३९	...	
		पंचमकांडे प्रपाठकाः—४–७	.....	११९	...	
		सप्तमकांडे प्रपाठकाः—१–५	.....	१८५	...	
७	७	आपस्तंबसूत्रवृत्तिदीपिका.....	.....	४९९	...	
	८	आ० सू० सर्वतोमुखकारिका...	.....	९	...	
	९	आधानविधिः	.....	२६	...	
	१०	अग्निचितिकारिका	.....	९	...	
	११	मंडनकारिका सटीका	.....	९	...	
	१२	आ० चितिकुंडनिर्माणम्	.....	३८	...	
८	१३	आ० पंचकाष्टकचयनसूत्रम् ...	.....	५	...	
	१४	चयनसावित्री	... .	१०	...	
	१५	चयनप्रयोगः	.. ..	८६	...	
	१६	चयनसूत्रम्.....	.....	८३	...	
	१७	सोमप्रयोगप्रायश्चित्तम्	.....	१६९	...	
	१८	प्रायश्चित्तभंडविला	.....	६७	...	
	१९	आ० चातुर्मास्यहोत्रम्	.....	१९२	...	
	२०	आ० चातुर्मास्यम्	... .	४९	...	
९	२१	आ० निरूढपशुबंधप्रयोगः ...	.....	३६	...	
	२२	आपस्तंबप्रयोगः	.....	४९	...	
	२३	आ० सूत्राध्यायः	.....	११४	...	
	२४	आ० गृह्यसूत्रम्	.....	८७	...	
	२५	आ० सूत्रचातुर्मास्यम्	.....	...	...	
	२६	आ० अग्निचयनप्रयोगः	.....	९०	...	
१०	२७	अरुणकेतुकः	.....	१६	...	
	२८	स एव	.....	२३	...	
	२९	स एव	.....	७	...	
	३०	स एव	.....	४९	...	
	३१	स एव	.....	६	...	
	३२	समाप्तप्रयोगः	.....	३९	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	३३	आश्वयणप्रयोगः	.....	२६	...	
	३४	प्रायश्चित्तचंद्रिका	.....	५९	...	
	३५	आपस्तंबसोमपंचिका	.....	१५३	...	
	३६	आ० सोमप्रयोगकारिका	.....	३१	...	
	३७	आ० सूत्रनक्षत्रेष्टिः	.....	२४	...	
११	३८	अग्निष्टोमपद्धतिः	.....	१४३	...	
	३९	सामान्यसूत्रभाष्यम्	धूर्तस्वामी ..	६७	...	
	४०	आपस्तंबदर्शपौर्णमासौ	.....	६२	...	
	४१	दर्शपौर्णमासौ	.....	११५	...	
	४२	आपस्तंबसूत्रवृत्तिदीपिका प्रश्नाः १–४	.....	१४२	...	
	४३	सैव ५,८,९	.....	१८१	...	
	४४	सैव १०–१४	.....	...	...	
१२	४५	चातुर्मास्यप्रयोगः	.....	११	...	न०.
	४६	आ० सू० भाष्यम्.....	धूर्तस्वामी ...	११०	...	
	४७	तदेव	.....	१६७	१६२४	
	४८	आपस्तंबीयशुल्वसूत्रटीका ...	करविंद-स्वामी.	१२५	...	
	४९	आ० शुल्वविवरणम्..... ...	सुंदरराजा ..	८४	...	
	५०	आ० शुल्वोपधानम्	.....	२१	...	
	५१	आ० शुल्वरहस्यप्रकाशः	गोपालः.....	८६	...	
	५२	आ० दर्शपद्धतिः	.....	५३	...	
१३	५३	बौधायनसूत्रगृह्याग्निसागरः ...	.....	२६०	...	
	५४	बौधायनीयगृह्यप्रयोगः.....	.....	७३	..	
	५५	बौ० सोमपद्धतिः	.....	१२२	...	
	५६	बौ० सोमाग्निष्टोमसोमप्रयोगौ.	.....	१४७	...	
	५७	बौ० दर्शपौर्णमासौ	.....	२५०	...	
१४	५८	बौ० सर्गसत्रम्.....	.....	२०	...	
	५९	बौ० अग्न्याधानप्रयोगः.....	.....	८०	...	
	६०	बौ० रुद्रपद्धतिः....	.....	६३	...	
	६१	नक्षत्रसत्रहौत्रम्	.....	२३	...	
	६२	बौ० नक्षत्रेष्टिप्रयोगः	.....	५९	...	
	६३	बौ० सूत्रम्	.....	४०	...	
	६४	बौ० सूत्रचतुर्थप्रश्नः	.....	...	...	
	६५	बौ० सूत्रदर्शपौर्णमासौ	.. ..	...	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
१५	६६	दर्शपौर्णमासौ	.....	४०	...	
	६७	बौ० दर्शपौर्णमासौ	.....	६२	...	
	६८	तावेव	.....	६१	...	
	६९	बौ० द० पौ० ज्योतिष्टोमः.....	.....	५६	...	
	७०	बौ० सु० काम्येष्टिप्रयोगः ...	.....	७४	...	
	७१	बौ० चातुर्मास्यप्रयोगः.....	.....	५६	...	
	७२	बौ० सूत्राग्निष्टोमप्रयोगः	.....	१२९	...	
	७३	हिरण्यकेशीसूत्रम्	.....	१९३	...	
	७४	तदेव	.....	११२	...	
	७५	काम्येष्टिप्रयोगः	.....	५१	...	
	७६	पंचमारण्यकम्	.....	४६	...	
	७७	मंत्रप्रश्नः.....	.....	३०	...	
		सामवेदः.				
१	१	वेयगानम्	.....	२४५	...	
	२	वेयदर्पणम् वेयगानटीका	प्रीतिकरः...	६६	...	
	३	आरण्यकगानम्	.....	५६	...	अतिप्राचीनम्.
	४	ऊहगानम्	.....	२३७	...	
	५	ऊहगानटीका	प्रीतिकरः...	...	१६७६	
	६	ऊह्यदर्पणम्.....	....	७१	...	
२	७	उह्यगानम्	.....	११२	...	
	८	उह्यदर्पणम्	प्रीतिकरः...	१९	...	
	९	छंदसी आर्चिकम्	.....	५१	...	
	१०	छंदसी पदानि	.....	६९	...	
	११	छंदसी सटीकम्	सायनमाधव.	९०	...	
	१२	सामवेदसंहिताभाष्यम् सटीकम्	सायनमाधवः	११२	...	
३	१३	अरण्यकमहानाम्नी	.....	९	...	
	१४	अरण्यकपदानि	.....	७	...	जीर्णम्
	१५	अर्चिकमहानाम्नी.....	.....	१६	...	
	१६	उत्तर० पदानि.....	.....	८४	..	
	१७	उत्तरार्चिकम्	.....	८५	...	
	१८	उत्तर० सटीकम्	टीका सायनमाधवः	१६८ ...	... ...	
४	१९	तांड्यब्राह्मणम्..	.....	१९८	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	२०	तांड्यब्राह्मणम्	.....	११९	...	
	२१	तांड्यब्राह्मणभाष्यटीका	हरिस्वामिपुत्रः	३८१	...	
	२२	तांड्यब्राह्मणभाष्यम्	सायनमाधवः	३६९	...	
९	२३	तांड्यब्राह्मणमध्ये				
		प्रथमपंचिका	.....	२०७	...	
		द्वितीय पं०	.....	१५१	...	
		तृतीय पं०	.....	१७४	...	
		च० पं०	.....	६३	...	
		पं० पं०.....	.....	१०७	...	
६	२४	षड्विंशब्राह्मणम्	.....	३१	...	
	२५	तदेव	.....	१८	...	
७	२६	तदेव	.....	३९	...	
	२७	सामविधानब्राह्मणम्.....	.....	२१	...	
	२८	तदेव	.....	४१	...	
	२९	तदेव	.....	६०	...	
	३०	तदेव	.....	१३	...	
७	३१	आर्षेयब्राह्मणम्	.....	३८	..	
	३२	तदेव	.....	१०	...	
	३६	तदेव	.....	१६	...	
	३४	अनुक्रमणिका.....	.....	४	...	
	३५	अग्निब्राह्मणम्	.....	३	...	
	३६	तदेव	....	३	...	
	३७	वंशब्राह्मणम्	.....	२	...	
	३८	तदेव	.....	६	...	
८	३९	संहितोपनिषद्ब्राह्मणम्.....	.....	४	...	
	४०	छंदोग्यब्राह्मणम्	.....	७४	...	खंडितम्
	४१	छंदोग्योपनिषद्	.....	४३	...	
	४२	प्रतिहारभाष्यम्	वरदराजा...	१५८	...	
	४३	पुष्यसूत्रम्	.....	३२	...	
	४४	सर्वानुक्रमणिका	.....	७९	...	
९	४५	लाट्यायनसूत्रम्	.....	३४९	...	
	४६	तदेव.	.....	९२	...	
	४७	लाट्यायनसूत्रमध्ये अध्यायाः				
		२, ३, ४	.....	१७०	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	४८	लाट्यायनसूत्रमध्ये प्रपाठकाः				
		१ प्रपाठकः	.....	४९	...	
		५ ,, ...	.....	३९	...	
		७ ,, ...	.....	६१	...	
		८ ,, ...	.....	३३	...	
		९ ,, ...	.....	४५	...	
		१० ,, ...	.....	७२	...	
१०	४९	गोभिलगृह्यसूत्रम्	.....	२२	...	
	५०	तदेव	.....	२१	...	
	५१	गृह्यसूत्रम्	.....	१४	...	
	५२	स्तोभपदम्	.....	१०	...	
	५३	स्तोभभाष्यम्	भट्टशेखरः	२८	...	
	५४	स्तोभानुसंहारः	.....	४	...	
११	५५	लोमशी शिक्षा	.....	९	...	
	५६	गौतमशिक्षा	.....	४	...	
	५६	सामगानां ऋग्तंत्रव्याकरणम्.	.....	३	...	
	५८	सामतंत्रम्	.....	६	...	
	५९	नैरुक्तमध्ये पूर्वार्धम्	.....	९६	...	
		,, उत्तरार्धम्	.....	८९	...	
	६०	सामगानां छंदः	.....	३	...	
	६१	ज्योतिष्टोममैत्रावरुणम्	.....	२१	...	
	६२	ज्यो० पद्धतिः	.....	२९	...	
१२	६३	उपग्रंथसूत्रम्	.....	१२	...	
	६४	कर्मप्रदीपः	.....	१८	...	
	६५	वसिष्ठश्राद्धकल्पः	.....	३	...	
	६६	छंदोग्यप्रायश्चितम्	.....	८	...	
	६७	अनुस्तोत्रम्	.....	३	...	
	६८	पंचविधिसूत्रम्	.....	४	...	
	६९	अमृताहरणम्	.....	१२	...	
	७०	तदेव	.....	७	...	
	७१	सोमोत्पत्तिः	.....	२	...	
१३	७२	वृषोत्सर्गस्नानविधिः	.....	१॥	...	
	७३	प्रौढपदम्	.....	१॥	...	
	७४	नैगेयानामृक्षदैवतम्	.....	११	...	
	७५	तदेव	.....	१७	...	
	७६	धातुलक्षणम्	.....	...	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	७७	मंत्रानुक्रमणिका	.....	३	...	
१४	७८	संज्ञाकरणपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	७९	आधानपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८०	संस्कारपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८१	विशेषभूतपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८२	प्रणतिपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८३	अवग्रहपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८४	दशावतारपरिशिष्टम्	.....	...	...	
	८५	उत्सर्गपरिशिष्टम्	.....	४	...	
	८६	महानाम्नीपरिशिष्टम्	.....	१	...	
	८७	गृह्यसंग्रहपरिशिष्टम्	.....	७	...	
१५	८८	व्यूढाहीनद्वादशाहपरिशिष्टम् ...	.....	९३	...	
	८९	तंदव	.....	६	...	
	९०	पौंडरीकदशदिवसपद्धतिः	.....	६	...	
	९१	प्रापणीयातिरात्रः	.....	१५	...	
	९२	वाजपेयपद्धतिः	.....	४०	...	
	९३	पाकयज्ञपद्धतिः	.....	४७	...	
	९४	विश्वजिदतिरात्रपद्धतिः	.....	१९	...	
१६	९५	सत्रसंस्थानम्	.....	२९	...	
	९६	सर्वतोमुखपद्धतिः	.....	३७	...	
	९७	सामशाखीयपद्धतिः	.....	१४	...	
	९८	सदस्यपद्धतिः	.....	२	...	
	९९	समूढो द्वादशाहपद्धतिः	.....	१४	...	
	१००	स० द्वा० पद्धतिः	.....	५	...	
	१०१	महाव्रतपद्धतिः	... .	२९	...	
१७	१०२	अग्निहोत्रप्रायश्चित्तपद्धतिः ...	.....	५४	...	
	१०३	आह्निकम्	.....	७	...	
	१०४	अश्वमेधपद्धतिः	.....	३९	...	
	१०५	एकाहीनमंत्राणां ब्रह्मसूत्रपद्धतिः	.....	३४	...	
	१०६	गोभिलपरिशिष्टम्	.....	७	...	
	१०७	चयनपद्धतिः	.....	१५२	...	
	१०८	पौंडरीकप्रयोगः	.....	७५	...	
१८	१०९	पंचमहायज्ञविधिः	.....	८	...	
	११०	उदगात्रादिछंदोगप्रयोगः	.....	४६	...	
	१११	सर्वविशतिप्रयोगः	.....	१०	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	११२	वाजपेयस्तोमप्रयोगः	.....	८	...	
	११३	वाजपेयार्चिप्रयोगः	.....	६	...	
	११४	सामवेदीयरुद्री	.....	३४	...	
	११५	सैव	.....	२९	...	
	११६	द्वारपालमंत्रः	.....	३	...	
	११७	स एव	.....	३	...	
	११८	स एव	.....	३	...	
	११९	सामवेदीयरौद्रविधिः	.....	६	...	
		अथर्ववेदः.				
१	१	संहिता	.....	४०२	...	
	२	गोपथब्राह्मणम्	.....	१०२	...	
	३	तदेव	.....	१४	...	
२	४	पदपाठः	.....	८	...	
	५	वैतानसूत्रम्	.....	७३	...	
	६	तदेव	.....	३३	...	
	७	तदेव	.....	९३	...	
	८	वैतानसूत्रभाष्यम्	.....	१०३	...	
३	९	आश्रमोपनिषद्	.....	१०८	...	
	१०	अथर्वशिरोपनिषद्	.....	११	..	
	११	सैव	.....	९	...	
	१२	सैव	.....	८	...	
	१३	सैव	.....	...	...	
	१४	रुद्रोपनिषद्	.....	३९	...	
	१५	प्रातिशाख्यम्	.....	४	...	
	१६	प्रातिशाख्यभाष्यम्	.....	४	...	
	१७	तदेव	.....	३७	...	
४	१८	छंदः	.....	१	...	
	१९	दर्शपौर्णमासेष्टिप्रयोगः	.....	९१	...	
	२०	दर्शपौर्णमासवैश्वदेवप्रयोगः ...	.....	४३	...	
	२१	शांतिकाध्यायः	.....	४	...	
	२२	शांतिविधिः	.....	१८	...	
	२३	स्मार्ताधानविधिः	.....	१०	...	
	२४	लक्षहोमपद्धतिः	.....	२८	...	
५	२५	अष्टकाकर्मपद्धतिः	.....	८	...	
	२६	पुण्याहवाचनाद्यभ्युदयाः	.....	१६	...	

पुस्तक नंबर.	ग्रन्थ नंबर	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
	२७	रुद्रार्थशिरोपनिषद्	.....	५	...	
	२८	कौषिकसूत्रम्.....	.....	७०	...	
	२९	कौ० गृह्यसूत्रम्	.....	६	...	
	३०	कौ० सूत्रीयआज्यतंत्रम्	.....	३५	...	
	३१	संहिताविधिविवरणम्	.....	२५	...	
६	३२	सप्ततिपरिशिष्टम्	.....	१५६	...	
	३३	मधुपर्कमंत्रः	.....	५	...	
	३४	पिंडपितृयज्ञः	.....	२०	...	
	३५	सर्वानुक्रमणिका	.....	६४	...	

LISTS, IN DEVANÂGARI AND ENGLISH CHARACTERS, OF MSS. ACQUIRED FOR GOVERNMENT.*

I.

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
	सांगवेदोपनिषदः.						
१	अथवैवेदोपनिषदः ५२.	.....	९१	१२	४२	...	
२	ऊहगानदर्पणम्—सामवेदस्य ...	प्रीतिकरः ..	...	...	...	...	नवीनम्.
३	ऊह्यगानदर्पणम्—तस्यैव	स एव	...	...	...	...	नवीनम्.
४	चातुर्मास्यहौत्रप्रयोगः	.....	९९	१०	३५	...	
५	छन्दोविचयः	.....	८	८	२८	१६७७	
६	नक्षत्रेष्टिनिरूपणम्	अनन्तभट्टः...	१२	१४	४४	...	
७	पवित्रेष्टिहौत्रम्.....	.....	५	१०	३५	१७५६	
८	पुरुषसूक्तभाष्यम्-शारदालिप्याम्	.....	५	१३	४८	...	
९	ब्राह्मणसर्वस्वम्	हलायुधः ...	१२६	१२	३८	...	
१०	मन्त्रार्थदीपिका	शत्रुघ्नः.....	२३	१२	४६	...	नवीनम्.
११	माध्यन्दिनारण्यकव्याख्या.....	.....	९४	१३	४३	१८९६	अध्यायद्वयम्.
१२	रुद्रभाष्यम्-शारदालिप्याम्	.....	५	१८	२०	...	
१३	रुद्राध्यायभाष्यम्.....	.....	२०	१५	३८	१८७३	
१४	वारदपूर्वतापनीयोपनिषद्दीपिका	नारायणः—रत्नाकरपुत्रः.	११८–१५८	१७	३२	...	अपूर्णम्.
१५	विध्यपराधप्रायश्चित्तम्	अनन्तः.....	११	१०	४२	१७४१	
१६	वेदांगशिक्षापञ्जिका.....	.....	१०	११	३५	...	
१७	वेयगानदर्पणम्—सामवेदस्य ...	.....	...	...	...	...	नवीनम्.
१८	वैतानसूत्रभाष्यम्.....	.....	...	...	...	...	नवीनम्.
१९	शांखायनशाखायां बृहतीसहस्रम्	.....	५२	११	३४	...	
	इतिहासपुराणमाहात्म्यानि.						
२०	गयामाहात्म्यम्—वायुपुराणोक्तम् अ० ७.	.....	२७	१०	२८	...	अपूर्णम्.
२१	गङ्गामाहात्म्यम्	.....	१२	१४	३५	...	आदिपत्रे न.
२२	जालन्धरपीठमाहात्म्यम्	श्रीनिवासाचार्यस्य शिष्यः	९६	१४	३२	...	
२३	जैमिनीयाश्वमेधिकपर्व–महाभारतोक्तम्.	.....	१८४	१०	४६	१६३८	
२४	धर्मोत्तरे मिश्रितमाहात्म्यम् ...	.....	८	१३	२८	१८४८	
२५	पुराणसारसंग्रहः	.....	८	८	३३	...	

* Note.—Cols. 4—8 are given only in the Devanâgari list.

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२६	प्रयागमाहात्म्यम्-मत्स्यपुराणोक्तम्.	.....	११	१४	३०	१८९१	
२७	भगवद्गीतायाटीका	मधुसूदनसरस्वती.	१३३	११	३२	१७४०	अन्तिममध्यायषट्कम्.
२८	भागवतनिबन्धयोजना.....	पुरुषोत्तमः...	२२१	१०	३७	...	दशमस्कन्धपर्यन्ता.
२९	भागवतमाहात्म्यम्—पद्मपुराणोक्तम्.	.....	१९	१२	४४	१७७६	
३०	मायापुरीमाहात्म्यम्—ब्रह्माण्डपुराणोक्तम्.	.....	१८	१२	३२	१८८३	
३१	रामगीता--सटीका-मूलमध्यात्मरामायणोक्तम्.	टी० महीधरः	१२	१३	४४	...	
३२	वाल्मिकीयरामायणस्य बालकाण्डः-सटीकः—रामायणतिलकामितिटीकानाम.	.....	१८-१२	२०	५८	...	पञ्चमसर्गात् षट्षष्टिसर्गपर्यन्तः
३३	वाल्मिकीयरामायणस्य युद्धकाण्डः—सटीकः—सर्गाः ८३	टी० महेश्वरतीर्थः.....	१०८	१४	६८	...	अपूर्णम्.
३४	वाल्मिकीयरामायणस्योत्तरकाण्डः सटीकः	स एव.....	१४१	११	६०	...	
३५	शम्भलग्रममाहात्म्यम्-स्कन्दपुराणोक्तम्.	.....	६९	१३	३२	१८५३	
३६	शिवगीता—कूर्मपुराणोक्ता	.....	३५	१०	२३	...	
३७	आत्रिस्मृतिः.....	.....	१३	१३	४२	१८७४	
३८	आचारार्कः.....	दिवाकरः ...	४८	१४	३५	१८७४	
३९	आशौचत्रिंशच्छ्लोकी—सटीका.	टी०भट्टाचार्यः	१०	२०	५०	...	
४०	उपनयनपद्धतिः	रामदत्तः ...	२६	७	३४	...	
४१	कामन्दकीयनीतिसारः	....	५५	१०	३८	१४३७	आद्यपत्रचतुष्टयं न.
४२	कालनिर्णयः	माधवाचार्यः	१४२	१०	४८	१७१०	
४३	कृतरत्नावली	रामचन्द्रभट्टः	६४	१३	४५	...	
४४	गृहस्थरत्नाकरः सु०.....	.....	६२	१०	३७	...	त्रिंशत्तमं पत्रम् । ततः ७२—१३३ पर्यंत पत्राणि.
४५	चतुर्विंशतिमतव्याख्यायामाचारकाण्डः.	भट्टोजीदीक्षितः	१६ ६८-८३	८	४०	१७२७	अपूर्णम्.

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
४६	जातिविवेकः—विश्वम्भरवास्तुशास्त्रादुद्धृतः.	गोपीनाथकविः ...	१६	१०	३२	१८८०	
४७	ज्ञानभास्करः—सूर्यारुणीयकर्मविपाकग्रन्थः.	.....	५०७	११	४३	१८५२	
४८	त्रिस्थलीसेतुसारसंग्रहः—शारदालिप्याम्.	भट्टोजीदीक्षितः	१६	१२	४८	...	
४९	धर्मप्रवृत्तिः	नारायणः ...	१४७	१०	३९	...	गर्भाधानादि पञ्चदशप्रकर्णानि। एकोत्तरशतपत्रेषु ततऊर्ध्वम् पूर्णम्.
५०	निबन्धशिरोमण्युक्तनिर्णयाः...	नृसिंहः ...	८	१४	२९	...	राहुचारादारभ्य लुप्तसंवत्सरनिर्णयपर्यन्तम्.
५१	मदनपारीजातः बृ०	मदनपालः ..	१४८	९	३२	...	४-१६४ तत्र ५३-६४ गतानि पत्राणि.
५२	मनुस्मृतिः	.....	१२८	९	३२	...	
५३	मनुस्मृतिः—सटीका	टी०कुल्लूकभट्टः	२१७	१६	४४	...	अध्यायाः सप्त संपूर्णा अष्टमो न्यूनः ऊनदशमाध्यायात् पूर्णा
५४	माध्यन्दिनीयाचारसंग्रहदीपिका	पद्मनाभः. ...	५७	१५	३०	...	
५५	मिताक्षरायाः व्यवहाराध्यायः...	विज्ञानेश्वरः	२०४	९	३५	१६५३	
५६	मुग्धप्रबोधे गृहप्रवेशविधिः ...	.....	२१	७	३४	१८७०	
५७	याज्ञवल्क्यीयधर्मशास्त्रम्—सटीकम् टीकानाम-ऋजुमिताक्षरा.	टी० विज्ञानेश्वरः.	२६९	१६	४७	...	
५८	याज्ञवल्क्यीयधर्मशास्त्रव्याख्यानम् वीरमित्रोदयाख्यम् बृ०.	मित्रमिश्रः ...	१४६	६	३०	...	
५९	राज्याभिषेकपद्धतिः	.....	१४६	१०	४२	...	
६०	रामपद्धतिः.....	रामानुजः ...	२०	७	२८	...	
६१	विवादार्णवभंगः	सीतारामसंगः	१३१	१०	४६	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः.	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
६२	वीरचूडामणिः.....	शार्ङ्गधरः...	२०	८	२४	...	
६३	व्रतपद्धतिः.....	रुद्रधरः ...	८३	९	२४	१८०५	
६४	श्राद्धचन्द्रिका	दिवाकरः...	१३	१३	४०	...	अपूर्णम्.
६५	श्राद्धविवेकः	प्राणधरात्मजः मिश्रढोढुः.	४९	१२	४०	...	पत्रे १७।१८ न स्तः २६-४१ पर्यन्तानि पत्राणि न सन्ति.
६६	श्राद्धविवेकः	रुद्रधरः ...	९२	१०	२८	...	अपूर्णम्.
६७	सदानन्दप्रकाशाख्यधर्मार्णवः..	.....	२०६	१६	४०	...	अपूर्णम्—१६९ पत्रस्याभावः.
६८	सद्धर्मतत्त्वाख्याह्निकम्.....	हरिप्रसादः—गंगेशात्मजः	५	१५	४८	...	
६९	सन्ध्यादिब्रह्मकर्म.....	.....	३८	९	३८	...	
७०	स्नानविधिः शारदालिप्याम्...	.....	३०	६	१७	...	
	काव्यनाटककथाख्यायिका.						
७१	अतन्द्रचन्द्रनाटकम्.....	.....	...	...	...	....	नवीनम्.
७२	कादम्बरीप्रदेशविवृतिः-पूर्वार्द्धस्य	सुखाकरः...	२३	१०	४०	...	
७३	कादम्बरीविषमपदविवृतिः—पूर्वार्द्धस्य.	.....	११	१३	५४	...	
७४	कादम्बरीटिप्पणी	महादेवः ...	२४	१०	४४	...	अपूर्णम्.
७५	कुमारसम्भवकाव्यम्—सटीकम्-टी० खण्डान्वये.	मू० कालिदासः.	५२	१७	५७	...	
७६	तदेव—अत्र क्वचिद्वेदृष्टीकायाम्...	सएव.	३७	१७	३८	...	गतपत्राणि १—७ ततः १३।२०।२१ इमानि त्रीण्यपि न.
७७	खण्डप्रशस्तिः—दशावतारविषये.	हनुमत्कविः	८	१५	५०	१६००	
७८	गीतगोविन्दकाव्यम्—सटीकम्.	मू० जयदेवः टी० वनमालिभट्टः.	८४	१०	४१	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः.	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
७९	गोवर्द्धनसप्तशती—सटीका ...	टी०गोकुलचन्द्रः.....	१३८	१२	३६	१७०२	प्रथमपत्राभावः
८०	धूर्त्तप्रहसनम्	ज्योतिरीश्वरः	७	१२	४८	...	नवीनम्.
८१	नैषधकाव्यस्य टीका	नारायणः ...	४८६	१३	४६	...	सर्गाः १। २। १२। १३ न सन्ति.
८२	तस्यैव चतुर्थसर्गस्य टीका ...	शेषरामचन्द्रः	२१	१४	५८	...	
८३	मुण्डितप्रहसनम्	शिवज्योतिर्विद्.	१२	१६	५६	...	नवीनम.
८४	मेघदूतकाव्यम्—सटीकम्	मू० कालिदासः टी० वल्लभदेवः.	४९	१०	२८	१८५७	
८५	रघुवंशकाव्यस्य टीका कु०.....	चारित्रवर्द्धनः	७४	१३	३२	...	
८६	राक्षसकाव्यम्—सटीकम्	.....	६	१०	४०	...	
८७	लटकमेलकनामकप्रहसनम् ...	शंखधरकविः	७	१५	५६	...	नवीनम.
८८	वसन्तविलासः—देशीभाषाबद्धः —संस्कृतश्लोकबद्धश्च.	.....	८	११	४८	...	
८९	शंकरविजयः—सटीकः	मू०माधवाचार्यः टी०धनपतिसू०	२०९	१२	४८	...	
९०	शार्ङ्गधरपद्धतिः	शार्ङ्गधरः ...	३९	९	३२	...	अपूर्णम्.
९१	शृङ्गारशतकम्	अमरुः	५३	४	२०	...	
९२	सुभाषितहारावलिः	हरिकविः ...	१५७	१०	३४	...	
९३	स्तुतिकुसुमाञ्जलिः—शारदालिप्याम् अध्यायाः २८	जगद्धरः ...	१२४	६	४८	...	
	व्याकरणशास्त्रम्.						
९४	धातुपाठः	भीमसेनकविः	१४	२१	१७	...	
९५	प्रबोधचन्द्रिका—श्लोकबद्धा ...	वैजलभूपतिः	१४	१६	४०	१८७०	सन्धिपर्यन्ता.
९६	प्राकृतव्याकरणम्	समन्तभद्रः	३८	१२	४४	...	नवीनम्.
९७	समासचक्रम्—अव्ययनामावली च	.....	१२	८	२०	...	
	कोशाः.						
९८	एकाक्षरकोशः.....	.....	४	७	२६	१८८७	
९९	कोशकल्पतरुः	विश्वनाथः	४८५	१९	२६	...	नवीनम्.
१००	शब्दभेदप्रकाशः—सटीकः अयमेव द्विरूपकोशः.	मू०महेश्वरः टी० ज्ञानविमलः	१०९	१३	४५	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः.	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
	छन्दोलङ्कारशास्त्रे						
१०१	कन्दर्पचूडामणिः.....	वीरभद्रः ...	७३	१०	४०	...	
१०२	काव्यप्रकाशटीका—सारसमुच्चाख्या.	जयन्तभट्टः	१९७	१२	४२	...	उल्लासाः सप्त सम्पूर्णाः.
	काव्यप्रकाशटीका —दशमोल्लासस्य.	.....	५३	१२	४२	...	प्रारम्भे षट्पत्रहीना समाप्तौ च किञ्चिद्धीना.
१०३	काव्यप्रकाशस्य टीका—सारबोधिनी.	श्रीवत्सलाञ्छनभट्टाचार्यः	७६	१३	४८	१६६५	पञ्चमोल्लासात्पूर्णा प. ४२—११७
१०४	काव्यप्रदीपः	गोविन्दः ...	१३२	१२	४८	१७५५	
१०५	काव्यप्रदीपव्याख्या-प्रभानाम्नी.	वैद्यनाथः ...	९३	१३	३७	१८४०	
१०६	काव्यलक्ष्मीप्रकाशः	शिवरामः ...	२	८	४०	...	
१०७	कुवलयानन्दः	अप्पदीक्षितः	६३	१२	३८	१७८६	
१०८	छन्दःसारः—भाषाबद्धः	सूरतमिश्रः ..	२४	१८	१६	...	
१०९	वात्स्यायनकामसूत्रस्य टीका—जयमङ्गलाख्या.	.....	२२	१०	४०	...	अध्यायत्रयम्. एकोनविंशति पत्राणि क्रमतस्तत्तोन्यानि त्रीणि.
११०	वृत्तरत्नाकरः—सटीकः.....	मू० केदारः टी० भास्करः सचापाजिभ-हसूनुः.	३७	९	४८	...	
१११	सएव—सटीकः	टी० समयसुन्दरः.	२०	१९	६४	१७९९	आदिपत्राभावः.
११२	रसमञ्जरी भाषाबद्धा	अमृतनाथयोगी.	४८	१०	३५	...	
११३	स्मरदीपिका	.....	४	१३	३६	...	
	सांख्ययोगौ.						
११४	गोरक्षशतकम्.....	गोरक्षः ...	१९	८	२५	१८७९	
११५	तदेव	सएव. ...	१२	१०	३२	१७४४	द्वादशाङ्गितपत्रस्याभावः.

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
११६	मीमांसाभाष्यम्	शबरस्वामी.	६८	९	४४	...	षष्ठाध्यायस्य षष्ठपादपर्यन्तम्.
११७	योगप्रदीपिका—भाषायाम्.....	जैयतराम :..	११९	१५	१०	...	
११८	सांख्यतत्त्वकौमुदी	वाचस्पतिमिश्रः	२०	१५	६०	१६८५	
११९	सांख्यसप्ततिः—सटीका	मू० ईश्वरकृष्णः टी० माठराचार्यः	६५	९	३२	...	
	वेदान्तशास्त्रम्.						
१२०	कुसुमाञ्जलिकारिकाः-सटीकाः	मू० उदयनाचार्यः टी० नारायणयतिः	३१	१०	४४	...	स्तबकौ तृतीयस्त्वपूर्णः.
१२१	ब्रह्मसूत्रवृत्तिः	रामानन्दसरस्वती.	१७८	१३	४३	...	
१२२	भगवद्भक्तिरत्नावली—शारदालिप्याम्.	पुरुषोत्तमः...	३४	१४	४०	...	
१२३	भेदधिक्कारः—सटीकः	टी० नारायणाश्रमः.	६३	१२	४४	१७१०	
१२४	योगवाशिष्टसारः—ज्ञानसारापरनामा—अष्टावक्रश.	.....	११३	५	१८	...	
१२५	विद्वन्मोदतरङ्गिणी	भट्टाचार्यः ...	३०	१०	४४	१८८१	
१२६	विष्णुसहस्रनामभाष्यम्.....	शंकराचार्यः.	१४७	८	२४	...	
१२७	वेदान्तपरिभाषा	धर्मराजदीक्षितः	४९	८	३८	१८०६	
१२८	वेदान्तसारः	सदानन्दः ...	१९	११	३२	...	
१२९	तस्यैव टीका	रामतीर्थः-कृष्णतीर्थशिष्यः	३६	१४	५४	...	
१३०	सिद्धान्तलेशसंग्रहः—सटीकः...	मू० अप्पदीक्षितः टी०अच्युतकृष्णानन्दः	२११	११	५६	....	
१३१	सौन्दर्यलहरीस्तोत्रम्—सटीकम् टी० विष्णुपक्षेपि.	मू० शंकराचार्यः टी० रामचन्द्रः	६४	१०	३४	...	
	न्यायशास्त्रम्.						
१३२	आलोकसारः—अनुमानखण्डस्य	रघुपतिः ...	१०८	९	५३	...	अपूर्णम्.

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्	असंपूर्णादिवाच्यम्.
१३३	आलोकेनुमानकण्डकोद्धारः ...	मधुसूदनः ...	३०३	६	५६	...	अपूर्णम् पत्राणि तु १२—३१४
१३४	किरणावलीटीका.....	उदयनाचार्यः	५७	१०	४८	...	द्रव्यनिरूपणपर्यन्ता पत्रे ३२।३३ नस्तः
१३५	न्यायप्रकाशः	.....	६३	९	४०	...	अपूर्णम्.
१३६	न्यायसिद्धान्तमञ्जरीदीपिका—प्रत्यक्षखण्डस्य.	श्रीकण्ठः ...	५८	१०	३४	...	
१३७	तस्या एवानुमानोपमानखण्डौ.	सएव	३९	१२	५२	...	
१३८	शब्दार्थसारमञ्जर्याः षट्कारकविवेचनम्.	भवानन्दसिद्धान्तवागीशः.	२९	९	३०	...	
	ज्योतिषशास्त्रम्.						
१३९	अक्षरचिन्तामणिनामा प्रश्नग्रन्थः—केरलमते.	....	८	१४	२८	१८७८	
१४०	सएव.....	.....	२०	८	१८	...	
१४१	उडुदायप्रदीपः—सटीकः—पाराशरीहोरेतिख्यातः.	.....	९	१३	३७	...	
१४२	कइयपसंहिता—संहिताख्यस्तृतीयस्कन्धः.	.....	१७	१५	५४	...	अपूर्णम्—नवीनम्.
१४३	केरलप्रश्नग्रन्थः	मूलदेवः ...	१०	९	३२	...	
१४४	कौतुकलीलावती	रामभट्टः ...	४	१०	३८	...	
१४५	गणकवल्लभनामा करणग्रन्थः...	नागशर्मा ...	१७	१०	२६	१४८५	
१४६	गणिततत्त्वचिन्तामणिः	दिवाकरः—नृसिंहपुत्रः	२८	१२	३७	१८६६	
१४७	गणितामृतम्	भूपतिनामको पाध्यायः.	२३	१०	२०	१६५५	
१४८	गर्गसंहितायाः केरलशास्त्रान्तर्गतायाः प्रश्नग्रन्थः—सटीकः—टीकानाम लोकमनोरमा वा गर्गमनोरमा.	गर्गमुनिः ...	९	९	४२	...	
१४९	ग्रहलघुप्रकाशः	देवदत्तः ...	४	१६	४२	...	
१५०	ग्रहणलिखनानुक्रमः	नारायणः—रामसुतः.	१७	१४	३६	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
१५१	चतुर्विंशतिः—सटीका—टीकानाम बालविवेकिनी.	श्रीपतिशिष्यः.	१२	७	३०	...	
१५२	जैमिनीयज्योतिषसूत्रम्.....	.....	१२	१३	३६	१८८२	अध्यायाश्चत्वारः.
१५३	ज्ञानमुक्तावली	धनपतिः ...	३७	१२	३७	...	अध्यायाश्चतुर्विंशतिः.
१५४	ज्योतिषतत्त्वपञ्चाशिका	हरिरसकविः	७	१२	३१	...	शार्दूलविक्रीडितवृत्तबद्धानि ५४ सन्ति.
१५५	ताजकनीलकण्ठस्य संज्ञाविवेकाख्योध्यायः—सटीकः टीकानाम सरला.	मू०नीलकण्ठः टी० गोविन्दः.	२८	१६	४६	१८६०	
१५६	ताजिकतन्त्रसारः—कर्मप्रकाशापरनामकः—खिन्दकोक्तगुरुताजिकतन्त्रदीपादणुदीपकाख्यः.	समरसिंहः...	४४	१३	३९	१८६२	
१५७	त्रैलोक्यप्रकाशान्तर्गतोर्यकाण्डः.	हेमप्रभसूरिः-देवेन्द्रसूरिशिष्यः.	२	१५	५४	...	नवीनम्.
१५८	नरपतिजयचर्या जयलक्ष्मीटीकया सहिता.	मू० नरपतिः टी० हरिवंशः	९३	१६	५९	...	
१५९	सैव टीका शारदालिप्याम्.....	स एव	७६	१२	४५	...	
१६०	नारदसंहिता अध्यायाः २५ ...	.....	२८	१३	३९	...	अपूर्णम्.
१६१	पञ्चस्वराद्विप्पणम्	गौडभट्टाचार्यः	५	११	४२	...	
१६२	पद्मलीलाविलासिनीनामककरणग्रन्थः.	नारायणः ...	६	२०	३७	शके १७४७	
१६३	पाराशरसूत्राणि	.....	७	१५	५६	...	
१६४	प्रश्नचण्डेश्वरः.....	चण्डेश्वराचार्यः.	६९	१२	३२	१८६९	
१६५	प्रश्नरत्नम् सटीकम्	मू० टी० नन्दरामः.	४८	१२	३०	१८७५	
१६६	फारसीविनोदः.....	ब्रजभूषणानन्दः.	७	१२	३४	१८२५	
१६७	ब्रह्मव्यवहारः	त्रिविक्रमाचार्यः.	८	९	२४	१७५९	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षर-राशि.	संवत्.	असंपूर्णादि-वाच्यम्.
१६८	भास्वतीविवरणम्	माधवमिश्रः..	१६	९	२६	१८९६	
१६९	भुवनदीपकः	पद्मप्रभसूरिः.	२६	७	२०	...	
१७०	मकरन्दोद्धारणम्	विश्वनाथः....	२०	१६	४	१८९८	
१७१	मकरन्दविवरणम्.....	दिनकरः.....	८	१२	३६	...	
१७२	मुकुन्दविजयः	परममिश्रः...	३२	१४	३२	१७२८	प्रथमपत्राभावः
१७३	स एव.....	स एव	४१	१४	२९	१८४७	
१७४	मुहूर्तगणपतिः	गणपतिदैवज्ञः	९०	१२	३८	१८७८	
१७५	मुहूर्तचिन्तामणिः—सटीकः ...	मू० रामदैवज्ञः टी० गोविन्द-दैवज्ञः	२०९	१६	४२	...	
१७६	मुहूर्तमार्त्तण्डः—सटीकः	मू० टी० नारा-यणः.	१०४	१४	४१	१८६६	
१७७	मुहूर्तरत्नम्	ईश्वरदासः...	६९	१६	३०	...	
१७८	मुहूर्तसंग्रहः	.....	४३	८	२४	...	
१७९	यन्त्रराजः	.....	३६	९	२७	१८६७	
१८०	यन्त्रराजरचनाप्रकारः—जयसिंहकारिकेति वा.	सवाईजय-सिंहः.	२३	९	२५	...	
१८१	यन्त्रराजागमे यन्त्रविचारणा पञ्चमोऽध्यायः.	महेन्द्रसूरिः.	१२	१३	४८	१७०८	
१८२	युद्धकौशलम्	श्रीरुद्रः. ...	६	१५	५२	...	
१८३	रत्नप्रदीपः	गणपतिः. ...	१४	१५	४४	१६६१	प्रथमपत्राभावः
१८४	रत्नद्योतः	गंगारामः ...	१०	१९	३४	१८४६	
१८५	रमलेन्दुप्रकाशः	वाल्मिकना-मा कविः-रुद्र-मण्याख्यसूनुः	३४	१२	२० ..	...	अपूर्णम्.
१८६	राजविजयः	रणहस्ती ...	३२	१५	५२	...	
१८७	रौद्रीमेघमाला	.....	३०	१२	३८	...	
१८८	लग्नचन्द्रिका	काशीनाथः..	२-२३	१३	४३	...	अपूर्णम्.
१८९	लोकमनोरमाया गर्गप्रश्नग्रन्थ-टीकाया व्याख्या.	.....	४	१०	३२	...	
१९०	वर्णमालाख्यप्रश्नग्रन्थः	.....	४	२०	१४	...	
१९१	वर्षतन्त्रस्य टीका.....	विश्वनाथः— दिवाकरात्मजः	४४	१४	२६	...	अपूर्णम्.
१९२	वर्षफलपद्धतिः	गंगाधरः. ...	१६	९	३२	१८९६	
१९३	विष्णुकरणटीका	त्र्यम्बकभट्टः.	४१	१२	३७	१८६४	प्रथमपत्राभावः

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
१९४	वृत्तशतकम्.....	महेश्वरः.....	१३	९	३६	१६७३	
१९५	वृद्धगार्गी	.....	२४	१४	३०	१८०६	
१९६	वृहज्जातकविवरणम्	महीधरः ...	१३४	९	३६	१७६९	
१९७	वृहज्जातकटीका.....	भट्टोत्पलः	८५	२१	५९	१८०६	
१९८	विवाहपटलम्-सारंगसमुच्चयइति वा	सारंगपाणिः	२२	१२	३२	...	अपूर्णम्.
१९९	व्यवहारचमत्कारः	रूपनारायणः	३९	१४	३९	...	
२००	व्यवहारप्रदीपः	नाथमल्लपौत्रः... पद्मनाभः— कृष्णदेवपुत्रः	१९१	१४	३८	...	अपूर्णम्.
२०१	षट्पञ्चाशिका—सटीका	मू० पृथुयशाः- वराहमिहिरात्मजः. टी० दामोदरः	१२	१२	३२	शके १७४५	
२०२	समरसारः—सटीकः	मू० रामवाजपेयी. टी० दीक्षितसांवत्सरः.	४९	१०	२९	...	
२०३	संकेतकौमुदी	हरिनाथाचार्यः	११	१४	३४	...	
२०४	सैव	स एव.....	९	१९	३१	...	
२०५	सर्वार्थचिन्तामणिः	व्यैंकटशर्मा...	१०४	१४	२८	...	
२०६	सिद्धान्तराजः.....	नित्यानन्दः..	४७	१४	५२	...	
२०७	सृष्टिकरणटीका	चतुर्भुजः ...	३०	१२	४६	...	
२०८	सोमसिद्धान्तः.....	सोमः	१०	१८	३२	...	
२०९	हायनरत्नम्	बलभद्रः—दामोदरपुत्रः.	४१	१३	२८	...	अपूर्णम्.
	वैद्यशास्त्रम्.					संवत्	
२१०	अमृतमञ्जरी-अजीर्णमञ्जरीति वा	काशिनाथः.	६	६	३७	१८१६	
२११	अञ्जनाख्यनिदानम्	अग्निवेशः....	१५	१०	२८	...	
२१२	अष्टांगहृदयसंहिताया द्वितीयं शारीरस्थानम्.	वाग्भटः-सिंहगुप्तसूनुः...	५०	८	२३	१७४७	
२१३	कूटमुद्गरः	माधवः.....	२८	६	१७	...	
२१४	चिकित्साकलिका	सीसटः—वाग्भटसूनुः....	३५	९	३४	...	
२१५	पथ्यापथ्यविनिश्चयः.....	.....	४०	८	३२	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२१६	माधवनिदानम्.....	माधवः.....	८१	१०	३२	१६६६	
२१७	योगतरंगिणी	त्रिमल्लभट्टः..	१६४	९	३५	१७४१	
२१८	रामविनोदः—भाषाबद्धः.....	रामचन्द्रः—पद्मरंगशिष्यः	१२७	११	३०	१८८१	
२१९	वाग्भटे सूत्रस्थानम्—आयुर्वेदरसायनाख्यम्.	.....	१६०	६	३०	...	
२२०	तस्यैव द्वादशाध्यायस्य टीका...	हेमाद्रिः.....	१२	१४	४४	...	

मन्त्रतन्त्रशास्त्रे.

२२१	आगमकौमुदी.....	रामकृष्णः...	१७	१२	४०	...	
२२२	आद्यशक्तिध्यानम्	.....	७	८	२०	...	
२२३	कौलरहस्यम् रंजस्वलास्तोत्रं च.	नरोत्तमारण्यशिष्यः.	४७	१३	१०	...	
२२४	चण्डिकास्तोत्रम्—सटीकम् ...	.....	२०	१९	६०	१८००	
२२५	चण्डिकास्तोत्रम्—सटीकम् अध्यायाः १३.	डॉ० चतुर्भुजः	१२०	६	३२	...	
२२६	चण्डीस्तोत्रक्रमः—शारदालिप्याम्.	.....	९	१०	३२	...	
२२७	चण्डीस्तोत्रप्रयोगविधिः	नागोजीभट्टः	२०	१४	३२	...	
२२८	चण्डीस्तोत्रान्तर्गतमूर्तिरहस्यस्य टीका.	जयसिंहमिश्रः	२९	११	२०	...	
२२९	जपपद्धतिः—शारदालिप्याम् ...	.....	३२	२०	२४	...	आद्यानि पञ्च पत्राणि न.
२३०	तन्त्रविद्याक्रमः—शारदालिप्याम्	.....	१५	१६	१६	...	
२३१	त्रिकूटरहस्यतन्त्रराजः-शारदालिप्याम्.	.....	६८	८	२२	...	
२३२	त्रैलोक्यमोहनकवचव्याख्या...	.....	१२	१०	३२	१८६३	
२३३	दीनाक्रन्दस्तोत्रम्—शारदालिप्याम्.	.....	९	९	२४	...	
२३४	पूजाविधिः—देव्याः	.....	५५	८	१८	१८७५	
२३५	प्रत्यंगिरासिद्धमन्त्रोद्धारः.....	.....	७	१०	२३	१८३९	
२३६	भवानीसहस्रनामबीजाक्षरी—शारदालिप्याम्.	.....	२४	८	२८	...	
२३७	भद्रकालीचिन्तामणिः	.....	२०	१३	२४	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२३८	भुवनेश्वरीस्तोत्रम्—सटीकम् ...	मू० पृथ्वीधराचार्यः.	६७	१२	३५	...	
		टी० पद्मनाभः					
	षट्पञ्चाशिका	पृथुयशाः.					
	वैद्यजीवनम्—सटीकम् ...	मू० लोलिम्बराजः.					
		टी० हरिनाथः					
	स्वप्नाध्यायः—भविष्योत्तरोक्तः सामुद्रिकम्.						
२३९	मन्त्रपुरश्चरणप्रकाराः	.....	११	१२	३४	...	
२४०	मन्त्राक्षरिभवानीसहस्रनामस्तोत्रम्.	.....	१८	१९	३२	...	
२४१	मन्त्रोद्धारकोशः	.....	१८	१०	३६	...	प्रथमपत्रा-
२४२	महिमस्तोत्रस्य टीका-शारदालिप्याम्.	अमरकण्ठः.	७	११	४०.	...	[भावः.
२४३	मातृकाक्षरनिघण्टुः	महीधरः ...	५	१४	१५	१८७५	
२४४	मृतितत्त्वानुस्मरणम्-शारदालिप्याम्	.....	५	१७	४८	...	
२४५	यन्त्रचिन्तामणिः	रामेश्वरः ...	२९	१२	३२	...	
२४६	योगिन्यादिपूजनविधिः—शारदालिप्याम्.	.....	१३	१४	३२	...	
२४७	योगिनीचक्रपूजनम्—शारदालिप्याम्.	.....	१२	१३	२०	...	
२४८	रसरत्नाकरः—रुद्रयामलोक्तः ...	.....	७७	६	२०	...	
२४९	राज्ञीदेवीपञ्चांगम्—रुद्रयामले दशविद्यारहस्योक्तम्.	.....	१२	१३	२६	...	
२५०	तदेव	.....	१९	१४	३२	...	
२५१	लघुस्तवटिप्पनकम्.	नरसिंहपण्डितः.	४	२१	६०	...	
२५२	ललितस्वच्छन्दे बहुरूपगर्भस्तोत्रम्	.....	५५	१०	२६	...	
	अन्नपूर्णापूजनम्.						
	क्षेत्रेशपूजनम्—शारदालिप्याम्.						
२५३	वामकेश्वरतन्त्रविवरणम्—शारदालिप्याम्.	जयद्रथः ...	१६	१६	४८	...	
२५४	विजययन्त्रकल्पः-आदिपुराणोक्तः	.....	१५	१२	३२	...	
२५५	शारदातिलकः	लक्ष्मणाचार्यः	१४३	१४	४०	१८०९	
२५६	शिवशक्तिपूजनविधिः—शारदालिप्याम्.	....	१२	१६	१६	...	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२५७	श्यामारहस्यम् लु०	पूर्णानन्दः ...	४९	१५	५०	...	
२५८	श्रीविद्या—भैरवप्रयोगश्च	.....	२५	७	४०	...	
२५९	सकलजननीस्तवः—शारदालिप्याम्.	.....	४६	६	१८	...	प्रथमपत्राभावः.
२६०	सहस्रचण्डद्यादिप्रयोगपद्धतिः ..	कमलाकरः.	२३	९	४०	...	
२६१	स्त्रीसौभाग्यकवलः—वासकेश्वरतन्त्रोक्तः शारदालिप्याम्.	.....	६	९	२४	...	
२६२	स्वच्छन्दोद्योतः—शारदालिप्याम्	क्षेमराजः ...	२-१७६	१४	१६	...	प्रथमपत्राभावः
२६३	स्वच्छन्दभट्टारकबृहत्पूजापत्रिकाविधिः—शारदालिप्याम्.	.....	८२	७	८	...	
	दिगम्बरजैनशास्त्रम्.						
२६४	आचारसूत्रम्—सटीकम् तदेव मूलाचारनामकम्.	मू० मा० वट्टकेराचार्यः टी० सं० वसुनन्दिः.	४१०	११	३८	१८८५	
२६५	आदिनाथपुराणम्..... ..	सकलकीर्त्तिः.	१३७	१३	४२	१८८१	
२६६	चारित्रसारः—वा भावनासारसंग्रहः.	चामुण्डराजः.	९४	९	३२	...	
२६७	ज्ञानसूर्योदयनाटकम्	वादिचन्द्रसूरिः.	२८	१०	४९	...	
२६८	त्रैलोक्यसारः—सटीकः मू० मा०.	नेमिचन्द्रगणिः—अभयनन्दिशिष्यः सागरसेनेन पूर्णीकृतः.	६३	१३	४४	१७९५	
२६९	त्रैलोक्यसारमहापूजा	टी० सहस्रकीर्तिः.	८५	१२	४०	...	
२७०	धर्मशर्माभ्युदयकाव्यम्	हरिचन्द्रः—आर्द्रदेवसुतः.	१४५	८	३६	१९६४	
२७१	परमात्मप्रकाशः—सटीकः मू० मा०.	योगीन्द्रदेवः.	१२३	१२	४९	१७४१	
२७२	भद्रबाहुचरित्रम्	रत्ननन्दिः ...	२२	११	३२	१७९७	
२७३	मूलाचारः—सटीकः—सप्रशस्तिः	मू० मा० वट्टेरकाचार्यः टी० सं० वसुनन्दिः प्रशस्तिकर्त्ता पण्डितश्रीमेधाविसञ्ज्ञः.	३६२	१२	३९	१८८७	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तयः	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२७४	यशस्तिलककाव्यम्.....	सोमदेवः. ...	३४०	१०	४०	...	नवीनम्.
२७५	राजवार्त्तिकम्—तत्वार्थवार्त्तिकव्याख्यानालंकारापरनामकम्.	अकलंकदेवशिष्यः.	४८६	१३	४६	१५७८	
२७६	वीरवर्द्धमानपुराणम्	सकलकीर्त्तिः	११८	११	३५	१८५५	
२७७	षट्प्राभृतम्—सटीकम्	मू० कुन्दकुन्दाचार्यः. टी० श्रुतसागरः.	१९१	११	४०	...	
२७८	समयसारः—सटीकः मू० माद्ध्यां संस्कृते च.	टी० अमृतचन्द्रसूरिः.	१७५	९	३५	१८६१	
२७९	सार्द्धद्वयद्वीपजिनपूजा	.....	१०१	१२	४०	१८६०	
२८०	सुकुमालस्वामिचरित्रम्.....	सकलकीर्त्तिः	६४	९	३५	१७२१	
२८१	सुभाषितार्ण्णवः	.....	४३	१०	४३	१८८०	
२८२	बृहत्कल्पभाष्यम् (तालपत्रस्थम्)	.....	१८७	५	१४८	...	
	श्वेताम्बरजैनशास्त्रम्.						
२८३	अभिधानचिन्तामणिः	हेमचन्द्रः. ...	२९	१९	५६	...	
२८४	उत्तराध्ययनसूत्रावचूर्णिः	ज्ञानसागरः.	४५	२३	७६	१४१४	
२८५	उपदेशचिन्तामणेरवचूरिः	.....	८०	१७	५६	...	
२८६	ऊषनियुक्तेर्भद्रबाहुकृताया अवचूरिः.	.....	२४	२३	६४	१३३३	
२८७	कल्पसूत्रवृत्तिः	उदयसागरः—धर्मशेखरशिष्यः.	४७	१८	४८	१६३३	
२८८	कल्पमञ्जरी	रत्नसागरगणिः	१३५	१५	४८	...	
२८९	कल्पसमर्थनम्.....	.....	१८	१७	५६	...	
२९०	गुणमालाप्रकरणम्—सटीकम्...	मू० टी० रामविजयः.	९५	१५	२८	...	
२९१	जम्बूस्वामिचरित्रम्.....	मानसिंहः ...	२९	१५	४८	...	
२९२	तन्दुलवेयालियाख्यप्रकीर्णकम्-मू० मा० —भाषासहितम्.	पार्श्वचन्द्रः.	२५	१६	४८	१६२५	
२९३	प्रत्येकबुद्धचतुष्टयचरित्रम् मा०	.....	१८	१५	३७	...	
२९४	प्रवचनसरोद्धारः.....	नेमिचन्द्रसूरिः	७६	१२	४०	...	
२९५	प्रभव्याकरणांगस्य टीका	अभयदेवसूरिः	६७	१७	६०	१६३२	

नंबर.	ग्रन्थनाम.	कर्तृनाम.	पत्राणि.	पंक्तय.	अक्षराणि.	संवत्.	असंपूर्णादिवाच्यम्.
२९६	पुष्पमालाप्रकरणम्	मलधारिहेमचन्द्रसूरिः.	१०	१७	५६	...	
२९७	बप्पभट्टिसूरिचरित्रम्	....	११	२०	५६	...	आदौ पत्रत्रयं
२९८	वासुपूज्यचरित्रम्	.....	३६	१७	५६	...	[गतम्.
२९९	शब्दानुशासनस्य सूत्रपाठः ...	हेमचन्द्रः. ...	२६	१५	४८	...	
३००	षडावश्यकवृत्तिः	.....	६१	१५	५१	...	
३०१	स्थूलिभद्रचरित्रम्.....	जयानन्दसूरि.	२५	१३	३६	...	

ROYAL ASIATIC SOCIETY. LIBRARY

II.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
	Vedic.	
1	Atharvavedopanishads	.....
2	Ûhagânadarpaṇam of Sâmaveda	Prîtikara.
3	Ûhyagânadarpaṇam of ditto.....	Do.
4	Châturmâsyahautraprayoga	.....
5	Chhandovichaya.....	.....
6	Nakshatreshṭinirûpaṇam	Ananta Bhaṭṭa.
7	Pavitreshṭihautram	.....
8	Purushasuktabhâshyam—Śâradâlipyâm	.....
9	Brâhmaṇasarvasvam	Halâyudha
10	Mantrârthdîpikâ.....	Śatrughna.
11	Mâdhyandinâraṇyakavyâkhyâ	.....
12	Rudrabhâshyam—Śâradâlipyâm	.....
13	Rudrâdhyâyabhâshyam	.....
14	Vâradpûrvatâpanîyopanishaddîpikâ	Nârâyaṇa, son of Ratnâkara.
15	Vidhyaparâdhprâyaśchittam	Ananta.
16	Vedângashsikshâpanjikâ	.....
17	Veyagânadarpaṇam of Sâmaveda	.....
18	Vaitânasûtrabhâshyam	.....
19	Śânkhâyanaśâkhâyâm Vṛihatîsahasram	.....
	Itihasas, Purâṇas, Máhâtmyas.	
20	Gayâmâhâtmyam—Vâyupurâṇoktam, chap. 7...	.....
21	Gangâmâhâtmyam	.....
22	Jâlandharpîṭhamâhâtmyam	A disciple of Śrinivâsâchârya.
23	Jaiminîyâśvamedhikaparva— Mahâbhâratoktam	.....
24	Dharmottare Miśritamâhâtmyam	.....
25	Purâṇasârasangraha	.....
26	Prayâgmâhâtmyam—Matsyapurâṇoktam.....	.....
27	Commentary on the Bhagavad Gîta	Madhusûdanasarasvati.
28	Bhâgavatanibandhayojanâ	Purushottama.
29	Bhâgavatamâhâtmyam—Padmapurâṇoktam.....	.....
30	Mâyâpurîmâhâtmyam—Brahmâṇḍapurâṇoktam.	.....

No.	Names of Books.	Names of Authors.
31	Râmagîtâ—with commentary—original from the Adhyâtma Râmâyaṇa.	Commentary by Mahîdhara.
32	Vâlmikîya Râmâyaṇasya Bâlakânḍa—with a commentary called Râmâyaṇatilakam	.....
33	Vâlmikîya Râmâyaṇasyâyuddhakânḍa, with a commentary—sargâs 83.	Commentary by Maheśvara Tîrtha.
34	Vâlmikîya Râmâyaṇasya Uttarkânḍa, with a commentary.	Ditto.
35	Śambhalagrâmamâhâtmyam Skandhapurâṇoktam.	.....
36	Śivagîtâ—Kurmapurâṇoktâ	.....
37	Atrismṛiti	.....
38	Achârârka	Divâkara.
39	Âśauchtarinśachchhloki, with a commentary ...	Bhattâchârya.
40	Upanayanpaddhati	Râmadatta.
41	Kâmandakîyanîtisâra.....	.....
42	Kâlanirṇaya	Mâdhavâchârya.
43	Krityaratnâvalî	Râmachandrabhatta.
44	Grihastharatnâkara (incomplete).....	.....
45	Chaturvinśatima tavyâkhyâyâm Achârakânḍa ...	Bhattojîdîkshita.
46	Jâtiviveka—Viśhvambharavâstuś'âstrâd udbdhṛita	Gopinâtha Kavi.
47	Jnânabhâskara—Suryârunîyakarmavipâkgrantha	.....
48	Tristhalîsetusârasangraha—Śaradâlipyâm	Bhattojidikshita.
49	Dharmapravṛitti.....	Nârâyana.
50	Nibandhaśiromanyuktanirṇayâḥ	Nrisinha.
51	Madanaparîjâta (incomplete).....	Madanapâla.
52	Manu Smṛiti	.....
53	Manu Smṛiti, with commentary	Kulûkka
54	Mâdhyandinîyâchârasangrahadîpikâ.....	Padhmanâbha.
55	Mitâkśarâ—Vyavahârâdhyâya	Vijnâneśvara.
56	Mughdhaprabodhe Grahapraveśvidhi	.....
57	Yâjnyavalkîyadharmaśâstram, with the commentary called Rijumtâksharâ	Vijnâneśvara.
58	A commentary on Yâjnavalkya called Vîramitrodaya.	Mitra Miśra.
59	Râjyâbhishekapaddhati	.....
60	Râmapaddhati	Râmânuja.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
61	Vivâdârṇavabhanga	Various Authors.
62	Vîrachûdâmaṇi	Śârngadhara.
63	Vratapaddhati	Rudradhara.
64	Śrâddhachandrikâ	Divâkara.
65	Śrâddhaviveka.....	Miśra dhoḍara, son of Prâṇâdhara.
66	Śrâddhaviveka	Rudradhara.
67	Sadânanadprakâśâkhyadharmârṇava	.....
68	Saddharmatatvâkhyâhnikam.....	Hariprasâda, son of Gangeśa.
69	Sandhyâdibrahmakarma.....	.....
70	Snânavidhi—Śâradâlipyâm	.....
	Poems, Plays, &c.	
71	Atandrachandranâṭakam	.....
72	Kâdambarîpradesa´vivṛiti (of the first part) ...	Sukhâkara.
73	Kâdambarishvi´amapadavivṛiti (of the first part).	.....
74	Kâdambaritippaṇî	Mahâdeva.
75	Kumârasambhavakâvyam, with a commentary...	Original by Kâlidâsa.
76	Ditto. ...	Ditto.
77	Khaṇḍaprasasti, about the Daśâvatâra	Hanumatkavi.
78	Gîtagovindakâvyam, with a commentary	Original by Jayadeva, commentary by Vanamâlibhaṭṭa.
79	Govardhana Saptaśatî, with a commentary.....	Commentary by Gokulchandra.
80	Dhûrtaprahasanam	Jotirîśvara.
81	Naishadhakâvya, commentary on.....	Nârâyaṇa.
82	Commentary on the fourth Sarga of ditto	Śesh´arâmachandra.
83	Muṇḍitaprahasanam	Śivajotirvid.
84	Meghadûtakâvyam, with a commentary	Original by Kâlidâsa, commentary by Vallabhadeva.
85	Commentary on the Raghuvanśakâvya (incomplete).	Châritravaradhana.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
86	Râkshsakâvyam, with a commentary	.....
87	Laṭakamelakaprahasanam	Śankhara Kavi.
88	Vasantavilâsa	.....
89	Śankaravijaya, with a commentary	Original by Mâdhavâchârya; commentary by Dhanapatisûri.
90	Śârngdharapaddhati (incomplete).....	Śârngadhara.
91	Śringâraśatakam	Amaru.
92	Subhâśitahârâvâli	Hari Kavi.
93	Stutikusumânjali—Śâradâlipyâm	Jaggaddhara.
	Vyâkaraṇa Śâstra.	
94	Dhâtupâṭha.....	Bhimasena Kavi.
95	Prabhodhachandrikâ	VaijalaBhûpati
96	Prâkṛitavyâkaranam	Hemachandra*
97	Samâsachakram	.....
	Kosha.	
98	Ekâksharakosha	.....
99	Koshakalpataru	Viśvanâtha.
100	Śabdabhedaprakâśa	Original by Maheśvara; commentary by Jnânavimala.
	Chhandas, Alankâra, &c.	
101	Kandarpachûdâmaṇi	Vîrabhadra.
102	Commentary on Kâvyaprakâśa, called Sârasamuchchaya.....	Ratnakantha.
103	Commentary on Kâvyaprakâśa	Śrivatsalânchhana.
104	Kâvypradîpa	Govinda.
105	Kâvyapradipvyâkhyâ	Vaidyanâtâtha.
106	Kâvyalakshmîprakâśa	Śivarâma.
107	Kuvalayânanda	Appadishita.

* समंतभद्र in list No I. is a mistake.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
108	Chhandaḥsâra	Sûrata Miśra.
109	Commentary on the Vâtsyâyanakâmasûtra	Yaśodhara.
110	Vṛittaratnâkara, with a commentary	Original by Kedâra; commentary by Bhâskara, son of Sachâpâjibhaṭṭa.
111	Ditto with a commentary	Commentary by Samayasundara.
112	Rasamanjarî	Amritanâtha Yogi.
113	Smaradîpikâ	.....
	Sânkhya Yoga.	
114	Gorakshaśatakam	Goraksha.
115	Ditto	Ditto.
116	Mîmânsâbhâshyam	Śabarasvâmi.
117	Yogapradîpikâ	Jaiyatarâma.
118	Sânkhyatatvakaumudî	Vâchaspatimiśra.
119	Sânkhyasaptati, with a commentary	Original by Iśvarakrishna; commentary by Mâtharâchârya.
	Vedânta.	
120	Kusumânjalikârikâs, with a commentary.....	Original by Udayanâchârya; commentary by Nârâyana Yati.
121	Brahmasûtravṛitti	Râmânanda Sarasvati.
122	Bhagavatbhaktiratnâvali	Purushottama.
123	Bhedadhikkâra	Commentary by Nârâyanâśramâ.
124	Yogavâśishṭasâra	.....
125	Vidvanmodataranginî.....	Bhaṭṭâchârya.
126	Vishnusashasranâmabhâshyam.....	Śankarâchârya.
127	Vedântaparibhâshâ	Dharmarâjâdîkshita.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
128	Vedântasâra	Sadânanda.
129	Commentary on ditto	Râmatîrtha.
130	Siddhântaleśangraha, with a commentary	Original by Appadîkshita; commentary by Achyutakrishnânanda.
131	Saundaryalaharîstotram, with a commentary ...	Original by Śankarâchârya; commentary by Râmachandra.
	Nyâya Śâstra.	
132	Âlokasâra	Raghupati.
133	Âlokenumânakaṇṭakoddhâra	Madhusûdana.
134	Kiranâvalîtîkâ	Udayanâchârya.
135	Nyâyaprakâśa	.....
136	Nyâyasiddhântamanjarîdipikâ	Śrikantha.
137	Anumâna and Upamânu Khaṇḍâs of ditto	Ditto.
138	Śabdârthasâramanjarî Shaṭkârakavivechanam ...	Bhavânandsiddhântavâgiśa.
	Jyotîsh Śâstra.	
139	Aksharachintâmaṇinâma Praśnagrantha	.....
140	Ditto	.....
141	Uḍudâyapradîpa, with a commentary	.....
142	Kaśaypa Sanhitâ	.....
143	Keralaprâśnagrantha	Muladeva.
144	Kautukalîlâvatî	Râmabhaṭṭa.
145	Gaṇakavallabhanâmâ Karanagrantha	Nâgaśarma.
146	Gaṇitatatotachintâmaṇi	Divâkara, son of Nrisinha.
147	Gaṇitâmritam	Bhupatinâmakopâdhyâya.
148	Gargasanhitâ, Praśnagrantha	Gargamuni.
149	Grahalaghuprakâśa	Devadatta.
150	Grahanalikhanânukrama	Nârâyaṇa, son of Râma.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
151	Chaturviṅśati, with a commentary named Bâlavivekini.	A disciple of Śrîpati.
152	Jaiminîyajyotishasûtram	.....
153	Jnânamuktâvalî	Dhanapati.
154	Jyotishatatvapanchaśikâ	Hariraśa Kavi.
155	Tâjaknîlakaṇṭha's Sanjnâviveka Adhyâya, with a commentary called Saralâ.	Original by Nilakantha; commentary by Govinda.
156	Tâjiktantrasâra	Samarasinha.
157	The Arghakâṇḍa of the Trailokyaprakâśa	Hemaprabhasûri, disciple of Devendrasûri.
158	Narapatijayacharyâ, with a commentary called Jayalakshmî.	Original by Narapati; commentary by Harivanśa.
159	Ditto —Śaradâlipyâm	Ditto.
160	Nârada Sanhitâ, ...	.....
161	Panchasvarâṭippaṇam	Gauḍabhaṭṭâchârya.
162	Padmalîlâvilâsininâma Karaṇagrantha.....	Nârâyaṇa.
163	Pârâśarasûtrâṇi	.....
164	Praśnachandeśvara	Chandeśvarâchârya.
165	Praśnaratnam, with a commentary	Nandarâma.
166	Phârsîvinoda	Vrajabhushanânanda.
167	Brahmavyavahâra	Trivikramâchârya.
168	Bhâsvativîvaraṇam	Mâdhavamiśra.
169	Bhuvanadîpaka	Padmaprabhasûri.
170	Makarandodâraṇam	Viśvanâtha.
171	Makarandavivaraṇam	Dinakara.
172	Mukundavijaya	Paramamiśra.
173	Ditto	Ditto.
174	Muhûrtagaṇapati	Gaṇapatidaivajna.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
175	Mûhurtachintâmaṇi, with a commentary	Original by Râmadaivajna; commentary by Govindadaivajna.
176	Muhûrtamârtaṇḍa, with a commentary	Commentary by Nârâyaṇa.
177	Muhûrtaratnam	Îśvaradâsa.
178	Muhûrtasangraha	
179	Yantrarâja	
180	Yantrarâjarachanâprakâra	Savâî Jayasinha.
181	Yantrarâjâgame Yantravichâraṇâ	Mahendrasûri.
182	Yudhakauśalam	Śrî Rudra.
183	Ratnapradîpa	Gaṇapati.
184	Ratnadyota	Gaṇgârâma.
185	Ramalenduprakâśa	Vâlmika Kavi.
186	Râjavijaya	Raṇahasti.
187	Raudrîmeghamâlâ	.....
188	Lagnachandrikâ	Kâśînâtha.
189	A commentary on the Gargapraśnâgranthatîkâ called Lokamanoramâ	.....
190	Varṇamâlâ	.....
191	Commentary on the Varshatantra	Vishvanâtha, son of Divâkara.
192	Varshaphalapaddhati	Gangâdhara.
193	Vishnukaraṇatîkâ	Tryambakabhaṭṭa.
194	Vṛittaśatakam	Maheśvara.
195	Vṛiddhagârgi	.....
196	Vṛihatjâtakavivaraṇam	Mahîdhara.
197	Vṛihatjâtakaṭîkâ	Bhaṭṭotpala.
198	Vivâhapaṭalam	Śârangapâṇi.
199	Vyavahârchamatkâra	Rûpanârâyaṇa.
200	Vyavahârapradîpa	Padmanâbha.
201	Shatpanchâśikâ, with a commentary	Original by Pṛithuyasas; commentary by Dâmodara.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
202	Samarasâra, with a commentary	Original by Râmavâjapeyi; commentary, by Dîkshitsâmvatsara.
203	Sanketakaumudî.....	Harinâthachârya.
204	Ditto	Ditto.
205	Sarvàrathachintâmaṇi.....	Vyenkaṭaśarmâ.
206	Siddhântarâja.....	Nityânanda.
207	Śrishṭikaraṇatîkâ	Chaturbhuja.
208	Somasiddhânta	Soma.
209	Hâyanaratnam	Balabhadra, son of Dâmodara.
	Vaidya Śastra.	
210	Amṛitmanjarî.....	Kâśinâtha.
211	Anjanâkhyanidânam	Agniveśa.
212	Śârirasthânam, second chapter of Ashtângahṛidhayasanhitâ.	Vâgbhaṭṭa, son of Sinhagupta.
213	Kûṭamudgara.....	Mâdhava.
214	Chikitsâkalikâ	Tîsata, son of Vâgbhaṭṭa.
215	Pathyâpathyavinischhaya.....	.....
216	Mâdhavanidânam	Mâdhava.
217	Yogataranginî.....	Trimallabhaṭṭa
218	Râmavinoda	Râmchandra, disciple of Padmaranga.
219	Sûtrasthânam of Vâgbhaṭṭa	Vâgbhaṭṭa.
220	Commentary on the 12th chapter of Vâgbhaṭṭa...	Hemâdri.
	Mantra and Tantra Śâstras.	
221	Âgamakaumudî	Râmakrishna.
222	Âdyaśaktidhyânam	.....

No.	Name of Books.	Names of Authors.
223	Kaularahasyam and Rajasvalâstotram...	A disciple of Narottamâraṇya.
224	Chaṇḍikâstotram, with a commentary	.....
225	Chaṇḍikâstotram, with a commentary in 13 chapters.	Commentary by Chaturbhuja.
226	Chandistotrakrama—Śâradâlipyâm	.....
227	Chandîstotraprayogvidhi	Nâgojîbhatta.
228	Commentary on the Mûrtirahasya of Chandîstotra....	Jayasinhamiśra.
229	Japapaddhati—Śâradâlipyâm	.....
230	Tantravidyâkrama—Śâradâlipyâm	.....
231	Trikûṭarahasyatantrarâja—Śâradâlipyâm.....	.....
232	Traiyalokyamohanakavachavyâkhyâ.....	.....
233	Dînâkrandastotram—Śâradâlipyâm	.....
234	Pujâvidhi	.....
235	Pratyangirâsidhamantroddhâra.....	.....
236	Bhavânîsahasranâmabîjâksharî—Śâradâlipyâm .	.....
237	Bhadrakâlîchintâmaṇi	.....
238	Bhuvaneśvarîstotram, with a commentary	Original by Prithvîdharâchârya ; commentary by Padmanâbha.,
	Śatpanchâśikâ	Prithuyaśas.
	Vaidyajîvanam, with a commentary	Original by Lolimbarâja.
	Svapnâdhhya,.....	.....
	Sâmudrikam	.....
239	Mantrapurascharaṇa prakârâḥ	.....
240	Mantrâksharibhavânîsahasranâmastotram.....	.....
241	Mantrodhârakosha.....	.....
242	Commentary on the Mahimastotra—Śâradâlipyâm.	Amarakanta.
243	Mâtṛikâksharanighantu.....	Mahîdhara
244	Mrititatvânusmaraṇam-Śâradâlipyâm	.....
245	Yantrachintâmaṇi	Dâmodara
246	Yoginyâdîpûjanavidhi—Śâradâlipyâm	.....
247	Yoginîchakrapûjanam—Śaradâlipyâm	.....
248	Rasaratnâkara	.....
249	Râjnîdevîpanchângam	.....

No.	Name of Books.	Names of Authors.
250	Râjnîdevîpanchângam	.....
251	Laghustavaṭippanakam	Narasinha Pandit.
225	Lalitasvachhande Bahurûpagarbhastotram	.....
	Anapûrṇâpûjanam	.....
	Kshetreśapûjanam—Śâradâlipyâm	.....
253	Vâmakeśvararatnavivaraṇam—Saradâlipyâm	Jayadratha.
254	Vijayayantrakalpa	.....
255	Śâradâtilaka	Lakshmaṇâcharya.
256	Śivaśaktipûjanavidhi—Śaradâlipyâm	.....
257	Śyâmârahasyam (incomplete)	Purnânanda.
258	Śrîvidyâ, and Bhairavaprayoga	.....
259	Sakalajananîstava—Śâradâlipyâm	.....
260	Sahasrachandyâdiprayagpaddhati	Kamalâkara.
261	Strîsaubhâgyakavala—Śâradâlipyâm	.....
262	Śvachchhandodyotta—Śâradâlipyâm	Kshemarâja.
263	Svachchhandabhaṭṭârakabṛihatpûjâpatrikâvidhi—Śaradâlipyâm.	.....
	Books of the Digambara Jains.	
264	Âchârasûtram, with a commentary	Original by Vaṭṭakerâchârya; commentary by Vasunandi.
265	Âdinâthapurâṇam	Sakalakîrti.
266	Châritrasâra	Châmuṇḍarâja.
267	Jnânasûryodayanâṭakam	Vâdichandrasûri.
268	Trailokyasâra, with a commentary	Text by Nemichandra and Sâgarasena.
269	Trailokyasâramahâpujâ	Commentary by Sahasrakîrti.
270	Dharmas'armâbhyudayakâvyam	Harichandra, son of Ârdradeva.
271	Paramâtmaprakaśa, with a commentary	Yogîndradeva.
272	Bhadrabâhucharitram	Ratnanandi.

No.	Name of Books.	Names of Authors.
273	Mulâchâra, with a commentary	Text in Mâghadi by Vaṭṭerakâchârya; commentary in Sanskrit by Vasunandi.
274	Yaśastilakakâvyam	Somadeva.
275	Râjavârttikam	.....
276	Vîravaraddhamâṇapurâṇam	Sakalakirti.
277	Shaṭprâbhṛitam, with a commentary	Text by Kundakundâcharya; commentary by Śruta Śagara.
278	Samayasâra, with a commentary	Commentary by Amṛitachandrasûri.
279	Sârddhadvayadvîpajinapûjâ	.....
280	Sukumâlasvâmicharitram	Sakalakîrti.
281	Subhâshitârṇava	.....
282	Vṛihatkalpabhâshyam (palm-leaf MS.)	.....
	Books of the Śvetâmbara Jains.	
283	Abhidhânachintâmaṇi	Hemachandra.
284	Uttarâdhyanasûtrâvachûrni	Jnânâsâgara
285	An avachûri on the Upadeśochintâmaṇi	.....
286	An avachûri on Bhadrabahu's Ûghaniryukti	.....
287	Kalpasûtravṛitti	Udayasâgara, disciple of Dharmaśekhara.
288	Kalpamanjarî	Ratnasâgaragaṇi.
289	Kalpasamarthanam	.....
290	Guṇamâlâprakaraṇam, with a commentary	Original by Râmavijaya.
291	Jambûsvâmicharitram	Mânasinha.
292	Tandulveyâliyâkhyaprakirṇakam	Pârśvachandra.
293	Pratyekbuddhachatushṭayacharitram	.....
294	Pravachanasâroddhâra	Nemichandrasûri.

No.	Names of Books.	Names of Authors.
295	Commentary on the Praśnavyakaraṇâṅga.....	Abhayadeva-sûri.
296	Pushpamâlâprakaraṇam	Maladhâri-hemachandra sûri.
297	Bappabhatti-sûricharitram	.....
298	Vâsupûjyacharitram	.....
299	Sûtrapaṭha of the Śabdânuśasana	Hemachandra.
300	Shadâvaśyakvṛitti	.....
301	Stûlibhadracharitram	Jayânandsûri.

00074654

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018